



T.C.

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KAZAK ATASÖZLERİNDE KELİME GRUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Esmâ KUŞ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ DEMİRAY

Niğde

Kasım, 2023

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KAZAK ATASÖZLERİNDE KELİME GRUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

EsmakUŞ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY

Üye : Prof. Dr. Galip GÜNER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Perizat YERTAYEVA

Niğde

Kasım, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kazak Atasözlerinde Kelime Grupları” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım

Esmâ KUŞ



ÖN SÖZ

Çalışmamız Doç. Dr. Zeyneş İsmail ve Muhittin Gümüş'ün hazırladığı *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri* kitabında yer alan atasözleri üzerine olmaktadır. Çalışmamızın giriş bölümünde Kazaklar, Kazak adı ve Kazak Türkçesi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde kelime grupları ikinci bölümünde ise cümle çeşitleri incelenmiştir. İnceleme bölümünde ilk olarak kelime grupları incelenmiş ardından cümle çeşitleri yapılarına, yüklem yerine ve yüklem türüne göre incelenerek kategorize edilmiştir. Tespit edilen kelime grupları ve cümle çeşitlerinin tanımlamaları da yapılmıştır. Tespit edilen kelime gruplarıyla ilgili kitapta yer alan atasözleri sınıflandırmamıza göre örneklerin hepsi çalışmada yer almıştır.

Bu çalışmada Kazak atasözleri kelime grubu ve cümle çeşitleri bakımından Türkiye gramerciliği metodu ile incelenmiştir. Çalışmamızın temel amacı Türkiye Türkçesi söz dizimi alanına katkı sağlamaktır. Tüm atasözleri Türkiye Türkçesi yöntemiyle incelenmiş ve bu şekilde sınıflandırılmıştır. En temel husus ortaya çıkan fikir ayrılıklarından ziyade her iki lehçesinde aynı yapıyla oluştuğunu göstermektir. Buradaki benzerlik dışında farklılıklar ise yapılara verilen terimlerden ve görüşlerden kaynaklanmaktadır.

Tez çalışmamda bana ışık gösteren ve bu yolda pes etmeden devam etmemi sağlayan danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY'a ve her anımda yanımda olan Yunus EMRE'ye sonsuz teşekkürler.

Esmâ KUŞ

Niğde 2023

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAZAK ATASÖZLERİNDE KELİME GRUPLARI

KUŞ, Esmâ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Erdinç DEMİRAY
Kasım 2023, 203 Sayfa

Bu çalışmada Doç. Dr. Zeyneş İsmail ve Muhittin Gümüş'e ait olan *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri* kitabı üzerinden kelime grupları ve cümle çeşitleri üzerine çalışma yapılmıştır.

Bu çalışma inceleme ve giriş bölümleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ise Kazakistan, Kazaklar, Kazak adı ve Kazak Türkçesi ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise Kazak atasözleri Kazakça ve Türkiye Türkçesi ile birlikte verilerek kelime grupları kategorize edilerek verilmiştir. Aynı zamanda ikinci bölümde bu atasözlerinin hepsi incelenerek cümle çeşitleri ortaya konmuştur.

Tez çalışmamızın ana konusu kelime grupları olduğu için detaylıca incelenerek her kelime grubu alt başlıklar halinde verilip tanımları yapıldıktan sonra tespit edilen kelime grupları çalışmada yer almıştır. Ek olarak yaptığımız cümle çeşitleri ise söz dizimi açısından önemli olduğu için her iki lehçede de yer alan yapı ve terimler konusuna değinilerek sayıca ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazak Türkleri, Kazak Türkçesi, Kelime grubu, atasözleri

ABSTRACT
MASTER THESIS

WORD GROUPS IN KAZAKH PROVERBS

KUŞ, Esma
Department of Turkish Language and Literature
Supervisor: Erdiñ DEMİRAY
November 2023, 203 Pages

In this study, a study was conducted on Word groups and sentence types through the Turkish Explained Kazakh Proverbs book by Zeyneş İsmail and Muhittin Gümüş.

This study consists of two parts: review and introduction. In the introduction section, information about Kazakhstan, Kazakhs, the name Kazakh and Kazakh Turkish is given. In the second part, Kazakh proverbs and word groups shown in Kazakh and Turkey Turkish are categorized. At the same time, in the second chapter, all of these proverbs were examined and sentences were put forward.

Since the main subject of our thesis study is Word groups, they were examined in detail, each word group was given under subheadings and definitions were made and then the identified word groups were included in the study. Additionally, the sentence by touching on the structures and terms in both dialects, as they are important in terms of syntax.

Key words: Kazakh Turks, Kazakh Turkish, Word groups, Proverbs.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
0.GİRİŞ	1

0.1. KAZAKLAR, KAZAK ADI ve KAZAK TÜRKÇESİ	1
0.1.1. Kazaklar Hakkında.....	1
0.1.2. Kazakistan.....	1
0.1.3. Kazak Adı	1
0.1.4. Kazak Türkçesi.....	2

1.BÖLÜM

1. İNCELEME	3
1. 1. KELİME GRUPLARI	3
1.2. İYELİK TAMLAMASI GRUBU	4
1.3. İsim Tamlaması Grubu	5
1.3.1. Belirtili İsim Tamlaması.....	5
1.3.1.1. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması Grubu ..	39
1.3.1.2. Tamlayan ve Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması	52
1.3.1.3. Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması	53
1.3.1.4. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtili İsim Tamlaması.....	53
1.3.1.5. Tamlananı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtili İsim Tamlaması.....	56
1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	56
1.3.2.1. İki Unsurdan Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması Grubu.....	57
1.3.2.2. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması	69
1.3.2.3. Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması	70
1.3.2.4. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması	70
1.4. SIFAT TAMLAMASI GRUBU	70
1.4.1. İki Unsurdan Oluşan Sıfat Tamlaması	70
1.4.2. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Sıfat Tamlaması Grubu.....	110
1.4.3. Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Sıfat Tamlaması Grubu.....	113
1.4.4. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması Grubu	113
1.4.5. Tamlayanı Zarf-fiil Grubundan Oluşan Sıfat Tamlaması	119

1.5. FİİLİMSİ GRUPLARI.....	119
1.5.1. Sıfat-fiil Grubu.....	120
1.5.1.1. “-An” “-ken,-qan, -gen, -gan” , Ekiyle Oluşan Sıfat-fiil Grubu.....	120
1.5.1.2. -bas,-bes, -pas, -pes, -mas, -mes.” Eklerinden Oluşan Sıfat-fiil Grubu..	142
1.5.1.3. “-ytin,-atın,-etin,”(–acak) Eklerinden Oluşan Sıfat-fiil Grubu.....	143
1.5.2. İsim-Fiil Grubu	144
1.5.2.1. “-s” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu	144
1.5.2.2. “-uw” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu.....	145
1.5.2.3. “-w” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu.....	145
1.5.3. Zarf-fiil Grubu	146
1.5.3.1. “-gAndA” Ekinden Oluşan Gerundium Grubu	147
1.5.3.2. “-Xp” Ekinden Oluşan Zarf-fiil Grubu	149
1.5.3.3. -madan “-pay, -pey, -bay,-bey, -may, -mey” Eklerinden Oluşan Zarf-fiil Grubu	154
1.5.3.4. “-ganşa, -ganşa, -qanşa,-qenşe, kenşe” (e kadar) Eklerinden Oluşan Zarf- fiil Grubu	158
1.6. Tekrar Grubu	163
1.6.1. Aynen Tekrarlar.....	163
1.6.2. Eş manalı tekrarlar	164
1.6.3. Zıt manalı tekrarlar	164
1.7. Edat Grubu.....	165
1.8. BAĞLAMA GRUBU	172
1.9. ÜNLEM GRUBU	174
1.10. SAYI GRUBU	175
1.11. BİRLEŞİK FİİL GRUBU	175
1.11.1.İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olan Birleşik Fiiller	175
1.11.2. Fiil+ Yardımcı Fiil Yapısında Olan Birleşik Fiiller.....	183
1.12. KISALTMA GRUPLARI	184
1.12.1. İsnat Grubu	185
1.12.2. Yönelme Grubu.....	187
1.12.3. Bulunma Grubu.....	187
1.12.4. Ayrılma Grubu.....	187

İKİNCİ BÖLÜM

2.CÜMLE ÇEŞİTLERİ.....	188
2.1. YAPISINA GÖRE CÜMLELER.....	188

2.1.1. Basit Cümle	188
2.1.2. Birleşik cümle.....	190
2.1.2.1. Girişik Birleşik Cümle.....	190
2.1.2.2. Şartlı Birleşik Cümle.....	191
2.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle.....	192
2.1.2.4. Ki’li Birleşik Cümle	193
2.1.3. Sıralı Cümle.....	193
2.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle	194
2.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle	194
2.2. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER	195
2.2.1. Fiil Cümlesi	195
2.2.2. İsim Cümlesi.....	196
2.3. Yüklem Yeriine Göre Cümleler	196
2.3.1. Kurallı Cümle	196
2.3.2. Devrik Cümle.....	197
SONUÇ.....	199
KAYNAKÇA	203

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kazak Atasözlerinde Kelime Gruplarının Oran Tablosu.....	198
Tablo 3. Kazak Atasözlerinde Cümle Çeşitleri Oran Tablosu.....	198



0.GİRİŞ

0.1. KAZAKLAR, KAZAK ADI ve KAZAK TÜRKÇESİ

0.1.1. Kazaklar Hakkında

Kazaklar 15.yy'da Altınordu'nun dağılmasından sonra ortaya çıkmış boydur. Bu topluluk konargöçer şekilde hayatını idame ettirmiştir. Bugün Kazakistan sınırları içerisinde yaşamaktadırlar. Doğu Türkistan ve Moğolistan'da da yaşayan Kazaklar da vardır.

Sovyet Rusya dağıldıktan sonra Kazaklar 16 Aralık 1991' de bağımsızlığını kazanarak Kazakistan Cumhuriyeti devletini kurdular.

0.1.2. Kazakistan

Orta Asya'da geniş bozkıra sahip olan Kazakistan Altaylara kadar olan kısmı da içine alan Türk ülkesidir. Güneyi Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Özbekistan'a bağlı Karakalpak bölgesi, Doğusunda ise Türkistan vardır (Buran ve Alkaya, 2015:279).

Kazakistan, doğusunda Çin işgali altında olan Doğu Türkistan, batısında Hazar denizi, Kuzeyinde Rusya ve işgali altında olan Altay Özerk Cumhuriyeti yer alır. Türk devletleri içerisinde toprak olarak en geniş sahaya sahip devlettir (Koç ve Doğan, 2022: 27).

1800'lü yıllardan itibaren Rusların, 1919'dan sonra da Sovyet Birliğinin bir parçası olan Kazakistan, Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra 1991'de bağımsızlığını kazanmıştır. Kazakistan bugün 19 eyalete ayrılmıştır. Başkent Almatı, Astana'ya taşınmıştır (Buran ve Alkaya, 2015: 279).

Türk toplulukları arasında en geniş topraklara sahip olan Kazakistan, tarım ve hayvancılık ülkesi olmakla beraber yer altı kaynakları açısından da zenginliğe sahip olan bir ülkedir.

0.1.3. Kazak Adı

Kazak adının “kaz-“ kelimesinden ortaya çıktığı görüşü yaygın olmakla birlikte bu kelime “serseri dolaşmak, evsiz yurtsuz gezmek” anlamındadır. Kelimenin

“kaz-“ fiilinden türediği görüşü yaygındır. Bu kelime Kumuk lehçesinde ve Çağatay sözlüklerinde yer almaktadır (Buran ve Alkaya, 2015: 274).

0.1.4. Kazak Türkçesi

Kazak Türkçesi, kuzeybatı Türk lehçelerinin Kıpçak koluna mensuptur. Diğer lehçeler arasında en büyük sınırlara sahip olan Türk lehçesidir. Diğer lehçelere bakıldığında Kazak Türkçesinde Arapça ve Farsça etkinin daha az olduğunu bilmekteyiz. Bu dillerden geçen kelimeler ise Kazak Türkçesi kaidelerine uyarak alınmıştır. Bu sebepten dolayı bu dillerin etkisi çok azdır. Rusların hakimiyeti altında uzun süre kalmalarından dolayı Rusçadan oldukça etkilenmiş ve bu dilden kelimeler almışlar. Kazak Türkleri Arap, Latin, Kiril alfabelerini kullanmışlar. Bağımsızlığını kazanana kadar ise eğitimde Rusça kullanılmıştır. Günümüzde ise Kazakistan’da Kiril alfabesi kullanılmakta.

Kazak Türkleri, kıpçak grubunda yer alır. Bu Türkçe bugün dağınık olan Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Doğu Türkistan, gibi bölgelerde yaşayan Kazaklar tarafından konuşulmaktadır. Nogay ve Karakalpak lehçeleriyle birbirine yakınlık gösterir (Buran ve Alkaya, 2015: 275).

1. BÖLÜM

1. İNCELEME

1. 1. KELİME GRUPLARI

Tek başına anlam ifade etmeyen kelimelerin anlamlarını genişletmek ve anlamlı hale getirebilmek için kelime gruplarına ihtiyaç duyarız. Bu kelime grupları yargı bildirmezler. Kelime grubu oluşturabilmek için en az iki unsur gerekir. Birinci unsur ana unsur, ikinci unsur ise yardımcı unsurdur. Kelime grupları, cümle içerisinde tek bir unsur olarak görülür. Cümle içerisinde öğelere ayrılırken tek parça halinde alınır ve bölünmezler.

Anlamında ve yapısında bütünlük olan ve bir cümle içerisinde tek bir ögeymiş gibi ele alınan söz dizisine verilen isimdir (Özkan vd., 2020: 45).

Karaağaç kelime gruplarını söz öbeği şeklinde adlandırmış ve bu öbekleri “varlığı, kavramı ve niteliği belirtmek için, belli bir düzen içinde bir araya gelen söz topluluğu” (Karaağaç, 2017: 159- 160) şeklinde tanımlamıştır.

Ergin, kelime gruplarını “Tek kelimedenden daha geniş dil birlikleridir. Nesneyi veya bir hareketi karşılayabilmek amacıyla bu gruplar içinde bulunan, birbirine bağlanan bu kelimeler iş birliği yapar ve birbirini tamamlarlar” şeklinde tanımlamıştır (Ergin, 2013: 374).

Özmen kelime gruplarını “Yargı bildirmeyen esas unsurun yardımcı unsur vasıtasıyla bir araya gelmesiyle oluşur. Söz diziminde; sıfatlık, isimlik, fiillik, ünlemlik, zarflık, bağlaçlık, zamirlik isimleriyle kullanılırlar” (Özmen, 2016: 50) şeklinde tanımlamıştır.

Bu gruplar; isimli kelime grupları ve fiilli kelime grupları adı altında toplanır. İsimli gruplar içerisinde sıfat tamlaması, isim tamlaması, birleşik isim, sayı grubu gibi unsurları barındırır. Fiilli kelime grupları içerisinde ise kısaltma grupları ve birleşik fiil grubu gibi grupları barındırır. Kelime grupları toplu şekilde cümlelerin bir ögesi durumundadır. Bu grupları öğelere ayırırken ayıramayız.

Örneğin: Ben (özne) simsiyah gecenin solgun karanlığında (dt) koşar adım (zt) yürümek isterdim (yüklem).

Simsiyah gecenin solgun karanlığı: tamlayan ve tamlanan unsuru sıfat tamlamasından oluşan belirtili isim tamlamasını oluşturur. Bu kelime grubu cümlelerin dolaylı tümleç unsurunu oluşturur.

Koşar adım: sıfat tamlaması grubu olmakla beraber cümlelerin zarf tümlecidir. Nasıl adım sorusu sorulduğunda koşar adım cevabı bize zarf tümlecini verir.

Yüremek isterdim: cümlelerin yüklemine oluşturur ve birleşik fiil grubundan oluşur.

Kelime grupları konusunda dilbilimciler tarafından farklı isimlendirmeler mevcut olsa dahi görüş olarak ortak görüşler mevcuttur. Bu farklılık yalnızca isimlendirmeden kaynaklıdır.

Abuova, Kazak gramerinde kelime gruplarının bazı dilciler tarafından cümle unsurları içerisinde incelendiğini belirtmiştir. Onlar bu grupları “predikatifli olan” veya “predikatifli olmayan şeklinde ikiye ayırmışlar, birbiriyle olan bu bağlantılara göre isimli ve fiilli olarak iki şekilde incelemişler (Abuova, 2008: 8).

1.2.İYELİK TAMLAMASI GRUBU

İyelik tamlaması grubu kişi zamirleriyle yapılır. Tamlayan unsuru zamirden oluşmaktadır. Türkiye Türkçesinde iyelik tamlaması grubu ayrı başlık altında ele alınmış, Kazak Türkçesinde ise ayrı bir başlık altında incelenmemiştir. İsim tamlaması ve iyelik grubu aynı başlık altında incelenmiştir.

İyelik grubu, şahıs zamirleriyle oluşan ve iyelik eklerine, tamlayan değişmez birinci ve ikinci şahısların aitliğini belirtir (Ergin, 2013:381).

Örneğin: *sizin sızlayan kalbiniz, bizim ruhumuzda yarattığımız zelzele, senin sesindeki haziran, bizim kaybolan gülüşlerimiz...*

Zamir tamlayan kısımda olur, tamlanan durumunda ise isim yer alır. İyelik grubuna ise adıl tamlaması denir (Özmen,2016: 50).

Adamdı tanıgıñ kelse, onıñ joldasına qara (Adamı tanımak istersen onun yoldaşına bak.)(İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Men öz janımın awremın, molda meniñ malımmen. (Ben kendi canımla uğraşıyorum, molla benim malımla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Özinniñ elin tanığan er ärbir istiñ qamın jer, öziniñ elin tanımağan er namısın satıp arın jer. (Kendi halkını tanıyan er her bir işin derdini düşünür, kendi halkını tanımayan er namusunu satıp arından olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

1.3.İsim Tamlaması Grubu

İsimler tek başına bir kavramı, bir nesneyi ifade etmekte yetersiz kalırlar. Tek bir kelime ile durumu karşılayamazlar. Bundan dolayı bu tamlamalara başvurulur. En az iki unsurdan oluşur. Bu unsurlar; tamlayan ve tamlanan unsurlarıdır. Tamlayan eki; ilgi hal ekinden, tamlanan eki ise; iyelik ekinden oluşur. Kazak Türkçesi'nde tamlayan ekine bağınañqı, tamlanan ekine ise basıñqı adı verilmektedir.

Birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanan durumundadır. Tamlanan unsur sürekli iyelik eki alır. Tamlayan unsur isim veya zamir olabilir (Özkan vd., 51:2020).

Korkmaz, isim tamlamalarına ad tamlaması ifadesini kullanarak “iyelik ekiyle birbiririne bağlanmış olan tamlamalardır” şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 1993: 90)

İsmın başka bir isimle nitelendirilmesine verilen isimdir. Bu iki ismin ilişkilendirilmesinin iki yolu vardır. Birincisi, bir varlığın diğer varlıkla ilişki kurulmasıdır ki isim tamlaması denir. İkincisi ise varlığın bir kişi ile ilişki kurması ki bu da zamirlerle yapılır, bunlar iyelik öbekleridir (Karaağaç, 2017: 208-209). Esas unsur tamlanandır. İki unsur arasında ,iyelik ilişkisi vardır; bu ilişki, iyelik ilişkisiyle beraber sınırlama ve ilgi ilişkisidir (Özmen, 2016:55).

Kazakçada eklerle bağlanan gruplar adıyla incelenir (Sevim, 2003: 43).

Bu çalışmamızda isim tamlamalarını belirtili ve belirtisiz isim tamlaması olarak iki grupta inceleyeceğiz. Her iki isim tamlamasını kendi içerisinde alt başlıklar halinde kategorize edeceğiz.

1.3.1.Belirtili İsim Tamlaması

Her iki unsur arasında kalıcı olmayan bir ilişki ile kurulan kelime grubuna verilen isimdir. İki lehçede de bu yapı aynı şekilde kurulmaktadır. Tamlayan ekine ilgi, tamlayan ekine ise 3.teklik iyelik şahıs eki getirilerek oluşmaktadır. Belirtili isim tamlaması nesnenin, varlığın neye, kime ait olduğunu belirtir.

Tamlayanı da tamlananı da ek alan isim tamlamasına denir. Bu tamlamada unsurların arasına farklı kelimeler veya gruplar girebilir (Özkan vd., 2020:54-55).

Karaağaç, “Her iki unsurun da eklerle ilişkilendirilmesiyle kurulan söbeklerine denir (Karaağaç, 2017:209).

Sevim, Kazak Türkçesinde belirtili isim tamlamalarının oluşumunun Türkiye Türkçesindeki gibi aynı yapıda olduğunu ifade etmiştir. Farklılığın ise yalnızca eklerden oluştuğunu izah etmiştir. Bütün iyelik eklerinin de sade düz-dar şekillerden oluştuğuna dikkat çekmiştir (Sevim, 44:2003).

Asıǵuw balanıñ isi, attandıruw ananıñ isi (Acele çocuǵun işidir, ata bindirmek ananın işidir)(İsmail ve Gümüş,1995: 11).

Asıqqannıñ ayaǵı etegine oralar. (Acele edenin ayaǵı etegine dolaşır) (İsmail ve Gümüş,1995:11).

Astıñ aqlı tamaǵında, jayawdıñ aqlı tabanında (Açın aklı boǵazında,yayanın aklı tabanında.)(İsmail ve Gümüş,1995: 12).

Astıñ anı jürmeydi, toqtıñ tawbesi jürmeydi (Açın kafası çalışmaz,tokun tövbesi geçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 12).

Adamnıñ ayaǵı jerde şarşasa, qıyalı kökte şarşaydı (Adamın ayaǵı yerde yorulursa, hayali gökte yorulur.) (İsmail ve Gümüş,1995:16).

Adamnıñ boyı şekti bolǵanmen oyı şeksiz (Adamın boyu sınırlı olsa da, düşüncesi sınırsızdır) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Adamnıñ jüzine emes, sözine baq (Adamın yüzüne deǵıl, sözüne bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 17).

Aǵaştıñ tamırına, adamnıñ arına qara (Aǵacın damarına, adamın arına bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 18).

Awzıñ tolǵan qan bolsada, duşpanıñ aldında tökpe. (Aǵzın kanla dolsa da düşmanının yanında dökme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Aqımaqtıñ dosı köp, ıytıñ bajası köp. (Ahmaǵın dostu çok, itin bacanaǵı çok) (İsmail ve Gümüş,1995: 22).

Aqımaqtıñ aldına barsañ, aqlıñdı üyiñe qaldırıp bar. (Ahmaǵın huzuruna gidersen, aqlını evine bırakıp git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 22) .

Aqımaqtıñ aytqanı kelmeydi, sandıraǵı keledi. (Ahmaǵın konuşası gelmez, atıp tutası gelir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 22).

Aqşasızdıñ qolı kelte, jalqawdıñ tonı kelte. (Akçesizin kolu, tembelin donu kısadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 25).

Aqlı- adamnıñ köriǵi aqlıdıñ sabır-seriǵi. (Akıl;insanın görkemi, sabır aqlın arkadaşıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 26).

Aqlıdı başıñ bolsa, eldiñ aldı bolarsın. Aqlısız başsın bolsa, eldiñ azı bolarsın. (Akıllı başkanın olursa halkın önünde olursun. Akılsız başkanın olursa halkın sevmediǵi olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Bolımdınıñ balası, on besinde baspın deydi. Balımsızdıñ balası, jıyırma besinde jaspın deydi.(Akıllının çocuǵu on beşinde baş benim der, akılsızın çocuǵu yirmi beşinde ben gencim der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldının köptiği joq, nadannın eptiği joq. (Akıllının çokluğunun zararı olmaz, cahilin de becerisi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldının aldı- ağıp jatgan dăriya, saran adamnın aldı quw taqır şöl-jazira. (Akıllının önü akıp duran deryadır, cimri adamın önütamtakır, çöl sahradır (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldının aldımın jür, aqımaqtıñ artımın jür (Akıllının önünde, ahmağın ardında yürü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldının sözi qısqa, ayta qalsa- nusqa.(Akıllının sözü kısa, söyleyiversirse; nüsha.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Ağayın- tuwğannın qızıǵı alis-beris, qudalıqtıñ qızıǵı baris-kelis. (Akrabanın ilgisi alışveriş, dünürlüğün ilgisi gidiş geliştendir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).2

Ağayınnıñ qadırın, jaqın bilmes, jat biler. (Akrabanın kadrini, yakın bilmez, yabancı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Ağayınnıñ azarı bolsada, bezeri bolmaydı. (Akrabanın kötülüğü olsa da, tanımazlığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:33).

Tuwıstıñ jamanı bolsa da, jumıstıñ jamanı yoq. (Akrabanın kötüsü olsa da işin kötüsü olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:33).

Atalastıñ sawdası ayında qaytadı. (Akrabanın ticareti aydan aya döner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Törkini jaqın qatınnıñ tösegi jıyılmas. (Akrabası yakın gelinin yatağı toplanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Ğalım- aqıldıñ şamı. (Âlim; aklın ışıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Danalarđın sözderi gawharmen teñ (Âlimin sözleri cevher gibidir) (İsmail ve Gümüş,1995:36).

Dananıñ sözine baq, jaqsınıñ özine (Âlimin sözüne bak, iyinin özüne.) (İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Alqızıl gül jerdin säwleti,asıl jar erdin säwleti.(Alkırmızı gül, yerin güzelliğidir, gerçek yar erin güzelliğidir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Allanıñ atın satıp molla semirer, hannıñ atın satıp qazı semirer. (Allahın adını satarak molla semirir, Hanın adını satarak kadı semirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 37).

Qudaydıñ özinen estigemegendi, mollanın sözinen estiysiñ. (Allah'ın kendinden işitmediğini mollanın sözünden işitirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 37).

Altı kün aş bolsañ da atannıñ adetini qoyma.(Altı gün aç kalsan da atanın adetini bırakma.) (İsmail ve Gümüş,1995:38).

Alpısqa kelgende, arpanıñ kebegi altın körinedi (Altmışına geldiğinde arpanın kepeği altın görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995:40).

Anağa balanıñ alalıǵı joq. (Ana çocuǵunu ayırt etmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

Ata-ananıñ aqılı, janıp turgan şıraqtay., Aqıldınıñ aqılı, aǵıp turǵan bulaqtay. (Anababanın aklı, yanıp duran ıǵık gibidir. Akıllının aklı akıp duran bulak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:41).

Ananıñ köñili balada, balanıñ köñili dalada (Ananın gönlü çocukta, çocuǵın gönlü dıǵarda.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41).

Ananıñ süti-bal, balanıñ tili-bal. (Annenin süti baldır, çocuǵın dili de baldır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41).

Ananı aldaw aqımaqtıñ isi, ananı qorlaw haywannıñ isi (Anayı aldatmak ahmaǵın işi, anayı horlamak hayvanın işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42).

Düleyge sälem berseñ äkeñniñ bası deydi (Aptala selam verirsen, kendini azarlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42).

İzdegen muratına jeter, jalqawdıñ ömiri bosqa öter(Arayan muradına erer, tembelin ömrü boşa gezer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43).

İzdep alǵan awruwdıñ emi tabılmas (Arayıp bulan hastalıǵın ilacı bulunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43).

Joldastınıñ jolı keñ. (Arkadaşı çok olanın yolu geniştir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 44).

Arsızdıñ sözinde turaq joq, közi bar da qulaq jok. (Arsızın sözünde sadakat yok, gözü var da kulaǵı yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45).

Arıstannıñ oynanan, tülkiniñ moyını üziledi (Arslanın oyunundan, til kinim boynı kırılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45).

Arǵımaq at jabı bolmaydı, jalı ketip arısa da, nazarı aştıñ közi toymaydı, baq pen qıdır darısı da. (Asil at kötü olmazı yeli gidip zayıflasa da aç gözün gözü doymaz, baht ve zenginlik bulsa da.) (İsmail ve Gümüş,1995: 46).

As iyesiniñ äli biledi, astuwşınıñ qolı biledi (Aş sahibinin hali bilir,ikram edenin eli bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48).

Aspazdıñ qarnı, asqanada toyadı (Aşçının karnı mutfakta doyar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48).

Astıñ ıstıǵı jaqsı, sözdiñ pısıǵı jaqsı (Aşın sıcaǵı sözün olgunu iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 49).

At arqasına er batsa, ayañşıl boladı. Erge jattıñ tizesi batsa, aǵayınşıl boladı (At arkasına eyer batarsa, tez ayak olur. Ere yabancının tırnaǵı batarsa, akraba seven olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 50).

Jılqı maldıñ patşası, tüye maldıñ qasqası (At malın padişahı, deve malın büyüğü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 51).

At- adamnıñ qanatı, as- adamnıñ quwatı (At; adamın kanadı, aş; adamın kuvvetidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

Ata- ananıñ aqlı sayrap jatqan jolmen teñ, Aqıldınıñ aqlı- sarqılmaytın kölmen teñ (Ata-ananın aklı upuzun yol ile denktir. Akıllının aklı bitmez-tükenmez göl ile denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995:52).

Ata- ananıñ qadırın, balalı bolǵanda bilersin. Anıq dostıñ qadırın, jalalı bolǵanda bilersin. (Ata ananın kadrini, çocuǵın olduǵında bilirsin. Gerçek dostun kadrini, iftira atıldıǵında bilirsin.) İsmail ve Gümüş,1995: 53).

Ata-anañ otırǵan üydiñ töbesine sıqpa (Ata- ananın oturuǵu evin damına çıqma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53).

Atadan bala tuwar, atasınıñ jolın quwar (Atadan çocuk doğar, atasının yolunu tutar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atadan jaqsı ul tuwsa, eliniñ qamın jeydi, atadan jaman ul tuwsa eliniñ malın jeydi (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atalar sözi- aqıldıñ közi (Atalar sözü; aqlın gözüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atanıñ öspes ulı, önbes daw dawlaydı (Atanın adam olmayacak çocuǵu, onulmaz davayla uğraşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 55).

Atanıñ balası bolma, adamnıñ balası bol (Atanın çocuǵu olma, adamın çocuǵu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:55).

Maqal sözdiñ mäyegi (Atasözü sözün özüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56).

Ataǵa balanın alalıǵı joq. (Ataya çocuǵın ayrıcalıǵı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56).

Atı bardıñ tınısı bar, ası bardıñ ırısı bar (Atı olanın rahatlıǵı var, aşı olanın rızkı var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

Atı arıqtıñ küni kərip (Atı zayıfın günü garip.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

Atınıñ sırtı iyesine malim (Atın huyu sahibince malumdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 59).

Añ közdiñ qurtı (Av gözün kurdudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 62).

Añşınıñ keşikkeninen dämet (Avcının gecikmesinden ümitlen.) (İsmail ve Gümüş,1995:63).

Añnıñ jayın mergennen sura, adamnıñ jayın körgennen sura (Avin durumunu avcıdan sor, insanın durumunu görenden sor.) (İsmail ve Gümüş,1995: 63)

Alaqannıñ işi men sırtı birdey emes (Avuç içi ile üstü bir değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 63).

Ayağındağı etiğin tar bolsa, düniyenıñ keñdiginen ne payda? (Ayağındaki çizmen dar olursa, dünyanın genişliğinden ne fayda?) (İsmail ve Gümüş,1995: 64).

Etikşinin awzınan balıqşınıñ balağı taza (Ayakkabıcının ağızından balıkçının paçası daha temizdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64).

Maskünemniñ qılığın mas bolğanda körersiñ. Duşpanıñnıñ qılığın qas bolğanda körersiñ.(Ayyaşın halini sarhoş olduğunda görürsün. Düşmanın halini karşına çıktığında görürsün.) (İsmail ve Gümüş,1995:67).

Eñbegi azdıñ öñbegi az (Az çalışanın kazancı da az olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 67).

Azdıñ altını bolğança köptiñ kömiri bol (Azın altını olacağına çoğun kömürü ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68).

Azdıñ atası bir, köptiñ batası bir (Azın atası bir çoğun dileği birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68).

Azdıñ azanşısı bolğança, köptiñ qazanşısı bol. (Azın ezancısı olacağına, çoğun kazancısı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:68).

Əkeniñ tayağı tas, şeşeniñ tayağı tas (Babanın dayağı taştır, ananın dayağı aştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70). sw

Əkesi qurdatıñ balası qurdas (Babası yaşıt olanın çocuğu da yaşıttır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70).

Balıqtıñ janı suwda (Balığın canı suda.) (İsmail ve Gümüş,1995:72).

Balıqtıñ batası, ıytıñ atası joq (Balığın fatıhası, itin atası yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 72).

Balıqşınıñ atı şöldep öledi (Balıkçının atı susuzluktan ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995:73).

Balıqşınıñ üyine barsañ qarma, eginşiñ üyine barsañ jarma jeysiñ (Balıkçının evine gitsen balık, çiftçinin evine gitsen yarma yersin.) (İsmail ve Gümüş,1995:73).

Balıqşınıñ balağı keppes, qayıqsınıñ qalağı keppes (Balıkçının paçası kurumaz, kayıkçının küreği kurumaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:73).

Bası awırıp, baltırı sızdağanıñ täñirimen isi joq (Başı ağrıyıp baldırı sızlayanın Tanrıyla işi yok) (İsmail ve Gümüş,1995: 74).

Bası qaralınıñ köñili jaralı. (Başı belalının gönlü yaralıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74).

Başqa maldıñ örisi jetpey jatqanda, eşki maldıñ örisi artıp qalar (Başka malın otlağı yetmediğinde, keçinin otlağı fazla gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75).

Keybirewdiñ boyı päs, keybirewdiñ oyı päs (Bazılarının boyu kısa, bazılarının düşüncesi kısa.) (İsmail ve Gümüş,1995: 78)

Oraşolaqtıñ qolı şolaq (Beceriksizin eli çolaktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Olaqtıñ közi tanıydı, şeberdiñ qolı tanıydı (Beceriksizin gözü tanır, beceriklinin eli tanır.) (İsmail ve Gümüş,1995:79).

Bestiñ bası bolğanşa, altının ayağı bol (Beşin başı olacağına, altının ayağı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 81).

Bödeniñ üyi joq, qayda basa bıtpıldıq (Bildircının yuvası olmaz, nereye gitse de cıvıl cıvıl.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82).

Bilim baqıttıñ jibermeytin qazıǵı, bilimsiz baqıt äldekimniñ azıǵı (Bilim bahtın söküp atmayacağı kazıǵıdır, bilimsiz baht herhangi bir azıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Bilim qadırın er biler, bilimdiniñ qadırın el biler (Bilim kadrini er bilir, bilginin kadrini halk bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995:84).

Mıñ dilda-bardıñ qaltasında joqtıñ awzında (Bin altın, zengin olanın cebinde yoksul olanın ağzındadır) (İsmail ve Gümüş,1995: 87).

Tistiñ qunı otız qoy (Bir dişin değeri otuz koyun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Birdin kesiri mıñğa juǵadı (Birinin kusuru birine bulaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995:94).

Birdiñ älemeti mıñdı äketedi. (Birinin belası bini mahveder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94)

Birewdiñ buzawına degeniñ, öziñnin ögiziñe boladı (Birinin buzağına dediğin kendi öküzüne olur) (İsmail ve Gümüş,1995: 95).

Birewdiñ sözi ädemi, birewdiñ közi ädemi (Birinin sözü hoş, birinin gözü hoş) (İsmail ve Gümüş,1995:95).

Birliği joq eldiñ bası bolğanşa, birliği bar eldiñ dosı bol (Birlik içinde olmayan halkın başı olacağına birliği olan halkın dostu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 95).

Bülingen eldiñ daw şarı bitpes, öleñşil qızdıñ awjarı bitpes (Bölünen halkın davası derdi bitmez, türkücü kızın avcarı bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100).

Biydaydıñ kewdesin kötergeni-daqılı joqtıǵı, jigittiñ kewdesin kötergeni-aqılı joqtıǵı (Buǵdayın gövdesinin dik durması tahılının yokluǵundandır. Yiǵidin gövdesinin dik durması aqlının yokluǵundandır.) (İsmail ve Gümüş,1995:101).

Jansızdıñ awırılıǵı jatqan jerinde, adamnıñ awırılıǵı basqan izinde (Cansızın ağırlıǵı yattıǵı yerde, adamın ağırlıǵı bastıǵı izdedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 106).

Qaltasında tıynı joq,tüyenıñ tisin aşıptı (Cebinde kuruşu yok, devenin dişine bakmış.) (İsmail ve Gümüş,1995:106).

Ölermenniñ közi jaman, aqımaqtıñ sözi jaman (Cesurun gözü kötü, ahmağın sözü kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Ölermenniñ özinen de közi jaman (Cesurun kendisinden gözü kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Bermestiñ ası pıspas, qazanı ottan tüspes (Cimrinin aşı pişmez, kazanı ateşten inmez) (K İsmail ve Gümüş,1995:108)

Eñbekşiniñ birewi ekew bolsa, erınsektiñ ekewi birew bolar (Çalışkanın biri iki olursa, erinceğın ikisi bir olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 112).

Eñbekşiniñ nanı tätti, jalqawdıñ janı tätti (Çalışkanın ekmeğı tatlı, tembelin canı tatlıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:112).

Eñbek erdiñ sāni (Çalışkanlık erin sanıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 112).

Eñbeksiz is pitpeydi, erınsektiñ qolı jetpeydi (Çalışmadan iş bitmez, erinceğın kolu ulaşmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113).

Eñbek süymes erınsektiñ elin süydım dewi beker. Jemisi joq jetimniñ jerin süydım dewi beker (Çalışmayı sevmeyen erinceğın, halkı sevdim demesi boş sözdür. Ürünü olmayan çiftçinin toprağı sevdim demesi boş sözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 115).

Dıyqannıñ ayağı maymaq, jürgen jeri güldi aymaq (Çiftçinin ayağı paytak, yürüdüğü yer gülistandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Dıyqanıñ tüsine jer ener, balıqsınıñ tüsine köl ener. Bağbannıñ tüsine baw ener, batırdıñ tüsine baw ener, batırdıñ tüsine jaw ener (Çiftçinin düşüne toprak girer, balıkçının düşüne göl girer. Bahçıvanın düşüne bahçe girer, baturun düşüne düşman girer.) (İsmail ve Gümüş,1995:117).

Dıyqannıñ qazınası- jer. (Çiftçinin hazinesi topraktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 118)

Etigıñ tar bolsa, dünyeniñ keñdiginen ne payda? Qatınıñ şaypaw bolsa, dünyeniñ tınıstıǵınan ne payda? (Çizmen dar olursa dünyanın genişliğinden ne fayda? Hanımın kötü huylı olursa dünyanın sakinliğinden ne fayda?) (İsmail ve Gümüş,1995:118).

Balağa jannıñ aşuwı birdey, qay qolıñdı kesseñ de jańğa batuwı birdey (Çocuğa canın acıması birdir, hangi kolunu kesersen cana batması birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 118).

Balam-balım, balanıñ balası- janım (Çocuğum balım, çocuğumun çocuğu canımdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 119).

Balıñ jaqsısı qızıq, jamanı küyik (Çocuğun iyisi sevimli, kötüsü beladır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 119).

Balanıñ basına Aydar qoyğan özi emes, äkesi (Çocuğun başına Aydar koyan kendisi değil babasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 119).

Balanıñ segizinde tisi tüsedı, sekseninde erdiñ elge isi tüsedı (Çocuğun sekizinde dişi düşse, sekseninde erkeğin halka işi düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 120)

Balanıñ tentek bolğanı üyinen, jigittiñ tentek bolğanı biyinen (Çocuğun yaramazlığı ailesindendir, yiğidin yaramazlığı kadıdandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 120).

Köptiñ küşi köldey, köşip jürgen eldey (Çocuğunluğu gücü göl gibi, göçüp yürümüş il gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 121).

Köp qorqaqtıñ işindegi bir batır sorlı, köp aqımaqtıñ işindegi bir aqıldı sorlı (Çok korkağın içindeki bir yiğit zavallı olur, çok ahmağın içindeki bir akıllı zavallı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124).

Köptiñ uwısı qamba toltırsa, azdıñ uwısı awız toltıra almaş (Çokluğun avucu ambar doldurursa, azlığın avucu ağız doldurmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125).

Köjeniñ kenewi bolsa, qımızdıñ qızıwı bar (Çobanın gıdası varsa kımızında gücü var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126).

Şöldin qamısı bolmaydı, jamannıñ namısı bolmaydı (Çölün kamışı olmaz, kötünün namusu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126).

İyşiniñ malı iy, küyşiniñ malı küy (Dabakçının malı iy, bestekarın malı bestedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 127).

Tawdıñ basın kör de, tübine barma. Jaqsınıñ özin körde, üyine barma (Dağın başını gör de dibine varma, iynin kendisini gör de evine varma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128).

Dawdı basıp tındırğanıñ jawdıñ belin sındırğanıñ (Davayı durdurmak düşmanın belini sındırmaktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 130).

Tazdıñ jamanı jataqap at ürkitedi. (Tazın kötüsü yatarak at ürkitedir) (İsmail ve Gümüş,1995: 131).

Ösekşiniñ jawı qasında, jılanıñ uwı basında (Dedikoducunun düşmanı yanında, yılanın zehri başındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:131).

Tüyenıñ ülkeni köpirde tayaq jeydi (Devenin büyüğü köprüde dayak yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134).

Tüyenıñ özi tüye, qumalağı tüye emes. (Devenin kendisi deve, pisliği deve değil) (İsmail ve Gümüş,1995:134).

Tikenniñ uwı qaytar, tildiñ uwı qaytpas (Dikenin zehri gider, dilin zehri gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136).

Qarawıldıñ jamanı aldırıp bolup ökinedi, balwannıñ jamanı şaldırıp bolup ökinedi (Bekçinin kötüsü çaldırdıktan sonra pişman olur, pehlivanın kötüsü yenildikten sonra pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:136).

Tildiñ uzını bastı oraydı, etekiñ uzını ayaqtı oraydı (Dilin uzununu başa bela, eteğin uzununu ayağa bela.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137).

Mılqawdıñ tilin anası biler (Dilsizin dilini anası bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 138).

Tirliktiñ tutqası birlik (Dirliğin sapı birlik.) (İsmail ve Gümüş,1995:138).

Toğız qabat torqadan toqtısaqtıñ terisi artıq (Dokuz kap ipekten bir kürk daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 140).

Dosı köptiñ janı semiredi, ası köptiñ tani semiredi (Dostu çok olanın ruhu beslenir, aşı çok olanın teni beslenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 142).

Dos bergenniñ tüsine qarama (Dostun verdiği hediyein rengine bakma.) (İsmail ve Gümüş,1995:143).

Dosıñnıñ pısağimen müyiz kes, düşpanıñnıñ pısağimen kiyiz kes (Dostunun bıçağıyla boynuz kes, düşmanın bıçağıyla keçe kes.) (İsmail ve Gümüş,1995: 143).

Dosıñnıñ üyinde tırnaq alma, düşpanıñ üyinde şaş aldırma (Dostunun evinde tırnak kesme, düşmanın evinde saç kestirme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144).

Dosıñnıñ közinde bolğanşa, köñilinde bol (Dostunun gözünde olacağına, gönlünde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:145)

Toyğan soñ toqtınıñ eti topıraq tatıydı (Doyduktan sonra toklunun etinin tadı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144).

Toydıñ bolğanınan boladısı qızıq (Düğünün olmuşundan, olacak düğün daha cazip.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146).

Qudañnıñ bergenine süyenbe, qudaydıñ bergenine süyen (Dünürün verdiği dayanma, Allahın verdiği dayan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146).

Adal jannıñ aldı jarıq, aramzanıñ beti şarıq. (Dürüst insanın önü parlak, haramzadenin yüzü çarık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adaldıqtıñ adımı altı qulaş, aramdıqtıñ adımı jartı qulaş (Dürütlüğün adımı altı kulaştır, haram işin adımı yarım kulaştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 148).

Duşpannıñ külgeni, sırıñdı bilgeni. (Düşmanın gülüşü sırrını bilişindendir.) (İsmail ve Gümüş,1995:148).

Jawdıñ sırın jaw bilmes (Düşmanın sırrını düşman bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 151).

Jawdıñ sırtında bolğanşa işinde bol (Düşmanın sırtında olacağına içinde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:151).

Jawdıñ beti qayttı dep beliñdi şeşpe. Suwıqtıñ beti qayttı dep mezgilsiz köşpe(Düşmanın yüzü döndü diye beli gevşetme, soğuğun yüzü döndü diye zamansız göçme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 151).

Qasıñnıñ jılmıyğanınan, dosıñnıñ tünergeni artıq (Düşmanın gülümsemesinden dostunun sinirlenmesi daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 152).

Ajal aqıldımın aldında bas iyesi, aqılsızdıñ başına tas üyedi (Ecel, akıllının önünde baş eğer, akılsızın başına taş yağar.) (İsmail ve Gümüş,1995:155).

Ajal türkten tışqan, mısıqtıñ quyırğımen oynaydı (Ecelini isteyen fare, kedinin kuyruğuyla oynar.) (İsmail ve Gümüş,1995:155).

Deptiliktiñ belgisi- iyilip sälem bergeni. Jaqındıqtıñ belgisi- köp keşikpey kelgeni (Edepli olmanın işareti eğilip selam vermektir. Yakın olmanın işareti, çok gecikmeden gelmektedir.) (İsmail ve Gümüş,1995:156)

Qol- bastıñ qulı, ayaq- bastıñ atı. (El; başın kulu, ayak; başın atıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:161).

Nasıbay atqan kisiniñ tisin urıp sındır (Enfiye çeken kişinin dişini vurup kır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163).

Er eldiñ qamın jese, ez eldiñ nanın jeydi (Er halkın gamını çekse, aptal, halkın ekmeğini yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 164).

Er- eldiñ balası, el-erdiñ panası (Er; halkın çocuğu, halk; erin sığınağıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 166).

Er- eldiñ körki, ösimdik-jerdıñ körki (Er; halkın görkemi, bitki; yerin görkemidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 166)

Erden erdiñ nesi kem, wädesin wäde etse? Jerden jerdiñ nesi kem, egin şıqsa gül össe? (Erden erin nesi eksik vadesini yerine getirse. Toprakdan toprağın nesi eksik, ekin bitse, gül yetişse?) (İsmail ve Gümüş,1995: 166).

Erdiñ atın eñbek şığarar (Erin adını başarı çıkarır.) (İsmail ve Gümüş,1995:167).

Erdiñ erligin bilmegen, eldiñ birliğin bilmeydi (Ein erliğini bilmeyen, ilin birliğini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Erdiñ sın sınırında boladı, sözdiñ sın şınında boladı (Erin güzelliği sınırında olanıdır, sözün güzeli gerçek olanıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Erdiñ malı- eldiñ malı, er dañqı- el dañq. (Erin malı; ilin malıdır, erin itibarı; ilin itibarıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Erinşektiñ erteñi tawsılmaydı (Erinceğın yarını tükenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168).

Erinbegenniñ eñbegi janadı, irkilmegen söz jigit tabadı. (Erinmeyenin gayreti artar, çekinmeyen söz yerini bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168)

Esektiñ eti aram, küşi alal. (Eşeğın eti haram, gücü helaldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 171)

Esektiñ jügi jeñil bolsa jatapan boladı. (Eşeğın yükü hafif olursa yatağan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 171)

Perzentiñ qosqanatuñ, ornındı basar jürätiñ.(Evladın çift kanadıdır, yerini alan yakınlarıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 172)

Kedeymin dep qısıлма, öneriñ bolsa qolında. Önerliniñ ırısı-jarqırap jatar yolında. (Fakirim diye üzölme, hünerin olursa elinde. Hünerin rızkı; parlayarak yatar yolunda.) (İsmail ve Gümüş,1995: 175)

Kedeydiñ awzı asqa jetkende, bası tasqa jetedi. (Fakirin ağzı aşā değdiğinde başı taşā değer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Jarlınıñ awzı aqqa tiyse murnı qanaydı. (Fakirin ağzı süte değse burnu kanar.) (İsmail ve Gümüş,1995:176)

Kedeydiñ awı jürmes, awı jürse de dawı jürmes. (Fakirin avı rast gitmez, rast gitse de doğru gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Jarlınıñ janı, baydıñ malı ayawlı. (Fakirin canı, zenginin malı kıymetli.) (İsmail ve Gümüş,1995:176)

Jarlınıñ muñ-zarın jaralı biler, qayğılıñ muñ-zarın qaralı biler. (Fakirin derdini sıkıntı çeken bilir, kaygılının derdini karalı olan bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Kedeydiñ duşpanı- kedeyi hannıñ duşpanı- han. (Fakirin düşmanı fakir, Hanın düşmanı Handır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Jarlınıñ iytqusu üşew: biri-bay, biri- biy, biri juwastıq. (Fakirin düşmanı üçtür; birisi zengin, birisi kadı, birisi de saflıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Kedeydiñ qorjını tolsa da, közi toymas. (Fakirin heybesi dolsa da gözü doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Jarlınıñ tapqanı bay awzında, qaraşanıñ tabqanı han awzında.(Fakirin kazandığı zenginın ağızındadır. Halkın kazandığı hanın ağızındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Jarlınıñ baylığı- deniniñ sawlığı. (Fakirin zenginliği teninin sağlığıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Kedeydiñ kerbezinen, ayeldiñ ar nazınanbez. (Fakkirin züppeliğinden, kadının her nazından korun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Parasatsızdıqtıñ belgisi, baytalın satıp at eter. Dosınıñ köñilin qaldırıp, duşpanınıñ köñlin şet eter. (Ferasetsizliğin işareti, baytalını satıp at alır, dostunun gönlünü kırıp düşmanının gönlünü şad eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178)

Qaramıqtıñ dani bolğanşa, biydaydıñ sabanı bolğan artıq. (Fiğın tanesi olmaktansa, buğdayın samanı olmak daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179)

Tumsıqtınıñ tamağı şoquwmenen tabılar. Öner- bilim degeniñ oquwmenen tabılar (Gagalının yemeği şakiyarak bulunur, hüner-bilim dediğın okuyarak bulunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180)

Beyğamniñ malın böre jeydi (Gamsızın malını kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180)

Qayrattınıñ almaytın qamalı joq, aqıldınıñ tappaytın amalı joq (Gayretlinin aşamadığı engel olmaz. Akıllının bulmadığı çere olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Ötkenniñ orağın, ketkenniñ keptenin alma (Geçenlerin orağını, gidenlerin çapasını alma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Berekeli jubaydıñ, bir teñgesi mın teñge, berekesiz jubaydıñ, mın teñgesi bir teñge (Geçimli ailenin bir tengesi bir tenge, geçimsiz ailenin bin tengesi bir tengedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Berekesizdiñ awılı- merekesiz (Geçimsizin köyü mutsuzdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Ötkenniñ orağın, ketkenniñ ketpenin alma. (Geçenlerin orağını gidenlerin çapasını alma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Ötkenderdiñ ülgili sözün jatta, köñiliñe oy salar är waqıtta (Geçmişlerin örnek sözünü ezberle, gönlüne düşünce getirir her vakitte.) (İsmail ve Gümüş,1995:182)

Kelinniñ betin kim burın aşsa, sol ıstıq (Gelinin yüzünü kim önce açarsa, o sıcak görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184)

Daraqınıñ külkisi qanbas, jalqawdıñ uyqısı qanbas (Gevezenin gülüşü bitmez, tembelin uykusu bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Qor köp bolsa qoldıñ ırısı, mal köp bolsa eldiñ ırısı (Gıda çok olursa ordunun rızkı, mal çok olursa halkın rızkı sayılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Keñirdekten ötkenniñ bări tamaq (Gırtlaktan geçenin hepsi yemektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Barıs-kelis dostiñ isi, julıs-keris qastıñ isi (Gidiş geliş dost işi, kavga gürültü düşman işi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Weden jawın jawsa, şöptiñ ırısı, atadan jawsı ul tuwsa, köptiñ ırısı (Gökten yağmur yağarsa otun rızkı olur, atadan iyi oğul doğarsa halkın rızkı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köldiñ atın balıq şığaradı, balıqtıñ atın halıq şığaradı (Gölün adını balık çıkarır, balığın adını halk çıkarır.) (İsmail ve Gümüş,1995:191)

Köldiñ qutı ketse, kök qutanı bir jıl burın ketedi (Gölün değeri kaybolda, martı bir yıl önce gider) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köldiñ qutı ketse, qutanı üş kün burın keter (Gölün değeri kaybolda, martı üç gün önce gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köldiñ qutı ketse, kök qutanı bir jıl burın ketedi (Gölün değeri kaybolda, martı bir yıl önce gider) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köñildin kirin söz ketirer, kiyimniñ kirin suw ketirer (Gönlün derdi sözle çıkar, giyimin kiri suyla çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 192)

Jeteliniñ balası jetisinde bas boladı, jetesizdiñ balası jetpisinde jas boladı (Görgülünün çocuğu yedisinde baş olur, görgüsüzün çocuğu yetmişinde de genç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:193)

Köz- nurdiñ uyası, köñnil- sırdıñ uyası (Göz nurun yuvasıdır, gönül sırrın yuvasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 195)

Köz soqırpa kündiz- tün birdey, köñili soqırdıñ kündizi tündey (Gözü kör olana gece gündüz birdir. Gönlü kör olanın gündüzü gecedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 195)

Küşti bolsa kündigin tabadı, aqıldı bolsa, jıldıgın tabadı, ğalım bolsa, öşpeytin etip, ömriniñ şındıgın tabadı (Güçlü olursa günlüğünü kazanır, akıllı olursa yıllığını

kazanır, alim olursa bitmeyecek ömrünün hakikatini bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197)

Küştiniñ artı tiyirmen tartadı (Güçlünün ardı değirmen döndürür.) (İsmail ve Gümüş,1995:197)

Küleğestiñ köñili azbas, kütinsektiñ özi azbas. (Güleryüzlünün gönlü daralmaz, bakımlının kendisi yaşlanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198)

Gül össe jerdiñ körki, qız össe eldiñ körki (Gülün büyümesi toprağın güzelliği, kızın büyümesi halkın güzelliğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:198)

Aramnıñ isi örge baspaydı, örge bassa da örden aspaydı (Günahkârın işi yükselmez, yükselse de onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:199)

Körikti tonıñ öziñe, tätti asıñ özgege (Güzel elbisen kendine, tatlı yemeğin başkasına.) (İsmail ve Gümüş,1995: 200)

Suraqsınıñ aldınan arız ketpes, erinsektiñ boyınan qarız ketpes (Hâkimin önünden dilekçe eksik olmaz, erinceğin üzerindne borç eksilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 201)

El eñbegi bolsa, jerdiñ bağı. Jer önimi bolsa eldiñ bağı (Halk çalışkan olursa yerin bahtiyarlığı, toprak verimli olursa halkın bahtiyarlığı.) (İsmail ve Gümüş,1995:202)

Qatını sarañnıñ qazanı qaynamas (Hanımı cimri olanın kazanı kaynamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204)

Jarıñ jaqsı bolsa, üyiñ beyis, jarıñ jaman bolsa, üyiñ keyis (Hanımının işi olursa evin cennettir, hanımın kötü olursa gönlün üzgündür.) (İsmail ve Gümüş,1995:205)

Awruwdıñ aldın almağan öledi, dawdıñ aldın almağan töleydi (Hastalığın önemini almayan ölür, davanın önlemini almayan öder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 208)

Şeşenniñ sözi şeker, maljınnıñ sözi beker (Hatibin söz şeker, gevezenin sözü boştur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209)

Dilmardıñ sözi ustanın bizinen ötkir (Hatibin sözü ustanın bizinden keskindir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209)

Şeşenniñ sözi- maydan qılşık suwırğanday. Topastıñ sözi- tawdan tas domalatqanday (Hatibin sözü yağdan kılçık çekilmesi gibidir, boşboğazın sözü dağdan taş yuvarlanması gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:209)

Tirşiliktıñ qadırın qıynalğanda bilersiñ, densawlıqtıñ qadırın sıylağanda bilersiñ (Hayatın kıymetini zorluk gördüğünde bilirsin, sağlığın kıymetini de mükâfatlandırıldığında bilirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209).

Ömiriñniñ ötkenine ökinseñ kelerine bekinesin (Hayatının geçmişine pişman olursan, geleceğine kararlı olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209).

Ömirde köp şakittiñ birewi siz, birlikssiz öse almaysız bir öziñiz (Hayatta öğrencilerden birisi de siz, birlisiz yetişemezsiniz bir siz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210).

Maldıñ iyesi bolsa, böriniñ tärisi bar (Hayvanın sahibi varsa, kurdun Tanrısı var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210).

Attıñ bəri tulpar bolmas, qustıñ bəri suñqar bolmas (Her at safkan olmaz, her kuş şahin olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211).

Ay- aydıñ atı basqa, ayaqtı maldıñ örisi basqa (Her ayın adı başkadır, besi malının otlağı başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:211).

Tawdıñ şöbin köksegen buğı aştan öledi (Her dağın odununu yemek isteyen geyik acından ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211).

Eldiñ zañı basqa, iyterı qara qasqa (Her halın geleneği başkadır, itleri de başka başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211).

Är kimniñ özi şıqqan tawı biyik (Herkesin kendi çıktığı dağ yüksektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212).

Sözdiñ bəri maqal bolmas, jünniñ bəri saqal bolmas (Her söz atasözü olmaz, ber yün sakal olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212).

Urı basqanıñ malın jeydi, öziniñ arın jeydi (Hırsız başkasının malını yer, kendisinin arını yer.) (İsmailveGümüş,1995:213).

Urınıñ urı qolına түsse jönderin aytqan soñ jolına түsedı (Hırsız hırsızın eline düşse, onu anladıktan sonra bırakır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 214).

Urı qosılarda, biriniñ awzın biri jasaladı, urı ayrılarda iyt bolıp tasaladı (Hırsız birleştiklerinde birbirinin ağzını yalar, ayrıldıklarında köpek gibi dalaşırlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 214).

Urınıñ qaltarası da jaltarası da köp (Hırsızın saklanacak yeri de kaçacak yeri de çok.) (İsmail ve Gümüş,1995:214).

Qıdırdıñ qasında bolğanşa, bulaqtıñ basında bol (Hızır'ın yanında olacağına bulağın başında ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 214).

Qızmettiñ jöni bir basqa, dostıqtıñ jolı bir basqa (Hizmetin yolu başka, dostluğun yolu bir başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 215).

Aldıña kelse, atañnıñ qunın keş (Huzuruna gelirse atanın kanlısını affet.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216).

Öner- jigittiñ körki, qalay jumsasa özinde erki (Hüner yiğidin görkemidir, nasıl kullanılırsa idaresi kendisinde olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217).

Önerdi köp bilgen dana bolar, önersizdiñ isi şala bolar (Hüneri çok bilen alim olur, hünersizin işi yarım yamalak olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217).

Önerli adam ölmeydi, önerliniñ şamı sönbeydi (Hünerli adam ölmez, hünerin ışığı sönmeydi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217).

Önerliniñ atı şığadı, önersizdin tatı şığadı. (Hünerlinin adı çıkar, hünersizin tadı çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 218)

Önerliniñ tirligi oñınan keler, öytkeni onıñ qolınan keler (Hünerlinin dirliği yolunda gider, çünkü onun elinden gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 218).

Önerliniñ qolı altın, öleñşiñin sözi altın. (Hünerlinin eli altın, ölenin sözü altın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 218)

Önerliniñ önerin üyren, qaqpasa minezinen jiyren (Hünerlinin hünerini öğren, öğrenemezsen huyundan uzak ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:218).

Küşik küyew bolğanşa, iyttiñ küşiği bol (İç güveyi olacağına itin eniği ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219).

Araqkeştiñ qoyı mıñ, jılqısı jüz (İçkicinin koyunu bin, yılqısı yüzdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219).

Eki dostı qosqanıñ sawabı bar, dos arasın aşqanıñ obalı bar. (İki dostu birleştirenin sevabı olur, dost arasını açanın vebalı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221)

Eki nâpsi bir kelse, abıyırınıñ ketkeni (İki nefis bir olursa, itibarın gittiğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eli amannıñ jeri aman (İli aman olanın yeri de amandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124).

Sıyırđıñ sütüni tilinde. (İneğın sütüni beslenmesindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Sıyırđınıñ üyi ayran, sıyırđızdıñ üyi sırdañ. (İneğının evi ayran, ineksizin evi boşdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 226)

Adamnıñ ösüwinen, arqanıñ esüwinen (İnsanın büyümesinden, urğının eğirilmesinden.) (İsmail ve Gümüş,1995:229).

Adamnıñ da alası men qulası, asılı men jasığı bar. (İnsanın da alası ile sarısı, asil ile kıymetsizi vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229)

Adamnıñ tuwmağı bar, ölmegi bar, qarızdıñ almağı bar, bermeğı bar (İnsanın doğumu var, ölümü var. Borcun alması var, vermesi vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ oyı biyik, ağastıñ boyı biyik (İnsanın düşüncesi, ağacın boyu büyük olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ küni adammen (İnsanın işi insanladır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnan adamnıñ artıǵı aqlı men biliminde (İnsanın insana üstünlüğü aklı ile bilimindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ özi mıñ jasamaydı, eñbegi mıñ jasaydı (İnsanın kendisi bin yaşamaz, eseri bin yaşar.) (İsmail ve Gümüş,1995:230).

Adamnıñ jamandıǵı-nadandıǵı, attıñ jamandıǵı- şabandıǵı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230)

Adamdıqtıñ belgisi- iyilip sälem bergeni. Şın dostıqtıñ belgisi- köp keşikpey kelgeni. (İnsanlığın belgesi; eğilerek selam vermesi. Hakiki dostluğun belgesi; çok gecikmeden gelmesi.) (İsmail ve Gümüş,1995:230).

Adamzattıñ balası kim bolsa da, jolda jatır dep basıp ötpе (İnsanoğlunun çocuǵu kim olsa da yolda yatıyor diye basıp geçme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Özen jaǵalaǵannıñ özeǵi talmas (Irmak yanında olanın yüreǵi burkulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Jaramaǵannıñ qatını keter, baqpaǵannıñ malı keter (İşe yaramayanın hanımı gider, bakmayanın malı gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231).

Jumıstıñ özin bilgenşe, közin bil (İşin özünü bileceǵine, gözünü bil.) (İsmail ve Gümüş,1995:231).

İstıñ aqırı jigittiñ paqırına qaladı (İşin sonu yiǵidin tembeline kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 232).

İsin keri keterde suñqar salsañ az iler (İşin yolunda gitmediǵinde şahin salsan az yakalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 232).

İyt arbanıñ astında jürip süyredim deydi (İt arabanın altında yürüyüp ben çektim der.) (İsmail ve Gümüş,1995:232).

İyt adamnıñ qulaǵı (İt insanın kulaǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:233).

İyttiñ awzına tüsken et, qansoqta bolmay şıqqas (İtin aǵzına düşen et kan olmadan çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:235).

İyttiñ ırıldasqanı- amandasqanı (İtin hırlaması selamlaşmadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İyttiñ iyesi bolsa, böriniñ tärisi bar (İtin sahibi varsa, kurdun Tanrısı vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236).

Kisinin kisi bolamın deseñ, kisiniñ kisi boşl (İyi adam olacağım dersin mütevazı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:236).

Şın ańsınıñ aldına, añnıñ özi keledi (İyi avcının önüne acın kendisi gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237).

Aytuvlı dostıñ malı bir, kemedeginiñ janı bir (İyi dostun malı birdir,gemidekilerin canı birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995:238).

Jaqsı dos paydasın tizginbese de zıyanın tiygizbeydi. Jaman dosıñ aldıñdı orap жүrgizbeydi (İyi dost paydasını dokundurmasa da zıyanını dokundurmaz. Kötü dost önüne engel olup yürütmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Ordalıñ balası on besinde baspın deydi, şıyrlınıñ balası jıyırma besinde jaspın boladı (İyi insanın çocuğı on beşinde “başım” der, kötü insanın çocuğı yirmi beşinde “gencim” der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241).

Jaqsı qatın jarınıñ jaqsısın asırar, jamanın jasırar (İyi kadın yarının iyiliğini arttırır, kötülüğünü gizler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 242).

Jaqsılardıñ ülgisi, janıp turğan şamday. Şeşenderdiñ sözderi, ağıp turğan balday (İyilerin örneğı yanıp duran mum gibi, hatiplerin sözleri akıp duran bal gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995:244).

Jaqsılıqqa jamandıq- adamdıqtıñ isi emes (İyiliğe kötülük insanlığın işi değıldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 245).

Jaqsılıqtıñ urıgın sepken pende, jamanşılıq körmeydi ömirinde (İyiliğın tohumunu eken bende, kötülük görmez ömründe.) (İsmail ve Gümüş,1995:245).

Jaqsınıñ başına is tüsse bekinedi, jamannıñ başına is tüsse ökinedi (İyinin başına iş gelirse şaşırmaz, kötünün başına iş gelirse üzülür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 246).

Jaqsınıñ janı jennet (İyiliğın canı cennettir.) (İsmail ve Gümüş,1995:246).

Jaqsınıñ aldında izet, jamannıñ aldında küzet (İyinin huzurunda saygılı ol, kötünün huzurunda dikkatli ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:246).

Jaqsınıñ kegi tilinde, jamannıñ kegi tilinde (İyinin kini dilinde, kötünün kini dilinde.) (İsmail ve Gümüş,1995: 246).

Jaqsığa mal bitse, ağayınınıñ joğına qarasadı, jamanğa mal bitse köringenmen iytşe talasad. (İyinin malı çoğalırsa akrabasının yoksuluna yardım eder. Kötünün malı çoğalırsa herkesle itçe dalaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995:246).

Jaqsınıñ özi de jaqsı, sözi de jaqsı (İyinin özü de iyi, sözü de iyi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 246)

Jaqsınıñ jattıǵı joq, sözdiñ uyattıǵı joq. (İyinin yabancılığı olmaz, ulu sözün ayıbı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 246).

Qaptıñ tübi qaǵıldı, qatın saǵan ne qıldı? (Kabın dibi boşaldı, kadın sana ne yaptı?) (İsmail ve Gümüş,1995: 248).

Qaşaǵannıñ kesiri juwsaǵaǵa tiyedi (Kaşaǵanın zararı rahat duranlara dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 248).

Yeldiñ küşi az, aylası köp (Kadının gcü az, becerisi çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250)

Qatınnıñ jaqsı- jamanı qonay kelgende bilinedi (Kadının iyi ya da kötülüǵü misafir geldiǵinde bilinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250).

Qatınnıñ şası uzun, aqlı qısqa (Kadının saçı uzun aklı kısa olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250).

Yeldiñ jolu awır, erkektiñ jügi awır (Kadının yolu ağırdır, erkeğin yükü ağırdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250).

Yeldiñ jolı jinişke (Kadının yolu ince.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250).

Qaharman bolsañ halıqtıñ alǵısın alasıñ, qasköy bolsañ, halıqtıñ qarǵısına qalasıñ (Kahraman olursan halkın alkışını alırsın, zalim olursan halkın bedduasını alırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 251).

Qalamınıñ uşı men nayzanıñ küşi bir (Kalemin ucuyla mızrağın gücü birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 252).

Qanı qastıñ janı qas (Kan düşmanının canı düşmandır.) (İsmail ve Gümüş,1995:252).

Qaranǵıda şaqrırsa, darındastıñ üni belgili (Karanlıkta çaǵırırsa, kız kardeşinin sesi belli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 254)

Qarǵa qarǵanıñ közin oymas (Karga karganın gözünü oymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 254).

Qarǵa alǵır bolsa da qarşıǵanıñ ornın baspas (Karga zeki olsa da atmacanın yerini tutmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255).

Qarǵanıñ “qark” degeni özine quwanış (Karganın “gak” demesi kendisi için kıvançtır.) (İsmail ve Gümüş,1995:255).

Qarǵanıñ suñqıldasa, qıstı şaqrıadı. Qaz qañqıldasa, jazdı şaqrıadı (Karganın itiltisi kışı çaǵırır, kazın vakvaklaması yazı çaǵırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255).

Erli- qatınnıñ ortasına eski ketken otırar (Karı kocanın arasına aklı olmayan oturur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255).

Qumırsqanıñ tasqa basqanı, täñirge ayan (Karıncanın taşa basması Tanrıya ayandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255).

Käri qoydıñ bası pısqanşa, toqtınıñ bası arsa bolar (Kart koyunun başı pişinceye kadar, kuzunun başı parça parça olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256).

Qıran qustıñ alğanı elge jeter, elge jetpese de erge jeter (Kartalın avladığı halka yeter, halka yetmezse de ere yeter.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256).

Qıranıñ közi qıyada, balapanıñ közi uyada (Kartalın gözü kayada, yavrusunun gözü yuvada.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256).

Qıranıñ şabıtı aşısqa tüser, tazınıñ şabıtı toysa tüser (Kartalın karnı acıkırsa avlar, tazının karnı doyarsa avlar) (İsmail ve Gümüş,1995: 256).

Keriskenniñ kesiri kelgen bahtı ketirer (Kavgacının kusuru gelen bahtı döndürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 258).

Qaz ben üyrektiñ panası- köl, jesir men jetimniñ panası- el (Kaz ile ördeğin sığınağı göldür, dul ile yetimin sığınağı ildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260).

Qazğa erem dep, qarğanıñ şatı ayrılıptı (Karğa yetişeyim diye karganın çatı ayrılmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260).

Qazaqtıñ osı jer degeni- köş jer (Kazağın burası dediği yer, göç yeridir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260).

Qazanıñ erki özinde, qaydan qulaq şığarsa (Kazananın erki kendinde,nereden sap yaparsa.) (İsmail ve Gümüş,1995:261).

Qazanıñ qaynawına, balanıñ oynawına baq (Kazanın kaynamasına, çocuğun oynamasına bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262).

Eşkini quday urarda, şabannıñ tayağı tiyer (Keçi talihsiz olduğunda, çobanın dayağı dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995:263).

Eşkiniñ quyuğu kökke, tüyenıñ quyuğı jerge (Keçinin kuyruğu yukarıya, devenin kuyruğu aşağıya doğrudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 263).

Kekeç qızdıñ tilin anası biledi (Kekeç kızın dilini anası bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995:264)

Öz basınıñ boğın körmegen kisi basınıñ şoğın köripti (Kendi başının bokunu görmeyen, başkasının bir tutam saçını görmüş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Öz etigiñ tar bolsa, dünyeniñ keñdiliginen ne payda? (Kendi çizmen dar olursa, dünyanın genişliğinden ne fayda?) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Öz elimniñ bası bolmasam da sayınıñ tası bolayım (Kendi ilimin başı olmasam da deremin taşı olayım.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Öziň tappağan düniyeniň qadiri joq (Kendi kazanmadığın malın kadri olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Özine özi sın aytqan- dananiň isi, özin özi maqağan- balaniň isi (Kendi kendini eleştirmek; alimin işidir, kendi kendini övmek; çocuğun işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Öz süygeniň öziňe, ür köriner köziňe (Kendi sevdiğin kendine, güzel görünür gözüne.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Özine özi sın aytqan, adamdıqtıň belgisi. Özin özi maqtağan, nadandıqtıň belgisi (Kendi kendini eleştirmek insanlığın belgesidir. Kendi kendini övmek cahilliğin belgesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268).

Öziň nasıbay ata turıp, başqağa nasıbay atpa devdiň qayeti joq (Kendin enfiye çekip durup başkasına enfiye çekme demenin haceti yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268).

Özin ğana oylağan nadandıqtıň belgisi. Özgeni de oylağan adamdıqtıň belgisi (Kendini düşünmek cahilliğin belgesidir, başkasını düşünmek insanlığın belgesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 269).

Sınıqtıň bitiwi jasıña qaray, densawlıq jegen asıña qaray (Kırığın iyileşmesi yaşına göredir, sağlık yenen aş göredir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271).

Qırğawıldıň şöjesi, şettegenin qoymaydı (Kırkavulun civcivi uzak gitmeyi sever.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272).

Qızğançaqtıň işi tar, bolmas onda uyat-ar (Kıskancın içi dar, olmaz onda utanma, ar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272).

Qıstıň qutı- otın, üydüň qutı- qatın (Kışın mutluluğu odun, evin mutluluğu kadındır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 274).

Qız almağan jigittiň qırıq qızda dämesi (Kız almayan yiğidin kırk kızda ümidi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275).

Qızdı awıldıň iytı jatpas (Kızı olan köyün iti yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 276).

Qızımniň balası, baladan tätti anası, balamniň balası, qara jılan anası (Kızımın çocuğu,çocuktan tatlı anası. Oğlumun çocuğu, kara yılan anası.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Qızdıň körki-kiyim (Kızın görkemi giyimdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Qızdıň közi qızılda (Kızın gözü kıızıldadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Qızdıň tamağı qılday (Kızın iştahı kıl gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Qızdıň malı-qardın suwı (Kızın malı, karın suyu gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Kimniñ tarısı pıssa, sonıñ tawıǵı (Kimin darısı olmuşsa onun tavuǵı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 278).

Kitaptıñ qadırın oqıǵan biler, adarǵınıñ qadırın toqıǵan biler (Kitabın kadrini okuyan bilir, dokuma manikasının kadrini dokuyan bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 279).

Qoşqardıñ jäyin mal baqqan biler (Koçun durumunu mal sahibi bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 279).

Ayıldıñ batqanın iyesi bilmes, at biler (Kolanın acıttıǵını sahibi bilmez, at bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280).

Oñay istiñ oñǵanı joq (Kolay iş iyi gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280).

Qorqaqtıñ közi ülken, aqımaqtıñ sözi ülken (Korkaǵın gözü büyük, ahmaǵın sözü büyüktür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282).

Qorqaqtıñ qatın bolǵanşa, batırdıñ jesiri bol (Korkaǵın hanımı olacağına, baturun dulu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282).

Qorqaqtıñ sözine senbe, qılıdıñ közine senbe (Korkaǵın sözüne inanma, şaşının gözüne inanma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282).

Qoydıñ oylaǵanı amandıq. Qasqırdıñ oylaǵanı aramdıq (Koyun düşündüǵü selamet, kurdun düşündüǵü haramzadelik.) (İsmail ve Gümüş,1995: 285).

Qoy egiz tapsa, şöptiñ bası ayır şıǵadı (Koyun egiz doğurursa, odun başı çift çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 285).

Qoyşınıñ qızı qoy kelgende jün tütedi (Koyunun kızı koyun, geldiǵinde yün biter.) (İsmail ve Gümüş,1995: 286).

Soqırdıñ qolına tüşpe, sañırawdıñ astına tüşpe (Körün eline düşme, saǵırın altında kalma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287).

Soqırdıñ közi köñilinde (Körün gözü gönlündedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287).

Köseniñ qartayǵanı bilinbeydi, şabannıñ arıǵanı bilinbeydi (Kösenin yaşlandıǵı bilinmez, aǵırsaksaǵın zayıfladıǵı bilinmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287).

Jaman başıdan jaqsınıñ siltewi artıq (Kötü başkandan iyinin yön göstermesi daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288).

Jaman erdiñ batqanın iyesi bilmes, at biler. Aǵayınıñ azǵanın özderi bilmes jat biler (Kötü eyerin battıǵını sahibi bilmez, at bilir. Akrabanın azdıǵını kendileri bilmez yabancı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289).

Jaman qatın ökpeşi köziniñ jasın tökpeşi (Kötü kadın çabuk küser, gözünün yaşını çabuk döker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290).

Jürek qara bolsa,tılıñniñ altındıǵınan ne payda (Kötü kalpli olursa, dilinin tatlılığından ne fayda.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291).

Jamandıqtıñ aldın al, jaqsılıq qayda baradı (Kötülüğün önünü al, iyilik nereye varır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293).

Jamandawdan qaş, jaqsılıqtıñ urıǵın şaş (Kötülükten kaç, iyiliğin tohumunu seç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ başına jatqanşa, jaqsınıñ ayaǵına jat (Kötünün başına yatacaǵına, iynin ayaǵına yat.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ törinde bolǵanşa, jaqsınıñ jerinde bol (Kötünün başköşesinde olacaǵına iynin yerinde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ bözin alǵanşa, jaqsınıñ sözün al (Kötünün bezini alacaǵına iynin sözünü al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ qolına bergenşe, jaqsınıñ jolına ber (Kötünün eline vereceǵına iynin yoluna ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ jaqsısı bolǵanşa, jaqsınıñ jamanı bol. Qaramıqtıñ dani bolǵanşa, aq biydaydıñ sabanı bol (Kötünün iyisi olacaǵına, iynin kötüsü ol. Karamuğın tanesi olacaǵına, ak buğdayın samanı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ aytqanı kelmeydi, sandıraǵı keledi (Kötünün söylediǵı gelmez, tahmini raslar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 295).

Jamannıñ sözi köñil qaldırǵanday. Jaqsınıñ sözi tiyirmennen şıqqanday. (Kötünün sözü deveden düşen gibidir. İynin sözüü deǵirmenden çıkar gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 295)

Jamannıñ üsti suw bolsa, keppestey körer, jaman adamǵa mal bitse, ketpestey körer (Kötünün üstü su olursa kurumaz sanır, kötü adamın malı çoǵalırsa bitmez sanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 295).

Jamannıñ jaylawına şıqqanşa, jaqsınıñ küzewliginde qal (Kötünün yaylasına çıkacaǵına, iynin güzleǵinde kal.) (İsmail ve Gümüş,1995: 295).

Aqıldıñ jaqsılıǵı jolınan biliner (Köyün iyiliǵı yolundan biliner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 297)

Aqıldıñ körki mal bolar, özenniñ körki tal bolar. (Köyün yakışığı maldır, ırmağın yakışığı daldır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 298).

Qulaqtıñ uzını, tildiñ qısqaşı jaqsı (Kulağın uzunı, dilin kısası iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 298).

Qulannıñ jayılmı bir bolğanmen, juwsawı basqa (Kulanın yayılımı bir olsa bile dinlenecek yeri başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 299).

Kündestiñ küni de kündes, külli de kündes (Kumanın günü de gülü de kıskançtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 299).

Baqanıñ bağınan suñqardıñ sorı artıq (Kurbağanın talihlisinden şahinin talihsizi daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 300).

Qasqırdıñ tüsine kirse de, tisine kirmes (Kurdun düşüne girse de dişine girmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 300)

Qasqırdıñ izin tappay, özin tappaysıñ (Kurdun izini bulmadan kendini bulamazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Qasqırdıñ añağanı qan, qarnı aştıñ añağanı na. (Kurdun özlemi kan, karnı acın özlemi ekmektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Qasqırdıñ balasın arasañ kökke qarap ulıydı (Kurdun yavrusunu beslersen göğe bakıp ulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Qasqırdıñ küşigin qanşa asırasañ da toğayğa qarap ulığanın qaymaydı (Kurdun yavrusunu ne kadar beslesen de ormana bakarak ulumadan duramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301)

Qasqırdıñ zalımdığın bilseñ, malıñdı qorğa, jawıñnıñ zalımdığın bilseñ, eliñdi qorğa (Kurdun zalimliğini bilirsən malını koru, düşmanın zalimliğini bilirsən halkını koru.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Tülkiniñ quwı bökterdi qıstaydı (Kurnaz tilki dağın eteğinde kışlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Qasqır işiği bar kisi, joldasınıñ toñğanın bilmes (Kurt kürkü olan kişi, yoldaşının donduğunu bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 302).

Qurittağan qoy quzğınnıñ jemi (Kurtlanmış koyun kuzguna yem olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 303).

Qurıq boyu qar jawsa, quldıñ malı jutamas (Kuyruk boyu kar yağsa, kölenin malı ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 303).

Qustıñ quwı sawısq. (Kuşun kurnazı saksağan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 305)

Kişini aldap üyrengenniñ ülkenge de tisi batadı (Küçüğü aldatmaya alışanın büyüklere de dişi batar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 305).

Jas bala qustıñ köleñkesine de toñadı (Küçük çocuk kuşun gölgesinde de donar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 305).

Señseñ işiktiñ qadırın seksendegi şal bileği (Kürkün değerini seksenindeki yaşı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 305).

Aytqızğan jamannıñ isi, qamşılağan şabannıñ isi (Laf söyletme kötünün işi, kamçılatma tembel atın işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 306).

Dünye qor dünyeniñ qulı, ärkim süyğenniñ qulı (Mala düşkün dünyanın kulu, herkes sevdiğinin kulu.) (İsmail ve Gümüş,1995: 309).

Maldı jaqsı baqqanıñ öziñe abıroy tapqanıñ. Maldı jaman baqqanıñ kelgen baqtı qaqqanıñ (Mala iyi bakanın kendisine itibar etmesidir, mala kötü bakanın gelen bahtı tepmesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 309).

Malı bardıñ nazı bar (Malı varın nazı var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 309).

Maldıñ jayın baqqan biler, otınnıñ jayın jaqqan biler (Malın halini bakan bilir, odunun halini yakan bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 310).

Maymıldıñ bası oynawğa jetedi, oylawğa jetpeydi (Maymunun başı oynamaya yeter, düşünmeye yetmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311).

Mañırağannıñ bäre marqaa emes. (Meleyenin hepsi gürbüz kuzu değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311).

Emenniñ mayısqanı- sıñğanı, erdin mayısqanı-ölgeni (Meşenin eğilmesi; kırıldığıdır, erin eğilmesi; öldüğüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312).

Mıljınnıñ jawı- tili (Gevezenin düşmanı dilinden.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313).

Beynettiñ qattı bolsa, tatqanıñ tätti bolar (Mihnetin çok olursa, tattığın tatlı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313).

Meyirimi joqtıñ qayırımı joq (Mihribanlığı olmayanın yardımı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313).

Moldanıñ istegenin isteme, aytqanın iste (Mollanın yaptığını yapma, söylediğini yap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 314).

Erkeniñ közi keppes, jorğanıñ teri keppes (Nazlının gözyaşı dinmez, yorganın teri gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 317).

Qayda barsañ da qazannıñ qulağı törtew (Nereye gitsen de kazanın kulağı dördtür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318).

Nawrız- jıl bası, aydıñ atı (Nevruz yılbaşısıdır, ayın adıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318)

Mergenniñ közi ğana emes, qolı da Mergen (Nişancının gözü de eli de nişancıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 319).

Mergenniň javğa septigi joq, ölenşiniň dawğa septigi joq (Nişancının savaşa faydası olmaz, türkücünün davaya faydası olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 319).

Meşkeydiň ajalı astan (Oburun eceli aştandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320).

Meşkeydiň üyinde as turmas, şaypawdiň üyinde dos turmas (Oburun evinde aş durmaz, huysuzun evinde dost durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320).

Meşkeydiň özi toysada, közi toymaydı (Oburun kendisi doysa da gözü doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320).

Uldıň közi jawda, qızdın közi bawda (Oğlanın gözü düşmanda kızın gözü süste.) (İsmail ve Gümüş,1995: 321).

Uldıň qılığı tüzde, qızdın qılığı üyde (Oğlanın huyunu dışarıda, kızın huyu evde anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 321).

Uldıň uyatı äkede, qızdın qılığı üyde (Oğlanın huyunu dışarıda, kızın huyu evde anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 321).

Ulnı toğanbası bolğanşa, üyiň toğanıň basında bolsın (Oğlun su kanalı bakıcısı olacağına evin su kanalının yanında olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322).

Qarmaqtıň jayın salğan biler, altınıň jayın alğan biler (Oltanın değerini atan bilir, altının değerini alan bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324).

Oñbağannıň ülkeni oqıgannan da şıgad. (Onmayanın büyüğü okuyandan da çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324).

Oraqşınıň jamanı oraq tañdaydı (Orakçının kötüsü orak seçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Orman jağalağan otınsız qalmaydı, özen jağalağannıň özegi talmaydı (Orman kenarında gezen odunsuz kalmaz, ırmak kenarında gezen aç kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325).

Aqınnıň atı ölmeydi, ğalımnıň hatı ölmeydi (Ozann adı ölmez, alimin eseri ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326).

Ölgenniň ornın tıwğan basadı, ketkenniň ornın kelgen basadı (Ölenin yerini akraba alır, gidenin yerini gelen alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328).

Ölgenderdiň murası, tiri qalğandardıň awılında. Ölgenderdiň ösiyeti, tiri qalğandardıň awzında. (Ölenlerin mirası diri kalanların köyünde. Ölenlerin vasiyeti diri kalanların ağzında.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328).

Öleyin degen tışqan, mısıqtıň quyuğımen oynaydı (Ölmek isteyen sıçan kedinin kuyruğıyla oynar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328).

Öli buwraniñ basınan tiri atan qorqadı (Ölü buğranın başından diri atan korkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328).

Bazarğa barsañ bağanniñ sözi, temirşiğe barsañ tağanın sözi (Pazara gidersen fiyat söz konusu, demirciye gidersen nal söz konusudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Bazarğa ärkim barar, öziniñ keregin alar. (Pazara herkes gider, kendi ihtiyacını alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Palwannıñ jamanı, şaldırğan soñ ökiner, küzetsiniñ jamanı, aldırğan soñ ökiner (Pehlivanın kötüsü, çeldirttikten sonra pişman olur, bekçinin kötüsü çaldırdıktan sonra pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Küriştiñ dämin may keltiredi (Pirincin tadını yağ getirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Paraqordıñ tabısına senbe, aylakerdiñ göz jasına senbe (Rüşvetçinin kazancına inanma, hilekarın göz yaşına inanma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 336).

Sabırlınıñ aldında duşpan sasar, sabırsızdıñ aldınan ırıs qaşar. (Sabırlının yanında düşmanı şaşar, sabırsızın yanında rızk kaçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337).

Momın- jamannıñ inisi (Safdil kötünün kardeşidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337).

Momınnıñ silesi qattı, qapı qalğanniñ küresi qattı. (Saf dilin huyu sakini sinirlendiğinde de güreşi serttir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 338).

Tulpardıñ izi bitpeydi, tuyağı ketpeydi (Safkan atın izi silinmez, tırnağı körelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 338).

Sawınsızdıñ jazı bolmas, qawınsızdıñ küzi bolmas (Sağacağı olmayanın yazı olmaz, kavunsuzun gözü olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 338).

Sañırawdıñ közi ülken, maqtañsaqtıñ sözi ülken (Sağırın gözü büyük, ukalanın sözü büyük.) (İsmail ve Gümüş,1995: 339).

Semizdiñ ayağı segiz. (Semiz hayvanın ayağı sekiz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 342)

Torğaydıñ özi kişkene bolğanmen, uşıwı biyik (Serçenin kendisi küçük olsa da uçuşu yüksek.) (İsmail ve Gümüş,1995: 342).

Torğay men tışqan- eginnin jawı. Añdısqan duşpan- eliñnin jawı. (Serçeyle sıçan ekinin düşmanı. Kollayan düşman halkın düşmanı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 342).

Qarıwıñ qalpında bolsa, qapıda qalmaysıñ (Silahın hazır olursa pişman olmazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344).

Mıltıǵıñnıñ kumisın aytpa, tiyisin ay. (Silahının gümüşünü söyleme, vurduğunu söyle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 345).

Aşuw aqıldıñ duşpanı, näpsi imannıñ duşpanı (Sinir aklın düşmanı, nefis imanın düşmanıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 345).

Soñğı tüyenıñ jügi awır (Sonundaki devenin yükü ağır olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347)

Tabı birdiñ arı bir, şın dostıñ janı bir (Soyu birin arı birdir, gerçek dostun canı birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347).

Aytqannıñ awzı jaman, körgenniñ közi jaman (Söyleyenin ağzı, görenin gözü kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 348).

Sözdiñ bări awızdan şıǵadı, zulımdıqtıñ bări jawızdan şıǵadı (Sözün hepsi ağızdan çıkar, zulmün hepsi yavuzdan çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349).

Sözdiñ körki maqal, jüzdiñ körki saqal (Sözün yakışığı makal, yüzün yakışığı sakaldır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349).

Söziñniñ bası qattı bolsa, ayağı tätti bolsa (Sözünün başı katı olursa, sonuç tatlı olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 350).

Suwdiñ tübin şım bekitedi, dawdıñ tübin qız bekitedi (Suyun dibini çim sağlamaştırır, davanın sonucunu kız sağlamaştırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352).

Süñginiñ jarası biter, tildiñ jarası bitpes (Süngü yarası iyileşir, dil yarası iyileşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352).

Aqınnıñ özi mıñ jasamaydı, öleñi mıñ jasaydı (Şairin kendisi bin yaşamaz, şiiri bin yaşar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354).

Qaljın tüsinbegenniñ qasında jürme (Şakadan anlamayanın yanında gezme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354).

Aman erdiñ atı şıǵar (Şanslı erin adı çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354).

Qırsıqtıñ aldınan ırıs qaşar (Şansızlığın önünde rızık kaçır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 355).

Öleñşiniñ tanısı köp, öleñdi jerdiñ qamısı köp (Şarkıcının tanısı çok, otlu yerin kamışı çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 355).

Uqıptıñ birewi bes, uqıpsızdıñ jıypanı eş (Tasarrufun biri beş, tasarrufsuzluğun topladığı hiç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357).

Arqalağanı altın bolsa da, tüyenıñ tamaǵı tiken (Taşıdığı altın olsa da devenin yiyeceği dikendir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358).

Tartıp üzgen şabannıñ isi, ötkizip quwǵan jamannıñ isi (Taşın ağırını yer kaldırır, işin ağırını yer kaldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358).

Qoyanniñ boyun kör de qaljasınan tüñil, qorqaqtıñ özin körde, oljasınan tüñil (Tavşanın boyunu gör de etinden vazgeç. Korkağın kendisini gör de faydasından vazgeç.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 359).

Tawıqtıñ tüsine tarı kiredi (Tavuğun düşüne darı girmez.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 359).

Tawıqtıñ emşegi tumsıǵı (Tavuğun memesi gagasıdır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 359)

.

Birewdiñ küşi biyttetey, qarağa ürgen iyttetey (Tek kişinin kuvveti bit gibi, ağıla havlayan it gibi.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 360).

Jalqawdıñ üyi şań bolar, şaypawdıñ awzı qan bolar (Tembelin evi toz olur, gevezenin aǵzı kan olur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 362).

Jalqawdıñ malı jazda da köterem (Tembelin malı yazın da kötürümdür.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 362).

Aq köñil adamğa birewdiñ sıratı da batadı (Temiz kalpli adam birisinin grip olmasına da üzülür.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 362).

Täwekeldiñ isi- iygi (Tevekkelin işi, iyiliktir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 363).

Tülkiniñ qızıldıǵı öziniñ sorı (Tilkinin derisi, kendisi için zarar.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 364).

Jer ırıstıñ kindigi, er ırıstıñ kilti (Toprak bereketin bebeğidir, er bereketin anahtarıdır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 365).

Tuz astıñ dämin keltirse, maqal sözdiñ sänin keltiredi (Tuz yemeğın lezzetini getirirse, ata sözü de sözün güzelliğini getirir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 366).

Arzanniñ jiligi tatımas (Ucuzun iliği değersizdir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 368).

Şeberdiñ minin şeber tabar (Ustanın eksikliğini usta bulur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 369).

Şeberdiñ qolı, olaqtıñ közi tanıydı (Ustanın eli, beceriksizin göz tanır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 369).

Alıstan altı jasar bala kelse, alpıstaǵı şal sälem berer (Uzaktan altı yaşındaki çocuk gelirse, yakındaki altmış yaşındaki ihtiyar selam verir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 371).

Alıstan erdiñ дәribi bar, qasına kelseñ baladay. Alıstan tawdıñ дәribi bar, qasına kelseñ obaday. (Uzaktan erin ünü olur, yanına gelirsен çocuk gibi. Uzaktan dağın ünü olur, yanına gelirsен oba gibi.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 371).

Ölkeniñ körki mal bolar, özenniñ körki tal bolar (Ülkenin görkemi maldır, ırmağın görkemi daldır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 372).

Bardıñ paydası joqtıñ zıyanı tiyer (Varın faydası, yokun zıyanı dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 373).

Otanıñnıñ oyranı ömiriñniñ tozğanı (Vatanının huzursuzluğu ömrünün bitişidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 374).

Jat jerinde sır saqta öz jeriñde qadır saqta (Yabancı yerde sır sakla, kendi yerinde kadir sakla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 377).

Jat aldında şeşilme jaw aldında kösilme (Yabancıyan yanında soyunma, düşmanının yanında rahatça oturma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 377).

Tülki añnıñ quwı, eşki maldıñ quwı (Yabani hayvanların kurnazı tilki, evcil hayvanların kurnazı da keçi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 377).

Toşalanıñ tikeninen qorıqqan jemis jey almaş (Yabani üzümün dikeninden sakınan meyve yiyemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 378).

Ötirik pen şınnıñ arası tört eli; közben körseñ- şın, qulaqpen estiseñ- ötirik (Yalan ile gerçek arası dört parmaştır, gözünle görürsen gerçek, kulağınla işitirsen yalan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 379).

Ötirik aytuw kisilik emes, ol erlerdiñ isi de emes (Yalan söylemek insanlık değil, o erkeklerin de işi değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995:379).

Ötirikşiniñ astında, jer-suwdı baspaytın qur atı bar. Şıntaydıñ astında, jürmeytin sur atı bar (Yalancının altında yere suya basmayan boş atı olur, doğru söyleyenin altında yürüyemeyecek boz atı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:380).

Ötirikşiniñ sözinen emes, közinen bil (Yalancının sözünden değil, gözünden bil.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380).

Ötirikşiniñ sözi örge baspaydı, örge bassa tek ösekşi qostaydı (Yalancının sözüne inanılmaz, inanılsa da dedikodu sayılır) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Ötirikşiniñ küwäşisi köp, izdep barsañ birewi de joq (Yalancının şahidi çok, aramaya gitsen biri bile yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Ötirik awırğanda, ötirik emdegenniñ ayıbı joq (Yalandan hastalandığında, yalandan tedavinin ayıbı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Jalğız janqa janbaydı, jalğızdıñ isi oñbaydı (Yalnız odun yanmaz, yalnızın işi onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Jalğızdıñ küni şıqpas, jalğız qarğanıñ üni şıqpas. (Yalnızın günü çıkmaz, yalnız karganın sesi çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Jekeniñ ordasında otırğanşa, köptiñ kürkesinde bol (Yalnızın sarayına oturacağına, çoğunluğun barakasında ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Jalğızdıñ jağı joğalsa da tabılmas, köptiñ oğı joğalsa da tabılar (Yalnızın yağı yok olsa da bulunmaz, çoğun oku yok olsa da bulunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Kerek, adamnıñ awırılığı joq (Yararlı adamın ağırlığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384).

Jarıp jegen jartını- jaqıntıqtıñ belgisi (Yarımı bölerek yemek yakınlığın belgesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385).

Jasıtın tilegi bir, jibektiñ tüyini bir (Yaşıtın dileği birdir, ipeğin kozası birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385).

Jayawdıñ küni keş, jortıwılşınıñ ömiri keş (Yayanın günü zordur, soyguncunun hayatı hiçtir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387).

Jayawdıñ jürisi önbeydi, jalğızdıñ bir isi önbeydi (Yayanın yürüyüşü bitmez, yalnızın bir işi bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387).

Jazdıñ kilemi keñ (Yazın kilimi geniş olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 389).

Jeti atasın bilmegen, jetimdiktiñ saldarı (Yedi atasını bilmemek yetimliğin sebebidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390)

Jel soqpasa, şöptiñ bası qıymıldamaydı (Yel esmese, bitkilerin başı kımıldamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390).

Tamaqtıñ dāmi tuzimen, adamnıñ qadırı sözimen (Yemeğin tadı tuzla, insanın kadri sözle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 391).

Jeñilgenniñ törinde jeñgen otıradı, kelinderdiñ törinde jeñgem otıradı (Yenilenin baş köşesinde yenen oturur. Gelinlerin baş köşesinde yengem oturur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392).

Jer baylıqtıñ anası bolsa, äkesi- eñbek (Yer zenginliğin anası olsa, babası; çalışmaktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 393).

Jer- ırıstıñ besigi, eñbek- ırıstıñ esigi (Yer; rızkın beşiği, iş rızkın eşiğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 393).

Jeri baydıñ eli de bay (Yeri zengin olanın ili de zengin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 394).

Jetimniñ qursağı jeti qabat (Yetimin karnı yedi göz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395).

Jetimniñ köñli jarım (Yetimin gönlü yarımdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395).

Jılandı öltirgenniñ sawabı bar (Yılan öldürenin sevabı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 396).

Jılan jılanıñ quyrıǵın baspas (Yılan yılanın kuyruǵuna basmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 397).

Jılanıñ bawırı mayda, bası zaharlı. Quwdıñ tili mayda, jüregi zaharlı (Yılanın baǵrı yumuşak, başı zehirlidir. Kurnazın dili yumuşak, yüreǵi zehirlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 397).

Jılanıñ quyrıǵın bassañ, bası şaǵadı (Yılanın kuyruǵuna bassan başıyla sokar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 397).

Jılanıñ uwı basında, beyqamıñ jawı qasında (Yılanın zehri başında, gamsızın düşmanı yanındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 397).

Batırdıñ atın jaw şıǵaradı, şeşenniñ atın daw şıǵaradı (Yiǵidin adını düşman çıkarır, hatibin adını dava çıkarır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Batırdıñ bir isi tentek, qorqaqtıñ közi ölimge tüsedı (Yiǵidin gözü ömürdedir, korkaǵın gözü ölümdedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Jıgıttıñ tüsin aytpa, isin ayt. Şeşenniñ özin aytpa, sözın ayt (Yiǵidin düşünü söyleme, işini söyle. Hatibin kendisini söyleme, sözünü söyle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Batırdıñ közi ömirge tüsedı, qorqaqtıñ közi ölimge tüsedı (Yiǵidin gözü ömürdedir, korkaǵın gözü ölümdedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Batırdıñ közine ömir elesteydi, qorqaqtıñ közine ölim elesteydi (Yiǵidin gözüne ömür görünür,, korkaǵın gözüne ölüm görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Jıgıttıñ qunı jüz jılqı , arı mıñ jılqı (Yiǵidin kıymeti yüz yılqı, arı bin yılqı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Batırdıñ ızasın qorqaq qaynatar, şeberdiñ ızasın şorqaq qaynatar (Yiǵidin sinirini korkak kabartır, ustanın sinirini acemi kabartır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Jıgıttıñ sözü bir (Yiǵidin sözü birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Batırdıñ sözın jawşılıqta tıñda, qorqaqtıñ sözın jaqşılıqta tıñda (Yiǵidin sözünü savaştı dinle, korkaǵın sözünü barışta dinle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Joqqa umtıluw, ümitsizdiñ işi (Yok yere ümitlenmek, ümitsizlerin işi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 401).

Joq jomartıñ qolın baylaydı (Yokluk cömerdin elini baǵlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 401)

Jarlınıñ arızın işkim uqpaş (Yoksulun istediǵini kimse anlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402)

Jarlınıñ aqşasın jaman tawar qurtadı (Yoksulun parasını kötü mal kurutur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402).

Jolawşınıñ azıǵı jolında (Yolcunun azıǵı yolundadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403).

Joldası köptiñ qoldası köp (Yoldaşı çok olanın koldaşı çok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403).

Jolı bolar jigittiñ jeñgesi aldınan şıǵar (Yolunda giden yiǵidin yengesi önünden çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 404).

Jüregi jılınıñ jüzi jılı, jılınıñ sözi jılı (Yüregi sıcaǵın yüzü sıcaqtır, yüzü sıcaǵın da sözü sıcaqtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 406).

Jüzdiñ körki-köz, awız körki-söz (Yüzün görkemi;göz, sözün görkemi;sözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 407).

Zamanı birdiñ zarı bir (Zamanı birin zarı bir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 408).

Sorlınıñ atı qara jarısta ozadı (Zavallının atı karayarıшта birinci olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409).

Sorlınıñ qonaǵı sıyrı tüste keledi (Zavallının konuǵu öǵleden önce gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409).

Jasıqtıñ jiligi tatımas, pasıqtıñ sözi tatımas (Zayıf koyunun tadı olmaz, fasıǵın sözünün tadı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411).

Arıqtıñ sorpasında dām bolmaydı, aqılsızdıñ sözinde mǵn bolmaydı (Zayıf malın etsuyunda tat olmaz, akılsızın sözünde anlam olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411).

Baydıñ atın qatın, qatınnıñ atın jetim şıǵarar (Zenginin adını kadın, kadının adını yetim çıkarır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 414).

Baydıñ asın bayqus qızǵanadı (Zenginin aşını zavallı kıskanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415)

Baydıñ meynı juwan. (Zenginin boynu kalın olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ buzawı bolǵanşa, kedeydiñ öǵizi bol (Zengin buzaǵısı olacaǵına fakirin öküzü ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ köylegi keñ, kedeydiñ köñili keñ (Zenginin gömleǵi geniştir, fakirin gönlü geniştir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ küni barmenmen joqtıñ küni dārmenmen (Zenginin günü germanla, yoksulun günü dermanla geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ qatını ölse töseǵıqañǵırar, kedeydiñ qatını ölse bası qañǵırar (Zenginin karısı ölürse döşeǵı boş kalır, yoksulun karısı ölürse kendisi boş kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ malı ayawlı, jarlınıñ janı ayawlı (Zenginin malı deǵerli, fakirin canı deǵerlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416).

Baydıñ malı, kedeydiñ janı ortağ (Zenginin malı, fakirin canı ortak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416).

1.3.1.1.Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması Grubu

İlk unsuru sıfat olan ve sıfat tamlaması grubu oluşturan ve tamlanana ilgi hal ekiyle bağlanarak oluşan gruptur.

Örneğin; kırmızı tabela, bir sıfat tamlaması grubudur. Kırmızı tabelanın önü ise tamlayanı sıfat tamlamasından oluşan belirtili isim tamlaması grubudur. Tamlayan kısmı sıfat tamlaması grubundan oluşmaktadır.

Sıfat tamlamasında ismi karşılayan tabela kelimesine ilgi hal eki olan -nın eki gelir. Böylelikle tamlayan unsuru tamlanana bağlanmış olur. Bu durumda;

Kırmızı tabela-nın ön-ü

Aştan ölgen kişinin(nazl) molası joq. (Acından ölen kişinin mezarı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 12)

Aştan ölgen kişinin mezarı olmaz. (Acından ölen kişinin mezarı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13)

Adam bolar balanın sözine qara, at bolatın qulının közüne bak. (Adam olacak çocuğun sözüne bak, at olacak tayın gözüne bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Bolatın balanın köñili oquwda turadı. Bolmaytın balanın köñili oyında turadı. (Adam olacak çocuğun gönlü okumaktadır. Adam olacak çocuğun gönlü oyundadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Adam bolar balanın etek-jeñi keñ keler, qoşqar bolar qozının keñsirigi döñ keler (Adam olacak çocuğun eteği,yeni bol olur, koç olacak kuzunun burnu tümsek olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Kisi bolar jigittiñ sözi bir, kisi bolmaytın jigittiñ sözi eki (Adam olacak yiğidin sözü bir, adam olmayacak yiğidin sözü iki.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16)

Ağası bardıñ jağası bar, inisi bardıñ tınısı bar (Ağabeyi olanın yakası vardır, kardeşi olanın nefesi vardır. (İsmail ve Gümüş,1995: 17)

Jılayın degen balanın üş kün burın közi qışıydı (Ağlamak isteyen çocuğun üç gün önce gözü kaşınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 19)

Awzın maylagannıñ tili baylanar (Ağzı yağlananın dili bağlanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Aqımaqtıñ aqılı, tüsten keyin kiredi, ırısı qaytqannıñ iytı, özi ketken soñ üredi (Ahmağın aklı, öğleden sonra gelir. Rızkı kaybolanın iti, kendi gittikten sonra havlar.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 22)

Aq üydiñ aybarı bar, qara üydiñ qarın-qarın mayları bar (Ak otağın görkemi olur, kara otağın karın karın yağları olur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 24)

Aq sawıttıñ jağası bar, jeñi joq (Ak zırhın yakası olur, yeni olmaz.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 24)

Aqıldı erdiñ işinde, altın erli at jatar, aqıldı äyeldiñ işinde, altın besikti ul jatar (Akıllı erin gönlünde, altın eyerli at yatar, akıllı kadının gönlünde, altın beşikli oğul yatar.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 28)

Aqıldı jigit är istiñ tegin oylaydı, aqımaq jigit tüsetin jemin oylaydı (Akıllı yiğit her işin temelini düşünür, ahmak yiğit kazanacağı menfaatini düşünür,) (İsmail ve Gümüş, 1995: 29)

Aqıldınıñ aldı- ağıp jatgan dăriya, saran adamnıñ aldı- quw taqır şöl-jazira (Akıllının önü akıp duran deryadır, cimri adamın önü tamtakır, çöl sahradır. (İsmail ve Gümüş, 1995: 30)

Aqsaq tüyenniñ awzına jel aydağan qañbaq tüser (Aksak devenin ağzına yel üfleyen kanbak girer.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 33)

Jabdıqtı ustanın janı qıynalmas (Aleti iyi olan ustanın canı zorlanmaz.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 35)

Alpıs kün tasığan suw, altı künde qaytar (Altmış gün taşan su, altı günde gider.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 40)

Analı balanıñ özi toq, anasız balanıñ közi toq (Analı çocuğun özü tok, anasız çocuğun gözü toktur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 41)

Arlı adamnıñ belgisi şındıqqa jıǵıladı, arsız adamnıñ belgisi qur külkige urınadı (Arlı adamın belgesi hakikate dayanır, arsız adamın belgesi alaya alınır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 44)

Arğımaq attıñ balası, az pttap, köp juwsaydı. Asıl erdiñ balası az söylep, köp tıñdaydı. (Asıl atın yavrusu, az otlayıp çok çiğner. Asıl erin balası, az konuşup çok dinler.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 46).

As iyesiniñ äli biledi, astuwşınıñ qolı biledi (Aş sahibinin hali bilir, ikram edenin eli bilir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 48).

Jılqısız üydiñ säni joq. Qızsız üydiñ sıyqı joq (Atsız evin saltanatı, kızsız evin süsü olmaz.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 62).

Gülşi bir gül ösirgenşe , jüz tikenniñ uwın jutadı (Bahçıvan bir gül yetiştirene kadar, yüz gül dikeninin acısını çeker.)(İsmail ve Gümüş,1995: 71).

Key adamnıñ sözi qırt, key adamnıñ özi qırt (Bazı adamın sözü gereksiz, bazı adamın da kendisi gereksizdir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 78).

Bes üydiñ başı qosılsa bir awıl (Beş evin başı bir olsa bir köy olur.)(İsmail ve Gümüş,1995: 80).

Bilim tawınıñ etegi tiken, başı-baw-baqşa (Bilim dağının eteği; diken, başı; bağ, bahçesidir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 84)..

Bilimdi adamnıñ sözi jibektey, bilimsiz adamnıñ sözi bilektey (Bilimli adamın sözü ipek gibi, bilimsiz adamın sözü bilek gibidir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Mıñ biyeniñ borışınan, bir qulaqtıñ tınışı artıq (Bin kısrağın borcundan bir kulağın sakinliği daha iyidir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 87).

Mıñ jawdıñ betin bir batır qayırar. Mıñ dawdıñ betin bir şeşen qayırar (Bin düşmanın yüzünü bir batur çevirir. Bin davanın yüzünü bir hatip çevirir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 87).

Bir adamnıñ işine, bir –aq ayaq as sıyadı (Bir adamın karnına, bir kase aş sığar.)(İsmail ve Gümüş,1995: 88).

Bir adamnıñ jaqqan otınına, on adam jılınadı (Bir adamın yaktığı odunla on adam ısınır.)(İsmail ve Gümüş,1995: 88).

Bir awuz kiyeli söz, mıñ kisiniñ köñilin jadıratadı, bir awuz küyeli söz, mıñ kisiniñ ıntımağın ıdıratadı (Bir çift güzel söz, bin kişinin gönlünü şad eder. Bir çift çirkin söz bin kişinin birliğini bozar.)(İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Bir tüyeniñ qumalağına qırıq kisi tayıp jıǵılar.(Bir devenin tezeğine kırk kişi kayıp yıkılır.)(İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Bir kemege mingenniñ janı bir (Bir gemiye binenin canı da birdir.)(İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir serkeniñ artınan mıñ san qoy eredi. Bir batırdıñ artınan mıñ san qol eredi. (Bir keçinin ardından bin koyun gider. Bir yiğidin ardından bin asker gider.)(İsmail ve Gümüş,1995: 91)

Bir qılıştıñ düzinde mıñ adamnıñ başı bar (Bir kılıcın ağzında bin adamın başı vardır.)(İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir awıldıñ malın baqpasañ, mıñ awıldıñ malın bağarsıñ (Bir köyün malına bakmazsan bin köyün malına bakarsın.)(İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir mollarıñ soñında qırıq şaytan bar (Bir molların arkasında kırk şeytan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir barıstıñ öligi, jüz tülkini toydırar (Bir parsın ölüsü yüz tilkiyi doyurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir baydıñ jurtına eki tışqan talasıptı (Bir zenginin evi için iki fare dalaşmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93).

Birliği joq eldin bası bolğanşa, birliği bar eldin dosı bol (Birlik içinde olmayan halkın başı olacağına birliği olan halkın dostu ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 93).

Bitken istiñ mini joq, bitirgen erdiñ kemi joq (Biten işin kusuru olmaz, bitiren erin eksiği olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96).

Bul dünyeniñ qusası, ol dünyege ketpes (Bu dünyanın tasası o dünyaya gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101).

Ösken terektiñ tamırın şappa (Büyüyen kavağın damarını kesme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103).

Qaraw baydıñ baylığınan, kewdeli kedeydiñ şaylığı artıq (Cimri zenginin zenginliğinden, cömert fakirin çayı daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 108).

Aldırğan anasınıñ qoynın aşığı (Çaldıran, anasının koynunu açmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 111).

Köp aqımaqtıñ ağası bolğanşa, bir aqıldınıñ inisi bol (Çok ahmağın ağabeyi olacağına, bir akıllının kardeşi ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 122) .

Tüye qara jerdiñ qayıǵı (Deve kara yerin kayığıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134).

Mılqaw qızdıñ tilin şeşesi bile (Dilsiz kızın dilini anası bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137).

Adal adamnıñ atı arıp, tonı tozbas (Dürüst adamın atı zayıflamaz, elbisesi eskimez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146).

Adal jannıñ aldı jarıq, aramzanıñ beti şarıq (Dürüst insanın önü parlak, haramzadenin yüzü çarık) (İsmail ve Gümüş, 1995: 147).

Adal jannıñ aldı jarıq, aramzanıñ beti şarıq (Dürüst insanın önü parlak, haramzadenin yüzü çarık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adal aqınnıñ awzı bal, aramza aqınnıñ awzı dal (Dürüst ozanın ağzı baldır, haramzade ozanın ağzı bozuktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Jaw jeñetin jigittiñ jarağınan tanılǵı, daw jeñetin jigittiñ talabınan tanılǵı (Düşmanı yenecek yiğidin silahına bak, kavgayı kazanacak yiğidin arzusuna bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150).

Qayratı bar kisiniñ läzzeti bar isininiñ (Gayreti olan kişinin lezzeti olur işinin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180).

Ötkerdiñ ülgili sözün jatta, köñiliñe oy salar är waqıtta (Geçmişlerin örnek sözünü ezberle, gönlüne düşünce getirir her vakitte.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182).

Ösetin eldin balası, qonaq jağalaydı. Öspeytin eldiñ balası, tamaq jağalaydı (Gelişecek halkın çocuğu konuğa yaklaşıp. Gelişmeyecek halkın çocuğu yemeğe yaklaşıp.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184).

Köşken jurttıñ qadırı qonğanda öter, er jigittiñ qadırı ölgende öter (Göçülen yurdun kadri konulduğunda anlaşılır, er yiğidin kadri öldüğünde anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 190)

Kürkiregen bultıñ jawını az (Gök gürlemesiyle gelen bulutun yağmuru az.) (İsmail ve Gümüş,1995: 190).

Köñili aşıqtıñ qolı aşır (Gönlü açığın eli de açıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191).

Köñili jariqtıñ közi jariq (Gönlü aydının gözü de aydıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191).

Köñili suluwdıñ öñi suluw (Gönlü güzel olanın siması da güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 192).

Köñili oyawdıñ közi jariq (Gönlü uyanığın gözü aydıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 192).

Körmegen jerdiñ oyılı-şuñqırı köp (Görmediğin yerin tümseği çukuru çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193).

Körgeñ jerdiñ alıstıǵı joq, kötergeñ zattıñ awır emes (Görünen yerin uzaklığı olmaz, kaldırılan eşyanın ağırlığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 194).

Közi joq, qulaǵı sawdıñ aqlı toladı, qulaǵı joq, közi sawdıñ aqlı soladı (Gözü yok, kulağı sağlamın aklı erer, kulağı yok, gözü sağlamın aklı ermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197).

Uqıptı äyeldiñ üyinde şañ turmaydı, uqıpsız äyeldiñ üyinde dän turmaydı (Hamarat hanımın evinde toz olmaz, tembel hanımın evinde yiyecek durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204).

Alǵanı jaqsı jigittiñ ärqaşan isin oñdaydı. Alǵanı jaman jigittiñ isiñin säni bolmaydı (Hanımı iyi yiğidin her zaman işi yolunda gider. Hanımı kötü yiğidin işi yolunda gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 205).

Alğanı jaqsı jigittiñ ırısı tasar, alğanı jaman jigittiñ tusıwı qaşar. (Hanımı iyi yiğidin her zaman işi yolunda gider. Hanımı kötü yiğidin işi yolunda gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 205).

Qatını jaman jigittiñ üyi mola, küyewi jaman jigittiñ üyi qora. (Hanımı kötü yiğidin evi mezar, güveyi kötü yiğidin evi ahır gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 205).

Yeli joq üydiñ işi sürkey, erkegi joq üydiñ sırtı sürkey. (Hanımı olmayan evin içi gariptir. Erkegi olmayan evin dışı gariptir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 205).

Alğan jarıñ jaqsı bolsa, üyiñnen kisi ketpes alğan jarıñ jaman bolsa, şın dosıñnıñ da ayağı jetpes. (Hanımın iyi olursa evinden misafir gitmez, hanımın kötü olursa can dostun bile gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 205).

Awzı şeşenniñ qolı sarañ, qolı şeberdiñ awzı sarañ. (Hatibin eli sıkı, eli becerikli olanın ağzı sıkı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 208).

Är istiñ ädisi başka, är sözdiñ mänisi başka. (Her işin usülü başkadır, her sözün manası başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212).

İşi quwıs terektiñ butağı sorlı, niyeti qara adamnıñ urpağı sorlı. (İçi boş ağacın budağı zavallı, niyeti kötü insanın evladı zavallı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219).

Päleği taza qawınnıñ tüynegi taza boladı, jüregi taza adamdın tüygeni taza boladı. (İçi taze kavunun sapı da taze olur, yüreği temiz adamın niyeti de iyi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219).

İynesiz jiptiñ küni joq. (İğnesiz ipin günü olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Eki balanıñ ortasındağı bir şal bala boladı, eki şaldıñ ortasındağı bir bala dana boladı. (İki çocuğun arasındaki bir yaşlı çocuk olur,, iki yaşlının arasındaki bir çocuk alim olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Eki torınıñ özgeligi joq, iygi jaqsınıñ bötendigi joq. (İki doru atın başka rengi olmaz, iki iyisinin yabancılığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki dostı qosqannıñ sawabı bar, dos arasın aşqannıñ obalı bar. (İki dostu birleştirenin sevabı olur, dost arasını açanın vebalı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki kemeniñ quyırğın ustağan suwğa ketedi. (İki geminin kuyruğunu tutan suya batar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki jastı ayırğannıñ obalı bar, eki jastı qosqannıñ sawabı bar. (İki genci ayıranın vebalı olur, iki genci birleştirenin sevabı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki sıyrı sawğannıñ oyranı bar, eki qatın alğannıñ oyranı bar. (İki inek sağanı ayrıları bol olur, iki kadın alanın kavgası bol olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qatın alğannıñ dawı üyinde, jaman qatın alğannıñ jawı üyinde. (İki kadın alanın davası evinde, kötü kadın alanın düşmanı evindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki äyel baq talassa, bir üydiñ tınışı ketedi. (İki kadın kavga etse, bir evin huzuru gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qarğa talassa, bir quzğınğa jem tüser. (İki karga dalaşırsa bir kuzguna yem düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qoşqardıñ bası bir qazanğa sıymas. (İki koçun başı bir kazana sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Qamqa tonniñ qadırın jamılıp jatqan qart biler. (İnce donun kadrini yumulup yatan yaşlı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225).

Adamdıqtıñ belgisi- iyilip sälem bergeni. Şın dostıqtıñ belgisi- köp keşikpey kelgeni. (İnsanlığın belgesi; eğilerek selam vermesi. Hakiki dostluğun belgesi; çok gecikmeden gelmesi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Tilep alğan awruwdıñ emi tabılmas. (İstenilerek elde edilen hastalığın çeresi bulunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231).

İyt jeti qazınanıñ biri. (İt yedi hazineden biridir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 234).

Jaqsı attıñ tisin aşpa. (İyi atın dişini açma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237).

Şın añşınıñ aldına, añnıñ özi keledi. (İyi avcının önüne acın kendisi gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237).

Jaqsı äkeniñ arwağı, jaman balanı qırıq jıl süyreydi. (İyi babanın ruhu kötü çocuğu kırk sene götürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237).

Jaqsı qoyşınıñ qozısı tülep turğanda, jaman qoyşınıñ qunan qoyı jüdep turadı. (İyi çobanın kuzusu yünlendiğinde, kötü çobanın kunan koyunu zayıf görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Jaqsı erdiñ işinde altınnan awır sır jatadı. Jaqsı äyeldiñ işinde, altın bastı ul jatadı. (İyi erin içinde altından ağır sır yatar, iyi hanımın içinde altın başlı oğul yatar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Keñ peyildiñ işinde ken jatadı, tar peyildiñ işinde tas jatadı. Asadıyqan işinde as jatadı, asa jalqaw kün ara aş jatadı. (İyi huylunun içinde cevher yatar, kötü huylunun içinde taş yatar. Çalışkan çiftçinin içinde aş yatar, çok tembel ise günaşırı aç yatar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239).

Sırlı ayaqtıñ sıırı ketse de sın ketpeydi. (İyi kasenin sıırı gitse de onun güzelliği gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 242)

Jaqsı joldıñ uzını jaqsı, jaman joldıñ qısqaşı jaqsı. (İyi yolun uzununu iyi, kötü yolun kısaşı iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 244)

Qaşpağan jawdıñ küşi bar, jantaqtı jerde sona bar. (Kaçmayan düşmanın gücü var, yantaklı yerin at sineği var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 248)

Qara jerdiñ qadırın eğinşi biler, qara joldıñ qadırın kireşi biler. (Kara toprağın kadrini ikinci bilir, uzak yolun kadrini yürüyen bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 254)

Tamağı toqtıñ qayğısı joq. (Karnı tokun kaygısı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255)

Kări qoydıñ bası pısqanşa, toqtınıñ bası arsa bolar. (Kart koyunun başı pişinceye kadar, kuzunun başı parça parça olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Qatıgez hannıñ jüregın para jibiter, aşuwsañ äke jüregın bala jibiter. (Katı hanın yüregini rüşvet yumuşatır, sinirli babanın yüregini çocuk yumuşatır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Joğalğan pısaqtıñ sabı altın. (Kaybolan bıçağın sapı altındır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 258)

Qazanı basqanın qayğısı basqa. (Kazanı başka olanın kaygısı da başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262)

Qazanı toqtıñ qarnı toq. (Kazanı tok olanın karnı da tok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262)

Özi kelgen tekeniñ özin atpa, közin at. (Kendisi gelen tekenin kendisine atma gözüne at.) (İsmail ve Gümüş,1995: 269)

Azınağan ayğırdıñ üyirin kör, menmensigen jigitıñ üyin kör. (Kışneyen aygırın sürüsünü gör, ben ben diyen yiğidin evini gör.) (İsmail ve Gümüş,1995: 279)

Qonağı köp üydiñ balası toq. (Konuğu çok olan evin çocuğu tok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280)

Qonağı köp üydiñ qazanı qurı turmaydı. (Konuğu çok olan evin kazanı boş durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280)

Soqır töreniñ közi altın körse jarqırıp ketedi. (Kör beyin gözü altın görürse hemen parlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 286)

Jaman erdiñ batqanın iyesi bilmes, at biler. Ağayının azğanın özderi bilmes jat biler. (Kötü eyerin battığını sahibi bilmez, at bilir. Akrahanın azdığını kendileri bilmez yabancı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Jaman köldiñ suwı aşşı, jaman adamnıñ tili aşşı. (Kötü gölün suyu, kötü adamın dili acıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Qas jamannıñ belgisi qasındağısın qaraqşı deydi. (Kötü insanın belgesi, yanındakine soyguncu der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman iyttiñ atın “böri-basar” qoyadı. (Kötü itin adını “kurdu yakalar” koyarlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman qızdıñ şaşına qara, jaman äyeldiñ asına qara (Kötü kızın saçına bak, kötü hanımın aşına bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Qasqırdıñ añağanı qan, qarnı aştıñ añağanı nan (Kurdun özlemi kan, karnı acın özlemi ekmektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301)

Minsiz merheniñ oğı da mült ketedi (Kusursuz nişancının oku da ters gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 304)

Jemisti ağaştıñ bası iyilip turadı (Meyveli ağacın başı eğilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312)

Meşkey qazannıñ astına qaramay, jaltaqtap üstine qaraydı (Obur kazanın altına bakmaz, durmadan üstüne bakar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320)

Ulsız üydiñ malı qayırılmas, qızsız üydiñ jügi jıyılmas (Oğulsuz evin malı toplanmaz. Kızsız evin yükü de toplanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322)

On segiz mın ğalam bir tarınıñ qawızına sıyar (On sekiz bin alem bir darının kabuğuna sığar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324).

Oyda on sıyırdıñ müyizi sıqrırası, qırda qırq sıyırdıñ müyizi sıqrıraydı (Ovada on ineğin boynuzu ağırsai kırdı kırk ineğin boynuzu ağırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326)

Tös ayıldıñ batqanın iyesi bilmes, atı biler. Er jigittiñ qadırın ağayın bilmes, jat biler (Ön kalanın battığını sahibi bilmez atı bilir, er yiğidin kıymetini akrabası bilmez, el bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 329).

Burıñğı istiñ basında bolsañ, soñğı istiñ qasında bol (Önceki işin başında olacağına sonraki işin yanında ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330).

Ewelgi söziñ ras bolsa, soñğı söziñnin ötiwine jaqsı (Önceki sözün doğru olursa, sonraki sözünün geçmesine yarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330).

Kereñ adamnıñ awzına qara, soqır kisiniñ dawsına qara (Sağır adamın ağzına bak, kör adamın sesine bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 338).

Bas amannıñ malı tügel (Sağlıklı olanın malı tamdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 339).

Saw jürgenniñ özi sawıq (Sağlıklı yaşayan mutludur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 339).

Awıl iyttiniñ quyrığı qayqı (Sahini olan itin kuyruğu dik durur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 339).

Sırın bilmegen attıñ sırtınan jürme (Sırrını bilmediğin atın ardından geçme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344).

Qarıwsız adamnıñ qayratı zaya, qayratsız adamnıñ aybatı zaya (Silahsız insanın gayreti boşuna, gayretsiz adamın heybeti boşuna.) (İsmail ve Gümüş,1995: 345).

Qara sıyırdıñ süti- ıstıqtıq, aq sıyırdıñ süti- suwıqtıq. (Siyah ineğin sütü; sıcaklık, beyaz ineğin sütü;soğukluk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 346).

Suwsız jerdiñ şöbi artıq, dawsız eldiñ biyi artıq (Susuz yerin otu lüzumsuz, kavgasız ilin kadısı lüzumsuz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351).

Suwsız jerdiñ şöbi pulsuz, ulsız erdiñ malı pulsuz (Susuz yerin otu, oğulsuz erkeğin malı bereketsiz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352).

Öleñşiniñ tanısı köp, öleñdi jerdiñ qamısı köp. (Şarkıcının tanışı çok, otlu yerin kamışı çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 355).

Dämi joq qawınnıñ urıǵı köp (Tadı olmayan kavunun çekirdeği çok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 356).

Däni tolıq daqıldıñ dämi tätti (Tanesi bol tahılın tadı lezzetlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357).

Sabaǵı jaman jigittiñ qabaǵı jaman. (Terbiyesi kötü delikanlının huyu kötü olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 363).

Uşqan qustıñ jolı yoq, ötirik sözdiñ jöni joq (Uçan kuşun yolu yok, yalan sözün mantığı yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 368).

Alıstaǵı jawdıñ dübirinen qorıqqa. Qasındaǵı jawdıñ kübirinen qorıq (Uzaktaki düşmanın gürültüsünden korkma, yakındaki düşmanın fısıltısından kork.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371).

Alıstan altı jasar bala kelse, alpıstaǵı şal sälem berer (Uzaktan altı yaşındaki çocuk gelirse, yakındaki altmış yaşındaki ihtiyar selam verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371).

Alıstan şabınǵan erdiñ kuşı qaytar (Uzaktan koşan erin gücü azalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371).

Bergen erdiñ qolı aşıq, körgen erdiñ jolı aşıq (Veren erin eli açık, gören erin yolu açıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 375).

Jalǵız üydiñ tamaǵı jetse de tabaǵı jetpe (Yalnız evin yemeği yetse de tabağı yetmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Jalǵız qazdıñ üni şıqpas, jalǵız qızdıñ muñı şıqpas (Yalnız kazın sesi duyulmaz, yalnız kızın kaygısı duyulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381).

Jalğızdıñ küni şıqpas, jalğız qarğanıñ üni şıqpas (Yalnızın günü çıkmaz, yalnız karganın sesi çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Käri adamnıñ babı qıyın, käri maldıñ bağıwı qıyın (Yaşlı adamın bakımı zor, yaşlı malın beslenmesi zor.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385).

Käri de bol, jasta bol- qadirles bol tiriñde. Qalar bir kün altın bas- qazılğan kördiñ tübinde (Yaşlı olsan da genç olsan da saygılı ol diriliğinde. Kalır bir gün altın baş, kazılan mezarın dibinde.) (İsmail ve Gümüş,1995: 386)

Jatqan jılanıñ quyrıgın baspa (Yatan yılanın kuyruğuna basma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387).

Jaña dos kelgen de, eski dostıñ közinen jas şığadı (Yeni dost geldiğinde, eski dostun gözünden yaş çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 391).

Jaña baydıñ külgeni, eski baydıñ ölgeni. (Yeni zenginin gülmesi, eski zenginin ölmesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392).

Jaña baydıñ qaltañı qalmaydı, eski baydıñ taltañı qalmaydı (Yeni zenginin korkusu kalmaz, eski zenginin saltanatı kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392).

Jetim qızdıñ jeñgesi köp. (Yetim kızın yengesi çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395).

Jüregi jılınıñ jüzi jılı, jılınıñ sözi jılı. (Yüreği sıcakın yüzü sıcaktır, yüzü sıcakın da sözü sıcaktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 406).

Jürgisi kelmegen qoydıñ siygisi keledi. (Yürüyesi gelmeyen koyunun sidiği gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 407).

Arıq attıñ babın tapsañ- tulpar, küykentaydıñ küyin tapsañ- suñqar. (Zayıf atın usulünü bulursan; safkan olur, köyken tayın halini bilersen; şahin olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 410).

Zorlap aşılğan güldiñ iyisi bolmas.(Zorla açılan gülün kokusu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 417).

Sawıt kiygenniñ bäri batır bolmas. (Zırh giyenin hepsi batur olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 417).

Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması Grubu

Tamlanan kısmı sıfattan oluşan kelime grubunu oluşturur. Örneğin: gecenin kör karanlığı, bu kelime grubundaki kör kelimesi karanlık kelimesinin tamlayanı durumundadır. Bu durumda kör karanlık sıfat tamlaması grubunu oluşturmaktadır. Gecenin kelimesi ise tamlayan eki alarak tamlanana bağlanmıştır. Bu durumda tamlanan kısmı sıfat tamlaması grubundan oluşmaktadır.

Apasının kiygen tonın, sinilisi de kiyer (İsmail ve Gümüş,1995: 11).

Aş tamağım, tınış qulağım (Aç boğazım, sakın kulağım.) (İsmail ve Gümüş,1995:13).

Atanın ekken ağaşı urpaqqa saya (Atanın diktiği ağaç evlada gölgedir.) (İsmail ve Gümüş,1995:55).

Nadannın бүkil ömirinen, ğalamnın bir küni qımbat (Cahilin bütün ömründen alimin bir günü daha değerlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 105).

Sarañ bay soyıwğa qozı tappay, jarlının jalğız toqtısın suraydı (Cimri zengin kesmeye kuzu bulamayıp fakirin tek toklusunu istemiş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Eñbek adamnın ekinşi anası (Çalışmak adamın ikinci anasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113).

Köptiñ bir bögewi bar, jekeniñ mın bögewi bar (Çoğunluğun bir engeli olur, yalnız bin engeli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 121).

Tawda tuwğan qulannın eki közi tasta bolar, aşıqta tuwğan balanın eki közi asta bolar (Dağda doğmuş kulanın iki gözü taşa, yoklukta doğmuş çocuğun iki gözü aşıta olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128).

Temirdiñ eki bası birdey ıstıq (Demirin iki başının sıcaklığı birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995:132).

Dosınnıñ mın bolğanına maqtan, duşpanıñ jalğız bolsa da saqtan (Dostunun bin olmasına övün,, düşmanın yalnız da olsa saklan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 143).

Esek mingenniñ eki ayağında tınım joq (Eşeğe binenin iki ayağında istirahat yok.) (İsmail ve Gümüş,1995:171).

Küdeydiñ süygen tamağın kim ber (Fakirin sevdiği yemeği kim yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Kedeydiñ kerbezinen, ayeldiñ ar nazınanbez (Fakirin züppeliğinden, kadının her nazından korun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177).

Ötkerdiñ ülgili sözün jatta, köñiliñe oy salar är waqıtta (Geçmişlerin örnek sözünü ezberle, gönlüne düşünce getirir her vakitte.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182).

Öjettiñ bir isi- bes, ölezdiñ eñbegi- eş (Girişkenin bir işi; beş, çekingenin emeği hiçtir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187).

Köştiñ baysal tapqanı- kök orayğa qonğanı, dawdıñ baysal tapqanı- köldeneñge barğanı (Göçün iyi yerleşmesi verimli yere konmakladır, davanın iyiye gitmesi davanın çözülmesiyledir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 190).

Köz körmegenge küdik keltirme, küdik- ötiriktiñ jalanın bir türü (Gözün görmediğine şüphe etme, şüphe yalanın iftiranın bir türüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 196).

Kisiniñ ülken mindeti, ol arttığan qurmeti (İnsanın büyük minneti, onun artırdığı hürmetidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ öñ beti işinde (İnsanın gerçek yüzü içindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ üş joldası bar: jan boldas, jar boldas, jol joldas (Adamın üç yoldaşı vardır: can yoldaşı, yar yoldaşı, yol yoldaşı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Tilewşiniñ bir beti qara, bermewşiniñ eki beti qara (İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

İyttiñ iyt atı qalmaydı. (İtin it adı kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

Jaqsı dos paydasın tiygizbese de, zıyanın tiygizbeydi. Jaman dosıñ aldıñdı orap jurgizbeydi. (İyi dost faydasını dokundurmasa da zıyanını dokunduramaz. Kötü dost önüne engel olup yürütmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:238).

Aytuwlı dostıñ malı bir, kemedeginiñ janı bir (İyi dostun malı birdir,gemidekilerin canı birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Jaqsınıñ künde bir üyi keñiydi, jamannıñ künde bir üyi kemiyde (İyinin günde bir evi olur, kötünün günde bir evi eksilir.) (İsmail ve Gümüş,1995:246)

Qazaqtıñ eki ögizi ağıp jatqan suwdı toqtatıptı (Kazağın iki öküzü akıp giden suyu durdurmuş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260).

Qırğızdıñ qırıq jıldıq sorpası awızındı köydiredi (Kırgızın kırk yıllık et suyu ağzını yandırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271).

Kündestiñ körgen küni qurısın (Kumanın gördüğü gün gelmesin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 299).

Qasqırdıñ jürgen jeri quzğınsız bolmas (Kurdun gezdiği yer kuzgunsuz olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 300).

Qay jeriñ awırsa, janıñ sol jeriñde (Neren ağırırsa canın oradadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318).

Otız kün orazanıñ bir aytı bar, qılğan jaqsılıqtan bir qaytuwı bar (Otuz günlük orucun bir bayramı olur, her yaptığın iyiliğin bir karşılığı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326).

Tazdıñ eñ jamanı, jata kalıp at ürkitedi (Tazının en kötüsü yatarak at ürkütendir.) (İsmail ve Gümüş,1995:360).

Sawdegerdiñ bir sawsağı bügiwli (Tüccarın bir parmağı eğridir.) (İsmail ve Gümüş,1995:367).

Ötirikşiniñ şın sözi de ötirik (Yalancının gerçek sözü de yalandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380).

Jekeniñ jetpis tusawı bar (Yalnızın yetmiş kösteği vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Jayawdıñ jürisi önbeydi, jalğızdıñ bir isi önbeydi (Yayanın yürüyüşü bitmez, yalnızın bir işi bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387).

Jazdıñ bir küni qıstıñ mıñ künin asıraydı (Yazın bir günü kış bin gününü besler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 388)

Batırdıñ bir isi tentek, qorqaqtıñ közi ölimge tüsedı. (Yiğidin gözü ömürdedir, korkağın gözü ölümüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Jigittiñ jumsağan küşin surama, bitirgen isin sura (Yiğidin harcadığı günü sorma, bitirdiği işi sor.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Jigittiñ eki öneri bar: atqanda- jıqqan, aşqabda- oqığan (Yiğidin iki hüneri vardır: vurduğunda yıkması, kitap açtığında okumasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Jarlınıñ jalğız qozısın qasqır jeydi. (Yoksulun tek kuzusunu kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402).

Sorlığa soyıldıñ juwan bası tiyer (Zavallıya sopanın kalın başı değer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 410).

Baydıñ bir joqtıǵı, kedeydiñ bir toqtıǵı bar (Zenginin bir eksiği, fakirin bir tokluğu var.) (İsmail ve Gümüş,1995:415).

1.3.1.2.Tamlayan ve Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

İki unsurunda sıfat tamlaması grubu oluşturduğu ve ilgi hal ekiyle birbirine bağlandığı gruptur. Bu grupta her iki unsorda farklı kelime gruplarını oluşturur birbirine bağlanır.

Örneğin; sabırsız insanın (tm) hazin sonu (tn) cümlesinde her iki unsorda sıfat tamlaması grubunu oluşturur.

Kedeydiñ jeti medewi bar (Fakirin yedi arzusu olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Qayrattı erdiñ qayırı tiyer (Gayretli erin hayrı dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181).

Berekeli jubaydıñ bir teñgesi mıñ teñge. Berekesiz jubaydıñ mıñ teñgesi bir teñge (Geçimli ailenin bir tengesi bin tenge (Geçimsiz ailenin bin tengesi bir tengedir.) (İsmail ve Gümüş,1995:182).

Kerek tastıñ awırlıǵı joq (Gerekli olan taşın ağırlığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 186).

Qaytqan maldıñ qayırı bar (Geri gelen malın hayrı var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 186).
Jaqsı qoyşınıñ qozısı tülep turğanda, jaman qoyşınıñ qunan qoyı jüdep turadı. (İyi çobanın kuzusu yünlendiğinde, kötü çobanın kunan koyunu zayıf görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

On aqquwdıñ da bir başsısı bar (On kuğunun da bir başı vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324).

Paraqordıñ tabısına senbe, aylakerdiñ göz jasına senbe. (Rüşvetçinin kazancına inanma, hilekarın göz yaşına inanma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 336).

1.3.1.3.Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlamasından Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

İlk unsurunun ek alıp ikinci unsurunun ek almadığı ve bu iki unsurun bir araya gelerek grubun tamlanan kısmını oluşturduğu kelime grubudur.

Örneğin; okulun (tm) duvar yazısı (tn)

Adamnıñ közi aldında, mini artında boladı. (Adamın gözü önünde, eksikliği arkasında olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Tulpardıñ öz tuyağı özine em bolar. (Tulpardın kendi tırnağı kendine em olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 366).

1.3.1.4.Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayan kısmının sıfat fiil eklerini alarak oluşturduğu gruba verilen isimdir.

Örneğin; onun sevildiğinin(tm) kanıtı (tn)

Tezi bitirme arzusunun getirdiği (tm) heves (tn)

Apasının kiygen tonın sinilisi de kiyer (nazal nler var). (Ablasının giydiği elbiseyi, kız kardeşi de giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995:, 11).

Adam bolar balanıñ sözine qara, at bolatın qulunnıñ közüne qara (Adam olacak çocuğun sözüne bak, at olacak tayın gözüne bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15).

Adam bolar balanın etek-jeñi keñ keler. Qoşqar bolar qozınıñ keñsirigi döñ keler (Adam olacak çocuğun eteği-yeni bol olur. Koç olacak kuzunun burnu tümsek olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15).

Kisi bolar jigittiñ sözü bir, kişi bolmaytın jigittiñ sözi eki (Adam olacak yiğidin sözü bir, adam olmayacak yiğidin sözü iki.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Jılayın degen balanın üş kün burın közü qışıydı (Ağlamak isteyen çocuğun üç gün önce gözü kaşınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 19).

Awzı dām bilmegenniñ murnı iyis bilmeydi (Ağzı tat almayanın burnu da koku almaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:20).

Awzı maylağanıñ tili baylanar (Ağzı yağlananın dili bağlanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20).

Atası juwanniñ awzı qarıs (Atası meşhur olanın ağzı bir karıştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 55).

Bası awırmağanın külkisi tüziw (Başı ağrımayanın keyfi yerindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74).

Jawlıq kiygenniñ bări qatın emes, börık kiygenniñ bări batır emes (Başörtüsü giyenin hepsi hatun değildir, börk giyenin hepsi bahadır değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995:77).

Birewden alğanıñ qolı qısqa, birewden jegenniñ tili qısqa (Birinden alanın eli kısa olur, birinden yiyeenin dili kısa olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94).

Şıbar at mingenniñ közi tınış, şıbar qatın alğanıñ köñili tınış (Çilli at binenin gözü yorulmaz, çilli kadın alanın gönlü daralmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Bala baqqan maldıñ örisi jelinbes (Çocuğun baktığı malın otağı yenilmez) (İsmail ve Gümüş,1995: 119).

Egini orılmağanıñ arbası qur, qırmanı soğıлмағанıñ qambası qur (Ekini biçilmeyenin arabası boş, harmanı hasat etmeyeninin ambarı boş.)(İsmail ve Gümüş,1995: 158).

Qolıña ustağan qılıştıñ alaqañıñda izi qalar (Elinde tuttuğun kılıcın avucunda izi kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 162)

Ertes turğan jigittiñ ırısı artıq, erte turğan äyeldiñ birisi artıq (Erken kalkan yiğitin rızkı fazla, erken kalkan hanımın bir işi fazla.) (İsmail ve Gümüş,1995:169).

Ösetin eldiñ balası, qonaq jağalaydı. Öspeytin eldiñ balası, tamaq jağalaydı (Gelişecek halkın çocuğu konuğa yaklaşıp, gelişmeyecek halkın çocuğu yemeğe yaklaşıp.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184).

Jurt maqtağan jigittiñ qıdırı bar, jurt maqtağan äyeldiñ qadırı bar (Halkın övdüğü yiğidin değeri vardır, halkın övdüğü kadının değeri vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995:203).

Elin oylamağanıñ erligi zıya, erteñin oylamağanıñ tirligi zıya (Halkını düşünmeyenin erliğı boşuna, yarını düşünmeyenin diriliğı boşuna.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203).

Elin süygenniñ eñsesi biyikteydi (Halkını sevenin itibarı yükselir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204).

Eldi jerdiñ bõrisi aştan ölmes. (Halklı yerin kurdu acından ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204).

Eki sıyır sawğannıñ ayrıñı bar, eki qatın alğannıñ oyranı bar(İki inek sağanın ayrıñı bol olur. İki adın alanın kavgası bol olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qatın alğannıñ dawı üyinde, jaman qatın alğannıñ jawı üyinde (İki kadın alanın davası evinde, kötü kadın alanın düşmanı evindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qatın alğannıñ qulağı tınbas, esekke mingenniñ ayağı tınbas (İki kadın alanın kulağı dinlemez, eşeğe binenin ayağı durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Aşarlıqta jegen quyqanıñ dāmi ketpes (Kıtlıkta yediğın et parçasının tadı damağından gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275).

Qolı qıymıldağannıñ awzı qıymıldar. (Kolu hareket edenin ağızı da hareket eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280).

Jamandıq istegen kisiniñ özi de jamandıqqa tap bolar. (Kötülüğü çok yapan bir belaya girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293).

Jamandıq istegen kisiniñ özi de jamandıqqa tap bolar. (Kötülük isteyen kişinin kendisi de kötülüğe kavuşur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293).

Ögizdi örge aydağannıñ ömiri öksiydi. (Öküzü yokuşa sürenin hayatı zorlaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 327).

Ölgenderdiñ murası, tiri qalğandardıñ awılında. Ölgenderdiñ ösiyeti, tiri qalğandardıñ awzında. (Ölenlerin mirası diri kalanların köyünde. Ölenlerin vasiyeti diri kalanların ağızında.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Ölim şıqqan üydiñ qayğısın buzba, toy jasağan üydiñ quwanışın buzba (Ölüm olan evin kaygısını bozma, düğün yapan evin sevincini bozma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 329).

Mıltıq ustağannıñ bāri mergen emes. (Silah tutanın hepsi nişancı değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344).

Söz bastağannıñ bāri şeşen bolmas. Top bastağannıñ bāri kösem bolmas (Söze başlayanın hepsi hatip olmaz, topluca başlayanın hepsi lider olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:349).

Awızben oraq orğannıñ beli awırmaydı (Sözle orak biçenin beli ağrımaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349).

Awzına iye bolmağannıñ qolında uyat bar (Sözüne sahip olamayan gelecekte utanır.) (İsmail ve Gümüş,1995:349).

Suwda жүзгenniң бәрі balıq bolmas (Suda yüzenin hepsi balık değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351).

Suwğa ağıp şıqqan sorlınıñ suwdı körse bası aynaladı (Suya girip çıkan zavallının suyu görünce başı döner.) (İsmail ve Gümüş,1995:352).

Qırı ketken iyt qırın жүгіredi (Şansı giden it eğilerek koşar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354).

1.3.1.5.Tamlananı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

İkinci unsuru sıfat fiil eklerini alarak oluşturduğu gruba verilen isimdir.

Örneğin; kalbimin(tm) acı çektiği (tn)

Jamannıñ otın alğanı- qatın alğanday. Tuzğa barğanı-qızğa barğanday (Kötünün odun alması kadın alması gibidir. Tuza varışı kıza varışı gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Maldı jaqsı baqqanıñ öziñe abıroy tapqanıñ. Maldı jaman baqqanıñ kelgen baqtı qaqkanıñ (Mala iyi bakanın kendisine itibar etmesidir, mala kötü bakanın gelen bahtı tepmesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:309).

Tülkiniñ inge kirgeni- üyge kirgeni (Tilkinin ine girmesi kapana girmesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 364).

1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanın eksiz tamlananın 3.teklik iyelik eki aldığı isim tamlamasına verilen isimdir. Türkiye Türkçesinde de Kazak Türkçesinde de belirtisiz isim tamlaması aynı şekilde oluşmakta ve fonksiyon itibariyle de benzerdir. Bu kavramlar genellikle daha kalıplaşmış ifadelerdir. Zihinde tek bir kavramı karşılarlar. Genellikle mekan, yer isimleri bu yolla oluşmuş ve kalıplaşmıştır.

İki kelime arasındaki iyelik ilişkisi zayıftır. Fakat aralarındaki bağ güçlüdür (Özmen, 2016: 56). Belirtisiz isim tamlamasında vurgu, birinci öge, yani tamlayan üzerindedir (Özmen, 2016: 57).

Bu kelime grubunda tamlamalar arasındaki ilişki iyelikte sağlandığı için bu tamlamadaki ilişkinin iyeliğe aitliğe dayalı bir ilişkilendirmedir (Karaağaç, 2017: 209-210) .

Tamlayan eksizdir, belirsiz durumdadır. Aralarındaki bağ ise güçlüdür (Özkan vd., 55: 2020).

Örneğin; Galata kulesi, Topkapı sarayı, fare kapanı, hanımeli gibi.

1.3.2.1.İki Unsurdan Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması Grubu

Tamlayan ve tamlanan unsurundan oluşur. Tamlayan unsuru ilgi hal eki almaz, tamlanan unsur ek alır.

Aş azabın toq bilmes, dert azabın saw bilmes (Açın azabını tok bilmez, dertlinin azabını dertsiz bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:, 12)

Aş awıl ayrandı burın işedi (Aç köy ayrıanı önce içeri.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Adam alasınan söz alası jaman, ot şalasınan söz şalası jaman (Adam kurnazlığından söz kurnazlığı kötüdür, ateşin yarı kalmasından sözün yarı kalması kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 14).

Adam bilgenin adam bilede, adam jürgen jermen adam jüredi (Adamın bildiğini adam bilir, adamın yürüdüğü yerden adam yürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Adam janı aspen, toy sāni jasmen (Adamın canı yemekle, toy (düğün) şenliği gençlerle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Adam körki-şüperek, ağaş körki-japıraq (Adamın görkemi; kumaştır, ağacın görkemi; yapraktır. (İsmail ve Gümüş,1995: 17).

Adam jaqsısı elinen ketpes, at jaqsısı jerinen ketpes (Adamın iyisi yurdundan, atın iyisi yerinden gitmez. (İsmail ve Gümüş,1995:17).

Adam jaqsısın lebizinen bilemiz, at jaqsısın semizinen bilemiz (Adamın iyisini konuşmasından, atın iyisini semizliğinden biliriz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 17).

Zamanaqır bolğanda, pir müritterin izdeydi. (Ahîrzaman olduğunda pîr müritlerini arar)(İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Aqıl-adam körki, naqıl-söz körki (Akıl; insanın görkemi, nakil; sözün yakışığıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:26).

Aqsaq qoy awıl qasında, ya qudıq basında (Aksak koyun köyün yanında ya da kuyu başındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Çalım aldında awzıñdı tıy, halıq aldında jawızğıñdı tıy (Alimin karşısında ağzını tut, halkın karşısında kötülüğünü bırak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Altın baylığan aqıl baylığı artıq (Altın zenginliğinden akıl zenginliği daha üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995:39).

Altın jer astında emes, ter astında (Altın yer altında değil, ter altındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:39).

Ana meyirimi işiñdi jıtladı, kün meyirimi sırtıñdı jıtladı (İsmail ve Gümüş,1995:40).

Ana süti balağa, äri as, äri em. El meyiri erge, äri küş, äri dem (Ana sütü çocuğa hem aş, hem ilaç.Halk mihribanlığı ere hem güç hem moral.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41).

Ana jaqsılığın awırsañ bilersiün, qayın jaqsılığın qıdırsañ bilersiñ (Ananın iyiliğini hasta olursan bilirsın, kaynının iyiliğini ziyaret edersen bilirsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41).

Arba iyesi köpşik der, kiyiz iyesi bilek der (Araba sahibi minder der, çul sahibi bilek der.) (V 43).

As az bolsa, qonaq üy iyesin sıylağış keledi (Aş az olursa, konuk ev sahibine gelir) (İsmail ve Gümüş,1995: 47).

As üstinen attama, astan ülken emessiñ (Aş üzerine atlama, aştan büyük değilsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48).

Çaşıqqa at tezeği ay tezeği ay köriner (Aşığa at tezeği ay görünür.) İsmail ve Gümüş,1995:

At ayında, biye yılında qulındaydı (At ayında, biyer (dişi at) yılında kunnar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 50).

At qulınan, batır baladan (At kılından, yiğit çocuktan çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995:51).

At iyesi aldına minedi (At sahibi öne biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 51).

At tuyağın tay basar (At tırnağın tay basar) (KA 52).

At üyirin sağınsa, artqı ayağın qağınar. Er üyirin sağınsa, ayılturman tağınar (At sürüsünü özlerse arka ayağı kazınır. Er dostlarını özlerse, eyer takımını takınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 51).

At dorba tübin iyiskemey toymaydı (At torba dibini koklamadan doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

At tuyağın tay basar (At tırnağına tay basar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

Atalar sözi- aqıldñ közi (Atalar sözü; aqlın gözüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

At başına kün tuwsa, awızdağımen suw işer. Er başına kün tuwsa, etigimen suw keşer (Atın başına bir iş gelirse gem ile su içer. Erin başına bir iş gelirse çizmesiyle su içer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

At qızığı arığanşa, adam qızığı qarığanşa (Atın ilginçliği zayıflayınca kadar. Adamın ilginçliği yaşlanınca kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995:59).

At jaqsısı kerwennen, zat jaqsısı şeberden (Atın iyisi kervandan, malın iyisi ustadandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 59).

At qulını küşinde, biye qulını işinde (Atın kulını gücünde, biyenin kulını karnındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 60).

At ırısı- artındağı qunanı, jigit ırısı-artındağı kulanı (Atın rızk; ardındaki kunanı, yiğidin rızk;ardındaki evladı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 60).

At sırın közinen bayqa, jigit sırın sözinen bayqa (Atın sırrını gözünden anla, yiğidin sırrını sözünden anla.) (İsmail ve Gümüş,1995:60).

Añ qızıǵı alǵanşa, jan qızıǵı ölgenşe (Avin ilginçliğı avlanana kadar, hayatın ilginçliğı ölene kadardır.) (İsmail ve Gümüş,1995:63).

Ay jarıǵı älemge, şam jarıǵı tübine (Ay ışıǵı aleme, mum ışıǵı dibine.) (İsmail ve Gümüş,1995:63).

Ay qasında juldız bar, suw qasında qundız bar (Avin yanında yıldız var, suyun yanında kunduz var.) (İsmail ve Gümüş,1995:65).

Ay betinde de sekpil bar. (Avin yüzünde de leke vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 65).
Meyir qoyşañ taş üstinde tös öser. (Azmedersen taş üstünde döş yetişir.) (İsmail ve Gümüş,1995:68).

Balıq tättisi qurtqa, qus tättisi ular. (Balığın tatlısı kurtka, kuşun tatlısı ular.) (İsmail ve Gümüş,1995: 72) .

Bas jarılşa, börık işinde, Qol sınşa, jeñ işinde. (Baş yarılşa börk içinde, kol kırılşa yen içinde.) (İsmail ve Gümüş,1995: 73).

Kisi elinde sultan bolǵanşa, öz eliñde ultan bol. (Başka devlette sultan olacaǵına, kendi devletinde köle ol. (İsmail ve Gümüş,1995:75).

Kisi aqılmen bay bolǵanşa, öz aqılñmen jarlı bol. (Başkasının aqlıyla zengin olacaǵına, kendi aqlınla fakir ol. (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Kisi atınıñ mayı tolmas, kisiden suray bergenniñ jäy bolmas. (Başkasının atı semirmez, başkasından borç alanın yeri olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Kisi atı terşeñ, kisi kiyimi kirşeñ. (Başkasının atı tez terler, başkasının giyimi tez kirlenir.) (İsmail ve Gümüş,1995:76).

Kisi balası kisendeseñ de turmas, öz ulıñ ökpege tepkileseñ de ketpes. (Başkasının çocuǵunu kelepçeleseñ de durmaz, öz oǵlunun akciǵerine tepsen de gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Kisi buyımı kirşil. (Başkasının eşyası tez kirlenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Kisi esigi toñ, eritiwge er kerek. (Başkasının kapısı dondur eritmeye er gerek.) (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Boydaq jigit jurt küyewi. (Bekar yiğit halk güveyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:79).

Pışaq qap tübinde jatpaydı. (Bıçak kabın içinde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82).

Ular etin jeğenge üyrek eti borıq tatıydı. (Bıldırcın etini yiyene ördek eti lezzetli olmaz. (İsmail ve Gümüş,1995: 82).

Bilim qadırın er biler, bilimdiniñ qadırın el biler.(Bilim karini er bilir, bilginin kadrini halk bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Bir jolğa qoyan terisi de şıdaydı (Bir yıla tavşan derisi de dayanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93).

Bolat biz qap tübinde jatpas (Bolat biz kap dibinde yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 97).

Öskeleñ talap baqıtqa molıqtırar, til uzını bälege jolıqtırar (Büyük istek bahta kavuşturun, dil uzunluğu belaya sokturur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103).

Eñbek el ırısı, er tınısı (Çalışma; el rızkı, er nefesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 112).

Eñbek ömir şattıǵı, eñbekşiniñ joq jattıǵı. (Çalışmak ömrün şadlıǵı, çalışkanın olmaz yabancılıǵı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

Eñbek tübi-bereke, köptik tübi-mereke (Çalışmanın neticesi bolluk, ticarein necitesi borçtur.) (İsmail ve Gümüş,1995:114)

Qarağay taw işinde, qara örık baw işinde (Çam ağacı daǵ içinde, kara erik baǵ içinde.) (İsmail ve Gümüş,1995:115)

Etigin şeşpey er tıñaymas, er-toqımın sıpırmay at tıñaymas (Çizmesini çıkarmadan er dinlenmez, eyer takımını çıkarmadan at dinlenemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 118)

Taw artında taw bar. (Dağın ardında daǵ vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995:127)

Taw belgisi tasında, bay belgisi asında (Dağın belgesi taşında, zenginin belgesi aşında.) (İsmail ve Gümüş,1995:129)

Ösek aytqan äyel abısıǵa zar, urlıq qılǵan er tabısına zar (Dedikodu eden kadın eltisine muhtaç, hırsızlık eden er kazanca muhtaçtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 131)

Temir qıysıǵın balğa tüzeydi, jol qıysıǵın jumıssı tüzeydi (Demirin eğrisini balyoz düzeltir, yolun eğrisini işçi düzeltir.) (İsmail ve Gümüş,1995:132)

Tüye mingen qoy işinde jasırına almaş (Deveye binen koyun içinde saklanamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 135)

Emşi aqısı elden, eğınşı aqısı jerden (Doktorun kazancı halktan, ekincinin kazancı topraktan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 140)

Quda bolmay, qul biyligin sura, quda bolǵan soñ, qul da bolsa sıyla (Dünür olmadan kulun etkisini sor, dünür olduktan sonra kul olsa da say.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146).

Adaldıq- dos körki, tazalıq –as körki. (Dürüstlük; dost güzelliğidir, temizlik;yemek güzelliğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 148).

Jaw joq deme, jar astında, böri joq deme, börik astında (Düşman yok deme yamaç altında, kurt yok deme bürk altında.) (İsmail ve Gümüş,1995:149).

Jaw joğında batır köp, as joğında baqır köp (Düşmanın yokluğunda bahadır çok, aşın yokluğunda kab çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995:151).

Biyday arqasında qaramıq suw işedi.(Buğdayın sayesinde fiğ su içer.) (İsmail ve Gümüş,1995:101).

Qatan tärtip- qol ırısı, qatañ birlik- el ırısı (Düzen tertip; kol rızkıdır, sağlam birlik; halk rızkıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153).

Ajal ajarıña da qaraydı, bazarıña da qaramaydın (Ecel acarlığına da bakmaz, zenginliğine de bakmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 155).

Nan qadirin aş biler, kiyim qadirin-jalañaş (Ekmeğin kadrini aç biler, giyimin kadrini çıplak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159).

Nan qadirin dıyqanday bilseñ, ardaqtı bolarsıñ eliñe erteñ (Ekmeğin kadrini çiftçi kadar anlarsan, yarın saygın olursun halkına.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159).

Nan moldığı el toqtığı (Ekmek bolluğu halkın tokluğudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159).

Qol qışıwı qanbağannıñ tayaq tiyer basına (Elinin kaşınmasına kanmayanın dayak değer başına.) (İsmail ve Gümüş,1995:162).

Er qadirin er biler, zer qadirin zerger biler (Er kadrini er bilir, altının kadrini kuyumcu bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 164).

Er waruwı- bes qaruw (Er kuvveti; beş kuvvettir.) (İsmail ve Gümüş,1995:165).

Er namısı üşin öler, dünyeqor tabısı üşin öler (Er namusu için ölür, dünya malını seven malı için ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 165).

Er serigi- sergek oy (Erin arkadaşı; keskin zekadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167) .

Er serigi- qaruw (Erin arkadaşı; kuvvettir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Er başına kün tuwsa, erewil atqa er salar (Erin başına kötü bir iş gelirse, hazır ata er salar.) (İsmail ve Gümüş,1995:167).

Er qolında mal turmaydı, elek işinde suw turmaydı (Erin elinde mal durmaz, elek içinde su durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Er eñbegi elge, ez eñbegi selge (Erin gayreti halka, aptalın gayreti seledir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Er jamanı üyde bolar, añ jamanı inde bolar (Erin kötüsü evde olur, yabani hayvanın kötüsü inde olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Erdiñ malı- eldiñ malı, er dañqı- el dañqı (Erdin malı; ilin malıdır, erin itibarı; ilin itibarıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Er dāwleti- eñbek, er dāwleti- ıntımaq (Erin zenginliği; çalışmak, halk zenginliği birliktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167).

Eski dos esiñnen ketpes, jaña dos qadiriñe jetpes.(Eski dost aklından gitmez, yeni dost kadrini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170).

Jarlınıñ tapqanı bay awzında, qaraşanıñ tabqanı han awzında (Fakirin kazandığı zengin ağzındadır.Halkın kazandığı hanın ağzındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:176).

Pikir talası şındıq anası (Fikir tartışması, doğruluğun anasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179).

Kelgenşe qonaq uyalar, kelgen soñ üy iyesi uyalar (Gelene kadar konuk utanır, geldikten sonra ev sahibi utanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Kelin jaqsısı qulıǵınan, qız jaqsısı qılıǵınan (Gelinin iyisi huyundan, kızın iyisi kılıǵından bilinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Köş mānisin bilmegen köşkende kölik öltirer (Göç usulünü bilmeyen göçerken kölik öldürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189).

Köz mayı tawsılǵanşa bilim al, qızıqpa, aldamsı ǵoy altın, mal (Göz yaǵı bitinceye kadar bilim al, düşkün olma kandırıcı olur altın, mal.) (İsmail ve Gümüş,1995: 195).

Gül- ömir qızıǵı (Gül; hayatın zevkidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198).

Gül qadırın soqır bilmes (Gülün kadrini kör bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198).

Kün jariǵınan köñil jariǵı küşti (Gün aydınlığından gönül aydınlığı daha güçlüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198).

Küz jemisimen semiz (Güz ürünüyle zengin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 200).

El awzına elek qoyıp bolmas (Halk ağzına elek koyulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:202).

El awırın er köterer, jük awırın nar köterer (Halkın aǵırlıǵını er taşır, yükün aǵırını deve taşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203).

El qulaǵı eliw (Halkın kulaǵı deliktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203).

Yel körki- şüperek, aǵaş körki- japıraq (Hanımın yakışıǵı; elbisedir, ağacın yakışıǵı yapraktır.) (İsmail ve Gümüş,1995:206).

Aram, aram tübi reniş. Alal, alal tübi keniş (Haram; haramın sonucu pişmanlıktır, helal; helalin sonucu rahatlıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206).

Awruw jayın dāriğer biler, altın jayın zerger biler (Hastanın halini doktor bilir, altının halini kuyumcu bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 208).

Qıyal- oy qanatı, oy- til qanatı (Hayal; düşüncenin kanadı, düşünce; dilin kanadıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:209).

Är kim öz boyana qarap ton pişedi (Herkes kendi boyuna göre don biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212).

Är kim öz közimen köredi, öz kezimen ölşeydi (Herkes kendi gözüyle görür, kendi ölçüsüyle ölçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212).

Urı urılığın qoysa da urı atağı qalmaydı (Hırsız hırsızlığını bıraksa da hırsız adı gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 214)

Eki tartpa joq bolsa, at üstinde er tura almaş (İki kolon olmazsa at üstünde er duramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:221)

Ğılım ölşewi- akıl, zeyin ölşewi- naqıl (İlmin ölçüsü akıl, zihnın ölçüsü nakıl.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Sıyr müyzinen jazadı, añgırt tilinen jazadı (İnek boynuzuyla zarar verir, dikkatsiz dilinden zarar verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Adam tilinen, tülki jüninen (Adam dilinden, tilki yününden.) (İsmail ve Gümüş,1995: 226)

Adam wağdada tursa, söz qadırın bilgeni, turmasa- ölgeni (İnsan sözünde durursa, söz kadrini bildiği, durmaz; öldüğü anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 227)

Özen suwın jañbır tasıadı, adam qadırın eñbek asırtadı (İrmağın suyunu yağmur taşıır, insan kadrini çalışma aşırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230)

İyt ittigin körsetpese, iyt atı qurısın (İt itliğini etmezse, itin adı yok olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 233)

İyt iyesi üşin aladı, qus tamağı üşin aladı (İt sahibi için yakalar, kuş yemek için yakalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 233).

İyttiñ bajası köp (İtin bacanağı çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İyt qarğısı bōrige jetpeydi (İtin bedduası kurda dokunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235)

İyt tumsıǵı jerde jatpas (İtin burnu yerde kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İyt tilewi jaqsı, mısıq tilewi jaman (İtin dileği iyi, kedinin dileği kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İyt jüyriğın tülki süymes (İtin hızlısını tilki sevmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İyt işine sarımay jatpas (İtin midesine tereyağı yaramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236).

İyt semiz, malı arıq- jer azğanı, ıntımağı bolmasa- el azğanı (İtin semizliği, malın zayıflığı; toprak verimsizliğidir. Birliği olmazsa; yurdun dağılmasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236).

İyt balası jırımğa qaraydı. (İtin yavrusu yemeye bakar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236).

İyt közi iyesinde (İtin gözü sahibindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236).

Asıl pışaq qap tübinde jatpaydı. (İyi bıçak kın içinde yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237).

Jaqsı dos paydasın tizginbese de zıyanın tiygizbeydi. Jaman dosıñ aldıñdı orap jürgizbeydi (İyi dost paydasını dokundurmasa da zıyanını dokundurmaz. Kötü dost önüne engel olup yürütmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Keñ peyildiñ işinde ken jatadı, tar peyildiñ işinde tas jatadı. Asadıyqan işinde as jatadı, asa jalqaw kün ara aş jatadı (İyi huylunun içinde cevher yatar, kötü huylunun içinde taş yatar. Çalışkan çiftçinin içinde aş yatar, çok tembel ise günaşırı aç yatar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239).

At jüyriği asqa, til jüyriği basqa (İyi koşan at şeref getirir, çok konuşan dil bela getirir.) (İsmail ve Gümüş,1995:243).

Jaqsı söz er azıǵı, jaman söz bas azıǵı (İyi söz er azıǵı, kötü söz üzüntü azıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:243).

Jaqsı söz- jan azıǵı, jaqsı tamaq- tän azıǵı (İyi söz; can azıǵı, iyi yemek; ten azıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:243).

Jaqsılıq aǵaş basında, jamandıq ayaq astında (İyilik ağaç başında kötülük ayak altındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:245).

Qazı han qasında, qaraşa jar qasında (Kadı hanın yanında, halk yar yanında olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 248).

Biy biligi ölgeniñe emes, bergeniñe qaraydı (Kadının verdiği karar öldüğüne değil, verdiği bakır.) (İsmail ve Gümüş,1995:249).

Biy, biy tilegi sıy, bergenniñ keşer qatesin. Bere almasañ tartasıñ, jazanıñ ülken äkesin (Kadı, kadının dileği hediyedir, verenin suçu bağışlanır. Veremezsen çekersin, cezanın en büyüğünü.) (İsmail ve Gümüş,1995:249)

Qara qus jemtik basında, qaraqşı awıl qasında (Karkuş leş başında,soyguncu köy yapamacında olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:254).

Bala bürkit parlap uşadı, qart bürkit barlap uşadı (Kartal yavrusu parlayıp uçar, yaşlı kartal dikkatle uçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Bürkit babına kelgende qasqır aladı, qarşığa babına kelgende qarsaq aladı (Kartal yerine geldğinde kurt avlar, doğan yerine geldiğinde bozkır tilkisi avlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Qıran qus- er joldası (Kartal; erin yoldaşdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256).

Qayıq suw betinde, qaymaq süt betinde (Kayık su yüzünde, kaymak süt yüzünde olur.) (Kayık su yüzünde, kaymak süt yüzünde olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259).

Qazaq awılı qaraylas, şerik atı qaraylas (Kazak obası benzerdir, ordu atı benzerdir.) (İsmail ve Gümüş,1995:260)

Qazaqta janbas sıylı, monğolda jawrın sıylı (Kazakta kalça kemiği saygı görür, moğolda kürek kemiği saygı görür.) (İsmail ve Gümüş,1995:261).

Tabıs kilti eñbekte, bilim kilti talapta (Kazanç anahtarı çalışmakta, bilim anahtarı istekte.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262).

Eşki etin jegen soñ, suw işkenşe uw iş (Keçi etini yedikten sonra,su içeceğine ağı iç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 263).

Taz qızğa taraq jaqqas. (Kel kız tarak beğenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 264).

Öz üyinde teri pişpegen, kisi üyinde torqa pişedi (Kendi evinde deri biçmeyen, başkasının evinde ipek biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Özinniñ elin tanığan er ärbir istiñ qamın jer, özinniñ elin tanımağan er namısın satıp arın jer (Kendi halkını tanıyan er her bir işin derdini düşünür, kendi halkını tanımayan er namusunu satıp arından olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Öz ininde körtişqan da köregen. (Kendi ininde köstebeğin de gözü görür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Öz qadiriñ bilmegen otan qadiriñ de bilmes (Kendi kadrini bilmeyen vatan kadrini de bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Öz qadiriñ bilmegen kisi qadiriñ bilerme? Özin bilgir sanağan, özgeni közge ilerme (Kendini kadrini bilmeyen başkasının kadrini bilir mi?) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Öz elinde sızuw sızbağan kisi elinde naqış salıptı (Kendi yurdunda çizgi çizemeyen kişi başkasının yurdunda nakış yaparmış.) (İsmail ve Gümüş,1995:267).

Öz betin ayamağan, kisi betin şiyedey qıladı (Kendi yüzünü korumayan başkasının yüzünü kızartır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267).

Aşarşılıqta bay balası burın öledin(Kıtlıkta zenginin çocuğu önce ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275).

Kilem körki- naqış (Kilimin süsü nakışdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 278).

Qonaq atı qolda iygi (Konuğun atı elde iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 281).

Qoy iyesi bir sanasa, qoyşı basqa sanaydı (Koyun sahibir bir sayarsa, koyuncu başqa sayar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 285).

Qoy semizi qoyşidan (Koyunun semizliğı çobandandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 286).

Şığısı jaman qamıstı suw işinen ört şalar, jürisi jaman jigtti at üstinen iyt qabar (Kötü büyümüş kamışta su içinde yangın çıkar, hareketi kötü olan delikanlıyı at üstünden it ısıtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289).

Qasqır işiği bar kisi, joldasınıñ toñğanın bilmes (Kurt kürkü olan kişi, yoldaşının donduğunu bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 302).

Böri arıgın iytke bildirmes (Kurt zayıflığını ite bildirmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 303).

Qurıq boyu qar jawsa, quldiñ malı jutamas (Kuyruk boyu kar yağsa, kölenin malı ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:303).

Qus balası qırımğa tartadı, iyt balası jırımğa tartadı (Kuş yavrusu kıra gider, it yavrusu çöplüğe gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 304).

Zerger jumısın mısker oñay köredi (Kuyumucunun işini usta kolay görür.) (İsmail ve Gümüş,1995:305).

Mal jarlığınan aqıl jarlığı jaman (Mal yokluğundan akıl yokluğu daha kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308).

Mal kedeyliginen aqıl kedeyligi jaman (Mal yokluğundan akıl yokluğu daha kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308).

May baylığı jutaydı, bilim baylığı jutamaydı (Mal zenginliğı tükenir, bilim zenginliğı tükenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:309).

Mal semizi malşidan (Malın semizliğı malcıdandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 310).

Mektep- ğılım baqşası (Mektep bilim bahçesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311).

Jemiş baylığı bir aylıq (Meyve zenginliğı bir aylıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995:312).

Kör talqısınan köp talqısı qıyın (Mezar telkininden halk telkini daha zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995:313).

Meyman aldında mısığıñdı “piş” deme (Misafirin yanında kedine “pişt” deme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 314).

Molda qılğan qatasın aytpaydı, bergen batasın aytadı (Molla yaptığı hatasını söylemez, veren duasını söyler.) (İsmail ve Gümüş,1995:314).

Nar yolında jük qalmas (Nar yolunda yük yatıp kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 316).

Nur- ay suluwlığı, suw- say suluwlığı (Nur; ay güzelliği, su; dere güzelliğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 319).

Oq jarası jazılar, oy jatası jazılmas (Ok yarası iyileşir, dert yarası iyileşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322).

Oq jarası biter, söz jarası bitpes (Ok yarası iyileşir, söz yarası iyileşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322).

Oqıwsız bilim joq, bilimsiz küniñ joq (Okumadan bilim olmaz, bilimsiz günün olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322).

Oqıw- bilim azıǵı, bilim- ırıs qazıǵı. (Okumak; bilim azıǵı, bilim; rızık kazıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322).

Oqıw- bilim bulaǵı, bilim; ömür ışıǵıdır (Okumak; bilim bulaǵı, bilim; ömür ışıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:323).

Qarmaq salmasañ, balıq özi kelmeydi (Olta atmazsan balık kendisi gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 323)

Alǵaş öz ayıbıñdı bil, keYin basqaǵa küñ (Önce kendi ayıbını bil, sonra başkasına gül.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330).

Küriş dani üşin egiler, gül sãni üşin egiler (Pirinç tanesi için eğilir, gül süs için eğilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Ewleki qatın asına qaraması äwleki taz basına qaramas (Pis kadın aşına bakmaz, pis kel başına bakmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 335).

Tez qasında qıysıq ağaş jatpaydı (Rendenin karşısında eğri ağaç yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 336).

Tısqan inine kire almasa, quyırǵına qalǵıwır baylar (Sıçan inine giremezse, kuyruǵına kalbur baǵlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344).

Qarıwsız er sorlı, qarawsız mal sorlı (Silahsız er zavallı, bakımsız mal zavallı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 345).

Awız ämiri mıyda, er ämiri elinde (Söz emri beyinde, er emri halkında.) (İsmail ve Gümüş,1995:348).

Söz jüyesin tapsa mal iyesin tabadı (Söz yerini bulursa, mal sahibini bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 348).

Suw qaymaǵı muz , sor qaymaǵı tuz (Suyun kaymaǵı buzi tuzlu topraǵın kaymaǵı tuz.) (İsmail ve Gümüş,1995:352).

Tas awırın jer köteredi, is awırın er köteredi (Taşın ağırını yer kaldırır, işin ağırını er kaldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995:358).

Jalqawğa ot bası ayşılıq jer (Tembele ocak başı aylık yerdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 361).

Tänim- janım sadağası, janım- arım sadağası (Tenim; canımın sadakası, canım;arımın sadakası.) (İsmail ve Gümüş,1995: 363).

Tawekel tübi qayıq minesin de ötesiñ. Wayım tübi teñiz batasin da ketesin (Tevekkelin dibi kayıktır binersin de geçersin; üzüntünün dibi denizdir, batarsın da gidersin.) İsmail ve Gümüş,1995:363).

Jer sāni- egin. Er sāni- bilim (Toprağın güzelliği; ekin, erkeğin güzelliği; ilim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365).

Jer isinde altın bar, qaza berseñ tabasin. Baw isinde jemis bar, kewley berseñ tabasin (Toprak işinde altın var, kazarsam bulursun. Bağ işinde meyve var, bakarsan bulursun.) (İsmail ve Gümüş,1995:365).

Uyqışdan mal jayın surama, eserden er jayın surama (Uykucudan mal durumunu sorma, övünenden evin halini sorma.) (İsmail ve Gümüş,1995:370).

Otan qadirine jetpegen, öz qadirine de jetpes (Vatan kadrini bilmeyen, öz kadrini de bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:374).

Yañbır küni at tañdama ayt küni qız tañdama. (Yağmur ile yer göğerir, çalışmakla er gelişir.) (İsmail ve Gümüş,1995:A 378).

Jaz qamın jarım kün oylasan qıs qamın qırıq kün oyla. (Yazın gamını yarım gün düşünürsen kışın gamını kırk gün düşün.) (İsmail ve Gümüş,1995:389).

Jer şegesi- taw, daw şegesi- ant. (Yer çivisi; dağ, dağ çivisi; ant.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392).

Jer- el ırısı, eñbek- er ırısı. (Yer; el rızkıdır, iş; er rızkıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 393).

Jer bawırı jazıq. (Yerin bağı geniş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 394).

Qonğanşa qonaq uyaladı, qonğan soñ üy iyesi uyaladı. (Yerleşene kadar konuk utanır, yerleştikten sonra ev sahibi utanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 394).

Batır dañqı, balıq dañqı köl dañqı. (Yiğidin şerefi halkın şerefi, balığın şerefi gönlün şerefidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:399).

Batır tuwsa el ırısı, jañbır jawsa jer ırısı (Yiğit doğarsa halkın rızkı, yağmur yağarsa toprağın rızkıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:399).

Jol azabı- kör azabı (Yol azabı, kabir azabıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:402).

Jer ortasına kелgende atıñ ölmesin, jas ortasına kелgende qatınıñ ölmesin. (Yolun yarısına geldiğinde atın ölmesin. Ömrün yarısına geldiğinde karın ölmesin.) (İsmail ve Gümüş,1995:404).

Jük awırın nar köteredi, el awırın er köteredi (Yük ağırlığını nar taşır, millet ağırlığını er taşır.) (İsmail ve Gümüş,1995:406).

Jüz körki saqal, söz körki maqal (Yüzün görkemi sakal, sözün görkemi makal.) (İsmail ve Gümüş,1995: 407).

Jüzdiñ körki-köz, awız körki-söz (Yüzün görkemi;göz, sözün görkemi;sözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 407).

Beynet, beynet tübi zeynet (Zahmet; zahmetin sonu ziynettir.) (İsmail ve Gümüş,1995:408).

Bay balası maqpalın kiyer, kedey balası tapqanın kiyer (Zengin çocuğu istediğini giyer, fakir çocuğu bulduğunu giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995:412).

Bay awzında semiz söz (Zenginin ağızındaki söz de semiz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 414).

1.3.2.2.Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayan unsuru sıfat tamlamasından oluşan kelime grubuna verilen isimdir.

Altın jer astında emes, ter astında (Altın yer altında değil, ter altındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39)

Jaqsı dos paydasın tiygizbese de, zıyanın tiygizbeydi. Jaman dosıñ aldıñdı orap jurgizbeydi (İyi dost faydasını dokundurmasa da zıyanını dokundurmaz. Kötü dost önüne engel olup yürütmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:238)

Qatıgez hannıñ jüregın para jibiter, aşuwsań äke jüregın bala jibiter. (Katı hanın yüreğini rüşvet yumuşatır, sinirli babanın yüreğini çocuk yumuşatır.) (İsmail ve Gümüş,1995:257).

Jaman tüye örisin bir künde tawısar (Kötü deve otladığı yeri bir günde bitirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289).

Ewleki qatın asına qaraması äwleki taz basına qaramas (Pis kadın aşına bakmaz, pis kel başına bakmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 335).

Ataqtı jaw aldıñdı oraydı, ataqsız jaw artıñdı oraydı (Tanıdık düşman önünden gelir, bilinmedik düşman arkadan gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357).

1.3.2.3.Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayan + tamlanandan oluşan belirtisizi isim tamlaması grubudur. Bu grupta tamlanan sıfat tamlamasından oluşur.

Qarğa bir közi oqta, bir közi boqta. (Karganın bir gözü okta, bir gözü bokta.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255)

1.3.2.4.Tamlayanı Sıfat-fiil Grubundan Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

Asığıp tiygen äyel altı baydan şığadı (İsmail ve Gümüş,1995: 11)

Adam aşpas sır joq, adam aspas qır joq (Adamın çözemediği sır olmaz, adamın aşmadığı kır olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16)

1.4.SIFAT TAMLAMASI GRUBU

Tamlayan ve tamlanan eksiz şekilde birleşir. Tamlayan unsurunun sıfattan oluştuğu, tamlanan unsurunun ise isimden oluştuğu kelime grubudur. Sıfat unsuru ismi niteleyerek kelime grubunu oluşturmaktadır. Bu tamlamada vurgu yardımcı öge olan sıfattadır. Bağlanma yoluyla aralarında herhangi bir ilişki bulunmayıp tamlayan ve tamlanan eki almayarak oluşan kelime gruba verilen isimdir. Her iki unsorda ek almaz. Nesnenin, varlığın, kavramın durumunu, niteliğini, şeklini, sayısını belirtir.

Sıfat ve isim ek olmadan birleşir. Sıfat olan yapım ekleri alabilir, çekim alamazlar (Özkan vd., 62: 2020).

Karaağaç, “yalın olarak ismin önüne gelmesiyle oluşan öbeğe verilen isimdir” (Karaağaç, 217: 2017) şeklinde tanımlamıştır. Sıfat tamlaması, söz öbekleri içinde sıfat, isim veya zarf görevleri yapar (Karaağaç,220: 2017).

Sevim sayılarla kurulan sıfat tamlamalarını ve işaret sıfatlarını “Kazak Türkçesinde sayılarla kurulanları ayrı bir başlık şeklinde ele alırlar. İşaret sıfatları da yanı şekilde ayrı başlık altında incelenir (Sevim, 2003: 50). Asıl sıfat tamlamları ise “sıfat tamlaması” başlığı altında incelenmektedir Sevim, 2003: 52).

Sıfat + isimden oluşmaktadır.

Örneğin: Turkuaz (sf.) çiçekler (is.)

1.4.1. İki Unsurdan Oluşan Sıfat Tamlaması

Tamlayan ve tamlanan dışında başka bir unsur almayan iki unsuru olan kelime grubuna verilen isimdir.

Urınşaq at arıq bolar, könilşek jigit ğarıp bolar (Aceleci at zayıf olur, gönlü zengin yiğit garip olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 11).

Asığıp tiygen äyel altı baydan şığadı (Acele evlenen hanım altı kocadan ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 12).

Asıqpağan qoyanğa jetedi (Acele etmeyen tavşana yetişir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 11).

Urınşaq at arıq bolar, köñilşek jigit ğarıp bolar (Acelecı at zayıf olur, gönlü zengin yiğit ğarıp olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:,11).

Asıqqan qarın toyılar, asılgan etek jabılar (Acıkan karın doyurulur, eskiyen elbise yenilenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 12).

Aştı terden tätti tağam (Acı terden tatlı yemek çıkar) (İsmail ve Gümüş,1995:, 12).

Aş bala toq balamen oynamaz (Aç çocuk tok çocukla oynamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Toq bala aş bolam dep oylamaydı (Tok çocuk acıkırım diye düşünmez. (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Aş mal öregen, aş iyt üregen (Aş mal dağıılır, aç it havlar.) (İsmail ve Gümüş,1995:13).

Aş kezinde bergen külşe, toq kezinde bergen tüyeden artıq (Açlıkta verilen ekmek, toklukta verilen deveden iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Adam jas küinde bir bala, kârteygende bir bala (Adam gençliğinde bir çocuktur, yaşlılığında başka bir çocuktur. (İsmail ve Gümüş,1995: 14).

Adam alası işinde, mal alası sırtında (Adam kurnazlığı içinde, mal alası sırtındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 14).

Adam ädis bilse, añ iyis biler. (Adam usûl bilirse, yabani hayvan koku bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 16).

Adamsız jer sürkey, baqasız köl sürkey (Adamsız yer güzel değil, kuğusuz göl güzel değil.) (İsmail ve Gümüş,1995: 17).

Ağaç bir jerde kögeredi. Ağaç bir yerde yeşerir (İsmail ve Gümüş,1995: 18).

Ağaç on jılda, adam yüz jılda yetişir (Ağaç on yılda, adam yüz yılda yetişir.) (İsmail ve Gümüş,1995:18).

Aştı eñbekten tätti nan (Ağır işten tatlı ekmek çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 19).

Awırlığı jer köterer, awır qazandı er köterer (Ağırılığı yer kaldırır, ağır kazanı er kaldırır. (İsmail ve Gümüş,1995: 19).

Jılayın degen balanıñ üş kün burın közi_qışıydı (Ağlamak isteyen çocuğun üç gün önce gözü kaşınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 19).

Jılamağan balağa emşek bermeydi (Ağlamayan çocuğa emzik verilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:19).

Awırğan başqa temir tarak (Ağrıyan başa demir tarak.)(İsmail ve Gümüş,1995: 20) .

Awzı däm bilmegenniñ, murnı iyis bilmeydi (Ağzı tat bilmeyenin, burnu da koku almaz.(İsmail ve Gümüş,1995: 20).

Awzı jumsaq buzaw eki emşek emedi (Ağzı yumuşak buzağı iki meme emer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Awzınan sözi turmastıñ, bir jerde özi de turmas (Ağzında laf durmayanın kendisi de bir yerde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Awzıñdı kökke aşpa, adal eñbekten qaşpa (Ağzını göğe açma, dürüst işten kaçma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Awzınan sözi turmastıñ, bir jerde özi de turmas (Ağzında laf durmayanın kendisi de bir yerde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Aqımaq bas ayaqqa jük (Ahmak baş, ayağa yük.) (İsmail ve Gümüş,1995:22).

Aqımaq dostan aqıldı duşpan artıq (Ahmak dosttan akıllı düşman iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 22).

Aqımaq elşi eki eldi buzadı (Ahmak elçi iki halkın arasını bozar) (İsmail ve Gümüş,1995:23)

Aqımaq jigit atanın tildep atın maqtaydı, atasın tildep qatının maqtaytı. (Ahmak yiğit devesine dil uzatarak atını över, atasına dil uzatarak karısını över.) (İsmail ve Gümüş,1995:23).

Aq kiyim tez kirleydi, aq köñil tez keşiredi (Ak giyim tez kirlenir, ak gönül tez affeder.)

Aq iyt, qara iyt, bări bir iyt (Ak it, kara it, hepsi bir it.)(İsmail ve Gümüş,1995: 23).

Ağın suw arnasın tabadı (Akan su yerini bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 24).

Ağındı suwda aramdıq joq (Akan suda haram olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 24).

Aq suñqar torğa jolıǵar, arǵımaq orğa jolıǵar, menmensigen jigit özinen zorğa jolıǵar (Akbaba tuzağa düşer, safkan at çukura düşer, kendisini beğenen yiğit kendinden üstüne düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 24).

Aqıl ğawhar baǵasız, aqımaq awruw dawasız (Akıl gevher bahasız, ahmak hasta çaresizdir. (İsmail ve Gümüş,1995:26).

Aqıldı adam bayqap söyleydi , aqılsız adam nobaylap söyleydi (Akıllı adam dikkatlice konuşur, akılsız adam uydurup konuşur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27).

Akıldı adam batpan-aq, aqılsız adam sasqalaq (Akıllı adam düşünür, akılsız adam acele eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27).

Akıldı adam erinbeydi, quwattı adam sürinbeydi (Akıllı adam erinmez, kuvvetli adam sürünmez. (İsmail ve Gümüş,1995: 27).

Akıldı adam söylese durıs şıǵar, aqımaq adam söylese urıs şıǵar (Akıllı adam konuşursa doğru çıkar, ahmak adam konuşursa kavga çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27).

Akıldı adam aytqızbay bileği, aq suñqar qaqqızbay ileği (Akıllı adam söyletmeden anlar, akbaba fırsat vermeden vurur.)(İsmail ve Gümüş,1995: 27)..

Akıldı adam azbaydı, adal adam jazbaydı (Akıllı adam şaşırmaz, dürüst adam sözünden aymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:27).

Akıldı adam istegen isine sener, aqımaq adam körgeñ tüsine sener (Akıllı adam yaptıǵı işine inanır, ahmak adam gördüǵü düşüne inanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27).

Akıldı başşıñ bolsa, eldiñ aldı bolarsıñ. Akılsız başşıñ bolsa, eldiñ az bolarsın (Akıllı başkanın olursa, halkın önünde olursun. Akılsız başkanın olursa, halkın sevmediǵı olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Akıldı başşıñ bolsa, adaspasıñ (Akıllı başkanın olursa, şaşırmasın.)(İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Akıldı äyeldi “hanım” de, söz uǵatın jigitti “janım” de (Akıllı bayana “hanım” de, söz anlayan yiǵide “canım” de.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Akıldı bala sabaqqa üyir, aqımaq bala tamaqqa üyir (Akıllı çocuk derse alışıktır, ahmak çocuk yemeǵe alışıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Esti bala umtılgış, eser bala urusqış (Akıllı çocuk girişken, yaramaz çocuk vuruşkan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Akıldı erdiñ işinde, altın erli at jatar, aqıldı äyeldiñ işinde, altın besikti ul jatar (Akıllı erin gönlünde, altın eyerli at yatar,akıllı kadının gönlünde, altın beşikli oǵul yatar.) (İsmail ve Gümüş,1995:28).

Akıldı jastı jumsasañ, tiliñdi alıp, janiñd tındırar, aqılsız jastı jumsasañ, betiñnen alıp, saǵıñd sıındırar (Akıllı genci çalıştırırsan sözünü dinleyip gönlünü rahatlatır; akılsız genci çalıştırırsan yüzünden alıp itibarını zedeler.) (İsmail ve Gümüş,1995:28).

Akıldı ul bilim izder, aqılsız ul şılım izder (Akıllı oǵul bilim arar, akılsız oǵul sigara arar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28).

Akıldı ögizden aqımaq at artıq (Akıllı öküzden ahmak at iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 29).

Alğır jigıt aqılına qaray is qılar, olaq jigıt oñay jumısqa küş qılar (Akıllı yiğıt aqlına göre iş yapar, aptal yiğıt kolay işi güç yapar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 29).

Akıldı jigıt basına kün tuwsa, qasındağı dosın oylaydı, aqımaq jigıt basına kün tuwsa, bir öziniñ basın oylaydı (Akıllı yiğıt başına bir iş gelirse, yanındaki dostunu düşünür. Ahmak yiğıt başınna bir iş gelirse kendi başını düşünür.).

Akıldı jigıt oyşıl, aqımaq jigıt toyşıl (Akıllı yiğıt düşünceli, ahmak yiğıt eğlencecidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:29).

Akıldı jigıt kündeý jarqıraydı, aqımaq jigıt küldeý burqıraydı (Akıllı yiğıt güneş gibi parlar, ahmak yiğıt kül gibi tozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 29).

Akıldı jigıt är istiñ tegin oylaydı, aqımaq jigıt tüsetin jemin oylaydı (Akıllı yiğıt her işin temelini düşünür, ahmak yiğıt kazanacağı menfaatini düşünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 29).

Akıldı jigıt aqırın keler, aqılsız jigıt aqırıp keler (Akıllı yiğıt sessizce gelir, akılsız yiğıt bağırarak gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldı jigıt basına kün tuwsa, qasındağı dosın oylaydı, aqımaq jigıt basına kün tuwsa, bir öziniñ basın oylaydı (Akıllı yiğıt başına bir iş gelirse, yanındaki dostunu düşünür. Ahmak yiğıt başınna bir iş gelirse kendi başını düşünür.) (İsmail ve Gümüş,1995:30).

Akıldı jigıt armanına jeter, aqılsız jigıt armandap öter (Akıllı yiğıt ümidine ulaşır, akılsız yiğıt ümitlenip geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 30).

Akıldınıñ aldı- ağıp jatgan dăriya, saran adamnıñ aldı- quw taqır şöl-jazira (Akıllının önü akıp duran deryadır, cimri adamın önütamtakır, çöl sahradır (İsmail ve Gümüş,1995:30).

Akılsız adam “menmen” keledi, aqıldı adam keñinen keledi (Akılsız adam bencil olur, akıllı adam cömert olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31).

Akılsız basqa aqıl juqpas (Akılsız başa akıl girmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31).

Akılsız jigıt- awuzdıqsız at (Akılsız yiğıt; gemsiz attır.) (İsmail ve Gümüş,1995:31).

Aqsaq tüyenniñ awzına jel aydağan qañbaq tüser (Aksak devenin ağzına yel üfleyen kanbak girer.) (İsmail ve Gümüş,1995:33).

Aqsaq qoy awıl qasında, ya qudıq basında (Aksak koyun köyün yanında ya da kuyu başındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Aqsaq qoy örşil keledi, jaman adam törşil keledi (Aksak koyun yamacı sever, kötü adam başköşeyi sever.) (İsmail ve Gümüş,1995:34).

Süzeğen sıyrığa quday müyiz bermeydi (Aksi sığıra Allah boynuz vermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 34).

Ala qarğa-azanşı, qara qarğa- qaşanşı (Ala karga haberci, kara karga yiyicidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 34).

Ala qoydı böle qırıqqan, jünnge jarımaydı (Ala koyunu ayırıp kırkan, yün toplayamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:34).

Ala jılqı joğalmaydı (Ala yılıkı kaybolmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:34).

Jabdıqtı ustanın janı qıynalmas (Aleti iyi olan ustanın canı zorlanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35).

Bosañ adam bolmaşığa ökpeleydi (Alingan adam olmadık şeye küser.) (İsmail ve Gümüş,1995:35).

Altı ağa birigip äke bolmas, jeti jeñge birigip ana bolmas (Altı ağa bir olup baba olmaz, yedi yenge bir olup ana olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38).

Altı ay baqqan arıqtı, bir kün urınğan öltirer (Altı ay baktığın zayıfı bir gün yoran öldürür.) (İsmail ve Gümüş,1995:38).

Altı kün aş bolsan da atannıñ adetin qoyma (Bir gün aç kalsan da atanın adetini bırakma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38).

Altı qatın asqa barsa, qaysısı öziñin muñın aytar (Altı kadın ölü yemeğine giderse, herkes kendi üzüntüsünü anlatır.) (İsmail ve Gümüş,1995:38).

Altın tisti awızdan, asa jaman söz şığar jannan bezgen jawızdan, jazıǵı joq köz şığar (Altın dişli ağızdan kötü söz çıkar. Canından bezen merhametsizden günahsız göz çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38).

Altın erin atqa tiyse, altının alda otqa jaq. (Altın eyer ata deǵerse, altınını al da ateşe at.) (İsmail ve Gümüş,1995:39).

Altın jer astında emes, ter astında (Altın yer altında deǵıl, ter altındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995:39).

Alpıs kün atan balǵanşa, altı kün buwra bol (Altmış gün atan olacağına, altı gün buǵra ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

Alpıs kün aspanǵa qaraǵanşa, altı köšte aydınǵa qula (Altmış gün göǵe bakacağına, altı gün yürüyerek su getirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

Alpıs kün taşıǵan suw, altı künde qaytar. (Altmış gün taşan su, altı günde gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

Ana tilim; dana tilim (Ana dilim; dâna dilim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

Añızdı jerde at ölmeydi, üyirli jerde er ölmeydi (Anızlı yerde at ölmez, üyirli yerde er ölmeydi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42).

Ortağa tüskenge altı tayak (Araya girene altı dayak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43).

Arsız adam qorqaq keledi, barlawğa da şorqaq keledi.(Arsız adam korkak olur, gözlüktede boş olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:45).

Arıstandı tırnağınan tanıymın, kök esekti qulağınan tanıymın (Arslanı tırnağından, göü eşeği kulağından tanırım.) (İsmail ve Gümüş,1995:45).

Dereksiz söz-kereksiz (Asılsız söz gereksizdir.) (İsmail ve Gümüş,1995:46).

Arğımaqqa jal bitpey sän bitpeydi. Er jiditke äl bitpey mal bitpeydi (Asıl atın yelesi olmadan güzelliği olmaz. Er yiğidin gücü olmadan malı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:47).

Asıl äyel äri erkek äri qatın. (Asıl hanım hem erkek hem de kadındır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 47).

As iyesimen tätti, tabağımen jaqsı (Aş sahibiyle tatlı, tabağıyla güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995:48).

Ğaşıqqa at tezegi ay köriner (Aşığa at tezeği ay görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 49).

Ata-asqar taw, ana-bawırındağı bulaq, bala- jağasındağı quraq (Ata; yüksek dağ, ana; bağındaki bulak, çocuk; yakasındaki kamıştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atadan altaw tuwsada, basqa bir jalğızdıq tüser (Atadan altı kardeş doğsan da başına bir yalnızlık düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995:54).

Atalı söz- aqılğa köz (Atalı söz, akla gözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atalı sözge arsız jawap qayırar, aq pen qaranı şındıq ayırar (Atalı söze arsız cevap verir, ak ile karayı gerçek ayırır.) (İsmail ve Gümüş,1995:54).

Atadan altaw tuwsada, basqa bir jalğızdıq tüser (Atadan altı kardeş doğsan da başına bir yalnızlık düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Atanıñ öspes ulı, önbes daw dawlaydı (Atanın adam olmayacak çocuğu, onulmaz davayla uğraşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 55).

Atası ölgen jön jetim, anası ölgen şın jetim (Atası ölen;yarım yetim, anası ölen; gerçek yetim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56).

Atasız üy batasız, anasız üy panasız (Atasız ev duasız, anasız ev korunmasızdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56).

Ot pen suw tilsiz jaw (Ateş ile su dilsiz düşmandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57).

Atın arıq bolsa bir şap, otınıñ az bolsa bir jaq (Atın zayıf olursa bir kez koş, odunun az olursa bir kez yak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 61).

Ay qamın bir ret oylasan, yıl qamın on ret oyla (Ayın gamını bir kez düşünürsen, yılın gamını on kez düşün.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 65).

Keli jetim anıq jetim, şeşeli jetim jarım jetim (Babalı yetim tam yetim, analı yetim yarım yetim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 69).

Baylawlı iyt üregen, baylawlı ögiz süzegen (Bağlı it havlayıcı, bağlı öküz boynuzlayıcı.) (İsmail ve Gümüş,1995:70).

Gülşi bir gül ösirgense kadar, jüz tikenniñ uwin jutadı (Bahçıvan bir gül yetiştirene kadar, yüz gül dikeninin acısını çeker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71).

Basqa päle qızıl tilden. (Başa bela, keskin dilden gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995:74)

Körnekti isiñ ülgı boladı, köriksiz isiñ külki boladı (Başarılı işin örnek olur, kötü işin alaylı olur) (İsmail ve Gümüş,1995: 74).

Batır bir oqtıq, bay bir joqtıq. (Batır bir okluk, zengin bir yokluk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Basta mıy joq bolsa, eki ayaqqa küş tüser (Başta akıl olmazsa, iki ayağa güç düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995:77).

Batır bir oqtıq, bay bir joqtıq (Batır bir okluk, zengin bir yokluk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Epti jigıt bir qoydan eki töstik aladı. (Becerikli yiğit bir koyundan iki döşlük alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 78).

Ez erkekten elpek äyel artıq (Beceriksiz erkekten becerikli hanım üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995:78).

Olaq qatın tutqışqa jarımas (Beceriksiz kadın elbezine sahip çıkamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:78).

Olaq qatın oymaqşıl, salaq qatın sawıqşıl (Beceriksiz kadın yüksük takar, salak kadın eğlenceyi sever.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Añqaw böri qoy ürkitedi, aqılsız adam el ürkitedi (Beceriksiz kurt koyun ürkütür, akılsız adam el ürkütür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Añğırt böri qoy ürkitedi, abaysız urı qolğa tüsedı (Beceriksiz kurt koyun ürkütür, dikkatsiz hırsız ele düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Boydaq jigıt jurt küyewı (Bekar yiğit halk güveyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 79).

Bes üydiñ bası qosılsa bir awıl. (Beş evin başı bir olsa bir köy olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 80).

Bes sawsaq bilekke bağıništı, bilek jürekke bağıništı. (Beş parmak bileğe, bilek yüreğe bağlıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 81).

Bes sawsaq birdey awızğa sıymaydı. (Beş parmak birlikte ağıza sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 81).

Aqşa qarda köp jürseñ, köziñ bir gün qarıgar, alıs jerde köp jürseñ, köñiliñ bir gün tarıgar.(Beyaz karda çok yürürsen gözün bir gün aklanır, uzak yerde çok yürürsen gönlün bir gün kırılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 81).

Bilgeniñ bir toğız, bilgeniñ toqsan toğız. (Bildiğin bir dokuz, bilmediğin doksan dokuzdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83).

Bilimdi ağaş besikten, jer bisigine deyin izden (Bilimi, ağaç beşikten yer beşiğine kadar ara.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Bilimli adam mıñ jasaydı, bilimsiz adam qur jasaydı (Bilimli adam bin yaşar, bilimsiz adam boş yaşar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Bilimdi jigıt dos izdeydi, bilimsiz jigıt as izdeydi (Bilimli yiğit dost arar, bilimsiz yiğit aş arar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85).

Bilimdiden aqıl şıgar, aqıldı qarttan naqıl şıgar (Bilimliden akıl çıkar, akıllı yaşlıdan nakıl çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85).

Bilmegen jerdiñ oy-şuqırı köp (Bilinmeyen yerin ovası çukuru çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85).

Mıñ adam salğan köpirdi, bir adam buzadı, bir adamnıñ jaqqan otına on adam jılınadı. (Bir adamın kurduğu köprüyü, bir adam bozar. Bir adamın yaktığı ateşle on adam ısıtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 86).

Mıñ askerde bir qolbaşsı bolar, mıñ qasqında bir jolbaşsı bolar (Bir askerin bir kolbaşısı olur, bin mültecinin bir yolbaşısı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 86).

Mıñ şelex sütti, bir qasıq aşıtqı uyıtadı (Bin çanak sütü, bir kaşık maya tutturur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 86).

Mıñ jawdıñ betin bir batır qayırar. Mıñ dawdıñ betin bir şeşen qayırar (Bin düşmanın yüzünü bir batur çevirir. Bin davanın yüzünü bir hatip çevirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87).

Mıñ jawdıñ betin bir batır qayırar, mıñ dawdıñ beti bir şeşen qayırar (İsmail ve Gümüş,1995: 87).

Mıñ köşşige bir başsı (Bin göçe bir rehber.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ künağa bir tawba (Bin günaha bir tövbe.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ küngi qarañğıdan, bir küngi jarıq artıq (Bin günlük karanlıktan, bir günlük aydınlık iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ ret estigennen, bir ret körgeñiñ däl (Bin kere işittiğinden, bin kere gördüğün daha doğrudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ biyeniñ borışınan, bir qulaqtıñ tınışı artıq (Bin kısırağın borcundan, bir kulağın sakinliği daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ şuwmaq jır bir awızdan bastaladı (Bin mısra türkü bir ağızdan başlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ somdıq qamşıdan bir somdıq payda joq (Bin somluk kamçıdan bir somluk fayda olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ yoldas jaqsı, mıñ joldastan bir dos jaqsı (Bin yoldaş iyidir, bin yoldaştan bir dost iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñ dildä-bardıñ qaltasında joqtıñ awzında (Bin, dilde zenginin cebinde yoksulun ağızında.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Bir adamnıñ jaqqan otınına, on adam jılınadı (Bir adamın yaktığı odunla on adam ısınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Bir tülükke bay bolganşa, tört tülükke say bol (Bir çeşit hayvanın çok olacağına, çok çeşitli hayvana sahip ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Bir awuz kiyeli söz, mıñ kisiniñ köñilin jadıratadı, bir awuz küyeli söz, mıñ kisiniñ ıntımağın ıdıratadı (Bir çift güzel söz, bin kişinin gönlünü şad eder. Bir çift çirkin söz bin kişinin birliğini bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir awuz kiyeli söz, mıñ kisiniñ köñilin jadıratadı, bir awuz küyeli söz, mıñ kisiniñ ıntımağın ıdıratadı (Bir çift güzel söz, bin kişinin gönlünü şad eder. Bir çift çirkin söz bin kişinin birliğini bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995:89).

Bir toyda eki jar joq, bir dawda eki jar joq (Bir düğünde ili “yar” olmaz bir davada iki karar olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:89)

Bir eñbek etken, eki etedi, eki etken ädet etedi (Bir emek veren, iki eder, iki eden adet eder.) (İsmail ve Gümüş,1995:89).

Tistiñ qunı otız qoy (Bir dişin değeri otuz koyun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir köñilge eki tilek sıymas (Bir gönüle iki dilek sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir sınğa eki ötirik qosılsa, bultıyıp turadı. Eki sınğa bir ötirik qosılsa, jımıyıp turadı (Bir doğruya iki yalan karışırса kamburu çıkar (İki doğruya bir yalan karışırса, kolay gizlenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Bir toyda eki jar joq, bir dawda eki jar joq (Bir düğünde ili “yar” olmaz bir davada iki karar olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Bir eñbek etken, eki etedi, eki etken ädet etedi (Bir emek veren, iki eder, iki eden adet eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89).

Bir köziñ bir köziñe küwäşi boladı (Bir gözün bir gözüne tanık olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir kün tuzın tatqanğa, qırq kün sälem (Bir gün tuzunu tattığına, kırk gün selam ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir kün bolğan joldastı jaman deme. Bir kün mingen atıñdı şaban deme (Bir günlük yoldaşına kötü deme bir gün bindiğin atına ağır aksak deme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir äyel ırıs, eki äyel urıs. (Bir hanım rızık, iki hanım kavgadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90)

Bir iyt körüp üredi, bir iyt erip üredi. (Bir it görüp havlar, bir it duyup havlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir jaqsılıq mıñ paleden qutqızar, bir jamandıq mıñ pälege tutqızar (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir ayaq köje aş qılmas, eki ayaq köje mas qılmas (Bir kase çorba acıktırmaz, iki kase çorba mest etmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir qazan as bir üyli jandı toyğızar. Bir qajırlı jas bir ruw eldi toyğızar (Bir kazan aş bir aileyi doyurur, çalışkan bir genç bir boyu doyurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90).

Bir qağaza eki jaza jog (Bir kazaya iki ceza olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir serkeniñ artınan mıñ san qoy eredi. Bir batırdıñ artınan mıñ san qol eredi (Bir keçinin ardından bin koyun gider. Bir yiğidin ardından bin asker gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir qılıştıñ düzinde mıñ adamnıñ bası bar (Bir kılıcın ağzında bin adamın başı vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir qarlığaş kelgenmen jaz bolmaydı. Bir sawısқан kelgenmen qıs bolmaydı (Bir kırlangıcın gelmesiyle yaz olmaz, bir saksağanın gelmesiyle kış olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir biyeniñ eki emşeği, biri ketse süti joq. Bir tüyeniñ eki örkeşi, biri ketse küşi joq (Bir kırsığın iki memesi, biri giderse sütü olmaz. Bir devenin iki hörgücü biri giderse biri kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir kisi miñ kisige olja saladı (Bir kişi bin kişiden ganimet alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir kisi taqqa minse, miñ kisi atqa minedi. (Bir kişi tahta oturursa, bin kişi ata biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir kempir bir kempirdi kelinşek deydi (Bir kocakarı bir kocakarıya “gelin” der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir körşiden bir körşi tuz alır, bir ruwdan bir ruw qız aladı (Bir komşudan bir komşu tuz alır, bir boydan bir boy kız alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir jaman miñ qoldı iriter, bir qumalaq bir qarın maydı şiriter (Bir kötü bin kişiyi eritir, bir tezek bir karın yağı çürütür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir awılda bir üy aş bolsa, bär üy aş boladı (Bir köyde bir ev aç kalırsa, bütün ev aç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir awıldıñ malın baqpasañ, miñ awıldıñ malın bağarsıñ (Bir köyün malına bakmazsan bin köyün malına bakarsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir paydadın keşken, miñ kisimen dos boladı (Bir menfaatten vazgeçen bin kişiyle dost olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir mollarıñ soñında qırıq şaytan bar (Bir molların arkasında kırk şeytan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir barıstıñ öligi, jüz tülkini toydırar (Bir parsın ölüsü yüz tilkiyi doyurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir quwanğanıñ-bir jasağanıñ (Bir sevinç bin yaşamaktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir teñge biye bolmaydı, eki teñge tüye bolmaydı. (Bir tenge kısarak olmaz, iki tenge deve olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir täwekel buzadı, miñ qayğınıñ qalasın. Bir jaqsı söz bitirer, miñ köñildiñ jarasın. (Bir tevekkel bin kaygının kalesini bozar. İyi bir söz bin gönlün yarasını iyileştirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93).

Bir jolğa qoyan terisi de şıdaydı. (Bir yıla tavşan derisi de dayanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93)

Bir jol bar jaqın, jaqın da bolsa alıs, bir jol bar alıs, alısta bolsa jaqın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93)

Bir baydıñ jurtına eki tışqan talasıptı. (Bir zenginin evi için iki fare dalaşmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93)

Añdısqan awıl bolmaydı, eseptesken dos bolmaydı (Birbirini kışkanan köy olmaz, hesaplaşan dost olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93).

Añdısqan awıl bolmas, eregesken el bolmaz (Birbirini kışkanan köy olmaz, kavga eden el olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93).

Qur alğıs azıq bolmaydı (Boş alkış azık olmaz) (İsmail ve Gümüş,1995: 98).

Bos dağar tik turmaydı, bilimdi adam tek oturmaydı (Boş çuval dik durmaz, bilimli adam boş oturmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 98).

Qur ayaqqa neke jürmeydi, qur tabaqqa bata jürmeydi (Boş kaseyle nikah yürümez, boş tabakla dua kabul olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:98).

Qurğaq söz bas awırtar, qur qasıq awız jırtar (Boş söz baş ağrıtır, boş kaşık ağız yırtar.) (İsmail ve Gümüş,1995:98).

Qur söz-qonıltayaq etik,jürseñ ayağıñdı qajaydı otırsañ tobiğına batadı (Boş söz; kötü çizme gibidir, yürürsen ayağını acıtır, otursan topuğuna batar.) (İsmail ve Gümüş,1995:98).

Qur sözden qulaq jeriydi, jüyeli sözge jürek eriydi (Boş sözden kulak bıkar, mantıklı söze yürek erir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 98).

Bos kübi küñgirlek (Boş tulum gümbürder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 98).

Tentiregen teke borige keziger, tentiregen tentek urığa keziger (Boşa gezen teke kurda rastlar, boşa gezen serseri hırsıza rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99).

Toqal eşki müyiz suraymın dep qulağınan ayrılıptı (Boynuzsuz keçi “Boynuz istiyorum” diyerek kulağından olmuş.) (İsmail ve Gümüş,1995:99).

Boz at oynaq keler, taz adam äwleki keler (Boz at oynak, daz adam mubalağacı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:100).

Qam qaymaq qustırmay qoymas (Bozuk kaymak kusturmadan kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100).

İrigen süt işti buzar, irigen söz isti buzar (Bozuk süt içi buzar, bozuk söz işi bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100).

Bülingen eldiñ daw şarı bitpes, öleñşil qızdıñ awjarı bitpes (Bölünen halkın davası derdi bitmez, türkücü kızın avcarı bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:100).

Bul dünyeniñ qusası, ol dünyege ketpes (Bu dünyanın tasası o dünyaya gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101).

Bılamıq betinen swıydı, köje tübinen swıydı (Bulamaç yüzünden soğur, çorba dibinden soğur.) (İsmail ve Gümüş,1995:101).

Bulttanğan kün jawmay qoymas, uwittanğan jaw şappay qoymas (Bulutlu gün yağmada durmaz, kindar düşman saldırmadan durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 102).

Öskeleñ talap baqıtqa molıqtırar, til uzını bälege jolıqtırar (Büyük istek bahta kavuştıurur, dil uzunluğı belaya sokturur.) (İsmail ve Gümüş,1995:103).

Eseli eñbek er atandırar (Büyük iş eri tanıtır.) (İsmail ve Gümüş,1995:103).

Ösken terektiñ tamırın şappa (Büyüyen kavağın damarını kesme.) (İsmail ve Gümüş,1995:103).

Bilimsiz adam şığımsız, gülđenbes ömir ğılımsız. (Cahil adam verimsiz, verimsiz ömür ilimsizdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 104).

Bilimsiz adam-mıywasız ağaç (Cahil adam, meyvesiz ağaçtır.) (İsmail ve Gümüş,1995:104).

Nadan dostan zerek duşpan artıq (Cahil dosttan zeki düşman iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 104).

Añqaw elge aramza molla (Cahil halkı cahil molla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 104).

Nadan kisi nanğış (Cahil kişi kolay inanır.) (İsmail ve Gümüş,1995:104).

Bilimsiz jigitten basbiligi ögiz artıq (Cahil yiğitten uysal öküz üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 104).

Nadannıñ bükil ömirinen, ğalımnıñ bir küni qımbat (Cahilin bütün ömründen alimin bir günü daha değerlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:105).

Jan dosıñ janınan keşse de mal dosıñ malınan keşpes (Can dostun canından geçse de mal dostun malından geçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 105).

Qas duşpanı bar basınan ayrılar (Can düşmanı olan başından ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995:105).

Mıqtı qasqır tay-qunanğa şabadı, mıqır qasqır qozı-laqtı gağadı (Cesur kurt tay kunanı yer, korkak kurt kuzu oğlağı yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 106).

Jelini saw qosaqqa kirmeydi, qur tabaqqa bata jürmeydi (Cicisi sağlam koyun bağlanmaz, kuru tabağa fatihe gelmez.).

Qaraw adam küñşil, meker adam minşil (Cimri adam kıskanç, kurnaz adam kabahatçı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:107).

Qattı adam ırımşıl boladı, qasañ at qırınşıl boladı (Cimri adam kuralcı olur, kötü at doğru yürümez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Sarañ bay soyıwğa qozı tappay, jarlınıñ jalğız toqtısın suraydı (Cimri zengin kesmeye kuzu bulamayıp fakirin tek toklusunu istermiş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Qaraw baydan kewdeli kedey artıq (Cimri zenginden cömert fakir daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:107).

Sarañ baydan kewdeli kedey artıq (Cimri zenginden cömert fakir daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Qaraw bayğa qatınnan zatı, ağayınnan atı qımbat (Cimri zengine kadından malı, akrabasından atı daha kıymetlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 108).

Şaqırğan qonaqtıñ babın tabıw qıyın (Çağırılan konuğu memnun etmek zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110).

Şaqırğan jerden qalma, şaqırmağan jerge barma (Çağırılan yerden kalma, çağırılmayan yere varma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110)

Eñbek etken adam toq otırar, eñbeksiz adam tek otırar (Çalışkan adam tok oturur, tembel adam tek oturur.) (İsmail ve Gümüş,1995:111).

Eñbek adamnıñ ekinşi anası (Çalışmak adamın ikinci anasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

Qarağay taw işinde, qara örık baw işinde (Çam ağacı dağ içinde, kara erik bağ içinde.) (İsmail ve Gümüş,1995:115)

Şıbar at mingenniñ közi tınış, şıbar qatın alğannıñ köñili tınış (Çilli at binenin gözü yorulmaz, çilli kadın alanın gönlü daralmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Köriksiz qız tuzsuz nanmen teñ. (Çirkin kız tuzsuz ekmeğe benzer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Köptiñ bir bögewi bar, jekeniñ mıñ bögewi bar (Çoğunluğun bir engeli olur, yalnızın bin engeli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:121).

Köp söz ösekke jüq (Çok söz dedikoduya yüküdür.) (İsmail ve Gümüş,1995:124).

Qaltalı baydan qayrattı kedey artıq (Çok zenginden gayretli fakir daha üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995:125).

Şölmek mıñ kün sınbaydı, bir kün sınadı. (Çömlek bir gün kırılmaz, bir gün kırılır.) (İsmail ve Gümüş,1995:126).

Köp estigennen bir körgeñ artıq (Çok işitenden bir gören daha iyi bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123).

Şölmek mıñ kün sınbaydı, bir kün sınadı (Çömlek bir gün kırılmaz, bir gün kırılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126).

Tawda tuwğan qulannıñ eki közi tasta bolar, aştıqta tuwğan balanıñ eki közi asta bolar (Dağda doğmuş kulanın iki gözü taştta, yoklukta doğmuş çocuğun iki gözü aştta olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128).

Tawlı jer bulaqsız, suwlı jer quraqsız bolmas.(Dağlı yer çeşmesiz, sulu yer kuraksız olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 129).

Tamırsız şöp jel soqqan jaqqa qulaydı (Damarsız ot yelin estiği yere yıkılır.) (İsmail ve Gümüş,1995:129).

Keñesti is kelise berer, keñessiz is keri keter (Danışıklı iş gelişir, danışıksız iş geriler.) (İsmail ve Gümüş,1995:129).

Mäslihatsiz is-orınsız täypiş (Danışıksız iş, yersiz konuşma gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:130).

Ösek aytqan äyel abısınga zar, urlıq qılğan er tabısına zar (Dedikodu eden kadın eltisine muhtaç, hırsızlık eden er kazanca muhtaçtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 131).

Öşekçi qatın üyine toqtamas, jel ayaq tülki inine toqtamas (Dedikoducu kadın evinde durmaz, tez ayak tilki ininde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:131).

Dereksiz söz-nanımsız (Delilsiz söz-namussuz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132).

Tozbastı usta soqpaydı, ölmesti quday jaratpaydı (Demirci ustası yaptığı da eski olur, Allahın yarattığı da ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995:132).

Temirdiñ eki bası birdey ıstıq (Demirin iki başının sıcaklığı birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132).

Ustağa bergenşe, belgili jerge qoy (Demirciye vereceğine belirli bir yere koy.) (İsmail ve Gümüş,1995:132)

Küyingen kisiden küy şığadı (Dertli kişiden melodi çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 133).

Tesik monşaq jerde qalmas (Deşik boncuk yerde kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 133).

Örkewde jigit maqtanıp, jaqsılıqta tınım tappaydı, qandı ayqasta qalşıldap, panalarlıq orın tappaydı (Dikbaşlı delikanlı övünüp barışta sakin durmaz, kanlı savaşta korkup korunacak yer bulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 135).

Tigilmegen kiyimdi tar sanama, qol jetpegen baylıqtı bar sanama (Dikilmeyen giyimi dar sayma, elin ulaşmadığı zenginliği var sayma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136).

Añdımağan awızdan tañdamağan söz şığar (Dikkat etmediğin ağızdan istenmeyen söz çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136).

Saq jawınger elin qorıydı, saq küzetşi malın qorıydı (Dikkatli cengaver ilini korur, dikkatli bekçi malını korur.) (İsmail ve Gümüş,1995:136).

Añgal jigit añşı bola almas, üy küşik jigit malşı bola almas (Dikkatsiz yiğit avcı olamaz, evcil yiğit çoban olamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137).

Tilsiz tirlik meñirew (Dilsiz hayat bomboş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137).

Mılqaw qızdın tilin şeşesi bileci (Dilsiz kızın dilini anası bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137).

Urğaşı tülki in saqtar, arlan tülki tüz saqtar (Dişi tilki ininde durur, erkek tilki dışarıda gezer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 138).

Dil sözge jurt toqtaydı, mıljın sözge qırt toqtaydı (Doğru söze halk inanır, boş söze geveze inanır.) (İsmail ve Gümüş,1995:139).

Toğız qabat torqadan toqtısaqtın terisi artıq (Dokuz kap ipekten bir kürk daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 140).

Ağayınmen işken as tätti (Dostlarıyla yediğin aş tatlıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 141).

Dosıñdı üş kün sınama, üş yıl sına (Dostunu üç gün sınama, üç yıl sına.) (İsmail ve Gümüş,1995: 143).

Toyğanmen qursaq jarılmaydı, quwanğanmen jürek jarılmaydı (Doyan kursak yarılmaz, sevinen yürek de yarılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144).

Toyğan jerge toğız bar, toyğızğan jumıstı toğız iste (Doyan yere dokuz kere git, doyuran işi dokuz kere yap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144).

Toyğan jerge toğız bar (Doyuran yere dokuz kere git.) (İsmail ve Gümüş,1995:144).

Qayıtqan malğa kesirli kelin, qırsıqtı bala jolığar (Dönen mala kötü gelin, kötü çocuk rastlanır.)(İsmail ve Gümüş,1995:145).

Estigen qulaqta jazıq joq (Duyan kulağın günahı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 145)

Dil biy halıq üşin, zalım biy qulqın üşin (Dürüst bey, halk içindir, zalım bey yeme içme içindir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adal dos janıñdı saqtaydı, ayar dos malıñdı jaqtaydı (Dürüst canını korur, kötü dost malını korur.) (İsmail ve Gümüş,1995:147).

Adal dospen aralas, aldına qoy adal as (Dürüst dostla ilgilen, önüne koy güzel aş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adal eñbek elge jetkizer, aram quwlıq elden ketkizer (Dürüst iş halka ulaştırır, kurnazlık halktan uzaklaştırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adal eñbek azdırmas, aramdıq boydı jazdırmas (Dürüst iş yoldan çıkarmaz, haram iş ondurmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Adaldıqtın adımı altı qulaş, aramdıqtın adamı jartı qulaş (Dürütlüğün adımı altı kulaştır, haram işin adımı yarım kulaştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 148).

Jawda da bir üyiñ bolsın (Düşmanda da bir evin olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150).

Adal käsip er joldas (Dürüst meslek er yoldaşdır.) (İsmail ve Gümüş,1995:152).

Oyşıl adam keñ ölşeydi, oysuz adam kem ölşeydi (Düşünceli adam geniş düşünür, düşüncesiz adam az düşünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 152).

Oyşıl meşkey astına qaraydı, oysız meşkey üstine qaraydı (Düşünceli obur altına bakar, düşüncesiz obur üstüne bakar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 152).

Oylanbağan adam qarap jürüp süriner (Düşünmeyen adam görerek düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153).

Depti bala- arlı bala, ädepsiz bala- sorlı bala (Edepli çocuk arlı çocuktur, edepsiz çocuk zavallı çocuktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156).

İyilgen bastı qılış kespes (Eğilen başı kılıç kesmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156).

Buwınsız jerge pışaq urma (Eklemsiz yere bıçak vurma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159).

Almas qılış maydanda serik, asıl söz maydanda da, sayranda da serik (Elmas kılıç meydanda arkadaşdır, atasözü meydanda da seyranda da arkadaşdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163).

Amanet jumıs älekke saladı (Emanet iş zahmete sokar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163).
Er bir ret öledi, qorqaq mıñ ret öledi (Er bir kere ölür, korkak bin kere ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 164).

Er adamğa eliw türli öner az (Er kişiye elli türlü hüner azdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 164).

Er waruwı- bes qaruw (Er kuvveti; beş kuvvettir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 165).

Er serigi- sergek oy (Erin arkadaşı; keskin zekadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167) .

Erinşek adam- şeginşek, suramşaq adam-eminşek (Erincek adam; çekincek, dilenen adam; yiyici olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168).

Atan tüye de joldan tayadı (Erkek deve de yoldan kayar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 169).

Eski dos esiñnen ketpes, jaña dos qadiriñe jetpes (Eski dost aklından gitmez, yeni dost kadrini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170).

Jırtıq üydi jel tabar, ötirik sözdi şın tabar (Eski evi yel bulur, yalan sözü gerçek bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170).

Eski meşitke kökek azanşı, eski ketken elge ösek azanşı (Eski mescide gugukkuşu ezancı, akılyok olan halka dedikodu ezancıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170).

Tozbaytın dorba, tawsılmaytın qorda bolmaz. (Eskimeyen torba, bitmeyen servet olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170).

Esekke kümis er jaraspaydı (Eşeğe gümüş eyer yaraşmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 171).

Et- mayıñdı bermeseñ de, jaqsı til ber (Etini yağını vermesen de tatlı dille konuş.)(İsmail ve Gümüş,1995: 172).

Perzentsiz adamnıñ köñiliniñ hoşu bolmaydı(Evlatsız adamın gönlünğn hoşluğu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 172).

Jarlı tuwısıñ üşew bolsa, bay emessiñ. Bay tuwısıñ üşew blsa, jarlı emessiñ (Fakir akrabın üç olursa zengin değılsin, zengin akrabın üç olursa fakir değılsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174).

Kedeyge at bitse, qaydan aldıñ deydi, bayğa at bitse, quttı bolsın deydi (Fakir at alırsa nereden aldıñ denir, zengin at alırsa kutlu olsun denir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174).
Kedey bolar jigitke öletin at keziger. Quw bas bolar jigitke bedew qatın jolığar (Fakir olacak yiğide ölecek at rastlar. Tek başına kalacak yiğide kısır hanım rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174).

Jarlı bolatın jigitke, qazalı mal tap bolar, jalğız bolatın jigitke, bedew qatın tap bolar (Fakir olacak yiğide ömrü kısa mal nasip olur, yalnız kalacak yiğide kısır kadın nasip olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174).

Kedeyge aq qalta da bir, kök qalta da bir (Fakire ak cepte bir mavi cepte bir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 175).

Kedeylik ar emes, mängilik baylıq bar emes (Fakirlik ar değıl, sonsuz zenginlik yoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177).

Qayırımsız tuwıstan qayırımdı dos artıq (Faydasız arkadaştan hayırsever dost iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177).

Paydasız sözge elikpe, paydalı sözden zerikpe (Faydalı söze özenme,faydalı sözden bıkmı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178).

Paydasız baydan sayalı say artıq (Faydasız zenginden serin dere daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178).

Artıq as ıdıñında tursın, artıq söz işiñde tursın (Fazla aş kab kacakta dursun, fazla söz içinde dursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178).

Asa qayrat jañğa qas (Fazla gayrer cana kasıttır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178).

Artıq söz oyğa zıyan, artıq as boyğa zıyan (Fazla söz düşünceye zarar, fazla aş vücuda zarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 178).

Borandı küni bala qutıradı, jeldi küni iyt qutıradı (Fırtınalı günde çocuk durmaz, rüzgarlı günde it durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179).

Borandı küni urı men böri qutıradı. (Fırtınalı günde hırsız ile kurt durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179)

Beyğam eldi qırağı batır saqtaydı. (Gamsız halkı titiz yiğit korur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180)

Beyğam batırdan saqqulaq bala artıq. (Gamsız yiğitten iyi duyan çocuk üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180)

Qayrattı er qamal buzadı, qamaldı da amal buzadı. (Gayretli er engel bozar, engeli de amel bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Qayrattı erdiñ qayırı tiyer. (Gayretli erin hayrı dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Qayratsız erden qajırlı kəri artıq. (Gayretsiz erden dayanıklı ihtiyar daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Eñbeksiz ömir- söngen kömir. (Gayretsiz ömür sönen kömür gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Ötkerdiñ ülgili sözün jatta, köñiliñe oy salar är waqıtta. (Geçmişlerin örnek sözünü ezberle, gönlüne düşünce getirir her vakitte.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Berekeli jubaydıñ, bir teñgesi mıñ teñge, berekesiz jubaydıñ, mıñ teñgesi bir teñge. (Geçimli ailenin bir tengesi bir tenge, geçimsiz ailenin bin tengesi bir tengedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182).

Ötken kün uşqan quspen teñ, şaqırsan da kelmeydi. (Geçen gün uçan kuş gibidir, çağırsan da gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183)

Kelgen dosqa tar bolseñ, keler dosqa zar bolarseñ. (Gelen dostu cimri davranırsan, gelecek dostu muhtaç olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183)

Ösetin eldiñ balası, qonaq jağalaydı. Öspeytin eldiñ balası, tamaq jağalaydı. (Gelişecek halkın çocuğu konuğa yaklaşıp, gelişmeyecek halkın çocuğu yemeğe yaklaşıp.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184)

Ösken öner dosqa ülgı. (Gelişen hüner dostu örnek olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184)

Keñ kilem tozbaydı, keñ minez azbaydı. (Geniş kilim eskimez, iyi huy kaybolmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Keñ jerde tar otırsañ tar jerde keñ otırsañ. (Geniş yerde dar oturursan dar yerde geniş oturursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Dañğırağan joldan dañğoy adasadı. (Geniş yolda ahmak şaşırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Ket degen qattı söz, kel degen tätti söz. (Git demek katı söz, gel demek tatlı sözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 188)

Ketpes kedeylik, basqa qorlıq. (Gitmeyen yoksulluk, başa horluk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 188)

Kiygen tonıñ eskirer, kiydirgeniñ eskirmes. (Giydiğin don eskir, giydirdiğin don eskimez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 188)

Kiyimsiz şaytannan kiyimdi şaytan jaman.(Giyimsiz şeytandan giyimli şeytan daha kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 188)

Jasırğan awruw jan alar, jasırğan daw mal alar. (Gizlenen ağrı can alır, gizlenen dava mal alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189)

Weden jawın jawsa, şöptiñ ırısı, atadan jawsı ul tuwsa, köptiñ ırısı. (Gökten yağmur yağarsa otun rızkı olur, atadan iyi oğul doğarsa halkın rızkı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köldiñ qutı ketse, kök qutanı bir jıl burın ketedi. (Gölün değeri kaybolsa, martı bir yıl önce gider) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Köldiñ qutı ketse, qutanı üş kün burın keter. (Gölün değeri kaybolsa, martı üç gün önce gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Kölmin dep köpiresiñ, işiñde bir balıgıñ joq (Gölüm diye köpürürsün içinde bir balığın yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191).

Köregen közden beregen qol artıq. (Gören gözden veren el üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193)

Körgen jerde öñ sıylı, körmegen jerde ton sıylı. (Görünen yerde yüz sayılır, görünmeyen yerde don sayılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 194)

Körgen jeriñ alıs emes, kötergen jügiñ awır emes. (Görünen yerin uzak, kaldırılan yükün ağır değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 194)

Köz bir uwıs topıraqqa toyadı. (Göz bir avuç toprağa doyar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 195)

Bilekti birdi jıgar, bilimdi mıñdı jıgar. (Güçlü biri yıkar, bilimde bini yıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197)

Isiz adam sürinşek, aqılsız adam erinşek. (Güçsüz adam sürünür, akılsız adam erinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198)

Gülsiz bulbul ünsiz. (Gülsüz bülbül ünsüz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198)

Künine jüz tülki alsa da, tazınıñ iyt atı qalmaydı. (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

Körikti tonıñ öziñe, tätti asıñ özgege. (Güzel elbisen kendine, tatlı yemeğin başkasına.) (İsmail ve Gümüş,1995: 200)

Orındı söz mıñ jıldıq, orınsız söz mıljıñdıq. (Güzel söz bin yıllık, gereksiz söz gevezeliktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 200)

Aqıyqat söz örge süyreydi, ötirik söz körge süyreydi. (Hakiki söz yükseltir, yalan söz mezara taşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 201)

Eldi jerde urı bar, tawlı jerde böri var. (Halklı yerde hırsız var, dağlı yerde kurt var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204)

Qatın alsañ otın al, bir quşaq artıq al. (Hanım alırsan odun al, bir kucak fazla al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204)

Qatın alsan bir päle, odan tuwar mıñ päle (Kadın alsan bir bela, onda doğar bin bela.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204).

Elsiz er tul, iyesiz at tul. (Halksız er, sahipsiz at duldur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204)

Aram astan awruw juğar, aramza dostan päle juğar. (Haram aştan hastalık bulaşır, günahkâr dosttan felaket bulaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206)

Aram sorpadan alal suw artıq. (Haram etsuyundan helal su iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206)

Künşil adam- menşil. (Hasetçi adam bencildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awruw adam öle- öleğenşe, jannan ümit kütedi. (Hasta adam ölünceye kadar canından ümit bekler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awırğan adam emdemesen öler, arıqtağan at jemdemesen öler. (Hasta adamı tedavi etmezsen ölür, zayıflayan atı yemezsen ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awruw kisi külki süymes, iyt jügrigin tülki süymes. (Hasta insan gülmeyi sevmez, iyi koşan köpeği tilki sevmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Batalı jigit arımas, batasız jigit jarımas.(Hayır dua alan zayıflanmaz, beddua alan güçlenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Opasız adam otanın satadı, atılğan oqtan bedduya uğrar. (Hayırsız adam vatanını satar, atılan oktan bedduaya uğrar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Qayırsız suñqardan qayırılı turımtay artıq. (Hayırsız şahinden hayırlı doğan iyi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Qayırsız jardan opalı iyt jaqsı. (Hayırsı yardan, hayırlı it daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Dayar asqa enşi köp, bitken iske sınşı köp. (Hazır aş a yiyecek çok, biten işe eleştirici çok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211)

Maslihattu toy buzılmas. (Hazırlıklı düğün bozulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211)

Esepti dos ayrılmas, esepsiz dos artına qayırılmas. (Hesabını bilen dost ayrılmaz, hesapsız dost arkasına dönmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213)

Esepsiz dünya joq. (Hesapsız dünya olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213)

Är nârsege asıq bolğanşa, bir nârsege maşıq bol (Her şeyle uğraşacağına, bir şeyle uzman ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213).

Maqalsız söz awızdıqsız qalğan attay boladı, maqaldı söz aq jazğan hattay boladı. (Hikmetsiz söz gemsiz kalan at gibi olur, hikmetli söz ak kağıtta yazılan hat gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 215)

Qızmettiñ jöni bir basqa, dostıqtıñ jolı bir basqa (Hizmetin yolu başka, dostluğun yolu bir başkadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 215).

Öner üyren, önerde bar türlü sır, jabıq aşıladı birme-bir. (Hüner öğren, hünerde çeşitli sır, kapalı kapı açılır, birden bire.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Öner- tawsılmas azıq, tügemes baylıq. (Hüner; tükenmez azık, yok olmaz zenginliktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Önerli adam ölmeydi, önerliniñ şamı sönbeydi. (Hünerli adam ölmez, hünerin ışığı sönmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Önerli jas aş bolmas. (Hünerli genç aç kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Bolğan kisi boldım demes, boldım dese bolğanı emes. (Hünerli kişi oldum demez, oldum dese de olmuş sayılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 218)

Qayındağı küyew qargılı taz. (İçgüveyi tasmalı tazıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219)

İynesiz jiptiñ küni joq. (İğnesiz ipin günü olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220)

Eki buqa süzisse, ortasında buzaw öler (İki boğa vuruşsa aralarında buzağı ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220)

Eki balanıñ ortasındağı bir şal bala boladı, eki şaldıñ ortasındağı bir bala dana boladı (İki çocuğun arasındaki bir yaşlı çocuk olur,, iki yaşlının arasındaki bir çocuk alim olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Eki taw qosılmasa da, eki el qosıladı (İki dağ bir olmasa da iki el halk bir olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Eki tizgin joq bolsa, at basın adam bura almaş (İki dizgin olmasa da at başını adam çeviremez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki tartpa joq bolsa, at üstinde er tura almaş (İki kolon olmazsa at üstünde er duramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki üzengi joq bolsa, atqa adam mine almaş (İki üzengi olmasa, ata adam binemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki tentek kezdesse, töbelespey tarqamaydı (İki geçimsiz karşılaşırsa kavga etmeden ayrılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki kemeniñ quyrıǵın ustaǵan suwǵa ketedi (İki geminin kuyruǵunu tutan suya batar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki torınıñ özgeligi joq, iygi jaqsınıñ bötendigi joq (İki doru atın başka rengi olmaz, iki iyisinin yabancılığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki tentek awıl bolmas, iyt balalap sawın bolmas (İki geçimsiz komşu olmaz, it kunnayıp sağmal olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki kemeniñ quyrıǵın ustaǵan suwǵa ketedi (İki geminin kuyruǵunu tutan suya batar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki jastı ayırǵanıñ obalı bar, eki jastı qosqanıñ sawabı bar (İki genci ayıranın vebalı olur, iki genci birleştirenin sevabı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Eki qatın alǵanıñ dawı üyinde, jaman qatın alǵanıñ jawı üyinde. (İki kadın alanın davası evinde, kötü kadın alanın düşmanı evindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki äyel baq talassa, bir üydiñ tınışı ketedi. (İki kadın kavga etse, bir evin huzuru gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki qarǵa talassa, bir quzǵınǵa jem tüser. (İki karga dalaşırsa bir kuzguna yem düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki sıyır sawǵanıñ oyranı bar, eki qatın alǵanıñ oyranı bar (İki inek sağanı ayrıanı bol olur, iki kadın alanın kavgası bol olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki jaqsı birikse, şapqan attay janasadı. Eki jaman birikse qutırǵan iyttey tasaladı. (İki iyi bir olursa çok iyi geçinir, iki kötü bir olursa kuduran it gibi boǵuşur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki jaqsı qosılsa birin-biri qıya almas. Eki jaman qosılsa, bir qalaǵa sıya almas. (İki iyi bir olursa birbirinden ayrılamaz, iki kötü bir olursa kavga eden yad gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki qatın alǵanıñ dawı üyinde, jaman qatın alǵanıñ jawı üyinde. (İki kadın alanın davası evinde, kötü kadın alanın düşmanı evindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki äyel baq talassa, bir üydiñ tınışı ketedi (İki kadın kavga etse, bir evin huzuru gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222).

Eki qarbiz qoltıqqa sıymas (İki karpuz bir koltuğa sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki jaman awıl bolmas, awıl bolsa da qawım bolmas (İki kötü komşu olmaz, olsa da iyi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki quzğın talassa, bir qarğağa jem tüser (İki kuzgun dalaşırsa bir kargaya yem düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki molla bir jaynamazğa sıymas (İki molla bir seccadeye sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki näpsi bir kelse, abıyırınıñ ketkeni (İki nefis bir olursa, itibarın gittiğidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki söylegen ezden bez, el tıñdamaytın sözden bez (İki sözlü aptaldan uzak ol, başkasının dinlemediği sözden uzak ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki jüzdi dosıñnan, ejelgi duşpan artıq (İki yzlü dostundan, eski düşmanın daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki sözdi hanğa jağadı, eki jüzdi bayğa jağadı (İki sözlüyü han beğenir, iki yüzlüyü zengin beğenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Eki kisi qısılsa, bir kisilik orın bar. (İki kişi sıkışırsa bir kişilik yer olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)

Eki qoşqardıñ bası bir qazanğa sıymas. (İki koçun başı bir kazana sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)

Eki quzğın talassa, bir qarğağa jem tüser. (İki kuzgun dalaşırsa bir kargaya yem düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)

Elden bezgen er bolmas, önerli qul bolmas. (İlden bezen er bolmaz, hünerli kul olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 224)

Eki ayaqtıda baja tatuw, tört ayaqtıda bota tatuw. (İnsan içinde bacanak iyi geçinir, dört ayaklılar içinde bota iyi geçinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 227)

Adamğa adam aq niyetimen jaq, qara niyetimen jat. (İnsana insan iyi niyetliyle yaklaşır, kötü niyetiyle uzaklaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 228)

Sabaqtı iyne sänimen. (İpli iğne işe yarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230)

Adamnıñ üş joldası bar: jan boldas, jar boldas, jol joldas (Adamın üç yoldaşı vardır: can yoldaşı, yar yoldaşı, yol yoldaşı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Tistewik jılqı tisin körsetpeydi. (Isırgan at dişini göstermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

Jensik asın jemese, jerik äyel jöndelmes. (İstediği aşı yemezse, canı çeken hanım rahatlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

Tilewşiniñ bir beti qara, bermewşiniñ eki beti qara (İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231).

Talep tübi tabıs, talasızdıq erge namıs. (İstediğin sonucu kazançtır, isteksizlik ere namustur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

Talapsız adam- qanatsız qıran. (İsteksiz insan kanatsız kartaldır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

Şıraq otı jılınıwğa kelmes. (Işık ateşiyle ısınılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

İyt tuwğan jerin añsaydı. (İt de doğduğu yeri özler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 232)

İyt toyğan jerine, er towğan jerine. (İt doğduğu yere, er doğduğu yere.) (İsmail ve Gümüş,1995: 232)

İyt jeti qazınanıñ biri (İt yedi hazineden biridir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 234).

İytsiz qoyşı sañıraw. (İtsiz çoban sağır olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236)

Jaqsı as qalğanşa, jaman qarın jarılsın. (İyi aş kalacağına, kötü karın yarılsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 236)

Jaqsı at şapqanda tanılar, jaqsı temir soqqanda tanılar. (İyi at koştuğunda tanınır, iyi demir dövüldüğünde tanınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Jaqsı at aldınan sürinbey, artınan sürinedi. (İyi at önünden sürülmezi ardından sürülür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Jaqsı attıñ tisin aşpa. (İyi atın dişini açma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Şın añşınıñ aldına, añnıñ özi keledi. (İyi avcının önüne acın kendisi gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Jaqsı äkeniñ arwağı, jaman balanı qırıq jıl süyreydi. (İyi babanın ruhu kötü çocuğu kırk sene götürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Asıl pışaq qap tübinde jatpaydı. (İyi bıçak kın içinde yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Şın diyqan oraq tañdamaydı, şın batır qaruw tañdamaydı. (İyi çiftçi orak seçmez, iyi batur silah seçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Joqsı qoyşı jaylawın jüz kün jeydi. (İyi çoban yaylanın otunu yüz günder yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

Jaqsı bala oylağış, jaman bala toylağış. (İyi çocuk anlayışlı, kötü çocuk eğlenceli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

Jaqsı bala- süyik, jaman bala-küyik. (İyi çocuk; mutluluk, kötü çocuk; üzüntü verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

Jaqsı dos paydasın tiygizbese de, zıyanın tiygizbeydi. Jaman dosıñ aldıñdı orap jurgizbeydi. (İyi dost faydasını dokundurmasa da zıyanını dokundurmaz. Kötü dost önüne engel olup yürütmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

Jaqsı kelin, kelin, jaman kelin ölüm. (İyi gelin gelindir, kötü gelin ölümdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239)

Jaqsı kelin qurdasıñday bolar, jaqsı ulıñ sırlasıñday bolar.(İyi gelin yaşıt gibi olur, kötü oğul sırdaş gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239)

Jaqsı äyel ömiriñdi uzartadı, jaman äyel üstiñe tuz artadı. (İyi hanım ömrünü uzatır, kötü hanım üstüne tuz yükler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239)

Jaqsı äyel- ırıs, jaman äyel-urıs. (İyi hanım; rızık, kötü hanım; kavga.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239)

Jaqsımenen jaqsı dos bolsa, jarısqañ attay janasar. Jamanmenen jaman dost bolsai qutırğañ iyttey talasar. (İyi ile iyi dost olursa, yarışan at gibi yakınlaşır. Kötüyle kötü dost olursa, kuduran it gibi dalaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsı attan jıǵılsa, jaman tabasıǵa turadı. (İyi insan attan düşerse kötü insan gülüp durur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsı basın jasırmaydı, jaqsı äyel asın jasırmaydı. (İyi insan başını gizlemez, iyi hanım aşını gizlemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsı adam qartaysa, janıp turğañ ottay. Jaqsı adam qartaysa, jeli şıqqan doptay. (İyi insan yaşlanırsa, yanıp duran ateş gibi olur; kötü insan yaşlanırsa, havası çıkan top gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsı adam qartaysa, jazıp qoyğañ hattay. Jaman adam qartaysa, pıqsıp janğañ birdey. (İyi insan yaşlanırsa, yazılmış hat gibi olur. Kötü insan yaşlanırsa, yavaş yanan ateş gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Jaqsı iyt ölimtiğın körsetpeydi. (İyi it ölüsünü göstermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Jaqsı qatın jaman erkekti asıray aladı, jaman qatındı jaqsı erkek asıray almaydı. (İyi kadın kötü erkeğe bakabilir, kötü kadını iyi erkek bakamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Jaqsı qatın jarım ırıs. (İyi kadın yarı bereket.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Jaqsı qatın jarınıñ jaqsısın asırar, jamanın jasırar. (İyi kadın yarının iyiliğini arttırır, kötülüğünü gizler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 242)

Jaqsı qatın qartaytpas. (İyi kadın yaşlandırmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 242)

Jaqsı qatın zeynet, jaman qatın beynet. (İsmail ve Gümüş,1995: 242)

Jaqsı qız birew kelse, esik aşar; jaman qız birew kelse, törge qaşar. (İyi kız birisi geldiğinde kapı açar, kötü kız birisi geldiğinde baş köşeye kaçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 242)

Jaqsı niyet- jarım ırıs. (İyi niyet; yarım rızıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 243)

Jaqsı söz er azıǵı, jaman söz bas azıǵı. (İyi söz er azıǵı, kötü söz üzüntü azıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 243)

Jaqsı söz- jan azıǵı, jaqsı tamaq- tǵan azıǵı. (İyi söz; can azıǵı, iyi yemek; ten azıǵıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 243)

Jaqsı jigit dos izdeydi, jaman jigit as izdeydi. (İyi yiğit dost arar, kötü yiğit aş arar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 244)

Jaqsı jigit awırsa, habar alar dosı köp. Jaman jigit awırsa bar dosı da şoşır kep. (İyi yiğit hastalanırsa haber alan dostu çok olur, kötü yiğit hastalanırsa olan dostu da korkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 244)

Jaqsı jigit iske umtılar, jaman jigit asqa umtılar. (İyi yiğit işe girer, kötü yigit aşı girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 244)

Jılı kiyim tǵandı jıltar, jılı söz jandı jıltar. (Kalın giyim teni ısıtır, tatlı söz canı ısıtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 252)

Şar kitaptı oqısañ, är kitaptı oqırsıñ. (Kalın kitabı okursan, her kitabı okursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 252)

Ajarlı mal bazarlı. (Kaliteli malın pazarı iyi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 252)

Qanatsız qıran qalıqtay almas, talapsız aqın şarıqtay almas. (Kanatsız kartal uçamaz, isteksiz ozan söyleyemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 253)

Qara jerge qar jawar, qardı körgeñ bir murat, qara jerden qar ketse, jerdi körgeñ bir murat. (Kara toprağa kar yağar, karı görmek bir murat. Kara topraktan kar giderse toprağı görmek bir murat.) (İsmail ve Gümüş,1995: 253)

Qara bet jazılmaydı, jara bet jazıladı. (Kara yüz iyileşmez, yara yüz iyileşir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 253)

Qarañǵı tünde qulaq tür, añdısqan jawdı burın bil. (Karanlık gecede kulak kesil, takip eden düşmanı önce bil.) (İsmail ve Gümüş,1995: 254)

Qıran qustı baptaw qıyın, tätti tağamdı saqtaw qıyın. (Kartalı beslemek zor, tatlı yemeği saklamak zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Qatqan ette qan joq, ötirikşide ar joq. (Katı ette kan olmaz, yalancı da ar olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Qattı jerde qaq turadı, qayrattı erde baq turadı. (Katı yerde su birikir, gayretli erde baht olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Qatqan etti bayıña körsetpe. (Katmış eti kocana gösterme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Töbeleske bergisiz araşa bar, asqar tawğa bergisiz alasa bar. (Kavgadan üstün aracı var, zirve dağdan üstün tepe var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 258)

Qayqı adamdı işinen, qur ağaştı tamırınan jeydi. (Kaygı insanı içinden, kuru ağacı damarından yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259)

Qazan asılrsa tamaq piser, äytewir, bir oşaqtan tüser. (Kazan asılırsa yemek pişer, sonunda bir ocaktan iner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 261)

Kiyiz atsañ körşiñe şat, bir şetinde özin otırasañ. (Keçe satarsan komşuna sat, bir kenarında da kendin oturursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 263)

Eşki mayı qatqış bolar, aşqazanğa batqış bolar. (Keçi yağı donuk olur, mideye ağır olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 263)

Öz elinde sızıw sızbağan kisi elinde naqış salıptı. (Kendi yurdunda çizgi çizemeyen kişi başkasının yurdunda nakış yaparmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Özimdiki degende, ögiz qara küşim bar. Kisiniki degende, ana-mına isim bar. (Kendiminki dediğinde öküz gibi gücüm var, başkasının dediğinde şöyle böyle isim var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Özi kelgen tekeniñ özin atpa, közin at. (Kendisi gelen tekenin kendisine atma gözüne at.) (269)

Qırıq atan ustama, qırıq tamır usta. (Kırk deve tutma, kırk dost tut.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272)

Qırıq kisi bir jaq, qıñır kisi bir jaq. (Kırk kişi bir taraf, huysuz kişi bir taraf.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272)

Qırıq atan ustama, qırıq tamır usta (Kırk deve tutma, kırk dost tut.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272).

Qırıq kisi bir jaq, qıñır kisi bir jaq (Kırk kişi bir taraf, huysuz kişi bir taraf.) (İsmail ve Gümüş,1995: 272).

Kilem satsaň awlıña sat, bir şetine öziň de otırasıň. (Kilim satarsan köylüne sat, bir köşesine de sen oturursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277)

Öşesken iyt öziňdi qabar, öziňdi qaba almasa iziňdi qabar.(Kindar it kerdini ısıtır, kendini ısıramazsa izini ısıtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 278)

Jasqanşaq adam şeginşek, jalqaw adam erinşek. (Korkak adam çekingen, tembel adam erincek olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 283)

Qorqaq ağaň bolğanşa, batır bawrıň bolsın. (Korkak ağabeyin olacağına, batur kardeşin olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 283)

Quntsız jigit at minse, kösewmenen sabahalar. Batır jigit at minse, at ayağın tağalar. (Korkak delikanlı at binerse ökseği ile vurur, cesur delikanlı at binerse at ayağını morartır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 283)

Qorqaq jigit künde öledi, joldastarı künde kömedi. (Korkak yiğit her gün ölür, yoldaşları her gün gömer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 283)

Ötpes pışaq qol keser, jaman qatın şarq eter. (Kör bıçak el keser, kötü kadın bağırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 286)

Soqır közden jas şıqpas. (Kör gözden yaş çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287)

Kör tawıqqa bəri biyday. (Kör tavuğa her şey buğdaydır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287)

Beldewsizden äy şıqtı, belgisizden biy şıqtı. (Kötü ağaçtan ev yapıldı, kötü insandan kadı seçildi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Kötü awızdan adal söz şıqpas, aram qoldan alal aş şıqpas. (Kötü ağızdan doğru söz çıkmaz, kötü elden helal aş çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman ağayın- bar bolsa, köre almaydı, joq bolsa, bere almaydı. (Kötü akrabaları olursa çekemez, olmazsa veremez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman arba jol buzar, şala molla din buzar. (Kötü araba yol bozar, yarım molla din bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Kötü joldastan jaqsı at artıq. (Kötü arkadaştan iyi at daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman atqa jal bitse, janına torsiş baylatpas. Jaman adamğa mal bitse, janında qoñsı qondırmas. (Kötü at yelelenirse üstüne torskuk bağlatmaz, kötü adam zenginleşirse yanına komşu kondurmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman ayğırda jol bolmas. (Kötü aygırın yolu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman başşıdan jaqsınıñ siltewi artıq. (Kötü başkandan iyinin yön göstermesi daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 288)

Jaman qoyşı jaylawın bir kün jeydi. (Kötü çoban yaylanın otunu bir günde yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Jaman tüye jabıwın jer, jaman jigıt awılın jer. (Kötü deve örtüsünü yer, kötü yiğit çevresini yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Jaman qoyşı jaylawın bir kün jeydi (Kötü çoban yaylanın otunu bir günde yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289).

Jaman dos aşındıradı, jaqsı dos aşıldıradı. (Kötü dost üzüntü verir, iyi dost sevinç verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Jaman erge mingennen jaydağım tınış. Jaman qatın alğannan boydağım tınış. (Kötü eyere bindiğimden eyersiz daha iyi, kötü kadınla evlendiğimden bekarım daha iyi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 289)

Jaman äyel üyine kisi kelse, ot basında barqıldap jüredi. (Kötü hanım evine birisi geldiğinde ocakbaşında dırdır edip durur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman äyel üyine kisi kelse, ot basında barqıldap jüredi. (Kötü hanım evine birisi geldiğinde ocakbaşında dırdır edip durur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman urı janındağısın qaraqtaydı. (Kötü hırsız yanındakini çalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Qulıǵı jaman jatqa da, jaqınǵa da sıymas. Qulıqtı jigıt, jaqınmen de jatpen de sıylas. (Kötü huylu yabancıyla da yakına da sığmaz, iyi huylu yiğit yakınla da yabancıyla da geçirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman kisige mal bitse, janına qonıs qondırmas. (Kötü insanın malı çoğalırsa, yanında komşu kondurmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman iske aqıl köp kerek, jas adamǵa ülgı köp gerek. (Kötü işe akıl çok gerek, gence örnek çok gerek.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman qatın ökpeşi köziniñ jasın tökpeşi. (Kötü kadın çabuk küser, gözünün yaşını çabuk döker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman qatın töseginen belgili, jaman jigıt esebinen belgili. (Kötü kadın döşeğinden bellidir, kötü yiğit hesabından.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Jaman qatın ul tapsa, qoyarǵa jer tapas. (Kötü kadın oğlan doğurursa koyacak yer olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290)

Jaman qoy iseginde qartayar. (Kötü koyun iki yaşında ihiyarlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Jaman awılda, jas besikte. (Kötü köyden, bebek beşikten çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Jaman ağaşı özinen körmey, tezinen körer. Jaman sawdağer özinen körmey kezinen körer. (Kötü marangoz kendinden bilmez, hızırdan bilir. Kötü tüccar kendinden bilmez, teraziden bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Jaman mergen teke atqan jerine üş baradı. (Kötü nişancı teke vurduğu yere üç kere varır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 291)

Jaman sopı tawbaşıl, jaman adam tabaşıl. (Kötü sofı tövbeci, kötü adam hasetçidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 292)

Jaman söz janğa kirgen tiken. (Kötü söz cana giren dikendir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 292)

Jaman teke süziskek, jaman jigıt urısqaq. (Kötü teke döğüşken, kötü yiğit vuruşkandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 292)

Jaman jigıt joldasın jawğa alğızar, özin uyatqa qaldırar. (Kötü yiğit arkadaşını düşmana düşürür, kendini zor duruma düşürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 292)

Jaman jigıt surawı, qaraw jigıt qarawıq. (Kötü yiğit dilemeyi sever, cimri yiğit bakmayı sever.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293)

Jaman jigıt erinşek, şaban jılqı şeginşek. (Kötü yiğit erincek, yavaş yolkı çekingen.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293)

Jaman jigıt basın araşalaydı, jaqsı jigıt dosın araşalaydı. (Kötü yiğit kendini düşünür, iyi yiğit dostunu düşünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293)

Jaman jigıt biyesin atqa satar, ağasın jatqa balar. (Kötü yiğit kısrığını ata satar, ağabeyini başkasına satar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293)

Awılı jaqın iyt, qasqırdan qorıqpas. (Köyü yakın olan it kurttan korkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 297)

Awılı jaqın qız alısar, qız alıspasa da tuz alısar. (Köyü yakın olan kız alıştır, kız alışmazsa da tuz alıştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 297)

Jüyesiz oyun, sındırar boyın. (Kuralsız oyun, kırar boyun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 300)

Qurıttağan qoy quzğının jemi. (Kurtlanmış koyun kuzguna yem olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 303)

Quwarğan ağaş iyilmes, şirigen teri kiyilmes. (Kurumuş ağaş eğilmez, çürümüş deri giyilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 304)

Qıljaqbas aqıl üyreter. (Kuşbeyinli akıl öğretir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 304)

Külşeli bala süykimdi. (Külşeli çocuk sevimli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 305)

Mal bir juttıq, batır bir oqtıq (Mal bir tipilik, batur bir okluktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 307).

Jüyeli söz jüyesin tabar, jüyesiz söz iyesin tabar. (Mantıklı söz yerini bulur, mantıksız söz sahibi bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 310)

Buralqı söz küliwge jaqsı, buralqı at miniwge jaqsı. (Mantıksız söz gülmek için iyidir, yalnız at binmek için iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 310)

Jemisti ağaştıñ bası iyilip turadı. (Meyveli ağacın başı eğilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312)

Mäweli ağaş mayısqaq. (Meyveli ağaç eğik olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312)

Jemiş baylığı bir aylıq (Meyve zenginliği bir aylıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312).

Uyañ adam uyalşaq keledi, uyatsız adam suranşaq keledi. (Mütevazi adam utangaç olur, utanmaz adam her şeyi ister.) (İsmail ve Gümüş,1995: 315)

Aynaldırğan awruw almay qoymas, bulttan kün javmay qoymas. (Müzmin hastalık sonunda öldürür, bulutlu gün sonunda yağar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 315)

Betti qul tas arqalar. (Namuslu kul taş kaldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 316)

Arka bala jılawıq, erke qatın surawıq.(Nazlı çocuk gözü yaşlı, nazlı kadın meraklıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 317)

Nawrızdan soñ qıs bolsa, mıyzamnan son jas bolmas. (Nevruzdan sonra kış olursa, güzden sonra da yaz olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318)

Jemir tüye jabıwın jer. (Obur deve örtüsünü yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320)

Ulsız qatın şümekke jarımas. (Oğlu olmayan kadında sümek olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 321)

Oq jarası jazılar, oy jarası jazılmas. (Ok yarası iyileşir, dert yarası iyileşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322)

Oq jarası biter, söz jarası bitpes. (Ok yarası iyileşir, söz yarası iyileşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322)

On jıl izdegen joqtı bir kün tabasıñ. On jıl saptağan şölmekti bir kün şağarsıñ. (On yıl aradığın yolu bir gün bulursun, on yıl sakladığın çömleği bir gün kırarsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324)

Köpke jügirgen adam qur qaladı. (Ona buna giden adam boş kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324)

Ermendi jerde eşki ölmes. (Otlı yerde keçi ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Öleñdi jerde ögiz semiredi, ölimdi jerde molda semiredi. (Otlı yerde öküz semirir, ölümlü yerde molla semirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Tebindi jerde jılqı ölmes. (Otlı yerde yıldı ölmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Otız tisten şıqqan söz, otız ruw elge taralar (Otuz dıştan çıkan söz, otuz boylu halka dağılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325).

Oyda on sıyırdıñ müyizi sıqrırası, qırda qırıq sıyırdıñ müyizi sıqrıraydı. (Ovada on ineğin boynuzu ağırsai kırdı kırk ineğin boynuzu ağırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326)

Otız kün orazanıñ bir aytı bar, qılğan jaqsılıqtan bir qaytuwı bar (Otuz günlük orucun bir bayramı olur, her yaptığın iyiliğın bir karşılığı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326).

Ölgen üyrek köl tañdamas, ölgen adam kör tañdamas.(Ölen ördek göl seçmez, ölen kişi mezar seçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Ölmegen altın ayaqtan suw işedi. (Ölmeyen adam altın kaseden su içer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Ölgen börini iyt attamas. (Ölmüş kurt üzerinden it geçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Burıñğı qonaq soñğı qonaqqa orın berer. (Önceki misafir sonraki misafire yer verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Ewelgi söziñ ras bolsa, soñğı söziñnin ötiwine jaqsı. (Önceki sözün doğru olursa, sonraki sözünün geçmesine yarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Elemegen jaw jaman, eskermegen daw jaman. (Önemsenmeyen düşman, dikkat edilmeyen dava kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Arzımas iske aqımaq äwes, arzımas sözge şatpaq äves. (Önemsiz işe ahmak heveslenir, önemsiz söze geveze heveslenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Aldıña as qoydım, eki qolıñdı bos qoydım. (Önüne aş koydum, iki elini boş koydum.) (İsmail ve Gümüş,1995: 331)

Maqtağan sıyır şekekke tışadı. (Övülen inek çanağa sıçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 331)

Qımbatta bir hiykimet bar, arzanda bir illet bar. (Pahalıda bir hikmet vardır, ucuzda bir illet vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 333)

Tez qasında qıysıq ağaş jatpaydı. (Rendenin karşısında eğri ağaç yatmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 336)

Sabırsız balıq sağasınan ilinedi. (Sabırsız balık süzgecinden yakalanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337)

Jumas tüye jündewge jawsı. (Saf devenin kırılması kolaydır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337)

Alañğasar adamnan tuwadı, qotırdan qırşanqı tuwadı. (Sakar attan ala ayak doğar, koturdan kırşankı doğar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 340)

Ayañsaq közge şöp tüsedı. (Sakınılan göze çöp değer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 340)

Juwas tananı baqtaşı minedi, juwas adamdı ärkim minedi. (Sakin danaya çoban biner, saf adama herkes biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 340)

Seksen köz, segiz qoldan ötken iste min bolmas. (Seksen göz, sekiz elden geçen işte eksik olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 341)

Semiz adam toñğaq, oysız adam oñğaq. (Semiz adam çabuk üşür, akılsız adam çabuk döner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 342)

Qızıqqan közge qıysıq ayaqta sulıw körinedı. (Seven göze topal ayaklı da güzel görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 343)

Tışqanşa mın jıl jasağannan arıstanşa bir jıl jasağan artıq. (Sıçan gibi bin yıl yaşamaktansa arslan gibi bir yıl yaşamak daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 343)

Aşuwlı adam kösip söyleydi, aqıldı adam tosip söyleydi. (Sinirli adam düşünmeden, akıllı adam düşünerek söyler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 346)

Dolı qatın jılawıq, suğanaq qatın surawıq. (Sinirli kadın ağlamsık, aç göz kadın arsızdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 346)

Sol köziñe oñ köziñ qarawıl bolsın. (Sol gözüne sağ gözün bekçi olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347)

Solaqayğa sol qolı oñ. (Solağa sol el doğrudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347)

Aytılğan söz- atılğan oq. (Söylenen söz; atılan oktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347)

Miri küşti patşadan, aqlı küşti qara artıq. Perbaqan äkeden, parasattı bala artıq. (Sözü güçlü padişahın, aklı güçlü fakir üstündür. Zavallı babadan ferasetli çocuk üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Suwlı jer quraqsız bolmas, tawlı jer bulaqsız bolmas. (Sulu yer kamışsız olmaz, dağlı yer bulaksız olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351)

Suwsız jer tüzelmes, sınsız er tüzelmes. (Susuz yer düzelmez, tenkitsiz er düzelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351)

Suwsız jerge mal toqtamas, eldi jerge añ toqtamas. (Susuz yer düzelmez, tenkitsiz er düzelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351)

Sütsüz qoy mañırawıq (Sütsüz koyun meleyicidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 353)

Qırısqan jigit mal tappas, adasqan jigit jol tappas. (Şanssız yiğit mal bulmaz, yolunu kaybeden yiğit yol bulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354)

Jaqsı lebiz, jarım ırıs. (Tatlı söz, yarım rızıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358)

Şaban at taqımıñdı jeydi, jaman joldas aqıñdı jeydi. (Tembel at kasıǵını acıtır, kötü yoldaş hakkını yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360)

Jalqaw balañ bolǵanşa, jürdek atıñ bolsın. (Tembel çocuǵın olacaǵına tezayak atın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360)

Eñbeksiz elge sıymas. (Tembel halka sıǵmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360)

Eñbeksiz iyt jer, beynetsiz bit jer. (Tembel it, zahmetsiz bit aşaǵılıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360)

Şaban jılqı urǵandı bilmes, jaman jigit tuwǵandı bilmes (İsmail ve Gümüş,1995: 361).

Jalqaw jigit ker bolar, eñbekşil jigit er bolar. (Tembel yiğit darda kalır, çalışkan yiğit er olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 361).

Arıq köñil-jarıq. (Temiz gönül;aydınlıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 362).

Aq köñil adamǵa birewdiñ sıratı da batadı. (Temiz kalpli adam birisinin grip olmasına da üzülür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 362).

Sanalı adam saǵıñdı sındırmas, sanasız adam jaǵıñdı tındırmas. (Terbiyeli adam itibarını düşürmez, terbiyesiz adam rahat bırakmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 363).

Täwekel tas jaradı, jaman söz bas jaradı. (Tevekkel taş yarar, kötü söz baş yarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 363).

Qıysıq ayaqqa qıñır tayaq burın tiyedi. (Topal ayaǵa eǵrı dayak önce deǵer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 364).

Tuzsız asta däm bolmas, öleñsiz toyda sän bolmas. (Tuzsuz aşta tad olmaz şarkısız düǵünde şenlik olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 366).

Aylasız batır aldırar. (Usul bilmeyen batur kaybeder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 369).

Alıs jol attı sınaydı, awır jol erdi sınaydı. (Uzak yol, atı sınar; ağır yol, eri sınar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370).

Alıstaǵı duşpannan, añdıp jürgen dos jaman.(Uzaktaki düşmandan, takip eden dost kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370)

Alıstaǵı duşpannan, qasıñdaǵı qas jaman. (Uzaktaki düşmandan, yanındaki düşman kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371)

Alıstan altı jasar bala kelse, alpıstaǵı şal sälem berer (Uzaktan altı yaşındaki çocuk gelirse, yakındaki altmış yaşındaki ihtiyar selam verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371).

Amansız adam alısqa barmas. (Ümitsiz adam uzağa varmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 372)

Toqşılıqta toyımsız adam, aşarşılıqta aldımın öler. (Varlıkta obur adam, açlıkta önce ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 374)

Otansız adam- ormansız bulbul. (Vatansız adam, ormansız bülbüldür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 375)

Bermeytin sarañ joq, surawı jetpeydi. Ötpeytin pısaq joq, şıñawı jetpeydi. (Vermeyecek cimri olmaz, istemesini bilirsən. Kesmeyecek bıçak olmaz, bilemesini bilirsən.) (İsmail ve Gümüş,1995: 376)

Köldeneñ kisi köñilge qaramaydı. (Yabancı insan gönüle bakmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 377)

Jawatın kün ıstıq boladı, bolatın bala pısıq boladı. (Yağacak gün sıcak olur, olacak çocuk atak olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 378)

Maylanğan qayısqa iyt öş. (Yağlanmış kayışa it heveslenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 378)

Ötirik aytıp qara bet bolğanşa, şındıqtı aytıp jara bet bol. (Yalan söyleyip yüzün kararacağına, doğru söyleyip yüzün yaralı olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380)

Ötirikşi ölgen kisini küwä etedi. (Yalancı ölü kişiyi şahit gösterir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380)

Ötirikşi wädeşil keled, oñbaytın kisi ösekke eredi. (Yalancı vade vermeyi sever, onmayan kişi dedikoduya inanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380)

Jalğız ağaş orman bolmas, jalğız kirpiş qorğan bolmas. (Yalnız ağaç orman olmaz, yalnız kerpiç kale olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jalğız atta damıl joq, jalğız jigitte ämir joq. (Yalnız at dinlenmez, yalnız yiğit eli boşalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jalğız tal şiy jel jarar. (Yalnız bir çubuk yeli yarar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jalğız tüye baqırawıq, jalğız bala jılawıq. (Yalnız deve bağırtlak, yalnız çocuk ağlayıcı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jalğız janqa janbaydı, jalğızdın isi oñbaydı. (Yalnız odun yanmaz, yalnızın işi onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jalğız jigit elpek, jalğız bala tentek. (Yalnız yiğit hareketli, yalnız çocuk yaramaz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382)

Jekeniñ jetpis tusawı bar. (Yalnızın yetmiş kösteği vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382)

Jalıŋan bas qorğaw emes, jağalasqan bas qorğaw. (Yalvaran baş koruyucu değildir, mücadele eden baş koruyucudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382)

Azğın eldiñ tübine taqsır jeter, jılay- jılay jarlıñın malı keter. (Yalvaran halkın namusu gider, ağlayıp duran fakirin malı gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382)

Eser baladan erke bala jaman. (Yaramaz çocuktan nazlı çocuk kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 383)

Jaramsaқтаğan iyt jatqanğa tayaq jeydi.(Yaranmak isteyen it yatana kadar dayak yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384)

Yararsız şöp egindi azdırar, erinşektik erdi azdırar. (Yararsız at bitkiye zararlı, erinceklik ere zararlı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384)

Jarıq awız tırtıq awızğa külipti. (Yarık ağız tırtık ağza gülermiş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385)

Käri adam jıǵılsa turuwı qıyın, kari at jıǵılsa jüriwi qıyın. (Yaşlı adam yıkılırsa bakımı zor, yaşlı malın beslenmesi zor.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385)

Käri adamnıñ babı qıyın, kari maldın baǵıwı qıyın. (Yaşlı adamın bakımı zor, yaşlı malın beslemesi zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385)

Käri tüye oynaqtasa jut bolar. (Yaşlı deve hoplayıp zıplarsa karakış olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 385)

Käri qız er tañdamaydı, ölgen adam jer tañdamaydı. (Yaşlı kız er seçmez, ölen adam yer seçmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 386)

Käri de bol, jasta bol- qadirles bol tiriñde. Qalar bir kün altın bas- qazılğan kördiñ tübinde. (Yaşlı olsan da genç olsan da saygılı ol diriliğinde. Kalır bir gün altın baş, kazılan mezarın dibinde.) (İsmail ve Gümüş,1995: 386)

Balalı üyrek kölden ketpes, balası jas elden ketpes. (Yavrulu ördek gölden gitmez, yavrusu küçük evden gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387)

Jazğa jetseñ, qıs küniñdi umıtpa. (Yaza kavuşursan kış gününü unutma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 388)

Jazdıñ bir küni qıstıñ mıñ küniñ asıraydı. (Yazın bir günü kış bin gününü besler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 388)

Jaz qamın jarım kün oylasan qıs qamın qırıq kün oyla. (Yazın gamını yarım gün düşünürsen kışın gamını kırk gün düşün.) (İsmail ve Gümüş,1995: 389)

Jetektegen töbet qorağa ürmes. (Yedekleyen it ağıla havlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 389)

Jetektegen iyt aňğa jaramas. (Yedekleyerek beslenen it ava yaramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 389)

Jeti atasın bilmegen, jetimdiktiň saldarı. (Yedi atasını bilmemek yetimliğin sebebidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390)

Jeti kün jawğan jaňbırdan, jelip ötken suw artıq (Yedi gün yağan yağmurdan salma suyu daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390).

Jeti kündik saparğa jetpis kündik azıq al (Yedi günlük sefere yetmiş günlük azık al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390).

Jeňgen iyt jelkesinen talaydı. (Yenen it omuzdan kapar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 391)

Jeňisten bir sabaq alsaň, jeňilisten eki sabaq alasıň. (Yenmekten bir ders alırsan, yenilmekten iki ders alırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392)

Jeňisten bir sabaq alsaň, jeňilisten eki sabaq alasıň. (Yenmekten bir ders alırsan, yenilmekten iki ders alırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392)

Orınsız söz awızdan şalar, orınsız jüris ayaqtan şalar. (Yersiz söz ağızdan çıkar, yersiz yürüyüş ayaktan çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 394)

Jetim bala kekşil.(Yetim çocuk kincidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395)

Jetim qozı sütke toymas. (Yetim kuzu süte doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395)

Jetisken jeti şapan kiyedi. (Yetişen yedi cübbe giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395)

Jigittiň jumsağan küşin surama, bitirgen isin sura. (Yiğidin harcadığı günü sorma, bitirdiği işi sor.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398)

Batırdıň bir isi tentek, qorqaqtıň közi ölümge tüsedı. (Yiğidin gözü ömürdedir, korkağın gözü ölümdedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398)

Jigittiň eki öneri bar: atqanda- jıqqan, aşqabda- oqığan. (Yiğidin iki hüneri vardır: vurduğunda yıkması, kitap açtığında okumasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399)

Jigittiň qunı jüz jılqı , arı mıñ jılqı. (Yiğidin kıymeti yüz yılkı, arı bin yılkı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399)

Jarlınıň aqşasın jaman tawar qurtadı. (Yoksulun parasını kötü mal kurutur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402)

Jarlınıň jalğız qozısın qasqır jeydi. (Yoksulun tek kuzusunu kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402)

Jorğa jılqı jolmen jürse jorğalaydı, jolsızda kibirtiktep jorğalaydı. (İsmail ve Gümüş,1995: 404)

Örlegen balıq awğa joliğadı, örkewde jigit dawğa joliğadı. (Yukarı yüzen balık ağa rastlar, dikbaşlı yiğit kavgaya rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 405)

Biyik töbege şıqsañ, köziñ aşıladi. Bilimdi adammen söyleseñ, köñilin aşıladi. (Yüksek tepeye çıkarsan gözün açılır, bilimli adamla konuşursan gönlün açılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 406)

Qazımır hannan halqım mezi, şaypaw qatınnan ärkim mezi. (Zalim handan halkım bıkkın, kötü huylu kadından herkes bıkkın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 408)

Zamanadan zorlıq körseñ, aram kisini ağa dersieñ. (Zamaneden zorluk görürsen, kötü adama da ağa dersin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 408)

Sorlı iyt köş başşığa eredi, sorlı küyew atqosşı keledi. (Zavallı it kervancı başına ulaşır, zavallı güvey sağdıç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409)

Ariq atqa qamşı awır. (Zayıf ata kamçı da ağırdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 410)

Ariq atanda qom bolama, ariq atta jal bolama? (Zayıf attan yağ olur mu, zayıf atta yele olur mu?) (İsmail ve Gümüş,1995: 410)

Ariq qoy tırısqaq, aş adam urısqaq. (Zayıf koyun dırıktır, aç adam vuruşkandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 410)

Ariq qoyda töstik joq. (Zayıf koyunda göğüs yoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411)

Ariq maldı asırasañ, awzı- mırnıñdı may eter. Jaman adamdı asırasañ- awzı- mırnıñdı qan eter. (Zayıf malı beslersen, ağzını burnunu yağ eder. Kötü adamı beslersen, ağzını burnunu kan eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411)

Az ğana denege awruw üyir. (Zayıf vücuda hastalık tez gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411)

Zerek bala kerek bala, şaban bala jaman bala. (Zeki çocuk gerekli çocuk; tembel çocuk, kötü çocuktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 411)

Bay bir quttıq, batır bir oqtıq (Zengin iflası için bir kış afeti, kahramanın mahvolması için de bir ok kafidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 412).

Jetken qız törkinin tanımas. (Zengin kız yakınlarını tanımaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 412)

Bay awzında semiz söz. (Zenginin ağzındaki söz de semiz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 414)

Qılımsığan qatın qızıl köylek kiyedi. (Züppe kadın kırmızı elbise giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 417)

1.4.2. Tamlayanı Sıfat Tamlamasından Oluşan Sıfat Tamlaması Grubu

Tamlayan kısmının sıfat tamlamasından oluştuğu kelime grubudur. Bu kısımda tamlayan sıfat tamlaması grubundan oluşup ikinci kısım yani tamlananı nitelemektedir.

Awızğa kelgen tükirik, qayta jutsa mäkürük. (Ağza gelen tükürük, tekrar yutarsa mekruh. (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Awzı jumsaq buzaw eki emşek emedi.(Ağzı yumuşak buzağı iki meme emer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Aqlı az jigittiñ jumıs istese tartattın azabı köp, söz söylese qalatın mazağı köp. (Aklı az yiğit çalışmak isterse çekeceği azabı, konuşursa göreceği alayı çok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Zeyini joq kisiniñ iyini joq isiniñ. (Aklı olmayan kişinin düzeni olmaz işinin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Altı jar bala atqa minse, alpıstağı şal aldınan şıǵar. (Altı yaşındaki çocuk ata binerse, altmışındaki ihtiyar tebrik eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38)

Altın tisti awızdan, asa jaman söz şıǵar jannan bezgen jawızdan, jazıǵı joq köz şıǵar. (Altın dişli ağızdan kötü söz çıkar. Canından bezen merhametsizden günahsız göz çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38)

Altın tondı şenin bolǵanşa, alaqanday jeriñ bolsın. (Altın elbiseli rütben olacağına, avuç kadar yerin olsun.)(İsmail ve Gümüş,1995: 39)

Balıǵı joq köl kısır, başı joq gül kısır. (Balığı olmayan göl, başı olmayan gül eksiktir. (İsmail ve Gümüş,1995: 72)

Batır bir oqtıq, bay bir joqtıq. (Batır bir okluk, zengin bir yokluk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Bir awuz kiyeli söz, mıñ kisiniñ köñilin jadıratadı, bir awuz küyeli söz, mıñ kisiniñ ıntımağın ıdıratadı. (Bir çift güzel söz, bin kişinin gönlünü şad eder. Bir çift çirkin söz bin kişinin birliğini bozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir qazan aş bir üyli jandı toyǵızar. Bir qajırlı jas bir ruw eldi toyǵızar.(Bir kazan aş bir aileyi doyurur, çalışkan bir genç bir boyu doyurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90)

Aydalağa atqan oq, ajaldıǵa tiyedi. (Boşa atılan ok, eceli gelene değer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 98)

Janı ayawlı jigitti jawǵa jiberme, awzı ayawlı jigitti dawǵa jiberme. (Canı kıymetli yiğidi düşmana gönderme, ağzı sıkı yiğidi kavgaya gönderme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 105)

Köp t yeli kişi qırğa řıġadı. Bir t yeli kişi nesine řıġadı. (Devesi çok olan kişi kıra çıkar. Bir devesi olan kişi nereye çıkar.) ( smail ve Gümüş,1995: 135)

Abaylap uřpaġan qus, qanatınan ayrılar. (Dikkatli uçmayan kuş, kanadından ayrılır.) ( smail ve Gümüş,1995: 137)

Toya jegen asta d m bolmas, topas söylegen sözde m n bolmas. (Doyarak yenilen yemekte tat olmaz, aptalca konuşulan sözde anlam olmaz.) ( smail ve Gümüş,1995: 144)

Tört ayaqtı at ta s rinedi. (Dört ayaklı at da sürünür.) ( smail ve Gümüş,1995: 144)

Qaytıp kelgen qızġa qırındawşı k p. (Dönüp gelen kıza yakınlaşan çok olur.) ( smail ve Gümüş,1995: 145)

Ura almaytın ulı tayaq köteredi. (Dövüşmeyi bilmeyen adam büyük deynek kaldırır.) ( smail ve Gümüş,1995: 145)

Jawdıń atqan oġınan dostıń jaqqan k yesi jaman. (Düřmanın attıġı oktan dostun iftirası kötüdür.) ( smail ve Gümüř,1995: 151)

Er adamġa eliw t rli  ner az.(Er kişiye elli türlü hüner azdır.) ( smail ve Gümüş,1995: 164)

Erkek dawıstı qatında uyat bolmas, qatın dawıstı erekte quwat bolmas. (Erkek sesli kadında utanç olmaz, kadın sesli erekte kuvvet olmaz.) ( smail ve Gümüş,1995: 169)

Jasıńda bosqa ketken waqıttar, eseygende j regińde dert bolar. (Gen liġinde bořa giden vakitler, yetiřkinliġinde y reġinde dert olur.) ( smail ve Gümüř,1995: 185)

Köřken eldiń buqasın turġın eldiń tayınşası qorqıtadı. (G  en halkın boġasını, yerli halkın danası korkutur.) ( smail ve Gümüř,1995: 189)

K z bir uwıs topıraqqa toyardı. (G z bir avuç topraġa doyar.) ( smail ve Gümüş,1995: 195)

K yi joq iyt te j girmes. (Hali kötü olan itte koşmaz.) ( smail ve Gümüş,1995: 202)

Eki kisi qısılsa, bir kisilik orın bar. ( ki kişi sıkışırsa bir kişilik yer olur.) ( smail ve Gümüş,1995: 223)

Eki j zdi dosıńnan, ejelgi duřpan artıq. ( ki yzl  dostundan, eski düřmanın daha iyidir.) ( smail ve Gümüř,1995: 223)

Elden bezgen er bolmas, Önerli qul bolmas. ( lden bezen er bolmaz, hünerli kul olmaz.) ( smail ve Gümüş,1995: 224)

ġılımsız eldiń küni-t n ( limsiz halkın gündüzü gecedir.) ( smail ve Gümüř,1995: 224)

Sıyr boynuzlu ögizde küş joq, ögiz müyzdi sıyrda süt joq. (İnek boynuzlu öküzde güç olmaz, öküz boynuzlu inekte süt olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Tilewşiniñ bir beti qara, bermewşiniñ eki beti qara. (İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 231)

İyti saq qorağa böri jolmas, iyesi saq qorağa urı jolamas. (İti keskin olan ağıla kurt giremez. Sahibi uyanık olan ağıla hırsız giremez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 234)

Jaqsı erdiñ işinde altınnan awır sır jatadı. Jaqsı äyeldiñ işinde, altın bastı ul jatadı. (İyi erin içinde altından ağır sır yatar, iyi hanımın içinde altın başlı oğul yatar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238).

Jaqsı jerge tüsken kelin- kelin. Jaman jerge tüsken kelin-kelsap. (İyi yere düşen gelin; gelindir. Kötü yere düşen gelin kelsap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 243)

Tok qonaq sıylawğa jaqsı. (Karnı tok misafiri ağırlamak kolaydır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255).

Özinniñ elin tanığan er ärbir istiñ qamın jer, özinniñ elin tanımağan er namısın satıp arın jer. (Kendi halkını tanıyan er her bir işin derdini düşünür, kendi halkını tanımayan er namusunu satıp arından olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266).

Şıǵısı jaman qamıstı suw işinen ört şalar, jürisi jaman jigitti at üstinen iyt qabar (İsmail ve Gümüş,1995: 289).

Qulıǵı jaman jatqa da, jaqınğa da sıymas. Qulıqtı jigit, jaqınmen de jatpen de sıylas. (Kötü huylu yabancıyla da yakına da sığmaz, iyi huylu yiğit yakınla da yabancıyla da geçirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 290).

Miri küşti patşadan, aqlı küşti qara artıq. Perbaqan äkeden, parasattı bala artıq. (Sözü güçlü padişahı, aklı güçlü fakir üstündür. Zavallı babadan ferasetli çocuk üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Tanı bar jerde qonıs bar. (Tanış olan yerde konukluk olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357)

Ötirikşiniñ astında, jer-suwdı baspaytın qur atı bar. Şıntaydıñ astında, jürmeytin sur atı bar. (Yalancının altında yere suya basmayan boş atı olur, doğru söyleyenin altında yürüyemeyecek boz atı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380)

Azǵın eldiñ tübine taqsır jeter, jılay- jılay jarlıñın malı keter. (Yalvaran halkın namusu gider, ağlayıp duran fakirin malı gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382)

Şaban üyrek burın uşar. (Yavaş uçan ördek erken uçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387)

Balalı üyrek kölden ketpes, balası jas elden ketpes. (Yavrulu ördek gölden gitmez, yavrusu küçük evden gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387)

1.4.3. Tamlananı Sıfat Tamlamasından Oluşan Sıfat Tamlaması Grubu

Tamlanan kısmının sıfat tamlaması grubundan oluştuğu sıfat tamlaması grubuna verilen isimdir. Tamlayan kısım herhangi bir öge bulundurmaz. Tamlanan kısım ise sıfat tamlaması grubundan oluşur.

Atı atanbağan jigitten, atı atanğan töbe artıq. (Adı duyulmayan yiğitten, adı duyulan tepe üstündür. (İsmail ve Gümüş,1995: 17)

Ağzı kişi, qarnı aydik, qoy semirse köterer; Qarnı kişi awzı aydik, iyt semirse qutırar. (Ağzı küçük, karnı büyük koyun semirse kaldırır; karnı küçük, ağzı büyük köpek semirse qutırar. (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Tuwırlığı jırtıq üy törege jaqqas, tuwrasın söylemegen töre qarağa jaqqas. (Çatısı delik evi bey sevmez, doğrusunu söylemeyen beyi halk sevmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 116)

Eñkeygenge eñkey, atañnıñ qara qulı emes. Şalqayğanğa şalqay, ol quday ulı emes. (Eğilene eğil, atanın kara kulu değil. Gururlanana gururlan o Allah'tan ulu değil.) (İsmail ve Gümüş,1995: 157)

Paydası mol jigitter, darya şalqar kölmen teñ. Paydası jok jigitter el baspatytın şölmen teñ. (Faydası çok olan yiğitler büyük gölle denktir. Faydası olmayan yiğitler büyük çölle denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Qayratsız öli jigitten, qayratına sengen şal artıq. (Gayretsiz uyuşuk delikanlıdan, gayretine güvenen ihtiyar daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Däwlet qonğan kisige dos jıynalar, däwlet ketse tabalap topıraq şaşar. (Zengin olan kişinin dostu çoğalır, zenginlik giderse gelen toprak saçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 413)

1.4.4. Tamlayanı Sıfat-fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması Grubu

Asıǵıp istegen jumıs sätti bolmas, şala pısqañ tamaq tätti bolmas. (Acele yapılan iş düzenli olmaz, yarım yamalak pişen yemek tatlı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 11)

Asıǵıp tiygen ayel altı baydan şıǵadı. (Acele evlenen hanım altı kocadan ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995:, 11)

Awırıp körmegen bas ıñqılday bilmeydi. (Ağrı görmeyen baş inlemeyi bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Kisi bolar balanıñın kisimenen iyisi bar, kisi bolmas balanıñın kisimenen nesi bar. (Adam olacak çocuğun insana yaklaşır, adam olmayacak çocuğun insanla nesi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

At bolatın jılqı qulınınan belgili, adam bolatın bala qılğından belgili. (Adam olacak çocuk yaptıklarından bellidir, at olacak yılkı küçüklüğünden bellidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Adam bolatın jılqı qulınınan belgili, adam bolatın bala, qılğından belgili. (Adam olacak çocuk yaptıklarından bellidir. At olacak yılkı küçüklüğünden bellidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Atı batanbağan jigitten atı atanğan töbe artıq. (Adı duyulmayan yiğitten, adı duyulan tepe üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 17)

Awızğa kelgen söz arzan, awılğa kelgen böz arzan. (Ağza gelen söz arzan, awılğa gelen bez ucuzdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Awırıp körmegen bas ınqılday bilmeydi. (Ağrı görmeyen baş inlemeyi bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Awızğa kelgen söz arzan, awılğa kelgen böz arza. (Ağza gelen söz ile köye gelen bez ucuzdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Awızğa kelgen tükirik, qayta jutsa mäkürük. (Ağza gelen tükürük tekrar yutarsa mekruh.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Aqımaqqa aytqan söz, qumğa quyğan suwmen teñ. Aqıldığa aytqan söz, qolğa ustağan tuwmen teñ. (Ahmağa söylenen söz, kuma dökülen suya denktir. Akıllıya söylenen söz elde tutulan tuğa denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Aqıldan şıqqan söz, añaşağanga bolsın kez. (Akıldan çıkan söz, dinleyene rastlasın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 26)

Aqıldı äyeldi “hanım” de, söz uğatın jigitti “janım” de.(Akıllı bayana “hanım” de, söz anlayan yiğide “canım” de.) (İsmail ve Gümüş,1995: 28)

Aqsaq tüyenniñ awzına jel aydağan qañbaq tüser. (Aksak devenin ağzına yel üfleyen kanbak girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33)

Tünde bitken jumıs olja. (Akşam biten iş kârlıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 34)

Kesin sıylamağan kisini balası sıylamaydı. (Babasını saymayan kişiyi çocuğu saymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70)

Basqa kelgen päleden bastan qulaq sadaqa. (Başa gelen bela için baştaki kulak sadaka olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

“Biz” degen jigit şarıqtaydı, “men” degen jigit arıqtaydı. (Biz diyen yiğit yükselir, ben diyen yiğit zayıflar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 97)

Eñbek etken adam toq otırar, eñbeksiz adam tek otırar. (Çalışkan adam tok oturur, tembel adam tek oturur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 111)

Köp jortqan iyt küşalağa joliğar.(Çok koşan it ağıya rastlar.)(İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Köp jortqan tülki terisin aldırar . (Çok koşan tilki derisini aldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Şirigen şöpti mal jaqtırmas, şiyergen jigitti el jaqtırmas. (Çürüyen otu mal sevmez, kibirli yiğidi halk sevmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126)

Ösek aytqan äyel abısınga zar, urlıq qılğan er tabısına zar. (Dedikodu eden kadın eltisine muhtaç, hırsızlık eden er kazanca muhtaçtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 131)

Tiyirmende tuwğan tışqan dürsilden qorqpas. (Değirmende doğan fare gürültüsünden korkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132)

İyi qanbağan qayıs arqan bolmas. İylewi jetpegen teri kiyim bolmas.(Derisi yumuşamayan kayış urgan olmaz, tabaklanması iyi yapılmayan deri giyim olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 133)

Tisi şıqqan balağa, şaynap bergen as bolmas. (Dişi çıkan çocuğa çiğnenip verilen yemek, yemek olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 138)

Toñğa jatqan mal oñbas, tobırğa tüsken is oñbas. (Donda yatan maldan, çok karışılan işten hayır gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 140)

Ajaldı tışqanğa aş mısıq tap bolar. (Ecelini isteyen fareye aç kedi rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156)

Depsiz tuwğan ulıñnan, aqıldı tuwğan qıs artıq. (Edepsiz doğan oğlundan, akıllı doğan kız daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156)

Qoldan kelgen jumıstı keşiktiriw ne kerek. (Elden gelen işi geciktirmeye ne gerek?) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Erin sıylağan qatın, elin de sıylaydı. (Erini sayan kadın, halkını da sayar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168)

Et jasağan jerde kisiñ bolsun. (Et pişirilen yerde adamın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 172)

Jattap alğan sabaqtıñ juğımı bolmas. Jatıp işken tamaqtıñ siñimi bolmas.(Ezberlenen dersin faydası olmaz, yatarak yenen yemeğin sindirimi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 173)

Kedey bolar jigitte öletin at keziger. Quw bas bolar jigitte bedew qatın joliğar. (Fakir olacak yiğide ölecek at rastlar. Tek başına kalacak yiğide kısır hanım rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174)

Jarlı bolatın jigitke, qazalı mal tap bolar, jalğız bolatın jigitke, bedew qatın tap bolar. (Fakir olacak yiğide ömrü kısa mal nasip olur, yalnız kalacak yiğide kısır kadın nasip olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 174)

Payda körgeñ jeriñe maypañ da jet, zalal körgeñ jeriñnen eñbekte de ket. (Fayda gördüğün yere çabuk ulaş, zarar gördüğün çabuk kaç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177)

Qaytıp kelgeñ qız jaman, qayta şappan jaw jaman. (Geri gelen kız kötü, tekrar hücum eden düşman kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 186)

Qıdırıp jegen quyrıqtan, eñbekpen jegen ökpe artıq. (Gezerek yediğın kuyruktan çalışarak yediğın akciğır daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Gürildep kelgeñ jawdan, külimdep kelgeñ qas jaman. (Gürleyerek gelen düşmandan gülerek gelen düşman kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

Aqıyqatın aytqan er atanar, antınan qaytqan qor atanar. (Hakikati söyleyen er tanınır, yemininden dönen hor tanınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 201)

Aramnan alğan tüyeden, adaldan alğan eşki artıq. (Haram alınan deveden, dürüstçe alınan düğme iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206)

Awırıp jazılğan jan olja, joğalıp tabılğan mal olja. (Hasta olup iyileşen can, şanstır. Kaybolup bulunan mal da şanstır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awruw şıqpağan jannan dämeli, jalqaw bitpegeñ maldan dämeli. (Hasta, çıkmayan candan, tembel, bitmeyen maldan daha ümitlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Aybattı degeñ arıstandı, aylası köp adam jeñer. (Heybetli denen arslanı, usulü bilen adam yener.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213)

Qırın aldırğan jigit qırqında şal bolar. (Huzurunu kaybeden yiğit kırkında yaşlanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216)

Öner quwğan jigitti, eli süyip maqtaydı, kereñ quwğan jigitti, künde birew boqtaydı. (Hüner peşinde olan yiğidi, halkı severek över. Boşuna eğlenen yiğidi her gün biri lanetler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Önerdi köp bilgeñ dana bolar, önersizdiñ isi şala bolar. (Hüneri çok bilen alim olur, hünersizin işi yarım yamalak olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

İyne ötkeñ jerden jip te öter. (İğne geğen yerden ip de geğer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220)

Eki söylegeñ ezdeñ bez, el tıñdamaytın sözdeñ bez. (İki sözlü aptaldan uzak ol, başkasının dinlemediğı sözden uzak ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)

Qamqa tonniñ qadiriñ jamılıp jatqan qart biler. (İnce donun kadrini yumulup yatan yaşlı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Kisi kirmegen üy molamen teñ, kisi kirmegen meşit qoramen teñ. (İnsanın girmedığı ev mezarla denktir, insanın girmedığı mescit ahırla denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229)

Adam jürgen jer gülistan. (İnsanın yürüdüğü yer gülistanıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 230)

İyttiñ awzına tüşken et, qansoqta bolmay şıqqas. (İtin ağzına düşen et kan olmadan çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235)

Adaspaymın degen adam, taltüste adasadı. (Kaybolmayayım diyen adam, gün ortasında bile kaybolur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259)

Süyekten alğan awruw jaman, süyektesiñnen şıqqan daw jaman. (Kemikten olan hastalık kötü, akrabadan olan dava kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 265)

Öziñ üşin istegen eñbek- qarğa basqan tañba. Eliñ üşim istegen eñbek-taşqa basqan tañba. (Kendin için verdiğin emek; kara basılan damgadır, halkın için verdiğin emek; taşta basılan damgadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Kepek jegen at jüyrik bolmas. (Kepek yiyen at koşucu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Qoydan qalğan qozı qasqırğa tap boladı. (Koyundan ayrılan kuzu kurda rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 285)

Jaman adam tuwısın jatqa satadı, kedey bolatın jigit biyesin atqa satadı. (Kötü adam akrabasını yabancıya satar, fakir olacal yiğit kısırağını ata satar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 287)

Jaman söz janğa kirgen tiken. (Kötü söz cana giren dikendir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 292)

Jamanşılıq körgeñ jeriñnen eñbekte de ket, jaqsılıq körgeñ jeriñe eñbektede jet.(Kötülük gördüğün yerden emekleyerek git, iyilik gördüğün yere de emekleyerek git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 293)

Mal tappaytın jigit- erinşek, bala tappaytın qatın- kelinşek. (Mal kazanamayan yiğit erincek, çocuk doğuramayan kadın gelincik olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308)

Mal tappaytın jigit joq, qurawı bileği. (Mal kazanamayan yiğit olmaz, biriktirmesini bilirse.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308)

Muradan qalğan mülük tozadı, muradan qalğan öner ozadı. (Mirastan kalan mülk eskir, mirastan kalan hüner gelişir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313)

Näpsisin tıya bilgen adam sultan bolar. (Nefsine hakim olmasını bilen adam sultan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318)

Şöp şıqqan jerge, köl turğan jerge. (Otun çıktığı yere, gölün durduğu yere git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Otız tisten şıqqan söz, otız ruw elge taralar. (Otuz diştən çıkan söz, otuz boylu halka dağılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Öleyin degen tısqan, mısıqtıñ quyuğımın oynaydı. (Ölmek isteyen sıçan kedinin kuyruğuyla oynar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Keşirim alğan jigit atın alar, keşirim qılğan batır qapı qalar. (Özür dileyen yiğit atını alır, affeden yiğit pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 332)

Butağa panalağan torğay da aman qaladı. (Pıtırığa sığınan serçe de sağ kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334)

Qansoqta jegen iyt toymaydı, para jegen biy toymaydı. (Pis kan yiyen it doymaz, rüşvet yiyen kadı doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 335)

Para baqqan biylerden qora baqqan iyt artıq. (Rüşvet alan kadıdan ağıl koruyan it daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 336)

Saqalın satqan kãriden, eñbegin satqan bala artıq. (Sakalını satan yaşlıdan emeğini satan çocuk daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 340)

Baylawı joq şeşennen, ündemegen esti artıq, bâyge almağan jüyrikten beli juwan bestı artıq. (Sınırsız konuşandan sessiz olan akıllı üstündür. Ödül almayan attan, beli kalın beş yaşındaki at üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344)

Sözdi uqqan jerge söyle, suwdı singen jerge sep. (Sözü anlayan yere söyle, suyu sinen yere serp.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Söz jetken yerge köz jetpes, oy jetken jerge boy jetpes. (Sözün ulaştığı yere göz ulaşmaz, düşüncenin ulaştığı yere boy ulaşmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Sütti bolatın sıyır emşekti keler, şeşen bolatın bala ertekşi keler. (Sütü olacak inek memeli olur, hatip olacak çocuk masalcı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 353)

Jöne qasqan iytke aw jolıqpaydı. (Talihsiz ite av düşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 356)

Tülki alğan iytte sın joq. (Tilki kapan itin eksiği olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 364)

Amalsız istegen jaqsılıq, alğısqa tatımaydı. (Usülsüz istenen iyilik, uzun sürmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 369)

Alıstı jaqındatatın at, jaqındı alıstatın jat. (Uzağı yakın eden attır, yakını uzak eden yaddır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370)

Alıstağı duşpannan, añdıp jürgen dos jaman.(Uzaktaki düşmandan, takip eden dost kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370)

Mezgilsiz şaqırğan qorazdı soymaq kerek. (Vakitsiz öten horozu kesmek gerekir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 373)

Otanınan ayrılğan adam oñbas, otarınan ayrılğan mal oñbas. (Vatanından ayrılan adam onmaz, sürüsünden ayrılan mal onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 374)

Otanın satqan er bolmas. (Vatanını satan er olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 374)

Aramza tuwğan mal öspes, arazdıq quwğan el öspes. (Zamansız doğan mal yetişmez, geçimsizlik arayan halk güçlenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409)

Zorlap qosqan tazı tülki almas. (Zorla koşan tazı tilkiyi yakalayamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 417)

1.4.5. Tamlayanı Zarf-fiil Grubundan Oluşan Sıfat Tamlaması

Tamlayanı zarf-fiil grubu olan ve tamlanana bağlanan sıfat tamlaması grubudur.

Boy jetpeytin jer bolsa da oy jetpeytin jer bolmas. (Boyun ulaşmadığı yer olsa da düşüncenin ulaşmadığı yer olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Boy jetpegen jerge oy jetedi. Qıran jetpegen jerge qıyal jetedi. (Boyun ulaşamadığı yere düşünce ulaşır. Kartalın ulaşamadığı yere hayal ulaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Ğılım aspaytın tuñ yoq, ğılım aspattın şıñ joq. (İlmin aşamayacağı yenilik olmaz, ilmin aşamayacağı tepe olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Ğılım aspaytın qır joq, ğılım aspaytın sır joq. (İlmin aşamayacağı zorluk yoktur, ilmin aşamayacağı sır yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

1.5. FİİLİMSİ GRUPLARI

Bu gruplar fiilimsi alan sözcüklerden oluşur. Bu kelimeler cümle içerisinde yan cümlecik görevi görürler. Sıfat fiil, zarf fiil ve isim fiil gruplarından oluşmaktadır.

Karaağaç fiilimsi bu gruplar için fiilimsi öbekleri diyerek bu grubu “Bu öbeklerde cümleler isimleşir. Sözcükler nitelendirilerek, ilişki kurularak söz öbeklerinin bir nesnenin, varlığın adı olmaları gibi, cümlelerde ise yüklemelerin olayları bildirmesidir” (Karaağaç 2017: 167) şeklinde tanımlamıştır.

Kazak Türkçesinde bu yapılarla ilgili farklı bir sınıflandırma yapılmamıştır (Sevim, 2003: 55)

Bu gruplar yargı bildirmediikleri için yardımcı cümle değil cümlelerin doğrudan bir unsuru durumundadır. Bu sebepler fiilimsilerin yer aldığı cümleler basit cümle olarak değerlendirilmektedir (Özkan vd., 2020: 86).

1.5.1. Sıfat-fiil Grubu

Fiiller cümlede sıfat fiil ekleri olarak sıfat göreviyle kullanılırlar.

Özmen, sıfat fiil grubunu “Bu ekleri fiile olarak yüklemcik görevi taşır. Bu yüklemcikler dolaylı tümleç, zarf tümleci, öznecik, ve nesne bulunabilir halinde bulunabilir. Bu grup söz diziminde isimlik ve sıfatlık isimleriyle kullanılır. Vurgu, sıfat fiilden önce gelen unsurdur (Özmen, 2016: 118-119) şeklinde ifade etmiştir.

Sıfat-fiil grubu genellikle sıfat olarak kullanılır. Bazen isim ve zarf görevinde de kullanılabilir (Özkan vd., 2020:88).

1.5.1.1.“-An” “-ken,-qan, -gen, -gan” , Ekiyle Oluşan Sıfat-fiil Grubu

Apasının kiygen tonın, sinilisi de kiyer. (Ablasının giydiği elbiseyi, kız kardeşi de giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 11)

Asığıp tiygen äyel altı baydan şığadı. (Acele evlenen hanım altı kocadan ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 11)

Awzında sözi turmastıñ, bir jerde özi de turmas. (Ağzında laf durmayan kendisi de bir yerde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Awzınan sözi tüskenenniñ, qoynınan bözi tüser. Ağzından söz çıkanın, koynundan bezi düşer. (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Awzıñmen aytqanıñdı qolınmeñ iste. (Ağzınla söylediğini elinle yap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Aq degeni-alğıs,qara degeni-qarğıs. (Ak dediği;alkış, kara dediği; kargış) (İsmail ve Gümüş,1995: 23)

Aqşa quwğan borışqa batar, bilim quwğan ırışqa batar. (Akçe peşinde koşan borca batar, bilim peşinde koşan rızka batar.)

Aqşa baylığı körgenşe, aqıl baylığı ölgenşe. (Akçe zenginliği görünceye kadar, akıl zenginliği ölünceye kadar.)

Aqılmen tapqan abıroy süyegiñmen keter, aramnan tapqan abıroy tübiñe jeter. (Akılla kazanılan itibar sonuna dek gider, haramla kazanılan itibar ölümüne yeter.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27)

Akıldı adam istegen isine sener, aqımaq adam körgen tösine sener. (Akıllı adam yaptığı işine inanır, ahmak adam gördüğü düşünce inanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27)
Aklı tawsılğan arın satar, malı tawsılğan janın staar. (Akıllı tükenen arını satar, malı tükenen canını satar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Aqsaq tüyenniñ awzına jel aydağan qañbaq tüser. (Aksak devenin ağzına yel üfleyen kanbak girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33)

Tünde bitken jumıs olja. (Akşam biten iş kârlıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 34)

Ala qoydı böle qırıqqan, jünnge jarımaydı. (Ala koyunu ayırıp kıran, yün toplayamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 34)

Alla bergendi molda bermes. (Allahın verdiğini molla vermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 37)

Altı ay baqqan arıqtı, bir kün urınğan öltirer. (Altı ay baktığın zayıfı bir gün yoran öldürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38)

Altın tisti awızdan, asa jaman söz şığar jannan bezgen jawızdan, jazıǵı joq köz şığar. (Altın dişli ağızdan kötü söz çıkar. Canından bezen merhametsizden günahsız göz çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 38)

Altındı ala bilgen böylede bileği. (Altını alabilen böylebilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39)

Altındı erte bilmegen kül etedi, jibekti tüte bilmegen jün etedi. (Altını eritemeyen kül eder, ipeği eritemeyen yün eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39)

Ene körgen ton pişer. (Ana gören don biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40)

Ata-ananıñ aqlı, janıp turgan sıraqtay. Aqıldınıñ aqlı, aǵıp turğan bulaqtay. (Anababanın aklı, yanıp duran ışık gibidir. Akıllının aklı akıp duran bulak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41)

Enesi tepken qulınnıñ eti awırmas. (Anası tepen kulunun canı(eti) ağrımaz..) (İsmail ve Gümüş,1995: 41)

Anasın embegen bala oñbas, enesin embegen mal oñbas. (Anasını emmeyen çocuk onmaz, anasını emmeyen mal onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Anasız ömir, söngen kömir. (Anasız ömür, sönen kömürdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Ant buzǵandı ant atar. (Andı bozanı ant vurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Arba kötergendi at kötere almas, artıq aytqan sözdi jat kötere almas. (Arabanın taşıdığını at taşıyamaz, yersiz söylenen sözü yabancı kaldıramaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43)

Ortağa tüşkenge altı tayak. (Araya girene altı dayak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43)

İzdep alğan awruwdıñ emi tabılmas. (Arayıp bulan hastalığın ilacı bulunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43)

Arıq asqanıñ- qamba jasanıñ, suw saptağanıñ-astıq saқтаğanıñ. (Ark açman; anbar yaptığın gibidir, su depolaman; aşlık biriktirdiğin gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 44)

Arğımaqtı jamandap, käne tulpar tapqanıñ? Ağayındı jamandap, käne tuwğan tapqınıñ? (Asil atı kötileyerek acaba safkan bulacak mısın? Akrabanı kötleyerek acaba kardeş bulacak mısın?) (İsmail ve Gümüş,1995: 46)

As ustağanıñ azabı bar. (Aş pişirenin zahmeti olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48)

Asıq oynağan azar, dop oynağan tozar. Bärinen de qoy bağıp, köten jegen ozar. (Aşık oynayan azar, top oynayan yıpranır. Hepsinden de koyun bakıp kuyruk yiyen gelişir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 49)

At baspaymın degen jerin üş başadı. Er barmaymın degen jerine üş baradı. (At basmayacağım dediği yere üç kez basar. Er gitmeyeceğim dediği yere üç kez gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 50)

Atqa tarlıq qılğan jawşılıq körer, asqa tarlıq qılğan aşarşılıq körer. (Ata eziyet veren düşmanlık görür, aşa cimrilik yapan kıtlık görür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53)

Ata körgen oq janar, ana körgen ton pişer. (Ata gören ok yapar, ana gören don biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53)

Ata ölip bala qalsa, muratına jetkeni. Bala ölip ata qalsa, armanı ketkeni. (Ata ölüp çocuğunun kalması, muradına ulaştığıdır. Çocuk ölüp atasının kalması, ümidinin kaybolduğudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53)

Atası jaman alğanın jamandaydı, tuwısı jaman tuwğanın jamandaydı. (Atası kötü olan eşini kötüler, soyu kötü olan akrabasını kötüler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 55)

Atası ölgen jön jetim, anası ölgen şın jetim. (Atası ölen;yarım yetim, anası ölen; gerçek yetim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56)

Otqa jaqın küyedi, qorqaq degen durıs. Ajal jetpey ölmeydi, batır degen durıs.(Ateşe yakın yanar, korkak dediğin doğru. Ecel yetmeden ölmez, batur dediğin doğru.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57)

Ottı üflegen jağadı, şındıqtı izdegen tabadı. (Ateşi üfleyen yakar, gerçeği arayan bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57)

Ottı jağa almağan kösewin örteydi. (Ateşi yakamayan ökseğiği yandırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57)

Ot köringen jaqqa jürme, iyt ürgen jaqqa jür. (Ateşin görüldüğü tarafa gitme, itin havladığı tarafa git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57)

At ayağan erin arqalaydı. (Atına acıyan eyerini arkasında taşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 61)

Atına äli kelmegen arısın töbeleydi. (Atına gücü yetmeyen bağladığı direği döver. (İsmail ve Gümüş,1995: 61)

Atın sabağan dosınan ayrılardı. (Atını döven dostundan ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 61)

Atpaz körge at tanır, ustaz körge hat tanır. (Attan anlayan at tanır, üstad gören hat tanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 62)

Añ atalmağan mılığınan köredi, qayıp kelip qatınınan köredi. (Av avlayamayan tüfeğinden bilir, dönüp gelip hanımından bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 62)

Ayağı kişi süygenin kiyer, ayağı ülken sıyğanın kiyer. (Ayağı küçük olan sevdiğini giyer, ayağı büyük olan sığanı giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64)

Ayağınan süringen turadı, awzınan süringen jıgıladı. (Ayağından sürüklenen kalkar, ağzından sürüklenen yıkılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64)

Buttı bılğağan jurttı bılğaydı. (Ayağını sallayan yurdu bulandırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64)

Kebis urlağan bir kisi, kämändi bolar mıñ kişi. (Ayakkabı çalan bir kişi, şüphelenilen bin kişidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64)

Ayuwdan qorıqqan ormanğa barmas. (Ayıdan korkan ormana varmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 65)

Aygırmen oynağan at, arqasın aldıradı. (Aygırla oynayan at, arkasını dişletir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 65)

Ayuwğa namaz üyretken tayaq, mollağa namaz üyretken tamaq. (Ayıya namaz öğreten dayaktır, mollaya namaz öğreten yemektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 66)

Ayran işken qutılar, şelek jalağan tutılar. (Ayran içen kurtulur, helki yalayan yakalanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 66)

Az astı ayağan, köp astan qur qalar. (Az aşı esirgeyen çok aştan geri kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 67)

Az söylegen danalıq, köp söylegen nadandıq. (Az söylemek alimlik, çok söylemek cahilliktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 67)

Kem jeseñ, törge sığaradı, törge sığaradı, köp jeseñ körge. (Az yersen baş köşeye çıkarır çok yersen mezara indirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 67)

Azdı ayağan, köpten qur qaladı. (Azı esigeyen çoktan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68)

Zireyil aşuwlansa bergen janın alar, bay aşuwlansa baqqızğan malın alar. (Azrail kızarsa verdiği canı alır, zengin kısarsa baktırdığı malı alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68)

Ke körgeñ oq jonar, şeşe körgeñ ton pişer. (Baba gören ok yontar, ana gören don biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 69)

Ke suramağan jaydı ana suraydı, ke quramağan astı ana quraydı. (Babanın sormadığı şeyi ana sorar, babanın yapmadığı aş ana yapar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70)

Kesin sıylamağan kisini balası sıylamaydı. (Babasını saymayan kişiyi çocuğu saymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70)

Gülşi bir gül ösirgeñşe, jüz tikenniñ uwin jutadı. (Bahçıvan bir gül yetiştirene kadar, yüz gül dikeninin acısını çeker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71)

Gülşi bir gül ösirgeñşe kadar, jüz tikenniñ uwin jutadı. (Bahçıvan bir gül yetiştirene kadar, yüz gül dikeninin acısını çeker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71)

Baqpen asqan patşadan, mıymen asqan qara artıq, Namısın satqan kâriden, eñbegin satqan bala artıq. (Bahtından yükselen padişahın kafasıyla yükselen halk üstündür, namusunu satan yaşlıdan çalışıp kazanan çocuk üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71)

Baqqañ bağıp qaladı, baqpağan qarap qaladı. (Bakan bakıp kalır, bakmayan seyredip kalır.) (KA71)

Bası awırmağanın külkisi tüzıw. (Başı ağrımayanın keyfi yerindedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Bası awırıp, baltırı sızdağanıñ tãñirimen isi joq. (Başı ağrıyıp baldırı sızlamayanın Tanrıyla işi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Bastı buzğan balta, jılqını buzğan mañqa. (Başı bozan balta, atı bozan sümük.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Bas şıqqan jerden ıyıq ta şığadı. (Başın çıktığı yerden omuz da çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Basınan ayrılğan şaşına qayğırmaydı. (Başından ayrılan saçını kaygı etmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Kisi bergen ırıs bolmas, öziñdiki öziñe ottay ıstıq. (Başkası veren hoş olmaz, kendi kazanan zevkli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Bastağanğa maqtanba, bitken soñ maqtan. (Başladığına övünme, bittikten sonra övün.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Jawlıq kiygenniñ bəri qatın emes, börük kiygenniñ bəri batır emes. (Başörtüsü giyenin hepsi hatun değildir, börk giyenin hepsi bahadır değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Bassız bergen mal mazaq, waqıtsız bergen til mazaq. (Başsız verilmiş hayvana vah, vakitsiz konuşan dile vah.) (İsmail ve Gümüş,1995: 77)

Menmendigiñ tuwğan anaña da jaqpas. (Bencil, onu doğuran anaya da hoş gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 80)

Bereje tilegen ozar, topalañ tilegen tozar. (Bereket dileyen ilerler, kayga dileyen dağılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 80)

Pısağı bar süygenin jer, pısağı joq tiygenin jer. (Bıçağı olan sevdiğini yer, bıçağı olmayan tuttuğunu yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82)

Ular etin jeğenge üyrek eti borıq tatıydı. (Bildircin etini yiyene ördek eti lezzetli olmaz. (İsmail ve Gümüş,1995: 82)

Bödenini tar aynaldırğan uşuradı, keñ aynaldırğan soğadı. (Bildircini yakından yakalayan uşurur, uzaktan yakalayan vurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82)

Qoy degende qoymağan araşağa zar bolar. (Bırak dediğinde bırakmayan aracıya muhtaç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82)

Murtqa jaggan mayğa qarın toymas. (Bıyığa sürülen yağla karın doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Pişilgen ton tar kelmes. (Biçilen don dar gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Küyregennen küygen artıq. (Bidenen yanan iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Bilgeniñ bir toğız, bilgeniñ toqsan toğız. (Bildigin bir dokuz, bilmediğin doksan dokuzdur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Bilgen kişi urnı baqır deydi, bilmegen kişi urnı batır deydi. (Bilen kişi hırsıza fakir der, bilmeyen kişi hırsıza yiğit der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Bilgenge jır, bilmegenge “dır”. (Bilene türkü, bilmeyene “dırdır”). (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Bilim alıw-ıynemen qudıq qazğanday. (Bilim öğrenmek; iğne ile kuyu kazmak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Bilimdi ölse, qağazda atı qalar; ustaz ölse, istegen zatı qalar. (Bilimli ölürse kağıtta adı alır, üstad ölürse yaptığı işi kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85)

Bilmegen jerdiñ oy-şuqırı köp. (Bilinmeyen yerin ovası çukuru çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85)

Selteñdegen köp söz, körmedim degen bir söz (Biliyorum gördüm dediğin çok söz, görmedim dediğin bir sözdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85)

Mıñ adam salğan köpirdi, bir adam buzadı, bir adamnıñ jaqqan otına on adam jılınadı. (Bir adamın kurduğu köprüyü, bir adam bozar. Bir adamın yaktığı ateşle on adam ısınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 86)

Mıñ ret estigennen, bir ret körgeñiñ däl. (Bin kere işittiğinden, bin kere gördüğün daha doğrudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 87)

Mıñdı aydağan birdi minedi. (Bini süren bire biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Mıñdı aydağan da birdi minedi, birdi aydağan da birdi minedi. (Bini süren de bire biner, biri süren de bire biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Bir aştıñ bir toqtıǵı bar, bir barlıqtıñ bir joqtıǵı bar. (Bir açlığın bir tokluğu vardır, bir varlığın bir yokluğu vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Bir adamnıñ işine, bir –aq ayaq as sıyadı. (Bir adamın karnına, bir kase aş sığar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88)

Bir eñbek etken, eki etedi, eki etken ädet etedi. (Bir emek veren, iki eder, iki eden adet eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir kemege mingenniñ janı bir.(Bir gemiye binenin canı da birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir körgeñ bilis, eki körgeñ tanıs. (Bir gördüğün biliş, iki gördüğün tanış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 89)

Bir kün tuzın tatqanğa, qırıq kün sälem. (Bir gün tuzunu tattığına, kırk gün selam ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 90)

Bir qarlıǵaş kelgenmen jaz bolmaydı. Bir sawısqa kelgenmen qıs bolmaydı. (Bir kırlangıcın gelmesiyle yaz olmaz, bir saksığanın gelmesiyle kış olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91)

Birewdi azaptaǵanıñ, öziñdi mazaqtaǵanıñ. (Birini zora sokman kendinle alay etmen gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94)

Birewden alǵanıñ qolı qısqa, birewden jegenñiñ tili qısqa.(Birinden alanın eli kısa olur, birinden yiyenin dili kısa olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94)

Birew bilgendi birew biler, birew jılaytınğa birew küler.(Birinin bildiğini biri bilir, birinin ağladığına biri güler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 95)

Birewdiñ buzawına degeñiñ, öziñnin ögiziñe boladı.(Birinin buzağına değmek, kendi öküzüne değmek gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 95)

Birikken jüz bıtırañqı mıñdı aladı. (Birlik olan bir boy dağılan bin boyu yener.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Köppen körgenniñ armanı joq. (Birlikte sıkıntı çekenin pişmanlığı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Bitken iske sınşı köp, pısqañ asqa jewşı köp. (Biten işi eleştiren çok, pişen aş yemeğe gelen çok olur. (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Biteyin dep turğan sawdağa, bedeldi deldal tap bolar. (Bitecek olan pazarlığa, iyi kalpli aracı rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Bitken istiñ mini joq, bitirgen erdiñ kemi joq. (Biten işin kusuru olmaz, bitiren erin eksiği olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

“Biz” degen jigiti şarıqtaydı, “men” degen jigiti arıqtaydı. (Biz diyen yiğit yükselir, ben diyen yiğit zayıflar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 97)

Burın şıqqan müyiz suraymın dep qulağınan ayrılıptı. (Boynuz kulağı geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99)

Boyınday boy tabılğanmen, oynınday oy tabılmas. (Boyun gibi boy bulunsa bile, düşüncen gibi düşünceli bulunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99)

Bülingen eldiñ daw şarı bitpes, öleñşil qızdıñ awjarı bitpes. (Bölünen halkın davası derdi bitmez, türkücü kızın avcarı bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Jarılğandı jaw aladı. (Bölüneni düşman yener.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Bölingendi böri jeydi. (Bölüneni kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101)

Biydaydıñ kewdesin kötergeni-daqılı joqtığı, jigittiñ kewdesin kötergeni-aqılı joqtığı.(Buğdayın gövdesinin dik durması tahılının yokluğundandır. Yiğidin gövdesinin dik durması aklının yokluğundandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101)

Tapqañ quwanadı, tanığan aladı. (Bulan sevinir, tanıyan alır, sabah soğuk olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 102)

Buyırğanğa tis tiyedi, buyırmağanğa iş küyedi. (Buyurana nasip olur, buyurmayanın işi yanar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 102)

Buzawdı urlağan ögizdi de urlaydı, tüymeni urlağan tüyeni de urlaydı. (Buzağı çalan öküzü de çalar. Düğmeyi çalan deveyi de çalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103)

Alıp bolsañ jerdey bol, bärin şıdap kötergen, tunıq bolsañ suwday bol, kir bitkendi ketirgen. (Büyük olursan yer gibi ol, her şeye dayanıp kaldıran, berrak olursan su gibi ol, bütün kiri gideren.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103)

Janın ayamağan jaw aladı, malın ayamağan daw aladı. (Canını esirgemeyen düşmanı yener, malını esirgemeyen davayı kazanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 106)

Şaqrğan jerden qalma, şaqırmağan jerge barma. (Çağırılan yerden kalma, çağırılmayan yere varma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110)

Zaman jaman emes, zamanğa say bolmağan jaman. (Çağ kötü değil, çağa uymayan kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110)

Eñbeksiz tapqan altınnan, eñbekpen tapqan jez artıq. (Çalışmadan kazandığın altından, çalışıp kazandığın kurşun daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

Eñbeksiz tapqan mal esepsiz. (Çalışmadan kazandığın mal hesapsız olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

Eñbekpenen tapqanıñ, şeker baldan tatqanıñ. (Çalışmakla bulduğun, şeker ile baldan tattığın gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114)

Eñbekpen tapqan as-bal, eñbeksiz tapqan as-zär. (Çalışmakla kazanılan aş;bal, tembellikle kazanılan aş;zehirdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114)

Ketpen şapqannan kem bolmaysıñ, kürek ustağannan qor bolmaysıñ. (Çapa çapalamakla bir şey kaybetmezsin, kürek tutmakla horlanmazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 115)

Tarıqqan tabadı, ekken emedi. (Çekip koparmak kötü atın işi, sonunu bırakmayan kötünün işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 116)

Tuwırlıǵı jırtıq üy törege jaqqas, tuwrasın söylemegen töre qarağa jaqqas. (Çatısı delik evi bey sevmez, doğrusunu söylemeyen beyi halk sevmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 116)

Dıyqan ekkenin jeydi, şarwa baqqanın. (Çiftçi ektiğini yer, çoban beslediğini.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117)

Balanıñ basına aydar qoyğan özi emes, äkesi. (Çocuğun başına aydar koyan kendisi değil babasıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 119)

Köptiñ küşi köldey, köşip jürgen eldey. (Çoğunluğun gücü göl gibi, göçüp yürümüş il gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 121)

Köp qıdırğan kezbe bolar, köp söylegen ezbe bolar. (Çok dolaşan sürtük olur, çok söyleyen geveze olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köp oylağan tabar, köp ürlegen jağar. (Çok düşünen bulur, çok üfleyen yakar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köp jürgen kögerer, köl aqqan jerge nur kirer. (Çok gezen inkişaf eder, gölün akıttığı yere nur iner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köpten dämetken azdan qur qalar. (Çok isteyen azdan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köp estigennen bir körgen artıq. (Çok işitenden bir gören daha iyi bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köp söylegen köpten alıstaydı, köp istegen köpten qalıspaydı. (Çok konuşan çoğunluktan uzaklaşır. Çok çalışkan çoğunluktan geri kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123)

Köp jortqan iyt küşalağa jolıǵar.(Çok koşan it ağıya rastlar.)(İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Köp jortqan tülki terisin aldırar . (Çok koşan tilki derisini aldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Köp oynayan bir jılar. (Çok oynayan bir de ağlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Köp maqtaǵannıñ bärim körkem emes. (Çok övülenin hepsi güzel değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124)

Köp atqanmen mergen bolmas, köp aytqanmen şeşen bolmas. (Çok vurmakla nişancı olunmaz, çok konuşmakla hatip olunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125)

Köp jasağan bilmeydi, köp körgen bileği. (Çok yaşayan bilmez, çok gören bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125)

Köp jasağan qurdasınan ayrıladı. (Çok yaşayan yaşıtından ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125)

Şölde ösken kesertki suwdı körip uw depti. (Çölde büyüyen çekirge suyu görünce zehir demiş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126)

Or jaǵalağan birde bolmasa, birde qulaydı. (Çukur kenarında yürüyen bir gün olmazsa, başka bir gün düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 126)

Tawda tuwǵan qulannıñ eki közi tasta bolar, aştıqta tuwǵan balanıñ eki közi asta bolar. (Dağda doğmuş kulanın iki gözü taştta, yoklukta doğmuş çocuğun iki gözü aştta olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128)

Keñes qılğan el azbas, keñinen pişken ton tozbas. (Danışal millet kötü yola düşmez, bol biçilen don eskimez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 129)

Ösek aytqan äyel abısınğa zar, urlıq qılğan er tabısına zar. (Dedikodu eden kadın eltisine muhtaç, hırsızlık eden er kazanca muhtaçtır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 131)

Tiıyirmende tuwǵan tışqan dürsilden qorqqpas. (Değirmende doğan fare gürültüsüden korkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132)

İyi qanbağan qayıs arqan bolmas. İylewi jetpegen teri kiyim bolmas.(Derisi yumuşamayan kayış urgan olmaz, tabaklanması iyi yapılmayan deri giyim olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 133)

Dert, dertten saqtanbağan mert. (Dert, dertten korunmayan merttir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 133)

Tüye qarağan jawğa jolıǵar, sıyır qarağan toyğa jolıǵar. (Deve arayan düşmana rastlar, inek arayan düğüne rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134)

Tüye soyğan eşki soyğannan dāmetedi. (Devekesen keçi kesenden ümit eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134)

Tüyge tuwğan kün botağa da tuwadı. (Devenin başına gelen yavrusuna da gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134)

Tüye mingen qoy işinde jasırına almas. (Deveye binen koyun içinde saklanamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 135)

Añdımay söylegen awırmay öledi. (Dikkat etmeden söyleyen hastalanmadan ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136)

Añdımağan awızdan tañdamağan söz şıǵar. (Dikkat etmediğin ağızdan istenmeyen söz çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136)

Abaylap uşpağan qus, qanatınan ayrılır. (Dikkatli uçmayan kuş, kanadından ayrılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 137)

Tisi şıqqan balağa, şaynap bergen as bolmas. (Dişi çıkan çocuğa çiğnenip verilen yemek, yemek olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 138)

Dil aytqan jeñer. (Doğru söyleyen kazanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 139)

Toñğa jatqan mal oñbas, tobırğa tüsken is oñbas. (Donda yatan maldan, çok karışılan işten hayır gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 140)

Dostıq quwğan tozbaydı, ar-namıs quwğan azbaydı. (Dostluk arayan geri kalmaz. Ar namuz arayan yoldan çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 142)

Toya jegen asta dām bolmas, topas söylegen sözde mām bolmas. (Doyarak yenilen yemekte tat olmaz, aptalca konuşulan sözde anlam olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144)

Qayıp kelgen qızğa qırındawşı köp. (Dönüp gelen kıza yakınlaşan çok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144)

Quda bolmay, qul biyigin sura, quda bolğan soñ, qul da bolsa sıyla. (Dünür olmadan kulun etkisini sor, dünür olduktan sonra kul olsa da say.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146)

Ernek quwğan pälege jolıǵadı. Eñbek quwğan qaznağa jolıǵadı. (Düşkün olan belaya girer, çalışkan olan hazineye girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 148)

Jawdı ayağan jaralı qalar. (Düşmana acıyan yaralı kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 149)

Jawdan ayağan jalğız atıñ, jarğa tüsip ölsin. (Düşmana karşı savaşmayan tek atın yardan düşüp ölsün.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150)

Jawğa jalıñğanmen jandı qoymas. (Düşmana yalvarmakla canını bağışlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150)

Jawdıñ bergen balınan dostıñ bergen suwı artıq. (Düşmanın verdiği baldan dostun verdiği su iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 151)

Duşpan aralasqan ereges jaman, pısaq aralasqan tobeles jaman. (Düşmanla olan kavga büyüktür, bıçakla olan kavga büyüktür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 152)

Ajaldı tışqanğa aş mısıq tap bolar. (Ecelini isteyen fareye aç kedi rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156)

Depsiz tuwğan ulıñnan, aqıldı tuwğan qıs artıq. (Edepsiz doğan oğlundan, akıllı doğan kız daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156)

Jer qadırın bilmeydin, jer ekpegen adamdar. (Ekin ekmeyen adamlar toprağın kadrini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 157)

Egini orılmağanıñ arabası qur, qırmanı soğıлмағанıñ qambası qur. (Ekin biçilmeyenin arabası ho, harmanı hasat etmeyenin ambarı boş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 158)

Eginniñ jayın ekken biler, arbanıñ jayın jekken biler. (Ekinin halini eken bilir, arabanın halini koşan bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 158)

Qoldan kelgen jumıstı keşiktiriw ne kerek. (Elden gelen işi geciktirmeye ne gerek?) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Elge qılğan jaqsılıq elenbey qalmaydı. (Ele yapılan iyilik karşılıksız kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Qol jetpeytin önerdi, jan qıynağan er tabarar, jarğa bitken japıraqtı, jannan keşken nar tabar. (Elin ulaşamadığı hüneri, canını zora sokan er bulur, yamaçta biten yaprağı, canından vazgeçen nar bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Qolıña ustağan qılıştıñ alaqañıñda izi qalar. (Elinde tuttuğun kılıcın avucunda izi kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 162)

Qolınan kelgen qonşınan basadı. (Elinden gelen koncıyle basar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 162)

Oolıña tüsken dāwletti tuta bil. (Eline geçen zenginliği tutmayı bil.) (İsmail ve Gümüş,1995: 162)

Nasıbay atqan kisiniñ tisin urıp sındır. (Enfiye çeken kişinin dişini vurup kır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163)

Er erinse ez bolar, ez bolğan soñ söz bolar. (Er erinirse aptal olur, aptal olduktan sonra söz olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 164)

Er sıylagan esikke otırmas. (Eri sayan eşiğe oturmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 166)

Erdiñ erligin bilmegen, eldiñ birliğin bilmeydi. (Ein erliğini bilmeyen, ilin birliğini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 167)

Erin sıylagan qatın, elin de sıylaydı. (Erini sayan kadın, halkını da sayar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168)

Erinip istegen oñbas, jamandıqqa baqıt qonbas. (Erinerek çalışan onmaz, kötülüğe baht konmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 168)

Ertes turğan jigittiñ ırısı artıq, erte turğan äyeldiñ birisi artıq. (Erken kalkan yiğitin rızfkı fazla, erken kalkan hanımın bir işi fazla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 169)

Eski meşitke kökek azanşı, eski ketken elge ösek azanşı. (Eski mescide gugukkuşu ezancı, akı yok olan halka dedikodu ezancıdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 170)

Et jasağan jerde kisiñ bolsun. (Et pişirilen yerde adamın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 172)

Jattap alğan sabaqtıñ juğımı bolmas. Jatıp işken tamaqtıñ siñimi bolmas.(Ezberlenen dersin faydası olmaz, yatarak yenen yemeğin sindirimi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 173)

Jarlınıñ tapqanı bay awzında, qaraşanıñ tabqanı han awzında.(Fakirin kazandığı zenginin ağzındadır.Halkın kazandığı hanın ağzındadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 176)

Nawbay japqan nanın bileği. Piskeni men qamın bileği, satuwşı onıñ sanın bileği. (Fırıncı pişirdiği ekmeği bilir, piştiğini ya da hamlığını bilir, satıcı onun sayısını bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179)

Qaramıqtıñ dani bolğanşa, biydaydıñ sabanı bolğan artıq. (Fiğın tanesi olmaksız, buğdayın samanı olmak daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179)

Tünde jürgen jol tawsılmas. (Geceden gidilen yol bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Keş bastağan keşiger. (Geç başlayan gecikir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 182)

Ötken kün uşqan quspen teñ, şaqırsan da kelmeydi. (Geçen gün uçan kuş gibidir, çağırırsan da gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183)

Jasında berekesi bolmağanıñ, qartayğanda merekesi bolmas. (Gençliğinde bereketi olmayanın, yaşlandığında mutluluğu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Jasında bosqa ketken waqıttar, eseygende jüregiñde dert bolar. (Gençliğinde boş giden vakitler, yetişkinliğinde yüreginde dert olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Jastıqta köregeni bolmağannıñ, öskende kisiligi de bolmaydı. (Gençliğinde görgüsü olmayanın, yetişkinlikte kişiliği de olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Artta qalğandı ayuw jer, bölek ketkendi böri jer. (Geride kalanı ayı yer, ayrı gideni kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 186)

Qıdırıp jegen quyırıqtan, eñbekpen jegen ökpe artıq. (Gezerek yediğin kuyruktan çalışarak yediğin akciğer daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187)

Köşkende kölik tiymegen qonğanda minip otıradı. (Göçerken köliği olmayan konduğunda biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189)

Köş mänisin bilmegen köşkende kölik öltirer. (Göç usulünü bilmeyen göçerken kölik öldürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189)

Köñilge jaqqandı alma, köpke jaqqandı al. (Gönlün beğendiğini alma, herkesin beğendiğini al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 192)

Köñilge tüsken ottı kömseñ de sönbeydi. (Gönüle düşen ateşi gömsen de sönmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193)

Körıp bilgen köriktiden körmey bilgen tekti artıq. (Görüp aldığın güzelden görmeden aldığın asil daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 194)

Köz körmegenge küdik keltirme, küdik- ötiriktiñ jalanıñ bir türü. (Gözün görmediğine şüphe etme, şüphe yalanın iftiranın bir türüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 196)

Küşine sengen qustay uşadı, duşpanına sengen murttay uşadı. (Gücüne güvenen kuş gibi uçar, düşmanına güvenen bıyık gibi kesilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197)

Küşine sengen qustay uşadı, duşpanına sengen murttay uşadı. (Gücüne güvenen kuş gibi uçar, düşmanına güvenen bıyık gibi kesilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197)

Gürildep kelgen jawdan, külimdep kelgen qas jaman. (Gürleyerek gelen düşmandan gülerek gelen düşman kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

Asqan asqannan jurt qaşqan. (Haddini aşandan halk kaçır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 201)

Aqıyqatın aytqan er atanar, antınan qaytqan qor atanar. (Hakikati söyleyen er tanınır, yemininden dönen hor tanınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 201)

Elge sıymağan jerge de sıymas. (Halka sığmayan yere de sığmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Köpti sökken kögermes. (Halkı kınayan ilerlemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Köpti jamandağan kömiwsiz qalar. (Halkı kötöleyen gömülmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Jurt maqtağan jigittiñ qıdırı bar, jurt maqtağan äyeldiñ qadırı bar. (Halkın övdüğü yiğidin değeri vardır, halkın övdüğü kadının değeri vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Elin oylamağanıñ erligi zıya, erteñin oylamağanıñ tirligi zıya. (Halkını düşünmeyenin erligi boşuna, yarını düşünmeyenin diriliği boşuna.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Elin süygen er bolar, elin jegen qor bolar. (Halkını seven er olur, halkını sömüren hor olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Elin süygenniñ eñsesi biyikteydi. (Halkını sevenin itibarı yükselir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 204)

Aramnan alğan tüyeden, adaldan alğan eşki artıq. (Haram alınan deveden, dürüstçe alınan düğme iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206)

Awırıp jazılğan jan olja, joğalıp tabılğan mal olja. (Hasta olup iyileşen can, şanstır. Kaybolup bulunan mal da şanstır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awruw şıqpağan jannan dämeli, jalqaw bitpegen maldan dämeli. (Hasta çıkmayan candan; tembel, bitmeyen maldan daha ümitlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 207)

Awruwdıñ aldın almağan öledi, dawdıñ aldın almağan töleydi. (Hastalığın önemini almayan ölür, davanın önlemini almayan öder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 208)

Opasızğa koñıl qoyğan dıywana. (Hayırsıza gönül koyan divanedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Tawdıñ şöbin köksegen buğı aştan öledi. (Her dağın odununu yemek isteyen geyik acından ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211)

Kez kelgen jerde söyleme, kezegi kelgen jerde söyle. (Her yerde söyleme, yeri geldiğinde söyle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212)

Är kim tapqanın teke qoyadı. (Herkes bulduğunu baş seçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212)

Kimniñ özi şıqqan tawı biyik. (Herkesin çıktığı dağ yüksektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 212)

Tük tappağan tuz jalaydı. (Hiçbir şey bulamayan tuz yalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 215)

Maqalsız söz awızdıqsız qalğan attay boladı, maqaldı söz aq jazğan hattay boladı. (Hikmetsiz söz gemsiz kalan at gibi olur, hikmetli söz ak kağıtta yazılan hat gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 215)

Qırın aldırğan jigit qırqında şal bolar. (Huzurunu kaybeden yiğit kırkında yaşlanır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216)

Öner ağıp jatqan bulaq, bilim janıp turğan şıraq. (Hüner akıp duran bulaktır, bilim yanıp duran ışıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216)

Öner quwğan zor bolar, ösek quwğan qor bolar. (Hüner peşinde olan büyük olur, dedikodu peşinde olan hor kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

Önerdi köp bilgen dana bolar, önersizdiñ isi şala bolar. (Hüneri çok bilen alim olur, hünersizin işi yarım yamalak olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 217)

İyne ötken jerden jip te öter. (İğne geçen yerden ip de geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220)

Eki kemeniñ quyrığın ustağan suwğa ketedi. (İki geminin kuyruğunu tutan suya batar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221)

Eki jastı ayırğannıñ obalı bar, eki jastı qosqannıñ sawabı bar. (İki genci ayıranın vebalı olur, iki genci birleştirenin sevabı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221)

Eki sıyrı sawğannıñ oyranı bar, eki qatın alğannıñ oyranı bar. (İki inek sağanı ayranı bol olur, iki kadın alanın kavgası bol olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 222)

Eki söylegen ezden bez, el tıñdamaytın sözden bez. (İki sözlü aptaldan uzak ol, başkasının dinlemediği sözden uzak ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)

Qamqa tonniñ qadiriñ jamılıp jatqan qart biler. (İnce donun kadrini yumulup yatan yaşlı bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)

Sıyrı sıypağandı jaman sıylağandı bilmeydi. (İnek sevgi, kötü insan saygı bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 226)

Adam wağdada tursa, söz qadiriñ bilgeni, turmasa- ölgeni. (İnsan sözünde durursa, söz kadrini bildiği, durmaz; öldüğü anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 227)

Adamgerşilikke amalğan üş sewap: Şölge qudıq qazğan bir sawap, özenge köpir salğan bir sawap, jolğa ağaş ekken bir sawap. (İnsancılığa ait üç sevaptır: Çöle kuyu kazmak bir sevap. Irmağa köprü kurmak bir sevap, yola ağaç dikmek bir sevaptır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 228)

Kisi kirmegen üy molamen teñ, kisi kirmegen meşit qoramen teñ. (İnsanın girmediği ev mezarla denktir, insanın girmediği mescit ahırla denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229)

İyttiñ awzına tüsken et, qansoqta bolmay şıqqas. (İtin ağzına düşen et kan olmadan çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235)

Jaqsı körgeñin aytadı, jaman bergenin aytadı. (İyi gördüğünü söyler, kötü verdiğini söyler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239)

Jaqsı adam qartaysa, janıp turğan ottay. Jaqsı adam qartaysa, jeli şıqqan doptay. (İyi insan yaşlanırsa, yanıp duran ateş gibi olur; kötü insan yaşlanırsa, havası çıkan top gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsı adam qartaysa, jazıp qoyğan hattay. Jaman adam qartaysa, pıqsıp janğan birdey. (İyi insan yaşlanırsa, yazılmış hat gibi olur. Kötü insan yaşlanırsa, yavaş yanan ateş gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Sätin salğan awruwğa, ne bolsa, sol em boladı. (İyileşecek hastalığa ne olsa da o ilaç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 245)

Opağa barğan ağarar, josağa barğan qizarar. (İyiliğe giden ağarır, kötülüğe giden kızarır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 245)

Kötere almağan şoqpar basqa da böksege de tiyedi. (Kaldıramadığın sopa başa da kıça da değer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 251)

Qasıqtap jıynağandı şömiştep tökpe. (Kaşıkla topladığını çomçayla dökme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Adaspaymın degen adam, taltüste adasadı. (Kaybolmayayım diyen adam, gün ortasında bile kaybolur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259)

Kiyiz jamılğan suw bolmas.(Keçe örtünen ıslanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262)

Süyekten sınğan sözden sınğan jaman. (Kemikten kırılından sözden kırılan daha kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 265)

Süyekten alğan awruw jaman, süyektesiñnen şıqqan daw jaman. (Kemikten olan hastalık kötü, akrabadan olan dava kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 265)

Bas sawğalağannan batır şıqqas. (Kendi başını düşünenenden yiğit çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 265)

Öz basınıñ boğın körmegen kisi basınıñ şoğın köripti. (Kendi başının bokunu görmeyen, başkasının bir tutam saçını görmüş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266)

Öz degeñiñ öziñe özgeñin erme sözine. (Kendi dediğin kendine başkasının inanma sözüne.) (İsmail ve Gümüş,1995: 266)

Öz ininde körtüşqan da köregen. (Kendi ininde köstebeğin de gözü görür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Öz qadirin bilmegen otan qadirin de bilmes. (Kendi kadrini bilmeyen vatan kadrini de bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Öziñ tappağan dünyeniñ qadiri joq. (Kendi kazanamadığın malın kadri olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Öz betin ayamağan, kisi betin şiyedey qıladı. (Kendi yüzünü korumayan başkasının yüzünü kızartır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Öz süygeniñ öziñe er köriner köziñe. (Kendi sevdiğin kendine, güzel görünür gözüne.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Öziñ üşin istegen eñbek- qarğa basqan tañba. Eliñ üşim istegen eñbek-tasqa basqan tañba. (Kendin için verdiği emek; kara basılan damgadır, halkın için verdiği emek; taşa basılan damgadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Özine istegen ökiniş erter, köpşilikke istegen maqsatqa jeter. (Kendine çalışan pişman olur, halka çalışan maksadına ulaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Özin süygendi alğanşa, öziñdi süygendi al. (Kendinin sevdiğini alacağına, kendini seveni al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 269)

Özi kelgen tekeniñ özin atpa, közin at. (Kendisi gelen tekenin kendisine atma gözüne at.) (269)

Kebek jegen at jüyrik bolmas. (Kepek yiyen at koşucu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Qatın bastağan erkek oñbas. (Kılıbık erkek muvaffak olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Qılıştı sermey almağan özine tiygizer. (Kılıcı sallamayan kendine değdirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Qılışınan qan tamğan batırdı, tilinen bal tamğan aqın aladı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271)

Aşarlıqta jegen quyqanıñ dāmi ketpes. (Kıtlıkta yediğin et parçasının tadı damağından gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275)

Qız almağan jigittiñ qırıq qızda dāmesi. (Kız almayan yiğidin kırk kızda ümidi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275)

Qonaqtı qondırğan soñ toñdırma. (Konuğu yerleştirdikten sonra dondurma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 281)

Qonağın süymegen balasın uradı, ya üyin sııradı. (Konuğunu sevmeyen çocuğunu döver ya da evini süpürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 281)

Qonaqdan ayağını şaytanğa buyırar. (Konuktan esirgediğin şeytana nasip olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282)

Söylep üyrenge awız jıdırılağanın qoymas. (Konuşmaya alışan ağız kıpırdamadan durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282)

Qoy baqqan qorlıq emes, quyrıq jeydi. (Koyun besleyen zorda değil, kuyruk yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 285)

Böriden qorıqqan ormanğa barmaydı. (Kurttan korkan ormana gitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 303)

Maldı bilmegen, paydanı taba bilmeydi. (Mala bakmayan faydasını da bulamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 309)

Maydanğa kirgeniñnen ne payda, jawğa oq atpağan soñ, qolqozğa kirgeniñnen ne payda, eñbekkün tappağan soñ.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312)

Maydanda sınılğan elde äziz. (Meydanda sınanan, halk arasında azizdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312)

Muradan qalğan mülük tozadı, muradan qalğan öner ozadı. (Mirastan kalan mülk eskir, mirastan kalan hüner gelişir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313)

Molda bilgenin oqıydı, sawısqa tapqanın şoqıydı. (Molla bildiğini okur, saksagan bulduğunu gagalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 314)

Molda qılğan qatasın aytpaydı, bergen batasın aytadı. (Molla yaptığı hatasını söylemez, veren duasını söyler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 314)

Näpsi degen bäledür, janğan otqa saladur. (Nefis dediğin beladır, yanan ateşe düşürür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318)

Näpsisin tıya bilgen adam sultan bolar. (Nefsine hakim olmasını bilen adam sultan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318)

Aqpanğa aldanğan, malınan ayrılar. Duşpanğa aldanğan, janınan ayrılar. (Ocak ayına aldanan malından olur, düşmana aldanın canından olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320)

Otın degen şöp bolar, jıynay berseñ, köp bolar. (Odun dediğin ot olur, her zaman toplarsan çok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 320)

Oqımay nadan bolğannan, oqıp nadan bolğan jaman. (Okumadan cahik olandan, okuyup cahil olan daha kötüdür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 322)

Qarmaq salğan qartaymas, arğımaq mingen arımas. (Olta atan yaşlanmaz, asil ata binen zayıflamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 323)

Şöp sıqqan jerge, köl turğan jerge. (Otun çıktığı yere, gölün durduğu yere git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325)

Ögizge tuwğan buzawğa da tuwadı. (Öküze doğan talih buzağıya da doğar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 327)

Ögizdi örge aydağanıñ ömiri öksiydi. (Öküzü yokuşa sürenin hayatı zorlaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 327)

Ölgenniñ ornın tıwğan basadı, ketkenniñ ornın kelgen basadı. (Ölenin yerini akraba alır, gidenin yerini gelen alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Öleyin degen tısqan, mısıqtıñ quyuğuymen oynaydı. (Ölmek isteyen sıçan kedinin kuyruğuyla oynar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Tös ayıldıñ batqanın iyesi bilmes, atı biler. Er jigittiñ qadırın ağayın bilmes, jat biler.(Ön kalanın battığını sahibi bilmez atı bilir, er yiğidin kıymetini akrabası bilmez, el bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 329)

Burın qonğan qonıs aladı, keyin qonğan öris aladı. (Önce konan konacak yer alır, sonra konan otlak alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Ayıp qoyğan soñğılıqqa jaqsı, irep qoyğan soyımdılıqqa jaqsı. (Önce söylemek sonrası için iyidir, ayırıp konulan kurbanlığa iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 330)

Alğıs alğan tekti emes, qarğıs alğan köktemes. (Övgü alan, boş olmaz, karğış alan ilerlemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 331)

Keşirim alğan jigit atın alar, keşirim qılğan batır qapı qalar. (Özür dileyen yiğit atını alır, affeden yiğit pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 332)

Qansoqta jegen iyt toymaydı, para jegen biy toymaydı. (Pis kan yiyen it doymaz, rüşvet yiyen kadı doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 335)

Borsıq urğan sayın semiredi. (Porsuğu dövdükçe şişmanlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 335)

Tulpar mingen tobın tappay tınbaydı. (Safkan ata binen kendi grubun bulmadan durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 338)

İyesiz qalğan esekti böri jeydi. (Sahipsiz kalan eşeği kurt yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 339)

Saqalın satqan kâriden, eñbegin satqan bala artıq. (Sakalını satan yaşlıdan emeğini satan çocuk daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 340)

Mıltıq ustağanıñ bări mergen emes. (Silah tutanın hepsi nişancı değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 344)

Soyıldı sala bilmegen özine tiygizer. (Sopayı vuramayan kendine değdirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347)

Söz baştaęannıñ bări şeşen bolmas. Top baştaęannıñ bări kösem bolmas. (Söze başlayanın hepsi hatip olmaz, topluca başlayanın hepsi lider olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Awızben oraę oręannıñ beli awırmaydı. (Sözle orak biçenin beli ağrımaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 349)

Suwęa ketken tal qarmaydı. (Suya düşen daldan tutar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352)

Suwęa jığılğan jañbırdan qorqpas. (Suya düşen yağmurdan korkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352)

Suwęa ağıp sıqqan sorlınıñ suwdı körse bası aynaladı. (Suya girip çıkan zavallının suyu görünce başı döner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 352)

Bağın tasqan kezinde, şaban qossañ báyge alar. Baęıñ qaşqan kezinde, tuyęın salsan az iler. (Şansın açık olduğunda kötü atla da ödöl alabilirsin, şansın kapalı olduğunda safkan atla da kazanamazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354)

Baęıñ asqan şaęıñda quzęın salsan qaz iler, bağın tayęan şıęıñda tuyęın salsan az iler. (Şansın arttığında kuzgun salsan kaz yakalar, şansın kaybolduğunda atmaca salsan az yakalar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354)

Jöndey almağan buzıp aladı, jalęay almağan üzip aladı. (Tamir edemeyen bozar, düğümlememeyen koparır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 356)

Tañır asırağan toqtını böri jemes. (Tanrının beslediği tokluyu kurt yemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357)

Uqıptınıñ birewi bes, uqıpsızdıñ jıyęanı eş. (Tasarrufun biri beş tasarrufsuzluğun topladığı hiç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357)

Tas tüsken jerine awır. (Taş düştüğü yerde ağır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 357)

Taş tamaq bolmasa da tabaq boladı. (Taş yemek olmasa da tabak olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358)

Qayta jawęan qar jamanı qayta şapqan jaw jaman. (Tekrar yağan kar kötü, tekrar gelen düşman kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360)

Jerdi aldağan aşıqalar. (Toprağı kandıran aç kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365)

Jerdi sıylağan jerden sıylanadı. (Toprağı sayan, topraktan saygı görür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365)

Jerden tilegen jetiler, kökten tilegen ökiner. (Topraktan dileyen yetinir, gökten dileyen pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365)

Könekten şoşığan biye oñbas köpten bölengen üy oñbas. (Torsuktan ürken kısırak onmaz, çoktan bölünen ev onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365)

Uyalmağan buyırmağan astan işer. (Utanmayan, davet etmeyen yemekten yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370)

Alıstan şabınğan erdiñ kuşı qaytar. (Uzaktan koşan erin gücü azalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371)

Nalığan jaman, bir söylegen jaqsı. (Üzüntüsünü saklayan kötü, derdini söyleyen iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 372)

Nesiyeden öngeni diyirmennen şıqqanı. (Veresiyeden kazandığın değirmenden çıkan gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 375)

Bereyin degen qulına, şıgarıp salar jolına. Bermeyin degen qulına, izdese tabılmaydı pulına. (Vereyim dediği kuluna, çıkarıp salar yoluna. Vermeyim dediği kuluna arasa da bulunmaz parayla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 375)

Asatpay jatıp quldıq bul nedegen sumdıq. (Vermeden edilen kulluk bu ne biçim ahmahlık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 376)

Toşalanıñ tikeninen qorıqqan jemis jey almaş. (Yabani üzümün dikeninden sakınan meyve yiyemez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 378)

Mayı tolğan ötirikten kanı tamşılağan şındıq artık. (Yağı dolu yalandan kanı damlayan gerçek üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 378)

Eserge maqtağan jağadı, erkege qaqpagan jağadı. (Yaramaza övgü hoş gelir, nazlıya dövmeyen hoş gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384)

Japalaq baptağanmen suñqar bolmas, jabını maqtağanmen tulpar bolmas. (Yarasa bakmakla şahin olmaz, kötü atı övmekle safkan olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384)

Jeti atasın bilmegen, jetimdiktiñ saldarı. (Yedi atasını bilmemek yetimliğin sebebidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390)

Jeti kün jawğan jañbırdan, jelip ötken suw artıq. (Yedi gün yağan yağmurdan salma suyu daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 390)

Jaña baydın külgeni, eski baydın ölgeni. (Yeni zenginin gülmesi, eski zenginin ölmesidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392)

Jer alğan- er, jer satqan- qara jer. (Yer alan er, yer satan kara yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392)

Jer alğan kögeredi, jer satqan qurıydı. (Yer alan gelişir, yer satan kurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392)

Jerde qalğan jiyendiki. (Yerde kalan yeğeninkidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 393)

Jetimdikti köp körgen köp şaşırtpay “a” demeydi. Aşarşılıqtı köp körgen, özi toymay “ma” demeydi. (Yetimliği çok yaşayan çok çağırılmazsa “efendim” demez. Açlığı çok yaşayan kendisi doymadan “buyurun” demez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 395)

Jılan şaqqan ala jipten qorqadı. (Yılan sokan, ala ipten korkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 396)

Jılğa tük bitken sayın qaltıravıq boladı. (Yılanda tük bittikçe kolay üşür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 397)

Jarlılığın jasırğan jarımas. (Yoksulluğunu gizleyen ferahlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 401)

Jol bilmegen adastıradı, jön bilmegen şatastıradı. (Yol bilmeyen şaşırtır, yön bilmeyen karıştırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402)

Joldan qosılğan dos bolmaz. (Yolda katılan dost olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403)

Joldasın tastağan jolda qalar. (Yoldaşını bırakan yolda kalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403)

Jol quwğan qaznağa joliğadı. Söz quwğan dawğa joliğadı. (Yolu taki eden hazineye kavuşur. Sözü takip eden kavgaya kavuşur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 404)

Joldı jürip körgen soñ maqta. Yolu yürüyüp sonra öv.) (İsmail ve Gümüş,1995: 404)

Ziyan etken dos bolmas. (Zarar veren dost olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409)

Aramza tuwğan mal öspes, arazdıq quwğan el öspes. (Zamansız doğan mal yetişmez, geçimsizlik arayan halk güçlenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409)

Bay balası maqpalın kiyer, kedey balası tapqanın kiyer. (Zengin çocukçu istediğini giyer, fakir çocukçu bulduğunu giyer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 412)

Däwlet qaşar jatqanın, jaqsı qaşar şaqqanın. (Zenginlik kaçır yatandan, iyi insan kaçır rahatsız edenden.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416)

Zorlap aşılğan güldiñ iyisi bolmas. (Zorla açılan gülün kokusu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 417)

1.5.1.2.-bas, -bes, -pas, -pes, -mas, -mes.” Eklerinden Oluşan Sıfat-fiil Grubu

Birewdiñ at kötermes bözi bar, birewdiñ at kötermes sözi bar.(Birinin atın kaldıramayacağı bezi var, birinin atın kaldıramayacağı sözü var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94)

Qalıp süymes halıq süygen, otqa da küymes, suwğa da batpas. (Düzeni sevmeden haklı seven ateşe de yanmazı suya da batmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 154)

1.5.1.3.“-ytin,-atın,-etin,”(-acak) Eklerinden Oluşan Sıfat-fiil Grubu

Adam bolatın jılqı qulıninan belgili, adam bolatın bala, qılğından belgili. (Adam olacak çocuk yaptıklarından bellidir. At olacak yılkı küçüklüğünden bellidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 15)

Aqımaqpen as işkenşe, aqıldımen tas köter.)Ahmakla aş yiyeceğine akıllıyla taş taşı. (İsmail ve Gümüş,1995: 23)

Aqlı az jigittiñ jumis istese tartatın azabı köp, söz söylese qalatın mazağı köp. (Akı az yiğit çalışmak isterse çekeceği azabı, konuşursa göreceği alayı çok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Ayıratın jaman bar, qosatın jaran bar. (Bölecek kötü var, birleştirecek dost var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Bala tappaytın qatın joq, turarın ayt. Mal tappaytın jigit joq, qurarın ayt. (Çocuk doğurmayan kadın yoktur, yaşadığını söyle. Mal bulamayan yiğit yoktur, zenginliğini söyle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 120)

Köp bilip tük tındırmaytın adamnan, az bilip köp tındıratın qıñır kisi artıq. (Çok bilip hiçbir şey bitirmeyen adamdan, az bilip çok iş bitiren kişi daha üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 122)

Ura almaytın ulı tayaq köteredi. (Dövüşmeyi bilmeyen adam büyük deynek kaldırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 145)

Jaw jeñetin jigittiñ jarağınan tanılğı, daw jeñetin jigittiñ talabınan tanılğı. (Düşmanı yenecek yiğidin silahına bak, kavgayı kazanacak yiğidin arzusuna bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150)

Qol jetpeytin önerdi, jan qıynağan er tabarar, jarğa bitken japıraqtı, jannan keşken nar tabar. (Elin ulaşamadığı hüneri, canını zora sokan er bulur, yamaçta biten yaprağı, canından vazgeçen nar bulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Qolñ kötermeytin şoqpardı beliñe baylama. (Elinin kaldırmadığı sopayı beline bağlama.) (İsmail ve Gümüş,1995: 162)

Qayrattınıñ almaytın qamalı joq, aqıldınıñ tappaytın amalı joq. (Gayretlinin aşamadığı engel olmaz. Akıllının bulmadığı çere olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 181)

Qaytıp kelgen qız jaman, qayta şappan jaw jaman. (Geri gelen kız kötü, tekrar hücum eden düşman kötü.) (İsmail ve Gümüş,1995: 186)

Küştiniñ küşti ekeni, jeñgen soñ tanılğı, jaqsının jaqsı ekeni, ölgen soñ tanılğı. (Güçlünün güçlü olduğu yendikten sonra bilinir, iyinin iyi olduğu öldükten sonra bilinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 197)

El sıylaytın beti artıq. (Halkın saydığıının yüzü paktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)
Eki söylegen ezden bez, el tıñdamaytın sözden bez. (İki sözlü aptaldan uzak ol, başkasının dinlemediği sözden uzak ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223)
Ğılım aspaytın tıñ yoq, ğılım aspattın şıñ joq. (İlmin aşamayacağı yenilik olmaz, ilkmin aşamayacağı tepe olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)
Ğılım aspaytın qır joq, ğılım aspaytın sır joq. (İlmin aşamayacağı zorluk yoktur, ilmin aşamayacağı sır yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225)
Mal tappaytın jigit- erinšek, bala tappaytın qatın- kelinšek. (Mal kazanamayan yiğit erincek, çocuk doğuramayan kadın gelincik olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308)
Mal tappaytın jigit joq, qurawı bileği. (Mal kazanamayan yiğit olmaz, biriktirmesini bilirse.) (İsmail ve Gümüş,1995: 308)
Sütti bolatın sıyr emşekti keler, şeşen bolatın bala ertekşi keler. (Sütü olacak inek memeli olur, hatip olacak çocuk masalcı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 353)
Tas, tastı jibitetin as. (Taş; taşı eriten aştır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358)
Alıstı jaqındatatın at, jaqındı alıstatın jat. (Uzağı yakın eden attır, yakını uzak eden yaddır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 370)

1.5.2. İsim-Fiil Grubu

Türkiye Türkçesinde mastar ekleri yani “-ma,-ış-mak” eklerini alarak oluşan gruba verilen isimdir. Kazak Türkçesinde ise bu ekler “-s, -uw, -w” dir.

Özmen isim-fiil grubunu “Yüklemci görevi görür. Buna bağlı olarak ögeler dolaylı tümleç, zarf tümleci, öznecik ve nesne durumunda kullanılır. Asıl öge son kısımda, yardımcı öge ise baştadır” (Özmen, 2016: 117) şeklinde ifade etmiştir.

Asıl görevleri eylemsi yapmaktır. İsim görevi verilmediği, kişi belirtileri de alarak yüklemi yani yan cümleyi oluştururlar. Yapım ekleriyle kalıcı isimler olabilirler. Asıl öge sonda yer alır, bağlanan unsurlar ise başta yer alır (Karaağaç, 2017: 169).

1.5.2.1. “-s” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu

Mäslıhatsız is-orınsız täypis. (Danışksız iş, yersiz konuşma gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 130)

Jaqsı bala oylağıs, jaman bala toylağıs. (İyi çocuk anlayışlı, kötü çocuk eğlenceli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

1.5.2.2.“-uw” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu

Aqımaq buzuwğa bar, tüzewge joq. (Ahmak düzeltmeye değil, bozmaya hazırdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 22)

Basqa üydiñ jıǵıwın bilsem de, tigiwib bilmeymin. (Başka evin yıkılışını bilsem de, dini (kurmasını) bilmem. (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Bilim alıw-ıynemen qudıq qazǵanday. (Bilim öğrenmek; iğne ile kuyu kazmak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Şaqırǵan qonaqtıñ babın tabıw qıyın. (Çağırılan konuğu memnun etmek zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110)

Nan jekeşi bolsan otın tasuwdan erinbe. (Ekmek yemek istersen odun taşımaya erinme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 160)

Qoldan kelgen jumıstı keşiktiriw ne kerek. (Elden gelen işi geciktirmeye ne gerek?) (İsmail ve Gümüş,1995: 161)

Ömirde iz qaldıruw balalıqtan bastaladı, talabı bar eñbekke erte bas uradı. (Hayatta eser bırakmak çocukluktan başlar, istekli kişi çalışmaya erkenden başlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209)

Joldan adasuw ayıp emes, jol jürmew ayıp. (Yolu şaşırmak ayıp değil, yoldan yürümek ayıptır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403)

1.5.2.3.“-w” Ekinden Oluşan İsim-fiil Grubu

Ananı aldaw aqımaqtıñ isi, ananı qorlaw aywanniñ isi. (Anayı aldatmak ahmağın işi, anayı horlamak hayvanın işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Balta qayraw iske kedergi bolmaydı. (Balta bilemek işe engel değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 73)

Bilim alıw iynemen qudıq qazǵanday. (Bilim öğrenmek iğne ile kuyu kazmak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Eñbek etiw dañq, jatıp işiw namıs. (Çalışmak şeref, yatıp içmek namustur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

Eñbek pen oquw- ağamen ini. (Çalışmakla okumak; ağabey ile kardeştir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114)

Bala boluw parız emes, äke boluw parız. (Çocuk olmak farz değil, baba olmak farzdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 121)

Oylamay söylew közdemey atılǵan oqpen teñ. (Düşünmeden söylemek, gözlemeden atılan ok ile denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153)

Anıgın aytuw adaldıq ala söylew aramdıq. (Gerçeği söylemek dürüstlük, yalan söylemek haramdır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Qayqayıp turuw terekke jarasır. (Kasılıp durmak kavağa yaraşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 257)

Sınıqtıñ bitiwı jasıña qaray, densawlıq jegen asıña qaray. (Kırıgın iyileşmesi yaşına göredir, sağlık yenen aşı göredir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271)

Qonaqtı quwalaw quwdıñ isi, qonaqtı tonaw sumnıñ isi. (Konuğu kovmak kurnazın işi, konuğu soymak merhametsizin işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 281)

Qonaq qonsa küt, qonaq qonuw qut. (Konuk konarsa ağırla, konak konması mutluluktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 281)

Maqtanıw oñay maqtaw alıw qıyın. (Övünmek kolay, övülmek zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 331)

Şaşıw oñay jıynaw qıyın. (Saçmak kolay, toplamak zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337)

Jusaw tüye jündewge jaqsı. (Saf dil kötünün kardeşidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 337)
Tawıq qusqa uşıw joq, tam üylerge köşiw joq. (Tavuk için uçmak yok, dam evlere göçmek yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 359)

Jalqaw işüwge bar, istewge joq. Olaq buzıwğa bar, tüzewge qoy. (Tembel yemeye vardır, çalışmaya yoktur. Acemi bozmaya vardır, düzeltmeye yoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 361)

Uzaq ömirdi qısquartıw oñay, qısqa ömirdi uzartıw qıyın. (Uzun ömrü kısaltmak kolay, kısa ömrü uzatmak zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371)

Jetpes astı saqtaw qıyın. Jalğız attı baptaw qıyın. (Yetmeyecek aşı korumak zordur.Yalnız atı eğitmek zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 396)

Joqqa umtıluw ümitsizdin isi. (Yok yere ümitlenmek, ümitsizlerin işidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 401)

1.5.3. Zarf-fiil Grubu

Eklerinden herhangi birini alarak oluşturulan kelime grubuna verilen isimdir. Zarf- fiil grubunda zarf- fiil eki alan unsur ana unsurdur, diğer unsur ise yardımcı unsurdur. Cümle içerisinde zarf olarak kullanılırlar.

Karaağaç, zarf-fiil grubunu “Bu eklerin temel görevleri fiillerin isimlerini asıl fiile bağlamaktır. Görevleri zarf yapmaktır. Cümle içinde fiili niteleyen zarflar yaparlar” (Karaağaç, 2017: 172-173) şeklinde ifade etmiştir.

Özmen “Bu ekleri alan fiil yüklemcik durumundadır. Bu yüklemcik öznecik, zarf tümleci, nesne, dolaylı tümleşç olarak bulunabilir. Söz dizimi içerisinde, zarf durumunda kullanılır” şeklinde tanımlamıştır (Özmen, 2016: 123).

1.5.3.1.“-gAndA” Ekinden Oluşan Gerundium Grubu

Zamanaqır bolğanda, pir müritlerin izdeydi. (Ahîrzaman olduğunda pîr müritlerini arar. (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Alpısqa kelgende, arpanın kebegi altın körinedi. (Altmışına geldiğinde arpanın kepeği altın görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40)

Ata- ananın qadırın, balalı bolğanda bilersin, anıq dostıñ qadırın, jalalı bolğanda bilersin. (Ata ananın kadrini, çocuğun olduğunda bilirsin. Gerçek dostun kadrini, iftira atıldığında bilirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53)

Maskünemniñ qılığın mas bolğanda körersiñ. Duşpanıñnıñ qılığın qas bolğanda körersiñ. (Ayyaşın halini sarhoş olduğunda görürsün. Düşmanın halini karşına çıktığında görürsün.) (İsmail ve Gümüş,1995: 67)

Əke turğanda ul erjetpeydi, ağa turğanda ini er jetpeydi. (Baba yaşarken oğul büyümez, ağabey yaşarken kardeşi büyümez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 69) e yap

Basta bağıñ turğanda, bilmesen de danasıñ, bastan bağıñ ketkende qatarınañ qalasıñ. (Başın bahtlı olduğu zaman bilmesen de bilirsin, başından baht gidince, katardan kalırsın. (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Qoy degende qoymağan araşağa zar bolar. (Bırak dediğinde bırakmayan aracıya muhtaç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82)

Murtqa ökpelep jürgende, saqal şığıptı.(Bıyığa küserken sakalı çıkmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Boyawşı boyawşı degenge saqalın boyaydı. (Boyacı boyacı diye övdüğünde sakalını boyar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99)

Toy degende quw bas domalar. (Dügüne herkes katılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146)

Jaw jağadan alğanda böri etekten aladı. (Düşman yakadan tuttuğu zaman, kurt da etekten kapar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 149)

Kedey bolğanda baylığıñdı aytpa, karteýgende batırlığıñda aytpa. (Fakir olduğunda zenginliğini söyleme, yaşlandığında yiğitliğini söyleme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 175)

Jasında bosqa ketken waqıttar eseygende jüreginde dert bolar. (Gençliğinde boşa giden vakitler, yetişkinliğinde yüreğinde dert olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185)

Köşkende kölik tiymegen qonğanda minip otıradı. (Göçerken köliği olmayan konduğunda biner.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189)

Köşermenge kelgende jurt jaman, tastarmanğa kelgende qatın jaman. (Göçmek istediğinde yurdu bırakmak zordur, boşanmak istediğinde hanımı bırakmak zordur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189)

Köşken jurttıñ qadırı qonğanda öter, er jigittiñ qadırı ölgende öter. (Göçülen yurdun kadri konulduğunda anlaşılır. Er yiğidin kadri öldüğünde anlaşılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 190)

Tırşiliktıñ qadırın qıynalğanda bilersiñ, densawlıqtıñ qadırın sıylağanda bilersiñ. (Hayatın kıymetini zorluk gördüğünde bilirsin, sağlığın kıymetini de mükâfatlandırıldığında bilirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 209)

Tap bergende tay ozadı, tabanı qızğanda tarlan ozadı. (İlk koştuğunda tay geçer, koşa koş at geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 224)

Jaqsı at şapqanda tanılar, jaqsı temir soqqanda tanılar. (İyi at koştuğunda tanınır. İyi demir dövüldüğünde tanınır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 237)

Jaqsı qoyşınıñ qozısı tülep turğanda, jaman qoyşınıñ qunan qoyı jüdep turadı. (İyi çobanın kuzusu yünlendiğinde, kötü çobanın kunan koyunu zayıf görünür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 238)

Qatınnıñ jaqsı- jamanı qonaq kelgende bilinedi. (Kadının iyi ya da kötülüğü misafir geldiğinde bilinir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 250)

Bürkit babına kelgende qasqır aladı, qarşığa babına kelgende qarsaq aladı. (Kartal yerine geldiğinde kurt avlar, doğan yerine geldiğinde bozkır tilkisi avlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Özimdiki degende burın ustaydı. (Kendi işini ön plana alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 267)

Özimdiki degende, ögiz qara küşim bar. Kisiniki degende, ana-mına isim bar. (Kendiminki dediğinde öküz gibi gücüm var, başkasının dediğinde şöyle böyle isim var.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Kerwen keri aynalğanda aqsaq tüye aldan şığadı. (Kervan geri döndüğünde aksak deve öne çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Qız künimde kiymegen dambaldı, kempir bolğanda kiydim. (Kızlık günlerimde giymediğim tumanı, yaşlanışımda giydim.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277)

Qızba, qızuwiñ basılğanda qızararsıñ. (Kızma, kızgınlığın geçtikten sonra kızarırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277)

Qoyşınıñ qızı qoy kelgende jün tütedi. (Koyunun kızı koyun, geldiğinde yün biter.) (İsmail ve Gümüş,1995: 286)

Ötirik awırğanda, ötirik emdegenniñ ayıbı joq. (Yalandan hastalandığında, yalandan tedavinin ayıbı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 381)

Jayawlıq tartqanda jürmes esek at bolar. Qarın qattı aşqanda qara talqan qant bolar. (Yayalık çektiğinde yürüyemeyecek eşek at olur, karın çok acıktığında mısır unu şeker olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 387)

Ornı kelgende jamanğa jalınarsıñ. (Yeri geldiğinde kötüye yalvarırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 394)

Danıspandı aşuwlağanda, dostı joqtıqta sına. (Danışmanı sinirlendiğinde, dostu yoklukta dene.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398)

Jer ortasına kelgende atıñ ölmesin, jas ortasına kelgende qatınıñ ölmesin. (Yolun yarısına geldiğinde atın ölmesin. Ömrün yarısına geldiğinde karın ölmesin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 404)

Orayı kelgende orala beredi, qolayı kelgende qurula beredi. (Zamanı geldiğinde sarılıverir, kolayı geldiğinde toplanıverir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 408)

1.5.3.2.“-Xp” Ekinden Oluşan Zarf-fiil Grubu

Aqımaq jigiti atanın tildep atın maqtaydı, atasın tildep qatının maqtaydı. (Ahmak yiğit devesine dil uzatarak atını över, atasına dil uzatarak karısını över.) (İsmail ve Gümüş,1995: 23)

Ağayındı jamandap tuwğandı qaydan tabasıñ ? Arğımaqtı jamandap, tulpardı qaydan tabasıñ ? (Akrabanı kötüleyerek yakını nereden bulursun? Safkan atı kötüleyerek, koşan atı nereden bulursun?) (İsmail ve Gümüş,1995: 33)

Altın körüp, perişte joldan tayıptı. (Altın görünce melek de yoldan çıkarmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39)

Ana balağa awzındağısın jıyıp beredi. (Anne ağzınıdakini toplayıp verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40)

Anandı mekeğe üş arqalap barsaında, qarızınañ qutıla almaysıñ. (Ananı Mekke’ye üç kere kötürsen de borcundan kurtulamazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41)

Anasın emip bala öser, enesin emip mal öser. (Anasını emerek çocuk büyür, anasını emerek mal büyür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Anasın körip qızın al, ayağın körip asın iş. (Anasını görüp kızını al, kapkacağını görüp aşını ye.) (İsmail ve Gümüş,1995: 42)

Arına qarap atın al, bazarına qarap zatın al.(Arına bakıp atını al, pazarına bakıp malını al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 44)

Arpa egip biyday oramın deme. (Arpa ekip buğday biçirim deme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45)

Arıstan ayğa şabamın dep mert boluptı. (Arslan aya koşayım diye kemiğini kırmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45)

Arğımaq attıñ balası, az ottap, köp juwsaydı. Asıl erdiñ balası az söylep, köp tıñdaydı.(Asıl atın yavrusu, az otlayıp çok çiğner. Asıl erin balası, az konuşup çok dinler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 46)

Ata ölip bala qalsa, muratına jetkeni. Bala ölip ata qalsa, armanı ketkeni. (Ata ölüp çocuğunun kalması, muradına ulaştığıdır. Çocuk ölüp atasının kalması, ümidinin kaybolduğudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 53)

Atası juwan qamşı ustap biy bop kelgen. Atası kedey qamşı astında iy bop kelgen. (Atası meşhur olan kamçı tutarak bey olur, atası fakir olan kamçı altında köle olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 55)

Añ atalmağan mılığınan köredi, qayıp kelip qatınınan köredi. (Av avlayamayan tüfeğinden bilir, dönüp gelip hanımından bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 62)

Ayran suray kelip, şelegiñdi jasırma. (Ayran sormaya gelince helkini saklama.) (İsmail ve Gümüş,1995: 66)

Ters əke ölip, bala qalsa mıyras bolar, bala ölip, ake qalsa quwbas bolar. (Baba ölüp çocuk kalırsa miras olur, çocuk ölüp baba kalırsa bomboş kalır.) (KK 69)

Baq keldi dep taspa, jaw keldi dep saspa. (Baht geldi diyerek övünme, düşman geldi diyerek şaşırma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71)

Baqısı “jin ayttı” dep jeydi, molla “din ayttı” dep jeydi. (Baksı “cin söyledi” diye yer, molla “din söyledi” diye yer. (İsmail ve Gümüş,1995: 71)

Bası awırıp, baltırı sızdağanıñ tãñirimen isi joq. (Başı ağrıyıp baldırı sızlamayanın Tanrıyla işi olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Ez ezip bolganşa, tãwekel jumısın bitirip bezip bolar. (Beceriksiz ezene kadar, çalışkan işini bitirip gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 78)

Olaq qatın “nan pisiremin” dep undı büldiredi. (Beceriksiz kadın “ekmek pişireceğim diye unu berbat etmiş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 78)

Murtqa ökpelep jürgende, saqal şığıptı.(Bıyığa küserken sakalı çıkmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83)

Bilim men küşti biriktirse, orın tewip eñbegi janadı. (Bilim ile gücü birleştirse, yeri sağlam olup çalışması yükselir. (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Bilemin dep maqtanba, senen de bilgiş tabılar. (Bilirim diye övünme, senden de bilgin bulunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 85)

Birdi körip pikir, ekini körip şükir. (Biri görüp düşün, ikisini görüp şükret.) (İsmail ve Gümüş,1995: 93)

Birewdi urıp sayda jürgenşe, birewden tayaq jep töbege şıq. (Birini vurup dereye gideceğine, birinden dayak yiyip tepeye çık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94)

Biytkö ökpelep tonıñdı otqa tastama. (Bite öfkelenip elbiseni ateşe atma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Biteyin dep turğan sawdağa, bedeldi deldal tap bolar. (Bitecek olan pazarlığa, iyi kalpli aracı rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Toqal eşki müyiz suraymın dep qulağınan ayrılıptı. (Boynuzsuz keçi “Boynuz istiyorum” diyerek kulağından olmuş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99)

Alıp bolsañ jerdey bol, bärin şıdap kötergen, tunıq bolsañ suwday bol, kir bitkendi ketirgen. (Büyük olursan yer gibi ol, her şeye dayanıp kaldıran, berrak olursan su gibi ol, bütün kiri gideren.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103)

Aşıq bolam dep, şaşıq bolma. (Cömert olayım diye şaşkın olma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 108)

Köp bilip tük tındırmaytın adamnan, az bilip köp tındıratın qıñır kisi artıq. (Çok bilip hiçbir şey bitirmeyen adamdan, az bilip çok iş bitiren kişi daha üstündür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 122)

Dawlı bolıp jaqsığa barma, awruw bolup baqsığa barma. (Davalı olup iyi kişiye gitme, hasta olup üfürükçüye gitme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 130)

Tüye boyına senip, jıldan qur qalıptı. (Deve boyuna güvenip takvimden olmuş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134)

Tüye jükten qaşıp qutılmas, at arbadan qaşıp qutılmas. (Deve yükten, at da arabadan kaçıp kurtulamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 134)

Örkewde jigit maqtanıp, jaqsılıqta tınım tappaydı, qandı ayqasta qalşıldap, panalarlıq orın tappaydı. (Dikbaşlı delikanlı övünüp barışta sakın durmaz, kanlı savaşta korkup korunacak yer bulmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 135)

Qarawıldın jamanı aldırıp bolup ökinedi, balwannın jamanı şaldırıp bolup ökinedi. (Dikkatsizin kötüsü çaldırdıktan sonra pişman olur, pehlivanın kötüsü yenildikten sonra pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136)

Dos dep sinamay sır aytpa, dostın da dosı bar (Dost diye sinamadan sır söyleme, dostun da dostu vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 141)

El köşedi dep otınındı tawıspa. Jaw keledi dep azığındı tawıspa. (El göçüyor diye odununu tüketme, düşman geliyor diye azığını tüketme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 160)

Er jigit jeti sürinip, segiz sekiredi. (Er yiğit yedi düşüp sekiz kalkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 166)

Kedeymin dep qısılma, önerin bolsa qolında. Önerlinin ırısı-jarqırıp jatar yolında. (Fakirim diye üzülme, hünerin olursa elinde. Hünerin rızkı; parlayarak yatar yolunda.) (İsmail ve Gümüş,1995: 175)

Aspandağı tırnanı ustaymın dep qolındağı ışımsığıñnan ayrılma. (Gökteki turnayı yakalayayım diye elindeki serçeden olma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 190)

Kölmin dep köpiresin, işinde bir balığın joq. (Gölüm diye köpürürsün içinde bir balığın yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 191)

Kepter bolıp tuwılsañ, qarğa bolıp ölme. (Güvercin olarak doğarsan, karga olarak ölme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

Belgili malşın joq bolsa, belindi buwıp malğa bar. (Güvenilir çobanın olmasa kemeri bağlayıp mala git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

Adamzattın balası kim bolsa da, jolda jatır dep basıp ötpa (İsmail ve Gümüş,1995: 230).

Qarğa bürkit bolamın dep qanatın sındırıptı. (Karga kartal olacağım diye kanadını kırmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 254)

Toqpın dep tasıma, joqpın dep jasıma. (Karnım tok diye övünme, karnım aç diye üzülme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 255)

Qazğa erem dep, qarğanın şatı ayrılıptı. (Karga yetişeyim diye karganın çatı ayrılmış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260)

Öziñ nasıbay ata turıp, başqağa nasıbay atpa devdiñ qajeti joq. (Kendin enfiye çekip durup başkasına enfiye çekme demenin haceti yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 268)

Özi jıgılıp jatıp süringenge küledi. (Kendisi yıkılıp yatarken düşecek olana güler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Özin er dep özgeni elemese, qas jawınan soqqı jer äldaneşe. (Kendisini er diye başkasını küçük görürse, düşmanından sürekli darbe yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 270)

Biye qosta jürüp terlese, qulın bosqa jürüp terleydi. (Kısırak çift sürüp terlerse kulın boşuna yürüyüp terler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 273)

Qış keledi qılışın süyrep. (Kış kılıcını sallayarak gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 273)

Mal baqqanğa bitedi otın şapqanğa bitedi eğin ekkenge bitedi jerin tawıp sepkenge bitedi. (Mal bakanın malı çoğalır, odun kesenin odunu çoğalır, ekin ekenin ekini çoğalır, toprağı sürüp ekenin ekini çoğalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 307)

Maldı jazda aydap baq, qısta baylap baq. (Mala yazın güderek bak, kışın bağlayarak bak.) (İsmail ve Gümüş,1995: 309)

Malı joq dep erden tüñilme. Şöbi joq dep jerden tüñilme. (Malı yok diye erden ümidini kesme, otu yok diye topraktan ümidini kesme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 310)

Qara bet bolup qaşqannan qayrat körtesip ölgen artıq. (Maskara olup kaçandan, gayret göstererek ölen daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311)

Alğığa qarap pikiret, artqığa qarap şükiret. (Önündekine bakarak düşün, arkadakine bakarak şükret.) (İsmail ve Gümüş,1995: 331)

Oqığan keñ oylap däl pişedi, oqımağan kem oylap tar pişedi. (Okuyan geniş düşünüp tam biçer. Okumaya az düşünüp dar biçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 323)

Omırtqanı ustap oturğanşa, qabırğanı alıp qağıp tastay ber. (Omurganı tutup oturacağına, kaburganı alıp kesip yiyiver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 324)

Ölemin dep emdelme, ölmeymin dep emdel. (Öleyim diye muayene olma, ölmeyeyim diye muayene ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 328)

Totıqus jünün körip türlenedi, ayağın körip qorlanadı. (Papağan tüylerini görüp böbürlenir, ayağını görüp aşağılık duygusuna kapılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 333)

Atağın artıp abıroy alasıñ. (Ünün artarsa, şereflenirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 372)

Asatpay jatıp quldıq bul nedegen sumdıq. (Vermeden edilen kulluk bu ne biçim ahmahlık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 376)

Ötirik aytıp payda tapsan aqırında zalal tabarsıñ. Ras aytıp zalal tapsan aqırında payda tabarsıñ (İsmail ve Gümüş,1995: 379).

Ötirik aytıp qara bet bolğanşa şındıqtı aytıp jara bet bol (İsmail ve Gümüş,1995: 380).

Tamağın jep, tabağın teppe. (Yemeğini yiyip tabağını tepme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 391)

Baylıq izdep zor bolğanşa, bilim izdep qor bola. (Zenginlik dileyip büyük olacağına, bilim dileyip hor ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416)

1.5.3.3.-madan “-pay, -pey, -bay,-bey, -may, -mey” Eklerinden Oluşan Zarf-fiil Grubu

Aqıl tolğanbay tuwmaydı, ana tolğatpay tuwmaydı. (Akıl düşünmeden doğmaz, ana doğum sancısı çekmeden doğurmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 25)

Akıldı adam aytqızbay bile, aq suñgar qaqqızbay ile. (Akıllı adam söyletmeden anlar, akbaba fırsat vermeden vurur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 27)

Aldağan almay turıp senbeydi. (Aldatan almadan inanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35)

Arğımaqqa jal bitpey sän bitpeydi. Er jiditke äl bitpey mal bitpeydi. (Asıl atın yelesi olmadan güzelliği olmaz. Er yiğidin gücü olmadan malı olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 47)

At sürinbey jer tanımas. (At sürünmeden yer tanımaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 51)

At dorba tübin iyiskemey toymaydı. (At torbanın dibini koklamadan doymaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52)

Otqa jaqın küyedi, qorqaq degen durıs. Ajal jetpey ölmeydi, batır degen durıs.(Ateşe yakın yanar, korkak dediğin doğru. Ecel yetmeden ölmez, batur dediğin doğru.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57)

Ayaqtı suw etpey turıp, balıqtı ustawğa bolmaydı. (Ayağını ıslatmadan balık tutamazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 64)

Basıma is tüşpeydi deme, ıyıǵıma küş tüşpeydi deme. (Başıma iş düşmez deme, omzuma iş düşmez deme. (İsmail ve Gümüş,1995: 74)

Basqa maldıñ örisi jetpey jatqanda, eşki maldıñ örisi artıp qalar. (Başka malın otlağı yetmediğinde, keçinin otlağı fazla gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Sawsaq birikpey iyne ilikpeydi. (Beş parmak bir olmadan iğne iliklenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 81)

Bilim baqıttıñ jibermeytin qazıǵı, bilimsiz baq älde kimniñ azıǵı. (Bilim bahtın söküp atmayacağı kazıǵıdır, bilimsiz baht uzun sürmeyecek azıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Bilim tappay maqtanba, öner tappat baptanba (Bilim öğrenmeden övünme, hüner öğrenmeden hazırlanma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84)

Bilmey turıp biylik aytpa, sırlaspay turıp sın aytpa (Bilmeden emir verme, sırrını bilmeden tenkit etme.) (İsmail ve Gümüş,1995:85)

Bilmegenge jaqsılıq qılma, tıñdamağanğa söz aytpa (Bilmeyene iyilik etme, dinlemeyene söz söyleme.) (İsmail ve Gümüş,1995:86)

Birlik bolmay tirlik bolmas (Birlik olmadan dirlik olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 96)

Boy jetpeytin jer bolsa da, oy jetpeytin jer bolmas. (Boynun ulaşamadığı yer olsa da, düşüncenin ulaşamadığı yer olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:100)

Boy jetpegen jerge oy jetedi, qıran jetpegen jerge qıyal jetedi. (Boyun ulaşmadığı yere düşünce ulaşır, kartalın ulaşmadığı yere hayal ulaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Qam qaymaq qustırmay qoymas. (Bozuk kaymak kusturmadan kalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 100)

Jan qıynalmay jumıs bitpes, talap qılmay muratqa jetpes. (Can zora girmeden iş bitmez, istekli olmayan muradına ermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 105)

Eñbek qılmay er oñbas, birlik bolmay el oñbay. (Çalışmadan er onmaz, bir olmadan millet onmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 112)

Eñbek etpey elge ökpeleme, teriñ tökpey jerge ökpeleme. (Çalışmadan halka küsme, terini dökmeden toprağa küsme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 113)

İstemey is bitpes, şınıqpay küş bitpes. (Çalışmadan iş bitmez, alışmadan güç olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:113)

Eñbek etpey mal öspes, eñbektmey bala öspes. (Çalışmadan rahatlık gelmez, meşakatsiz baht gelmez.) (v 113)

Etigin şespey er tıñaymas, er-toqımın sıpırmay at tıñaymas. (Çizmesini çıkarmadan er dinlenmez, eyer takımını çıkarmadan at dinlenemez.) (İsmail ve Gümüş,1995:118)

Tawday pälege qalsañ da, aqırın oylamay is qılma. (Dağ kadar belaya kalsan da sonunu düşünmeden iş yapma.) (İsmail ve Gümüş,1995:127)

Añdımay söylegen awırmay öledi. (Dikkat etmeden söyleyen hastalanmadan ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136)

Dos dep sinamay sır aytpa, dostıñ da dosı bar (Dost diye sinamadan sır söyleme, dostun da dostu vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 141)

Quda bolmay, qul biyligin sura, quda bolğan soñ, qul da bolsa sıyla. (Dünür olmadan kulun etkisini sor, dünür olduktan sonra kul olsa da say.) (İsmail ve Gümüş,1995: 146)

Oylamay söylew közdemey atılğan oqpen teñ (Düşünmeden söylemek, gözlemeden atılan ok ile denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153).

Ajal jetpey jan şıqpas, sarañ boydan nan şıqpas (Ecel gelmeden can çıkmaz, cimriden ekmek çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 155).

Ajal jetpey şıbın ölmes (Ecel gelmeden sinek ölmez.)(İsmail ve Gümüş,1995:155).

Deptiliktiñ belgisi- iyilip sälem bergeni. Jaqındıqtıñ belgisi- köp keşikpey kelgeni (Edepli olmanın işareti eğilip selam vermektir. Yakın olmanın işareti, çok gecikmeden gelmektedir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 156).

Ekpey egin bitpes, üyrenbey bilim bitpes (Ekmeden ekin çıkmaz, öğrenmeden bilim yapılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159).

El jatpay iyt tınbas (El uyumadan it susmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 160).

Bas quralmay mal quralmas (Ev kurulmadn mal kazanılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:172).

Oy köbeymey, qoy köbeymeydi (Fikir çoğalmadan, koyun çoğalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179).

Qareket bolmay, mal ekew bolmas (Gayret etmeden mal artmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 180).

Köñil unutpay köz unatpas. (Gönül beğenmeden göz beğenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 192).

El qonbay iyt tınbas. (Halk yerleşmeden it susmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 202).

Esepsi bolmay bay, eser bolmay er bolmas. (Hesabı olmayan zengin tesirli olmayan erkek olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213).

Eki tentek kezdesse töbelespey tarqamaydı. (İki geçimsiz karşılaşırsa kavga etmeden ayrılmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 221).

Ğılım tappay maqtanba, öner tappay baqtanba. (İlim bulmadan övünme, hüner bulmadan hazırlanma.) (İsmail ve Gümüş,1995:224).

Adamdıqtıñ belgisi- iyilip sälem bergeni. Şın dostıqtıñ belgisi- köp keşikpey kelgeni (İnsanlığın belgesi; eğilerek selam vermesi. Hakiki dostluğun belgesi; çok gecikmeden gelmesi.) (İsmail ve Gümüş,1995:230).

İyt iytayağın jalamay köñili köñşimes. (İt it yalağını yalamadan gönlü rahata ermez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 233).

İyt iyttigin qılmay qoymas (İt itliğini yapmadan durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:233).

İyttiñ awzına tüsken et, qansoqta bolmay şıqqas (İtin ağzına düşen et kan olmadan çıkmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 235).

İygilik iske qulşınğan sürinbey öter mıñ şıñnan (İyilik şine giren sürünmeden geçer bin zirveden.) (İsmail ve Gümüş,1995:245).

Urıspay ayırılğan uyulmay qosıladı (Kavgı etmeden ayrılan utanmadan bir araya gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995:257).

Öziñdi oljalatpay, özgeni oljalay almayısıñ (Kendine kazandırmadan başkasına kazandıramazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 269).

Qılıştı sermey almağan özine tiygizer (Kılıcı sallamayan kendine değıdir.) (İsmail ve Gümüş,1995:270).

Aşarşılıqtı köp körgen özi toymay “mä” demes. Jetimdikti köp körgen üş saqırtpay “ä” demes (Kıtlığı çok görenin kendisi doymadan “buyrun” demez. Yetimliğı çok gören üç kere çağırmadan “tamam” demez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 275).

Qorıqqas qunıñ bolmas, jawdı joymay tınım bolmas (Korkarsan değıerin olmaz, düşmanı tüketmeden barış olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 284).

Mıyqınat bolmay raqat bolmas (Mihmet olmadan rahatlık olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313).

On segizge şıqqay boy tolmas, otızğa şıqqay oy tolmas (On sekize gelmeden boy olgunlaşmaz, otuza gelmeden düşünce olgunlaşmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 325).

Oynaqtamay töl öspes oynamay bala öspes (Oynaşmadan kuzu büyümez, oynamadan da çocuk büyümez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 326).

Tulpar mingen tobın tappay tınbaydı (Safkan ata binen kendi grubun bulmadan durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:338).

Seksen şıqqay toqsan kirmeydi (Seksen bitmeden doksana başlanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 341).

Suw bolmay balıq awlawğa bolmas, jüz jırtpay daw dawlawğa bolmas (Su olmadan balık avlanamaz, yüzüzlük yapmadan davaya girilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 350).

Suwda жүзгenniñ bări balıq bolmas (Suda yüzenin hepsi balık değıildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 351).

Sın түzelmey, min түzelmes (Tenkit olmadan eksik düzelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 363)

Burıs bolmay durus bolmay, şığıs bolmay kiris bolmas (Yanlıs olmadan doğıru olmaz, çıkış olmadan giriş olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 383).

Jer bayımay el bayımas. (Yer zenginleşmeden el zenginleşmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:393).

Jetimdikti köp körge köp şaqırtpay “a” demeydi. Aşarşılıqtı köp körge, özi toymay “ma” demeydi (İsmail ve Gümüş,1995:395).

Jol suramay, jolğa tüspe (Yol sormadan yoldaş bul.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402).

1.5.3.4.“-ganşa, -ganşa, -qanşa,-qenşe, kenşe” (e kadar) Eklerinden Oluşan Zarf-fiil Grubu

Awırıp em izdegenşe awırmaytın jol izde. (Ağrıdığında ilaç arayacağına ağrımayacak yol ara.) (İsmail ve Gümüş,1995:20).

Aqımaqpen as işkenşe, aqıldımen tas köter (Ahmakla aş yiyeceğine, akıllıyla taş taşı.) (İsmail ve Gümüş,1995:23).

Qudayğa sengeşe, qur qolıña sen (Allahtan bekleyeceğine iki eline güven.) (İsmail ve Gümüş,1995: 37).

Altın tondı şenin bolğanşa, alaqanday jeriñ bolsın (Altın elbiseli rütben olacağına avuç kadar yerin olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39).

Alpıs kün atan balğanşa, altı kün buwra bol (Altmış gün deve olacağına altı gün buğra ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:40).

Alpıs kün aspanğa qarağanşa, altı köşte aydınğa qula (Altmış gün göge bakacağına, altı gün yürüyerek su getirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 40).

At qızıǵı arığanşa adam qızıǵı qarıqanşa (Atın ilginçliği zayıflayınca kadar. Adamın ilginçliği yaşlanınca kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995:59).

Añ qızıǵı alğanşa, jan qızıǵı ölgenşe (Avin ilginçliği avlanana kadar, hayatın ilginçliği ölene kadardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 63).

Azdıñ altını bolğanşa köptiñ kömür bol (Azın altını olacağına çoğun kömürü ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68).

Gülşi bir gül ösirgenşe, jüz tikenniñ uwın jutadı (Bahçıvan bir gül yetiştirene kadar, yüz gül dikeninin acısını çeker.) (İsmail ve Gümüş,1995: 71).

Kisi aqılmen bay bolğanşa, öz aqılñmen jarlı bol (Başkasının aklıyla zengin olacağına, kendi aklınla fakir ol. (İsmail ve Gümüş,1995:76).

Ez ezip bolğanşa, täwekel jumısın bitirip bezip bolar (Beceriksiz ezene kadar, çalışkan işini bitirip gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 78).

Menen ketkenşe, iyisine jetkenşe (Benden gidinceye kadar, sahibine ulaşınca kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 80).

Bestiñ bası bolğanşa, altının ayağı bol (Beşin başı olacağına, altının ayağı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:81).

Bir tülükke bay bolğanşa, dört tülükke say bol (Bir çeşit hayvanın çok olacağına, çok çeşitli hayvana sahip ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88).

Birewdi urıp sayda jürgenşe, birewden tayaq jep töbege şıq (Birini vurup dereceye gideceğine, birinden dayak yiyip tepeye çık.) (İsmail ve Gümüş,1995: 94).

Birewge ölüm tileğenşe, öziñe ömir tile (Birisine ölüm dileyceğine, kendine ömür dile.) (İsmail ve Gümüş,1995:95).

Birliği joq eldiñ bası bolğanşa, birliği bar eldiñ dosı bol. (Birlik içinde olmayan halkın başı olacağına birliği olan halkın dostu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 95).

Tek jürgenşe, tegin iste. (Boşuna gezeceğine, bedava çalış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 99).

Köp aqımaqtıñ ağası bolğanşa, bir aqıldınıñ inisi bol. (Çok ahmağın ağabeyi olacağına, bir akıllının kardeşi ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:122).

Tawday altınıñ bolğanşa, tawday abroyıñ bolsın (Dağ kadar altının olacağına, dağ kadar itibarın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 127).

Tawday talap bergenşe basbarmaqtay baq bersin (Dağ kadar istek vereceğine baş parmak kadar baht versin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128).

Ösek baqqanşa esek baq (Dedikoduya bakacağına eşeğe bak.) (İsmail ve Gümüş,1995:131)

Ustağa bergenşe, belgili jerge qoy (Demirciye vereceğine belirli bir yere koy.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132).

Dosıñnıñ közinde bolğanşa, köñilinde bol (Dostunun gözünde olacağına, gönlünde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:145).

Öle jeğenşe böle je (Doyarak yiyeceğine bölerek ye.) (İsmail ve Gümüş,1995:144).

Jawğa bergenşe şaşıp ket. (Düşmana vermektense saçarak git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 150).

Jawdıñ sırtında bolğanşa işinde bol (Düşmanın sırtında olacağına içinde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:151).

İyilgenge iyil, basıñ jerge jetkenşe, kerilgenge keril, töbeñ kökke jetkenşe (Eğilene eğil, başın yere değene kadar. Kibirlenene kibirlen, tepen göğşe değene kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995:157).

Elden surağanşa jerden sura (Elden soracağıma yerden sor.) (İsmail ve Gümüş,1995:161)

Qaramıqtıñ dani bolğanşa, biydaydıñ sabanı bolğan artıq (Fiğın tanesi olmaktansa, buğdayın samanı olmak daha iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179).

Köz mayı tawsılğanşa bilim al, qızıqpa, aldamsı ğoy altın, mal (Göz yağı bitinceye kadar bilim al, düşkün olma kandırıcı olur altın, mal.) (İsmail ve Gümüş,1995:195).

Är närsege asıq bolğanşa, bir närsege maşıq bol (Her şeyle uğraşacağına, bir şeyle uzman ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 213).

Urı ölgenşe aqpın deydi, sawısqa ölgenşe saqpın deydi (Hırsız sonuna kadar suçsuzum der, saksağan ölünceye kadar dikkatliyim der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 214)..

Qıdırdıñ qasında bolğanşa, bulaqtıñ basında bol (Hızır'ın yanında olacağına bulağın başında ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:214).

Küşik küyew bolğanşa, iytıñ küşiği bol (İç güveyi olacağına itin eniği ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 219).

Adam söyleskenşe, jılqı kisineskenşe (İnsan konuşarak yılkı kişneyerek.) (İsmail ve Gümüş,1995: 227).

Jumıstıñ özin bilgenşe, közin bil (İşin özünü bileceğine, gözünü bil.) (İsmail ve Gümüş,1995:231).

Jaqsı as qalğanşa, jaman qarın jarılsın (İyi aş kalacağına, kötü karın yarılsın.) (İsmail ve Gümüş,1995:236).

Biyge bara bergense, para ber (Kadıya gideceğine, para ver.) (İsmail ve Gümüş,1995:251)

Qapta qalğanşa, tapta qalsın (Kapta kalacağına faydalı yerde kalsın.) (İsmail ve Gümüş,1995:253).

Qaradan qan şıqqanşa, sarıdan jan şığadı (Karadan kan çıkana kadar, sarıdan can çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995:254).

Eşki etin jegen soñ suw işkenşe uw iş (Keçi etini yedikten sonra su içeceğine ağı iç.) (İsmail ve Gümüş,1995:263).

Taz tarağanşa toy tarqar (Kel taranıncaya kadar düğün dağılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 264).

Özin süygendi alğanşa, öziñdi süygendi al (Kendinin sevdiğini alacağına, kendini seveni al.) (İsmail ve Gümüş,1995:269).

Qonaqtı qolıñnan kelgenşe qurmet et (Konuğa elinden geldiğince hürmet et.) (İsmail ve Gümüş,1995: 280).

Qorqaqtıñ qatını bolğanşa, batırdıñ jesiri bol (Korkağın hanımı olacağına, baturun dulu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 282).

Qorqaq ağaıñ bolğanşa, batır bawrıñ bolsın (Korkak ağabeyin olacağına, batur kardeşin olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995:283).

Qorqaq qonar jerinen de qorqadı, batır jawını jeñgeşe jortadı (Korkak huzurlu yerden de korkak, batur düşmanı yenene kadar durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 283).

Jamannıñ basına jatqanşa, jaqsınıñ ayağına jat (Kötünün başına yataacağına, iynin ayağına yat.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ törinde bolğanşa, jaqsınıñ jerinde bol (Kötünün başköşesinde olacağına iynin yerinde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ bözin alğanşa, jaqsınıñ sözün al (Kötünün bezini alacağına iynin sözünü al.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ qolına bergense, jaqsınıñ jolına ber (Kötünün eline vereceğine iynin yoluna ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamannıñ jaqsısı bolğanşa, jaqsınıñ jamanı bol. Qaramıqtıñ dani bolğanşa, aq biydaydıñ sabanı bol (Kötünün iyisi olacağına, iynin kötüsü ol. Karamuğın tanesi olacağına, ak buğdayın samanı ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 294).

Jamanmen jannatta bolğanşa, jaqsımen jaqannamda bol (Kötüyle cennette olacağına iyile cehennemde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:296).

Kündesti bolğanşa, küniñ basqa bolsın (Kumalı olacağına günün başqa olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995:299).

Aram quwlıqpen abıroy tapqanşa adal eñbekpen jan baq (Kurnazlıqla itibar kazanacağına, dürüts çalışmakla hayat geçir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Mal baqqanğa bitedi otın şapqanğa bitedi eğın ekkenge bitedi jerin tawıp sepkenge bitedi (Mal bakanın malı çoğalır. Odun kesenin odunu çoğalır, ekin ekenin ekini çoğalır, toprağı sürüp ekenin ekini çoğalır.) (İsmail ve Gümüş,1995:307).

Mal jıynağanşa, şöp jıyna (Mal biriktireceğine, ot biriktir.) (İsmail ve Gümüş,1995:309).

Namartqa jalınğanşa, jomartqa jalın (Namerde yalvaracağına cömerde yalvar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 316).

Ulıñ toğanbası bolğanşa, üyiñ toğamnıñ basında bolsın (Oğlun su kanalı bakıcısı olacağına evin su kanalının yanında olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995:322).

Omırtqanı ustap otırğanşa, qabırğanı alıp qağıp tastay ber (Omurganı tutup oturacağına, kaburganı alıp kesip yiyiver.) (İsmail ve Gümüş,1995:324).

Botam, botam degenşe, “Bota közim” deseñşi (Öveceğine, iyi davran.) (İsmail ve Gümüş,1995:331).

Jawdan qur qaytqanşa jaralı bolup qayt (Savaştan boş dönmektense yaralı dön.) (v 341).

Surap bergenşe, urıp ber (Sorup vereceğine vurup ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 347).

Jalqaw balañ bolğanşa, jürdek atñ bolsın (Tembel çocuğun olacağına tezayak atın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 360).

Alıstan şabınğan erdiñ küşi qaytar (Uzaktan koşan erin gücü azalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 371).

Jat jegenşe, jaqın ölgenşe (Yabancı yiyene kadar, yakın ölene kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 377).

Ötirik aytıp qara bet bolğanşa, şındıqtı aytıp jara bet bol (Yalan söyleyip yüzün kararacağına, doğru söyleyip yüzün yaralı olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 380).

Jalğız jürip jol tapqanşa, köppen birge adas (Yalnız yürüyüp yol bulacağına, çokla birlikte kaybol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Jekeniñ ordasında otırğanşa, köptiñ kürkesinde bol (Yalnızın sarayına oturacağına, çoğunluğun barakasında ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

Or qazğanşa qasıña uy salğaysıñ dosıña (Yanına çukur kazacağına, dostuna ev yap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 383).

Köziñşe maqtağanşa, köterip otqa sal (Yanında övüneceğine, kaldırıp ateşe at.) (İsmail ve Gümüş,1995: 383).

Jaramsaқтаğan iyt jatqanğa tayaq jeydi (Yaranmak isteyen it yatana kadar dayak yer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384).

Jol tapqanşa joldas tap (Yol bulacağına yoldaş bul.) (İsmail ve Gümüş,1995: 402).

Arıtqan tüyeñ küştü bolğanşa, süyengen iyeñ küşti bolsın. (Yüklediğin deven güçlü olacağına, dayandığın sahibin güçlü olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 406).

Bayğa qul bolğanşa bayqusqa ul bol (Zengine kul olacağına, zavallıya oğul ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 414).

Baydıñ buzawı bolğanşa, kedeydiñ ögizi bol (Zengin buzağısı olacağına fakirin öküzü ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:415).

Baylıq izdep zor bolğanşa, bilim izdep qor bola (Zenginlik dileyip büyük olacağına, bilim dileyip hor ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416).

1.6.Tekrar Grubu

Kelimelerin abartma, güçlendirme, birliktelik, çoğaltma, sıralama gibi fonksiyonla ard arda gelerek oluşan kelime grubuna verilen isimdir. Bu iki kelime arasına başka kelime giremez. Birbirine ek almadan bağlanırlar (Özmen, 2016: 71). İkilemeler sözdizim içerisinde isimlik, fiillik, sıfatlık, zarflık, ünlemlik görevinde bulunabilirler. Buna bağlı olarak ikilemeler, öge olarak da yüklem, özne, nesne gibi cümlenin diğer ögeleri olabilirler (Özmen, 2016: 79).

Karaağaç, tekrar grubunu “Bir durumu, varlığı karşılayabilmek için iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu öbektir. Anlam ve şekil ve bakımından birbiriyle benzer ve bağlantılı olan aynı türden olan iki veya daha çok kelimenin yan yana gelmesiyle oluşan yapı yineleme öbeği” şeklinde tanımlamıştır (Karaağaç, 2017:195-196).

Tekrar grubu, anlama güçlük katmak için seslerin ve kelimelerin yan yana gelmesi şeklinde oluşan gruba denir (Özkan vd., 2020: 65).

1.6.1. Aynen Tekrarlar

Aynı kelimelerin art arda gelerek oluşturduğu kelime grubuna verilen isimdir.

Jılay-jılay arıq qazsañ, küle küle suw işersin (Ağlaya ağlaya ark kazanırsan, güle güle su içersin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 19).

Aq üydiñ aybarı bar, qara üydiñ qarın-qarın mayları bar. (Ak otağın görkemi olur, kara otağın karın karın yağları olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 24).

Beriw-alıw körşi saltı, barıw-keliw elşi saltı (Alış veriş; komşu adeti, gidiş geliş; elçi adetidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:35).

Beriw- alıw körşi saltı, barıw- keliw elşi saltı (Alış veriş; komşu adeti, gidiş geliş; elçi adetidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35).

At körmegen at körse, şaba-şaba öltirer. Ton kiymegen ton kiyse, qağa-qağa bitirer (At görmeyen at görürse koştura koştura öldürür. Don giymeyen don giyerse çırpı çırpı eskidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:50).

Añdı körinbeseñ alasin, erinbeseñ alasin. Taw-tastı kezsen, mal-jannan bezseñ alasin.(Ava görünmezsen avlarsın, erinmezsen avlarsın. Dağı taşı gezersen avlarsın, mal ve candan bezersen avlarsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 63).

Oylap- oylap babalar sözdi dürge teneğen (Babalar düşünce düşünce sözü inciye benzetmişler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 69).

Boyawşı boyawşı degenge saqalın boyaydı (Boyacı boyacı diye övdüğünde sakalını boyar.) (İsmail ve Gümüş,1995:99).

Bekerden-beker jatqannan tənirim bezer (Boşu boşuna yatandan Tanrı da şikayetçidir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 99).

Zor-zordı, kör kördi köredi. (Büyük büyüğü, kör körü görür.) (İsmail ve Gümüş,1995:103)

Tama-tama köl bolar. (Damlaya damlaya göl olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 129).

Oylap-oylap jüyek alsañ, oynap-oynap suwğarasın (Düşüne düşünə usulünü bulursan, oynaya oynaya kazanırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153).

Kelin kelin kelinbaq, kelmey jatıp sözün baq (Gelin gelin geline bak, gelmeden önce sözünə bak.) (İsmail ve Gümüş,1995:183).

Köre- köre kösem boladı, söyley-söyley şeşen boladı (Göre göre lider, konuşa konuşa hatip olunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193).

Qojamen korşı bolsan, “ber-ber” deydi, şebermen körsi bolsañ, “kör-kör” deydi (Hocayla komşu olursun “ver ver” der, ustayla komşu olursan “bak bak” der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216).

Kel-kel köp bolsa, iyt te salawattı bolar (Kazancı çok olura it de kıymetli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262).

Jılı- jılı söyleseñ, jılan ininen şığadı (Tatlı tatlı söylersen, yılan ininden çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 358).

Alwan-alwan jüyrık bari äline qaray jügirer (Türlü türlü koşan var, haline bakarak koşarlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 367).

Azğın eldiñ tübine taqsır jeter, jılay- jılay jarlıñın malı keter (Yalvaran halkın namusu gider, ağlayıp duran fakirin malı gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 382).

1.6.2. Eş manalı tekrarlar

Anlam olarak birbirine çok yakın ve eş olan kelimelerin art arda gelerek oluşturduğu gruba denir. Açık saçık, ezik büzük gibi.

Qaruw- jaraq bolmasa, jolğa şığıp ne kerek (Alet edevat olmazsa yola çıkmaya ne gerek.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35).

Aqıl köpten şığadı, däri därmek şöpten şığadı (Akıl halktan çıkar, ilaç derman çıkar) (İsmail ve Gümüş, 1995: 26).

1.6.3. Zıt manalı tekrarlar

Birbirinin zıttı olan kelimelerin bir araya gelerek oluşturduğu gruba verilen isimdir. Düşe kalka, aşağı yukarı gibi.

Ağayın-tuwğannıñ qızıǵı alış-beris, qudalıqtıñ qızıǵı barış-kelis (Akrabanın ilgisi alış veriş, dünürlüğün ilgisi gidiş geliştendir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33).

Beriw-alıw körşi saltı, barıw- keliw elşi sattı (Alışveriş; komşu adeti, gidiş geliş; elçi adetidir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 35).

Oy oylasañ_köp oyla aldın-artıp köp oyla, şat-şalağay bolmasın, asıqpastan keñ oyla (Düşünürsen çok düşün, önünü ardını çok düşün. Yarım yamalak olmasın acele etmeden geniş düşün.) (İsmail ve Gümüş,1995: 153).

Keñ tarın kiygen biler, durıs burısın tüygen biler (Geniş darı giyen bilir. Doğruyu yanlış inceleyen bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995:185).

Barıs- kelis dostıñ isi, ulıs- keris qastıñ isi (Gidiş geliş dost işi kavga gürültü düşman işi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 187).

1.6.4. İlaveli tekrarlar

Kelime başına harf ekleyerek tekrar edilen gruba verilen isimdir. Şaka maka, iş miş, okul mokul gibi.

Kemiğe iyt jer oşaq basında kezdeser, quwğa quw apaq sapaqta kezdeser (Kemiğe it ocakbaşında rastlar, kurnaza kurnaz kıyıda köşede rastlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 264).

1.7.Edat Grubu

İsim ve edattan oluşur. Bu grubun diğer gruplardan farkı asıl unsurun başta olmasıdır (Özkan vd., 2020: 95).

Özmen, edat grubunu “cümle içinde ismin önüne gelerek sıfatlık, fiilin önüne gelerek zarflık durumunda kullanılırlar. Bu grubu oluşturan edatlar, yapım eki almazlar” şeklinde tanımlamıştır (Özmen, 2016: 100).

Örnek: Yaşamak istediklerimle yaşadıklarım arasındaki fark beni gün geçtikçe daha hüzünlendiriyordu. Bu örnekte “yaşamak istediklerimle” kısmı ilgeç grubunu oluşturmaktadır. –la ilgeç eki olarak oluşmuştur

Aş bala toq balamen oynamaydı, toq bala aş bolam dep oylamaydı. (Aç çocuk tok çocukla oynamaz, tok çocuk acıkırım diye düşünmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Aşqaraqpen qoyan awlama, atar da janına baylanır. (Aç gözle tavşan avlama, vurur kendine alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 13).

Aqımaqqa aytqan söz, qumğa quyğan suwmen teñ. Aqıldığa aytqan söz, qolğa ustağan tuwmen teñ. (Ahmağa söylenen söz kuma dökülen suya denktir. Akıllıya söylenen söz elde tutulan tuğa denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)..

Awzıñmen aytqanıñdı qolıñmen iste. (Ağzınla söylediğini elinle yap.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21).

Aqımaqpen as işkenşe, aqıldımen tas köter. (Ahmakla aş yiyeceğine, akıllıyla taş taşı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 23).

Aqşalını aqşalı qudayday körer, aqşasızdı aqşalı quwrayday körer. (Akçeliyi akçeli Allah gibi görür, akçesizi akçeli sap gibi görür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 25).

Alğır jigit aqılına qaray is qılar, olaq jigit oñay jumısqa küş qılar (Akıllı yiğit aklına göre iş yapar, aptal yiğit kolay iş güç yapar) (İsmail ve Gümüş, 1995: 29)

Aqıldı jigit kündey jarqıraydı, aqımaq jigit küldey burqıraydı. (Akıllı yiğit güneş gibi parlar, ahmak yiğit kül gibi tozar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 29).

Ala kelmen is bitmes. (Alıp gelmekle iş bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35).

Dana immen tüsinse, nadañğa tayaq. (Alim işaretle anlarsa, cahil dayakla anlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Ala kelmen is bitmes. (Alıp gelmekle iş bitmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 35).

Dana immen tüsinse, nadañğa tayaq. (Alim işaretle anlarsa, cahil dayakla anlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 36).

Altın tondı şeniñ bolğanşa alaqanday jeriñ bolsın. (Altın elbiseli rütben olacağına avuç kadar yerin olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 39).

Arıstan bolsañ jaw üşin tülkidey bolsın ädisiñ. (Arslan olursan düşman için, tilki gibi usulün olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45).

Arğımaq atqa oq tiyse jabıday bolıp tuwlamas. Er jigitke oq tiyse jamanday bolıp şuwlamas. (Asil ata ok değerse kötü at gibi kişnemez. Er yiğide ok değerse kötü insan gibi ağlamaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 46).

As aqşamen keler, aqşa eñbekpen keler. (Aş akçeyle gelir, akçe çalışmasıyla gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 47).

As iyesimen tätti tabağımen jaqsı. (At sahibiyle tatlı tabağıyla güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48).

Ata anandı qurmetteseñ sen de sonday iygilik köresin. (Ata anana hürmet edersen sen de onun gibi iyilik görürsün.) (İsmail ve Gümüş,1995:52).

Ata ananın aqlı sayrap jatqan jolmen teñ. Aqıldınıñ aqlı- sarqılmaytın kölmen teñ. (Ata ananın aqlı upuzun yol ile denktir. Akıllının aqlı bitmez tükenmez göl ile denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

Ata dañqımen qız öter, mata dañqımen böz öter (Ata şerefiyle kız gider, meta şerefiyle bez gider.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Ot degenmen awız küymes (Ateş demekle ağız yanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 56)
Attı qamşımen aydama, jemmen ayda. (Atı kamçıyla sürme, yemle sür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

At başına kün tuwsa, awızdağımen suw işer, er başına kün tuwsa, etigimen suw keşer (Atın başına bir iş gelirse gem ile su içer. Erin başına bir iş gelirse çizmesiyle su içer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

Azığımen jer müsindi, eñbegimen er müsindi (Azık ile yer süslenir. Çalışmayla er süslenir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 68).

Bağuwıña qaray mal öser, egiwine qaray eğin öser (Bakımına göre mal yetişir, ekimine göre ekin yetişir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 71).

Kisi aqlımen bay bolganşa, öz aqlıñmen arlı bol (Başkasının aqlıyla zengin olacağına, kendi aqlınla fakir ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 76).

Men de edim sendey, sen de bolarsın mendey (Ben de senin gibiydim, se nde olursun benim gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 80).

Pısağıñdı şınımen ber, şınımen berseñ qınımen ber (Bıçağını gönülde ver, gönülden vermezsen kınıyla ver.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82).

Bilim alıw iynemen qudıq qazğanday (Bilim öğrenmek iğne ile kuyu kazmak gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Bir qarlığaş kelgenmen az bolmaydı. Bir sawısqa kelgenmen qıs bolmaydı (Bir kırlangıcın gelmesiyle yaz olmaz. Bir saksağanın gelmesiyle kış olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 91).

Bir paydadan keşken mıñ kisimen dos boladı (Bir menfaatten vazgeçen bin kişiyle dost olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Alıp bolsan jerdey bol, terenñ bolsan köldey bol (Büyük olursan yer gibi ol, derin olursan göl gibi ol.) (İsmail ve Gümüş,1995:103).

Alıp bolsan jerdey bol, bärin şıdap kötergen. Tunıq bolsan suwday bol, kir bitkendi ketirgen. (Büyük olursan yer gibi ol, her şeye dayanıp kaldıran. Berrak olursan su gibi ol, bütün kiri gideren.) (İsmail ve Gümüş,1995: 103).

Nadan aytsa, dana tuñday beredi (Cahil konuşursa alim dinler.) (İsmail ve Gümüş,1995: 104)

Janımnan malım sadaqa, arımnan janım sadaqa (Canımla malım sadaka, arımla canım sadakadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 105).

Zamanına qaray zañ, toğayına qaray añ (Çağa göre kanun, ormanına göre hayvan.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110).

Eñbegine qaray önbegi, ağasına qaray döñbegi (Çalışmasına göre kazancı, ağacına göre kerestesi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114).

Eñbegine qaray önimi, soqasına qaray köligi (Çalışmasına göre verimi, sabanına göre koşulanı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 115).

Qos attumen qol köbeyedi, qozısımen qoy köbeyedi (Çift atıyla ordu çoğalır, kuzusuyla koyun çoğalır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 116).

Dıyqan bolsan topıraqqen tuwıs, suwımen sırlas bol (Çiftçi olursan toprakla kaynaş, suyla sırdaş ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Köptiñ küşi köldey, köşip jürgen eldey (Çoğunluğun gücü göl gibi göçüp yürümüş il gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 121).

Köp aytqanmen mergen bolmas,köp aytqanmen şeşen bolma. (Çok vurmakla nişancı olunmazi çok konuşmakla hatip olunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125).

Taw bulağımen sändi, köl qurağımen sändi (Dağ bulağıyla güzel, göl kamışıyla güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 127).

Tawday qaranı tarıday aq jeñed (Dağ kadar karayı darı kadar ak yener.) (İsmail ve Gümüş,1995: 128).

Tawına qaray toğayı, şoşqasına qaray torayı (Dağına ögre ormanı, domuzuna göre yavrusu.) (İsmail ve Gümüş,1995: 129).

Tuwğan jerdey jer bolmas, tuwğan eldey el bolmas (Doğduğun yer gibi yer olmaz. Doğduğun halk gibi halk olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 139).

Dosiñniñ pısağımen müyiz kes, duşpanniñ pısağımen kiyiz kes. (Dostunun bıçağıyla boynuz kes, düşmanın bıçağıyla çul kes.) (İsmail ve Gümüş,1995: 143)

Toy siltawımen ton biter. (Düğün bahanesiyle elbise biter.) (İsmail ve Gümüş,1995: 145)

Adal dospen aralas, aldına qoy adal as (Dürüst dostla ilgilen önüne koy güzel aş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 147).

Egindi babañday küt, balañday baq (Ekine baban gibi bak, çocuğun gibi yetiştir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 158).

Nan qadirin diyqanday bilsen ardaqtı bolarsın eline erten (Ekmeğin kadrini çiftçi kadar anlarsan, yarın saygın olursun halkına.) (İsmail ve Gümüş,1995: 159)

Er atımen, qus qanatımen (Er atıyla, kuş kanadıyla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163).

Er azıǵı men böri azıǵı jolda (Er azıǵı ile böri azıǵı yoldadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 163).

Jasıñda alǵan bilimin tasqa basqan tañbaday (Gençliğinde aldığın bilim taşa bastığın damga gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185).

Körgensizben qurdaş bolmas, köñili bötenmen sırlas bolma (Görgüsüzle samimi olma, gönlü baika olanla sırdaş olma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193).

Köz körgeñmen iyis ayıra almaydı, qulaq estigeñmen tús ayıra almaydı (Göz görmekle kokuyu ayırt etmez, kulak işitmekle rengi ayırt etmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 195).

Küz jemisimeñ semiz.(Güz ürünüyle zengin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 200).

İyneydey tesikten tüyedeñ suwıq kiredi (İğne gibi delikten deve gibi soğuk girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Qojameñ körşi bolsan “ber-ber” deydi, şebermeñ körşi bolsan “kör-kör” deydi (Hocayla komşu olursan “ver ver” der. Ustayla komşu olursan “bak bak” der.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216).

Köktem gülmeñ körkem. (İlkbahar gül ile güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225).

Adam tastay berik, güldey nazık (İnsan taş gibi pek, gül gibi nazıktır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 228).

Adamǵa adam aq niyetimeñ jaq, qara niyetimeñ jat (İnsana insan iyi niyetliyle yaklaşır, kötü niyetiyle uzaklaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 228).

Kisi kirmegen üy molameñ teñ, kisi kirmegen meşit qorameñ teñ (İnsanın girmedeği ev mezarla denktir, insanın girmedeği mescit ahırla denktir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Adamnıñ küni adammeñ (İnsanın işi insanladır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

İyt lastıǵımeñ daryanı aramday almaş (İt pisliğiyle derya haram olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 233).

İytti süyekpeñ ursan qaünqıldamas (İte kemikle vurursan seslenmez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 234).

Jaqsı kelin qurdasıñday bolar. Jaqsı ulıñ sırlasıñday bolar (İyi gelin yaşıt gibi olur. İyi oğlan sırdaş gibi olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 239).

Jaqsımen joldas bolsañ, jetesiñ muratıña (İyi ile yoldaş olursan muradına erirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240)

Jaqsımenen jaqsı dos bolsa, jarısqan attay janasar. Jamanmenen jaman dost bolsa qutırğan iyttey talasar (İyi ile iyi dost olursa, yarışan at gibi yakınlaşır. Kötüyle kötü dost olursa, kuduran it gibi dalaşır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 240).

Jaqsı ay men kündeı älemge birdeı. (İyi insan ay ile güneş gibidir, aleme ışık verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Ata balasınıñ at meñindeı belgisi boladı. (İyi insanın çocuğunun atın sakarı gibi işareti olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241)

Jaqsılardıñ ülgisi janıp turğan şamday. Şeşenderdiñ sözderi ağıp turğan balday. (İyilerin örneğı yanıp duran mum gibi. Hatıplerin sözleri akıp duran bal gibi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 244)

Jaqn bolsan jaqsımen ağalasıp ötersiñ. Jaqn bolsan jamanmen jağalasıp ötersin. (İyiyle yakın olursan saygıyla geçinirsin. Kötüyle yakın olursan kavgayla geçinirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 247).

Qalamınıñ uşı men nayzanıñ küşi bir (Kalemin ucuyla mızrağın gücü birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 252).

Qanat uşıwmen jetiler, bolat şındawmen jetiler (Kanat uçmakla gelişir, çelik dövmekle sertleşir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 253).

Adasqanda julduz ayday, qarın aşqanda köje mayday (Kaybolunca yıldız ay gibi, karın acıkınca çorba yağ gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259).

Sabağa qaray pispegiñ, murtıña qaray iskegiñ bolsın (Kımız kabına göre karıştırma aleti, bıyığına göre cımbızı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271).

Sınıqtıñ bitiwi jasıña qaray, densawlıq jegen asıña qaray (Kırığın iyileşmesi yaşına göredir, sağlık yenen aş göredir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 271).

Qız qılığımen köpke jağadı (Kız davranışlarıyla herkesçe beğenilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 276).

Qız qılığımen süykimdi al ädebimen süykimdi (Kız davranışlarıyla sevimli, oğul edebiyile sevimli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 276).

Qızdıñ tamağı qılday (Kızın gözü kıızıldadır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 277).

Jamaŋa aytqan aqlıñ dalağa atqan oqpen teñ. Talabı joq jas ulıñ jalını joq soqpen teñ (Kötüye söylenen aqlın dışarı atılan ok ile denktir. İsteksiz genç oğlam ateşi olmayan kora benzer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 296).

Aram quwlıqpen abıroy tapqanşa adal eñbekpen jan baq (Kurnazlıkla itibar kazanacağına, dürüts çalışmakla hayat geçir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 301).

Mäjiliske qaray ğawğamız, qudıqqa qaray qawğamız (Meclise göre kavgamız, kuyuya göre kovamız.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311).

Mergen közimen qadırlı, şeşen sözimen qadırlı (Nişancı gözüyle kadirli, hatip sözüyle kadirlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 318).

Ulm jaqsı bolsın deseñ ulı jaqsımen awıldas bol, qızım jaqsı bolsın deseñ qızı jaqsımen awıldas bol (Oğlum iyi olsun dersin oğlu iyi olanla komşu ol, kızım iyi olsun dersin kızı iyi olanla komşu ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 321).

Ömir oynışaqtay arzan emes, jaqqanın satıl alatın (Ömür oyuncak gibi ucuz değil, beğendiğini satın alacak kadar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 329).

Suw da tömen qaray ağadı, kişpeyildilik adamğa jağadı (Su da aşağı doğru akar, mütevizilik insana hoş gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 350).

Sazımen qız nazımen (Şarkı saz ile kız naz ile dir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 354).

Tabaq tamağımen jarastı, batır jarağımen jarastı (Tabak yemeğiyle güzel, batur silahıyla güzel.) (İsmail ve Gümüş,1995: 356).

Japalaq baptağanmen suñqar bolmas, jabını maqtağanmen tulpar bolmas (Yarasa bakmakla şahin olmaz, kötü atı övmekle safkan olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 384).

Tamaqtıñ dämi tuzımen, adamnıñ qadırlı sözimen (Yemeğin tadı tuzla, insanın kadri sözle.) (İsmail ve Gümüş,1995: 391).

Jer elimen er elimen jaqsı (Yer halk ile el er ile iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 392).

Jigit kiyimimen emes zeyinimen sıylı. (Yiğit giyimiyle değil zihniyle sayılır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399)

Küriş dani üşin egiler, gül sâni üşin egiler (Pirinç tanesi için eğilir, gül süs için eğilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 334).

Daqıl urıǵına qaray, mal nâsiline qaray (Tahıl tohumuna göredir. Mal nesline göredir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 356).

Jerine qaray eğin ek, jolına qaray jegin jek (Toprağına bakıp ekin ek, yoluna bakıp araba koş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365).

Jerine qaray astıǵı (Toprağına göre ekini.) (İsmail ve Gümüş,1995: 365).

Körpeñe qaray ayağındı kösil (Yorganına göre ayağını uzat.) (İsmail ve Gümüş,1995: 405).

Zamanına qaray külkisi, tawına qaray tülkisi (Zamanına göre gülmesi dağına göre tülkisi.) (İsmail ve Gümüş,1995: 409).

Baydıñ isi barmenen, joqtıñ isi därmenmen (Zenginın işi fermanla, fakirin işi dermanla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415).

Baydıñ küni barmnen qoqtıñ küni därmenmen. (Zenginın günü germanla, yoksulun günü dermanla.) (İsmail ve Gümüş,1995: 415)

1.8.BAĞLAMA GRUBU

Bağlanma ekleriyle bağlanan birden fazla unsurdan oluşan gruba verilen isimdir. Ögeler birbirine edatlar ile bağlanırlar.

Birden çok unsurun edatlarla bağlanarak oluşturduğu yapılara denir. Bu gruplar, sıralayıcı ve açıklayıcı bağlama grupları şeklinde iki gruba ayrılır (Karaağaç, 2017: 200).

Bu grubu oluşturan ögeler asıl unsur ve yardımcı unsur gibi önce ve sonra farkı yoktur. Bu iki unsur da birbirine denktir (Özkan vd., 2020: 80).

Kazak Türkçesindeki “men, menen, ben, benen, pen, penen” ekleriyle oluşan bağlama grupları, Türkiye Türkçesinde kullanılan “ile” edatı ile oluşturulan bağlama gruplarının anlamını verir. Kazak Türkçesinde äri ... äri olan yapı ise, Türkiye Türkçesindeki hem...hem yapısına karşılık gelir.

Aştı menen tuştını tatqan biler. Alıs penen jaqındı jortqan biler (Acı ile ekşiyi tadan uzak ile yakını gezen bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995:12).

Ana süti balağa, äri as äri em. El meyiri erge, äri küş äri dem (Ana sütü çocuğa hem aş, hem ilaç. Halk mihribanlığı ere hem güç hem moral.) (İsmail ve Gümüş,1995: 41).

Arğımaq at jabı jalı ketip arışa da nazarı aştın közi toymaydı, baq pen qıdır darısı da. (Asıl at kötü olmaz, yeli gidip zayıflasa da aç gözün gözü doymaz, baht ve zenginlik bulsa da.) (İsmail ve Gümüş,1995: 46).

Asıl äyel äri erkek äri qatın (Asıl hanım hem erkek hem de kadındır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 47).

Atalı sözge arsız jawap qayırar, aq pen qaranı şındıq ayırar (Atalı söze arsız cevap verir, ak ile karayı gerçek ayırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 54).

Ot pen suw tilsiz jaw (Ateş ile su dilsiz düşmandır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 57).

Dür jigittiñ dalada tawday bolar aybarı üyine kelsen tabılmas, şalabı men gaynarı (Atıp tutan yiğit dışarıda dağ gibi olur görkemi. Evine gelsen bulunmaz, yemekle suyu da yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 61)

Alaqqanıñ işi men sırtı birdey emes (Avuç içi ile üstü bir değildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 63)

Az da biter, köp de biter, tatuwlıqqa ne jeter (Az da biter, çok da biter, dostluğa ne yeter?) (İsmail ve Gümüş, 1995: 67).

Bilim men küşti biriktirse, orın tewip eñbegi janadı (Bilim ile gücü birleştirse, yeri sağlam olup çalışması yüksektir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 84).

Eñbek pen oquw- ağamen ini (Çalışmakla okumak; ağabey ile kardeşir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114).

Temir men temirdi kömir qosar, er men erdi ömir qosar (Demir ile demiri kömür birleştirir, er ile eri ömür birleştirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 132).

Kedey men bay joldas bolmas, qasqır men qoy joldas bolmas (Fakir ile zengin arkadaş olmaz, kurt ile koyun arkadaş olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 177).

Nawbay japqan nanın bileidi. Piskeni men qamın bileidi. Satuwsı onuñ sanın bileidi (Fırıncı pişirdiği ekmeği bilir, piştiğini ya da hamlığını bilir. Satıcı onun sayısını bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 179).

Künine jüz tülki alsa da tazının iyt atı qalmaydı (Günlüğüne yüz tilki avlasa da tazının it adı kalmazdı) (İsmail ve Gümüş, 1995: 199).

Alıssañ atan da bolsa jıq, ayasañ qoya ber (Güreşeceksen atan da olsa yık acırsan koyuver) (İsmail ve Gümüş, 1995: 199).

Qoja men qoja mekede tabıadı ya nekede tabıadı (Hocayla hoca Mekke’de buluşur ya da nikahta buluşur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216).

Qoja men moldanı basındağısınan bilersiñ. Bek pen töreni qasındağısınan bilersiñ (Hoca ile mollayı başındakiyle bilirsın. Bey ile kadını yanındakinden bilirsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 216).

Araqtı ne eñ küşti asıñmen iş, eñ küşti dosıñmen iş (İçkiyi ne en iyi aşınla iç, ne de en iyi dostunla iç.) (İsmail ve Gümüş,1995: 220).

Ekew bolsañ birge keñes, birew bolsan börkiñmen keñes. (İki olursan birlikte danış tek olursan börkünle danış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 223).

Köktem gülmen körkem. (İlkbahar gül ile güzeldir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 225).

Adam men adamdı bereke jaqındatadı, aqın men aqındı mereke jaqındatadı (İnsan ile insanı bereket, ozan ile ozanı bayram yakınlaştırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 227).

Adamnıñ da alası men qulası, asılı men jasıǵı bar (İnsanın da alası ile sarısı, asil ile kıymetsizi vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 229).

Jaqsı ay men kündey älemge birdey. (İyi insan ay ile güneş gibidir, aleme ışık verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 241).

Qawın jeseñ äri awqat äri suwsın (Kavun yersen hem yemek hem sudur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 258).

Qaz ben üyrektiñ panası köl, jesir men jetimniñ panası el (Kaz ile ördeğin sığınağı göldür. Dul ile yetimin sığınağı ildir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 260).

Qazı menen qarta jedim, awızımda joq. Maqpal menen parşa kiydim, iyinimde joq (Kazı ile karta yedim, ağızımda yok. İpek ile kumaş giydim üstümde yok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262)

Qoğa men qamıs teñ be tatuwlıq pen namıs teñ be? (Koğa ile kamış denk mi birlik ile namus aynı mı?) (İsmail ve Gümüş,1995: 279).

Ömir bere de biledi ala da biledi (Ömür vermeyi de bilir, almayı da bilir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 329).

Jigitti ne maqtan azdırar ne jatqan azdırar (Yiğidi ya övgü azdırır ya da tembellik azdırır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 398).

Bay men bay quda bolsa, arasına jorğa jüredi. Kedey men kedey quda bolsa, arasına dorba jüredi (Zengin zenginle dünür olursa arasına yorgan girer. Fakir fakirle dünür olursa arasına torba girer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 413).

1.9.ÜNLEM GRUBU

Ünlem ve kendinden sonra gelen isimle oluşan kelime grubuna verilen isimdir. Bu grupta vurgu ilk unsur yani ünlem üzerinedir. Yargı bildirmezler. Cümle dışı unsur kabul edilirler.

Ünlem grupları, genel olarak bağımsız tümleş şeklinde kullanır. Her ünlemle, ünlem grubu kurulmaz (Özmen, 2016: 110).

Ünlemler, saygı belirtileri ve hitaplar, cümleye benzer söylemlerine, hatta cümle tonlamalarına sahip olmalarına rağmen cümle değildir. Ünlem öbekleri, meydana gelen bir olayı değil, bir olay karşısında kullanıcının durumunu bildirdiği için cümle dışı öğelerdir; bu cümle dışı unsurlar cümlelerin değil, metnin öğeleridir (Karaağaç, 2017: 187)

İncelenen atasözlerinde bu yapıya denk gelinmemiştir.

1.10. SAYI GRUBU

Türkiye Türkçesinde sayı grubu olarak ele alınan bu kelime grubu aynı zamanda sıfat grubu olarakta ele alınmaktadır. Örneğin, iki çift çorap ifadesinde bu hem sayı grubu hem de sıfat tamlaması grubunu oluşturabilmektedir. Kazak gramerciliğinde bu durum yalnızca sayı grubu altında değerlendirilmiştir, aynı zamanda sıfat tamlaması grubu olarak kabul edilmemiştir.

Bolımdınıñ balası, on besinde baspın deydi. Bomlımsızdıñ balası, jıyırma besinde jaspın deydi (Akıllının çocuğu on beşinde baş benim der. Akılsızın çocuğu yirmi beşinde ben gencim der) (İsmail ve Gümüş, 1995: 30).

Aydıñ on besi jarıq, on besi qaranğı (Aydın oyn beşi aydınlık, on beşi karanlıktır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 65).

Bilgeniñ bir toğız, bilmegeniñ toqsan toğız (Bildiğin bir dokuz, bilmediğin doksan dokuzdur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 83).

1.11. BİRLEŞİK FİİL GRUBU

Tamlayan unsur olan ismin bir fiile bağlandığı durumlarda oluşan kelime grubudur. Örneğin: Bugün geçmiş günleri yad ettim. Bu örnekte yad kelimesi isim, etmek kelimesi fiildir. Yani isim bir fiile bağlanmıştır.

Bir hareketi karşılamak üzere bir arada bulunurlar. Yardımcı fiillerin yönü, geriye doğrudur. Bu Türkçenin yapımlık yönüdür (Karaağaç, 2017:190).

1.1.1.İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında Olan Birleşik Fiiller

Urınşaq at arıq bolar, köñilşek jigit ğarıp bolar (Acelecı at zayıf olur, gönlü zengin yiğit garip olur) (İsmail ve Gümüş, 1995:11).

Aqıldı bol, aqıldı aytsa maqul bol (Akıllı ol, akıllı konuşursa makul ol) (İsmail ve Gümüş, 1995:29).

Aqıldınıñ sözi qısqa, ayta qalsa- nusqa (Akıllının sözü kısa, söyleyiversirse; nüsha.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 30).

Aqılsız aşuwma qol qoyadı, aqıldı aşuwılğa jol qoyadı (Akılsız sinirlenmeye yol açar, akıllı sinirliye yol verir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 31).

Altın bolmasa zerger qor bolar, jer bolmasa diyqan qor bolar (Altın olmasa kuyumcu hor kalır, toprak olmazsa çitfçi hor kalır (İsmail ve Gümüş,1995: 39).

Araşağa qoymasañ, araşağa zar bolarsın (Aracıya vermezsen, aracıya muhtaç olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 43).

Arıstan aş boladı, doñız toq boladı (Arslan aç olur, domuz tok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 45).

Asına bola dos bolma, basına bola dos bol (Aşına göre dost olma, başına göre dost ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 49).

At küygelek bolsa, arıq bolar, er küygelek bolsa kärip bolar (At huysuz olursa zayıf olur, er huysuz olursa garip olur) (İsmail ve Gümüş, 1995:50).

At barda esekke jol bolsın, dos barda esepke jol bolsın (At varken eşeğe yol olsun, dost varken hesaba yol olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

At qartaysa urınşaq boladı. Er qartaysa jañılşaq boladı (At yaşlanırsa huysuz olur, er yaşlanırsa unutkan olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 52).

Atqa tarlıq qılğan jawşılıq körer, asqa tarlıq qılğan aşarşılıq körer (Ata eziyet veren düşmanlık görür, aşı cimrilik yapan kıtlık görür) (İsmail ve Gümüş, 1995:53).

Atañnıñ balası bolma, adamnıñ balası bol (Atanın çocuğu olma, adamın çocuğu ol) (İsmail ve Gümüş, 1995:55).

Qarşığa qartaysa qul boladı, ılaşın qartaysa pul boladı (Atmaca ihtiyarlarsa kul olur, laçın ihtiyarlarsa para olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 61).

Keñ barda, dos tap. Atıñ barda, jol tap (Baban varken dost bul, atın varken yol bul.) (İsmail ve Gümüş,1995: 70)

Kisi elinde sultan bolğanşa, öz elinde ultan bol (Başka devlette sultan olacağına, kendi devletinde kösele ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 75).

Kisi bergen ıris bolmas, öziñdiki özi'ne ottay ıstıq (Başkası veren hoş olmaz, kendi kazanan zevkli olur) (İsmail ve Gümüş, 1995:75).

Basına is tüsse, jaqsı kömek etedi, jaman külip ötedi (Başına iş düşerse, iyi; yardım eder, kötü; gülüp geçer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75).

“Ayday sal”dan az öler, “köre sal” dan köp öler. (Başkasına “sürüver dersin” az ölür, “görüver” dersin çok ölür.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75)

Kisi elinde sultan bolğanşa öz elinde ultan bol (Başka devlette sultan olacağına kendi devletinde kösele ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 75).

Kisi aqılmen bay bolğanşa, öz aqılñmen jarlı bol (Başkasının aklıyla zengin olacağına, kendi aklınla fakir ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 76).

Basta mý joq bolsa, eki ayaqqa küş tüser (Başta akıl olmazsa, iki ayağa güç düşer.)(İsmail ve Gümüş,1995: 77).

Bası qatuw bolsa, ayağı tatuw boladı (Başlangıcı katı olursa, sonu tatlı olur) (İsmail ve Gümüş, 1995:77).

Qoy degende qoymağan araşağa zar bolar (Bırak dediğinde bırakmayan aracıya muhtaç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 82).

Bilimdige jaq bol, bilimsizden saq bol (Bilgine yakın ol, cahile dikkat et.) (İsmail ve Gümüş,1995: 83).

Bilimdini körseñ qadır tut bilimsizdi körseñ sabır tut (Bilgini görürsen saygı göster, cahili görürsen sabret) (İsmail ve Gümüş, 1995: 83)

Bir tülükke bay bolganşa, tört tülükke say bol (Bir çeşit hayvanın çok olacağına, çok çeşitli hayvana sahip ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 88).

Bir köziñ bir köziñe küwäşi boladı (Bir gözün bir gözüne tanık olur) (İsmail ve Gümüş, 1995:90).

Bir awılda bir üy aş bolsa, bär üy aş boladı (Bir köyde bir ev aç kalırsa, bütün ev aç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 92).

Bir körşiden bir körşi tuz aladı. Bir ruwdan bir ruw qız aladı (Bir komşudan bir komşu tuz alır, bir boydan bir boy kız alır) (İsmail ve Gümüş, 1995:92).

Birew äzil aytsa, sen ädil ayt (Birisi şaka söylerse, sen doğruyu söyle) (İsmail ve Gümüş, 1995: 95).

Molşılıq bolsın deseñ, quşırılıp eñbek et (Bolluk olsun dersin durmadan çalış.) (İsmail ve Gümüş,1995: 97).

Molşılıq bolsın deseñ quşırılıp eñbek et (Bolluk olsun dersin durmadan çalış) (İsmail ve Gümüş, 1995: 97).

Börkiñ tar bolsa başıñdı qısar. Mineziñ tar bolsa, başıñdağı baqıtıñ uşar (Börkün dar olursa başını sıkır, huyun kötü olursa başıntıdaki baht uçar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101).

Bulaq quralıp darya bolar, jas qartayıp qarya bolar (Bulak birikip derya olur, yaş birikip ihtiyarlık olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 101).

Buyırğanğa tis tiyedi, buyırmağanğa iş küyedi (Buyurana nasip olur, buyurmayanın işi yonar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 102).

Janıñ saw bolsa, zarlımın deme, täniñ saw bolsa, jarlımın deme (Canın sağ olursa zordayım deme, tenin sağ olursa fakirim deme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 106).

Qattı adam ırmşık boladı, qasañ at qırınşıl boladı (Cimri adam kuralcı olur, kötü at doğru yürümez.) (İsmail ve Gümüş,1995: 107).

Aşıq bolam dep, şaşıq bolma (Cömert olayım diye şaşkın olma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 108)

Zaman jaqsı bolsa, jas köriner qartıñ da (Çağ iyi olursa genç görünür yaşlı da.) (İsmail ve Gümüş,1995: 110).

Kim jumıs istese sol toq (Çalışan tok olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 111).

Eñbek etken muratqa jetedi, mal menen dāwlet te bitedi (Çalışan muradına erer, mal ile zenginliğe de kavuşur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 111).

Eñbek_adamdı adam etedi, eñbeksizdik adamdı nadan etedi (Çalışkan adamı adam eder, tembellik adamı nadan (cahil) eder.) (İsmail ve Gümüş,1995: 112).

Eñbegi önimdi bolsa, köñili senimdi boladı (Çalışması verimli olursa, gönlü de yerinde olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114).

Jaman bolar şeginşek, kedey bolar erinşek (Çekingen olursan kötü olursun, tembel olursan fakir olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 116).

Dıyqan bolsañ, qos ögiziñ teñ bolsın, malşı bolsañ, qos etegiñ keñ bolsın (Çiftçi olursan koştuğun öküz denk olsun, çoban olursan giydiğin giysi bol olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 117).

Dıyqan bolsan topıraqpen tuwıs, suwımen sırlas bol (Çiftçi olursan, toprakla kaynaş, suyla sırdaş ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 117).

Balanıñ segizinde tisi tüsedı, sekseninde erdin elge isi tüsedı. (Çocuğun sekizinde dişi düşer, sekseninde erkeğin halka işi düşer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 120)

Köp qıdırğan kezbe bolar, köp söylegen ezbe bolar (Çok dolaşan sürtük olur, çok söyleyen geveze olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 123).

Köp jumısqa qıynalsañ maşaaqqatqa tap bolarsın, azğa qanağat etpesen, oğan da zar bolarsın (Çok işte zorlanırsan meşakket çekersin, aza kanaat etmezsen ondan da olursun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 123).

Öte jaman bolmasañ, öte jarlı bolmaysıñ (Çok kötü olmazsan çok fakir olmazsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 124).

Köp aytqanmen mergen bolmas, köp aytqanmen şeşen bolmas (Çok vurmakla nişancı olunmazi çok konuşmakla hatip olunmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 125).

Tawdat talap bergenşe basbarmaqta baq bersin (Dağ kadar istek vereceğine baş parmak kadar baht versin) (İsmail ve Gümüş, 1995: 128)

Duwanağa sälem berme, teñge suraydı (Divaneye selam verme, tenge (para) ister.) (İsmail ve Gümüş,1995: 129)

Tana payda bermese, tänri payda bermeydi (Dana fayda vermezse, tanrı da fayda vermez) (İsmail ve Gümüş,1995: 129).

Daw qataysa malındı aladı, awruw qataysa janiñdı aladı (Dava ilerlerse malını alır, hastalık ilerlerse canını alır) (İsmail ve Gümüş, 1995: 130).

Dawdı quwsañ dawger bolarsın, jawdı quwsañ jawınger bolarsın (Davanın peşinde olursan davacı olursun, düşmanın peşinde olursan cengaver olursun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 130).

Qarawıldıñ jamanı aldırıp bolup ökinedi, balwannıñ jamanı şaldırıp bolup ökinedi (Dikkatsizin kötüsü çaldırdıktan sonra pişman olur, pehlivanın kötüsü yenildikten sonra pişman olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 136)

Tuwğan jerdey jer bolmas, tuwğan eldey el bolmas (Doğduğun yer gibi yer olmaz, doğduğun halk gibi halk olmaz) (İsmail ve Gümüş, 1995: 139).

Dos bolsañ berik bol, dosıña serik bol (Dost olursan berk ol,dostuna yoldaş ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 141)

Dosıñıñ közinde bolganşa, köñilinde bol (Dostunun gözünde olacağına, gönlünde ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 144).

Asırawın tapsa, adam bolar. Oquwın tapsa, bilim qonar (Eğitmesini bilersen adam olur, okumasını bilirse bilim olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 157).

Nasıbay atqan kisiniñ tisin urıp sıındır (Enfiye çeken kişinin dişini vurup kır) (İsmail ve Gümüş, 1995: 163).

Eskisiz jaña bolmas, jamansız jaqsı bolmas (Eskisiz yeni olmaz, kötüsüz iyi olmaz) (İsmail ve Gümüş, 1995: 170).

Kelgen dosqa tar bolsañ, keler dosqa zar bolarsın (Gelen dosta cimri davranırsan, gelecek dosta muhtaç olursun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Kelin jaqsı bolsa nemeresi tätti (Gelin iyi olursa turunç tatlı olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Keliniñ jaqsı bolsa otawıñ jumaq. Keliniñ jamas bolsa otawıñ tozaq (Gelinin iyi olursa otağın cennettir. Gelinin kötü olursa otağın cehennemdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Keliniñ uyattı bolsa berdi quday. Keliniñ uyatsız bolsa urdı quday (Gelinin utangaç olursa verdi Allah. Gelinin utanmaz olursa vurdu Allah.) (İsmail ve Gümüş,1995: 183).

Kemeşi han boldı, biz nöker boldıq. Tağdır solay boldı, biz suw töger boldıq (Gemici han oldu, biz hizmetçi olduk. Takdir böyle oldu, biz su döker olduk.) (İsmail ve Gümüş,1995: 184).

Jasında bosqa ketken waqıttar eseygende jüregiñde dert bolar (Gençliğinde boşa giden vakitler, yetişkinliğinde yüreğinde dert olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 185).

Jasırğan awruw jan alar, jasırğan daw mal alar (Gizlenen ağrı can alır, gizlenen dava mal alır.) (İsmail ve Gümüş,1995: 189).

Jeteliniñ balası jetisinde bas boladı, jetesizdiñ balası jetpisinde jas boladı (Görgülünün çocuğu yedisinde baş olur. Görgüsüzün çocuğu yetmişinde de genç olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193).

Körgensizben qurdas bolmas, köñili bötenmen sırlas bolma (Görgüsüzle samimi olma, gönlü baika olanla sırdaş olma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 193).

Künañ az bolsa kün esepteme (Günahın azsa gün sayma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 198)

Belgili malşın joq bolsa, belindi buwıp malğa bar. (Güvenilir çobanın olmasa kemeri bağlayıp mala git.) (İsmail ve Gümüş,1995: 199)

El eñbegi bolsa jerdiñ bağı. Jer önimi bolsa eldin bağı (Halk çalışan olursa yerin bahtıyarlığı, toprak verimli olursa halkın bahtıyarlığı.) (İsmail ve Gümüş,1995: 202)

El şarasız bolmas, er jarasız bolmas (Halk çaresiz olmaz, er yarasız olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:202)

Elin süygen er bolar, elin jegen qor bolar. (Halkını seven er olur, halkını sömüren hor olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 203)

Qatınıñ jaqsı bolsa köñiliñ oyaw, qatınıñ jaman bolsa köñiliñ qayaw (İsmail ve Gümüş,1995: 205)

Alğanıñ jaman bolsa, köñiliñ jarım. Atıñ jaman bolsa talar qarıñ. (Hanımın kötü olursa, gönlün yarımır. Atın kötü olursa bileğin yorulur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 206)

Qayırsız bolsa, baydan bez, panasız bolsa, saydan bez (Hayırsız olursa zenginden uzaklaş, korumasız olursa dereden uzaklaş.) (İsmail ve Gümüş,1995: 210)

Bärin qoyşı bolsan, qul bolarsın (Hepiniz çoban olursanız kul olursunuz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 211)

Esepşi bolmay bay, eser boolmay er bolmas (Hesabı olmayan zengin, tesirli olmayan erkek olmaz) (İsmail ve Gümüş 213).

Qojamen körşi bolsan “ber-ber” deydi, şebermen körşi bolsan “kör-kör” deydi (İsmail ve Gümüş,1995: 216)

Mineziñ pasıq bolsa aynalañ senen qaşıp bolar, mineziñ aşıq bolsa körgeñ jan sağan ğaşıq bolar (Huyun kötü olursa çevrendekiler senden uzak olur, huyun iyi olursa gören canlar sana aşık olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:216)

Öner quwğan zor bolar, ösek quwğan qor bolar (Hüner peşinde olan büyük olur, dedikodu peşinde olan hor kalır) (İsmail ve Gümüş, 1995: 217).

Önerli er qor bolmas, dos-duşpanğa zar bolmas (Hünerli horlanmaz, dost düşmana muhtaç olmaz) (İsmail ve Gümüş, 1995: 217).

Küşik küyew bolğanşa, iytñ küşigi bol (İç güveyi olacağına itin eniği ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 219).

Elden bezgen er bolmas, önerli qul bolmas (İşden bezen er olmaz, hünerli kul olmaz) (İsmail ve Gümüş, 1995: 224).

İyt kırq jandı bolar (İt kırk canlı olur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 233).

İytiñ qabağan bolsa, qoradan qoy bermeydi. Jigitteriñ batır bolsa mañayına jaw kelmeydi (İtin keskin olursa ağıldan koyun vermez. Yiğitlerin batur olursa yanına düşman gelmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:235)

Jaqın bolsan jaqsımen ağalasıp ötersiñ. Jaqın bolsan jamanmen jağalasıp ötersin (İyiyle yakın olursan saygıyla geçinirsin. Kötüyle yakın olursan kavgayla geçinirsin.) (İsmail ve Gümüş,1995:247).

Qatın bolsan da qararlı bol (Kadın isen de kararlı ol) (İsmail ve Gümüş, 1995:249).

Qapta bolsa qazan qur bolmas, qambada bolsa qap qur bolmas. (Kapta olursa kazan boş olmaz, ambarda olursa kap boş olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 253).

Bürkit aş bolsa aladı, tazı toq bolsa aladı. (Kartal aç olursa avlar, tazı tok olursa avlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 256)

Qayıqşimen jaqın bolsañ, qayığın suwğa salarsıñ. Önerlimen jaqın bolsañ, önerinen ülgı alarsıñ (Kayıkçıyla yakın olursan kayığını suya salarsın. Hünerliyle yakın olursan hünerinden örnek alırsın.) (İsmail ve Gümüş,1995: 259).

Qaz şölde jürse de közi kölde bolar (Kaz çölde yürüse de gözü gölde olur) (İsmail ve Gümüş,1996: 260).

Kel kel köp bolsa iyt te salawattı bolar (Kazancı çok olursa it de kıymetli olur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 262).

Eşki mayı qatqış bolar, aşqazanğa batqış bolar (Keçi yağı donuk olur, mideye ağır olur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 263).

Öz etigini tar bolsa, dünyeniñ keñdiliginen ne payda? (Kendi çizmen dar olursa, dünyanın genişliğinden ne fayda?) (İsmail ve Gümüş, 1995: 266).

Özi toysa da közü toymaydı (Kendisi doysa da gözü doymaz) (İsmail ve Gümüş, 1995: 269).

Şet awıl kösse, orta awıl şet boladı (Kenardaki köy göçerse, ortadaki köy kenar olur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 270).

Qısıñ tumandı bolsın, awruwıñ tumawlı bolın (Kışın duman olsun, hastalığın nezleden olsun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 274)

Qızdı tanış aladı tanış almasa qonıs aladı (Kızı tanış alır, tanış almazsa komşu alır) (İsmail ve Gümüş, 1995: 276).

Qoşqar bolar qozınıñ mañday jağı döñ bolar (Koç olacak kuzunun alnı çıkık olur) (İsmail ve Gümüş 1995: 279).

Qonaqtı qolıñnan kelgenşe qurmet et (Konuğa elinden geldiğince hürmet et.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 280).

Körşiles bayın bolsa minip jeter tayın bolsın (Komşun zengin olursa, binip yetecek tayın olsun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 280).

Söylegen kişi aqımaq bolsa, tındağan kişi aqıldı bolsın (Konuşan kişi ahmak olursa,, dinleyen kişi akıllı olsun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 282).

Qorqaqtıñ qatını bolğanşa, batırdın jesiri bol (Korkağın hanımı olacağına, baturun dulu ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 282).

Qorqaq ağan bolğanşa, batır bawrıñ bolsın (Korkak ağabeyin olacağına, batur kardeşin olsun) (İsmail ve Gümüş, 1995: 283).

Jaman ayğırda jol bolmas (Kötü aygırın yolu olmaz) (İsmail ve Gümüş 1995: 288)

Jamannıñ jaqsısı bolğanşa, jaqsınıñ jamanı bol. Qaramıqtıñ dani bolğanşa, aq biydaydıñ sabanı bol (Kötünün iyisi olacağına, iynin kötüsü ol. Karamuğun tanesi olacağına, ak buğdayın samanı ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 294).

Jamanmen dos bolma, jaqsımen qas bolma (Kötüyle dost olma, iyiyle düşman olma.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 296).

Jamanmen dos bolsan, sırtıñnan jürer ösektep (Kötüyle dost olursan, arkabdad dedikodu yapar.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 297).

Jmanmen joldas bolsan da qoldas bolma (Kötüyle yoldaş olsan da koldaş olma.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 297).

Jamanmen joldas bolsan kesiri juğar. Jaqsımen joldas bolsan nesibi juğar (Kötüyle yoldaş olursan kusuru dokunur, iyiyle yoldaş olursan nasibi dokunur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 297).

Märtebeñ biyik bolsa, jurt alıstan köredi, jaqınıñ da jatıñ da iyilip sälem beredi (Merteben büyük olursa halk uzaktan görür. Akraban da yabancı da eğilip selam verir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 311).

Meşitiñ alış bolsa da mazarıñ jaqın bolsın (Mescidin uzak olsa da mezarın yakın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995: 312).

Mıyqınat bolmay raqat bolmas (Mihmet olmadan rahatlık olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 313)

Aqımaq bolsa qonağı iyesin je dep zorlaydı (Misafir ahmak olursa ev sahibini ye diye zorlar.) (İsmail ve Gümüş,1995: 314).

Aldıña as qoydım, eki qolıñdı bos qoydım (Önüne aş koydum, iki elini boş koydum.) (İsmail ve Gümüş,1995:331).

Bar bolsan aspa joq bolsan saspa (Varlığınla övünme, yokluğunla yerinme.) (İsmail ve Gümüş,1995:373).

Jaqınıñnan qız alsan jan aşımas bolarsın. Basqa ruwdan qız alsan ösim talı (İsmail ve Gümüş,1995: 379).

Ötirik pen payda tapsan aqırında zalal tabarsıñ. Ras aytıp tapsan aqırında payda tabarsıñ (Yalan söyleyip fayda bulursan sonunda zararını çekersin. Doğru söyleyip zarar görürsen sonunda fayda bulursun.) (İsmail ve Gümüş,1995:379).

Jigit janğan şoq bolsın, şoq bolmasa joq bolsın (İsmail ve Gümüş,1995:400).

Jolawşığa jol kespe (Yolcunun yolunu kesme.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403).

Joldasıñ jaman bolsa, alış jürip tün qatpa. Qatınıñ jaman bolsa kişi aldında til qatpa. (Yoldaşın kötü olursa uzun yolda yürüyüp geceleme. Hanımın kötü olursa başkalarının yanında dil uzatma.) (İsmail ve Gümüş,1995: 403)

Baylıq adamdı azdıradı, niyetine berik bol. Quqlıq adamdı jazdıradı, uyatıña berik bol. (Zenginlik adamı azdırır, niyetine sahip ol. Kurnazlık adamı şaşırtır, namusuna sahip ol.) (İsmail ve Gümüş,1995: 416)

Baylıq izdep zor bolğanşa, bilim izdep qor bol (Zenginlik dileyip büyük olacağına, bilim dileyip hor ol) (İsmail ve Gümüş, 1995: 416).

1.11.2. Fiil+ Yardımcı Fiil Yapısında Olan Birleşik Fiiller

İlk unsuru fiil ikinci unsuru yardımcı fiilden oluşan yapıya verilen isimdir.

Ana balağa aqzındağısın jıyıp verir (Ana çocuğa ağızındakini toplayıp verir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 40).

Basıña is tüsse, jaqsı kömek etedi, jaman külip ötedi (Başına iş düşerse, iyi; yardım eder, kötü; gülüp geçer.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 75).

Nasıbay atqan kisiniñ tisin urıp sindır (Enfiye çeken kişinin işini vurup kır) (İsmail ve Gümüş 1995: 163).

Tünde uşqınıñdı jasıra bil, kündiz tütiniñdi jasıra bil (Gece ateşten çıkan kıvılcımı, gündüz de çıkan dumanı saklamayı bil) (İsmail ve Gümüş, 1995: 181).

Alıssañ atan da bolsa jıq, ayasañ qoya ber (Güreşeceksen atan da olsa yık, acırsan koyuver) (İsmail ve Gümüş, 1995: 199).

Qazan alsan urıp al, qatın alsan uğıp al (Kazan alırsan vurarak al, kadın alırsan bilerek al) (İsmail ve Gümüş, 1995: 261).

Qatır qışınıp jüredi, qılmıstı qısılp jüredi (Kotur kaşınıp durur, suçlu tedirgin durur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 284).

Qatır teke qora bılğar (Kotur teke, ağılı berbat eder) (İsmail ve Gümüş, 1995: 284).

Jaman adam özi bola almaydı, bolğandı köre almaydı (Kötü adam kendisi yapamaz, yapanları da çekemez) (İsmail ve Gümüş, 1995: 287)

Jaman äyel üyine kişi kelse ot basında barqıldap jüredi (Kötü hanım evine birisi geldiğinde ocakbaşında dırdır edip durur) (İsmail ve Gümüş, 1995: 290).

Surap bergenşe, urıp ber (Sorup vereceğine, vurup ver) (İsmail ve Gümüş, 1995: 347).

1.12. KISALTMA GRUPLARI

Her iki ögede aynı durumda oldukları için asıl ve yardımcı unsur olarak ayrılmazlar. Vurgu ise ikinci unsur üzerindedir.

Cümlelerde eksiltme şekliyle meydana gelen öbeklere denir. Bu öbekler bir söz grubu veya bir cümlenin kısaltılmasıyla sonra da bu yapının örneklenmesiyle yaygınlaşmıştır (Karaağaç, 2017: 175)

Bu gruplar kısaltmış birer fiil grubudur. Hal eklerinin asıl işlevinin bir ismi eyleme bağlarlar. Fiillerin düştüğü durumlarda kısaltma grupları oluşur (Özkan vd., 2020: 109).

Kazak gramerinde ayrı bir sınıflandırmayla ele alınmamış Kazakçada isimli gruplar başlığı altında ele alınarak toplu halde verilmiştir (Sevim, 2003: 81).

1.12.1. İsnat Grubu

Karaağaç, isnat grubunu “Sıfatın ters dönmüş halidir. İsnat grubu, isim- fiil veya zarf- fiil öbeğinden kısaltılarak ortaya çıkmış ya da isim cümlelerinden kalıplaşmıştır” (Karaağaç, 2017: 175) şeklinde ifade etmiştir.

Bu yapı Kazakçada “meñgerile baylanısqañ esimdi söz tirkesteri (yönelti olarak bağlanan isimli kelime grupları)” başlığı altında kısaltma gruplarına rastlarız. Bu yapı sıfatlar başlığı altında ele alınır, bizim sınıflandırmamıza göre farklı şekilde sınıflandırılır. Aynı yapıyla kurulmuşlardır” (Sevim, 2003: 81).

Awzı küygen ürlep işer. (Ağzı yanan üfleyerek işer.) (İsmail ve Gümüş,1995:20)

Awzı kişi, qarnı aydik, qoy semirse köterer. Qarnı kişi, awzı aydik, iyt semirse qutırar. (Ağzı küçük, karnı büyük koyun semirse kaldırır. Karnı küçük, ağzı büyük köpek semirse delirir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 20)

Awzı jumsaq buzaw eki emşek emedi. (Ağzı yumuşak buzağı iki meme emer.) (İsmail ve Gümüş,1995: 21)

Aqıldınıñ sözi qısqa, ayta qalsa- nusqa.(Akıllının sözü kısa, söyleyiversirse; nüsha.) (İsmail ve Gümüş,1995:30)

Aqlı az jigittiñ jumıs istese tartatın azabı köp, söz söylese qalatın mazağı köp. (Aklı az yiğit çalışmak isterse çekeceği azabı, konuşursa göreceği alayı çok.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Zeyini joq kisiniñ iyini joq isiniñ. (Aklı olmayan kişinin düzeni olmaz işinin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 31)

Törkini jaqın qatınnıñ tösegi jıyılmas. (Akrabası yakın gelinin yatağı toplanmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995: 33)

Ala berse, jey berse, armanı joq aqımaqtıñ. Ayta berse, dey berse, köñili hoş şatpaqtıñ. (Alsa da yese; ahmağın başka ümidi yoktur. Söylese de dese de boşboğazın gönlü hoştur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 37)

Analı balanın özi toq, anasız balanın közi toq (Analı çocuğun özü tok, anasız çocuğun gözü tok.) (İsmail ve Gümüş,1995:41).

Atı arıqtın küni kârip (Atı zayıfın günü garip.) (İsmail ve Gümüş,1995: 58).

Bası qaralınıñ köñili jaralı (Başı yaralının gönlü yaralıdır) (İsmail ve Gümüş, 1995: 74).

Key adamnıñ sözi qırt, key adamnıñ özi qırt (Bazı adamın sözü gereksiz, bazı adamın da kendisi gereksizdir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 78).

Keybirewdiñ boyı päs, keybirewdiñ oyı päs (Bazılarının boyu kısa, bazılarının düşüncesi kısa) (İsmail ve Gümüş, 1995: 78).

Birewden alğannıñ qolı qısqa, birewden jegenniñ tili qısqa (Birinden alanın eli kısa olur, birinden yiyenin dili kısa olur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 94).

Birewdiñ sözi ädemi, birewdiñ közi ädemi (Birinin sözü hoş, birinin gözü hoş) (İsmail ve Gümüş, 1995: 95).

Eñbekşiniñ nanı tätti, jalqawdıñ janı tätti (Çalışkanın ekmeği tatlı, tembelin canı tatlı.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 112).

Etigi jaman törge şığa almaş, jeñi jaman as işe almaş (Çizmesi kötü olan baş köşeye oturmaz, Yeni kötü olan aş yiyemez) (İsmail ve Gümüş, 195: 118).

Dini basqanıñ tili basqa (Dini başka olanın dili de başka olur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 138)

Adal jannıñ aldı jırıq, aramzanıñ beti şırıq (Dürüst insanın öü parlak, haramzadenin yüzü çarık) (İsmail ve Gümüş, 1995: 147).

Adal aqınnıñ awzı bal, aramza aqınnıñ awzı dal (Dürüst ozanın ağzı baldır, haramzade ozanın ağzı bozuktur.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 147).

Köñili suluwdıñ öñi suluw (Gönlü güzelin siması da güzeldir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 192).

Köñili oyawdıñ közi jırıq (Gönlü uyanığın gözü aydındır.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 192).

Önerliniñ qolı altın, öleñşinin sözi altın (Hünerlinin eli altın, öleñşiniñ sözi altın) (İsmail ve Gümüş, 1995: 218).

Aytuwlı dostıñ malı bir, kemedegeniñ janı bir (İyi dostun malı birdir, gemidekilerin canı birdir) (İsmail ve Gümüş, 1995: 238)

On bolsa ornı basqa, qırıq bolsa qılığı basqa (On olursa yeri başka, kırk olursa kılığı başka) (İsmail ve Gümüş, 1995: 324).

Tilewşiniñ bir beti qara, bermewşiniñ eki beti qara (İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü kara) (İsmail ve Gümüş, 1995: 231).

Täni sulıw- sulıw emes, janı sulıw- sulıw (Teni güzel; güzel değildir, ruhu güzel; güzeldir.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 362).

Balalı üyrek kölden ketpes, balası jas elden ketpes (Yavrulu ördek gölden gitmez, yavrusu küçük evden gitmez.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 387).

Jeñi jırtıq tamaq jey almaydı (Yeni yırtık olan yemek yiyemez.) (İsmail ve Gümüş, 1995: 391).

Jigittiñ sözü bir (Yiğidin sözü birdir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 399).

Sorlınıñ atı qara jarısta ozadı (Zavallının atı karayarışta birinci olur.) (İsmail ve Gümüş,1995:409).

1.12.2. Yönelme Grubu

Datif unsurla ondan sonra gelen ismin bir araya gelerek oluşturduğu gruba verilen isimdir: başa bela, keyfine düşkün (Ergin, 2013: 394).

Yönelme hal eki almış bir unsura ismin birleşmesinden oluşan gruba verilen isimdir.

Başqa päle kızıl tilden (Başa bela, kızıl dilden gelir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 74).

1.12.3. Bulunma Grubu

Lokatifli ismin ondan sonra gelen isimle ortaya çıkardığı gruba verilen isimdir: pahada ağır, dörtte bir, yükte hafif (Ergin, 2013: 394)

İncelediğimiz atasözlerinde bulunma grubu örneği yer almamaktadır.

1.12.4. Ayrılma Grubu

İlk unsur olan tamlayana ayrılma hal eki olan –dan ekinin getirilmesiyle oluşur.

Ablatif unsurla ondan sonra gelen ismin bir araya gelerek oluşturduğu gruba verilen isimdir: kafadan kontak, içinden pazarlıklı.. (Ergin, 2013: 394).

Akıldan jaqın dos bar ma? (Akıldan yakın dost var mı?) (İsmail ve Gümüş,1995: 26).

Akıldan artıq baylıq joq (Akıldan üstün zenginlik yoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995: 26).

As üstinen attama, astan ülken amessiñ (Aş üzerine atlama, aştan büyük değilsin.) (İsmail ve Gümüş,1995: 48).

Qaraw bayğa qatınnan zatı, ağayınnan atı qımbat (Cimri zengine kadından malı, akrabasından atı daha kıymetlidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:108).

Eñbekpenen tapqanıñ, şeker baldan tatqanıñ (Çalışmakla bulduğun, şeker ile baldan tattığın gibidir.) (İsmail ve Gümüş,1995: 114).

İKİNCİ BÖLÜM

2.CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Bir cümlede yüklem ya isim ya fiildir. Yapı ve anlam özelliklerinden hareket edilerek cümleler,

Yapılarına göre (basit, birleşik, sıralı cümleler),

Anlamlarına göre (olumlu, olumsuz, soru, olumsuz soru cümleleri),

Dizilişlerine göre (kurallı, devrik cümleler)

Yüklemlerine göre (fiil ve isim cümleleri) diye bölümlenir (Birinci vd., 236: 2015).

2.1. YAPISINA GÖRE CÜMLELER

Cümleler yapı olarak birleşik ve basit cümle şeklinde iki başlık altında ayırırız. Aralarında anlam ilişkisine dayanan bu cümle yapılarına üçüncü olarak da sıralı cümlelerini de alırız. Yapı bakımından bu cümleleri üç başlık altında ele alırız: birleşik cümle, basit cümle, sıralı cümle (Özkan vd., 2020:128).

Türkiye gramerciliğinde yapısına göre cümleler konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Kullanılan terimler konusunda ortak görüş olmadığı gibi cümle yapıları ele alınış bakımından da farklılık göstermektedir. Bazı araştırmacılar içerisinde sıfat-fiil, isim- fiil, zarf-fiil barındıran cümleleri yargı bildirmemesinden dolayı basit cümle olarak, bazıları ise bunları birleşik cümle içerisinde değerlendirirler. Birleşik cümle başlığı altında değerlendirilen bu grup ise girişik birleşik cümle başlığı altında ya da karmaşık cümle isimleriyle ele alınırlar. Biz bu çalışmamızda atasözlerini cümle bakımından incelerken birleşik, basit ve sıralı olmak üzere 3 grupta inceleyeceğiz. Fiilimsi ekleri alan cümleleri ise girişik birleşik cümle adıyla birleşik cümle başlığı altında kategorize edeceğiz.

2.1.1. Basit Cümle

Tek çekimli fiilden yani yüklemden oluşan cümleye denir. Bu cümleler tek bir yargı bildirirler.

Yalın cümle, cümle içinde çekimli tek yüklemi olan, öğeleri içerisinde tek yargı bulunduran cümle türüdür. Türkçede cümlelerin bir çoğu yalın cümle şeklindedir (Birinci vd., 2015:237).

Özmen “basit cümlelerin içerisinde, fiilimsi veya fiilimsi grupları bulunabilir. Fiilimsiler kişi ifadesi ve kip anlamı taşımadıkları, çekimli fiil halinde olmadıkları, sabit bir cümle olmadıkları, bir fikri tam anlamıyla ifade edemediklerinden dolayı içinde fiilimsi barındıran cümlelere basit cümleler denir” şeklinde tanımlamıştır (Özmen, 2016: 141).

Bu cümlelerde tek yargılar bulunur. Yargıyı bir sonuca bağlayan bir tek yüklem vardır. (Ediskun, 1999: 381).

Hengirmen bu yapı için “tek çekimli fiil ile yapılan ve içerisinde tek yargı barındıran cümleye verilen isim” şeklinde tanımlamıştır. Bu cümleler içerisinde herhangi bir eylemsi yoktur. Burada önemli olan cümle içerisinde tek bir bağımsız yargının ve çekimli tek eylemin bulunmasıdır (Hengirmen, 2006: 353).

Anlam ve şekil bakımından yükleme bağlı olarak işlev görürler. Bu cümlelerde yargı tektir, içerisinde fiilimsi barındırsalar dahi bu cümleler basit cümlelerdir (Karahan, 1995: 21).

Kazak gramerciliğinde basit cümle, Türkiye gramerciliğinden farklı incelenir. Kazak gramerlerinde cümleler genel itibarıyla “jay söylem” (basit cümle) ve “qurmalas söylem” (birleşik cümle) olmak üzere ikiye ayrılır. Anlam ve yüklem bulunduğ yere göre ve yüklem türüyle ilgili cümle çeşitleri şeklinde özel bir ayrım yoktur. Bütün bu cümle çeşitleri “basit cümle” konusu içerisinde ele alınmaktadır (Biray vd., 2018: 164).

Kazak gramerlerinde basit cümleler, cümlede bildirilen fikrin olumlu ve olumsuz oluşuna göre; “bolımsız söylem” ve “bolımdı söylem” diye ikiye, söyleme ve haber verme amacına göre; “surawlı söylem” “habarlı söylem” “buyruqtı söylem”, “lepti söylem” diye dörde, esas ve yardımcı öğelerin cümlede olup olmamasına göre “jayılma söylem” (geniş cümle) ve “jalan söylem” (yalın cümle) diye ikiye, cümlelerin tamamlanıp tamamlanmamasına cümlede öznenin olup olmamasına göre: “jaqsız söylem ve “jaqtı söylem” olarak ikiye ayrılır (Biray vd., 2018: 164).

Türkiye gramerciliğinde fiilimsi ekleriyle oluşan cümleler konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Kimi araştırmacılar fiilimsi ekleri alsalar dahi yargı bildirmediikleri için basit cümle adı altında ele almış, kimi araştırmacılar ise tıpkı Kazak gramerciliğinde olduğu gibi birleşik cümle başlığı altında incelemiştir.

Kazak gramerciliğinde basit cümle terimi, Türkiye gramerciliğine göre daha kapsamlı ele alınmıştır. Türkiye gramerciliğinde basit cümle ve girişik birleşik cümle konusunda görüş ayrılığı mevcut fakat Kazak gramerciliğinde bu yapılar birleşik cümle olarak ele alınırlar. Her iki lehçede de bu yapılar aynı şekilde ele alınır. Fark yalnızca gramer ve terimler konusudur.

İncelediğimiz 3801 atasözünde 537 basit cümle tespit edilmiştir. İncelediğimiz atasözlerinde yer alan basit cümleyle ilgili birkaç örnek şu şekildedir:

Alımsız basqa aqıl **juqpas** (Akılsız başa akıl girmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:31).

Törkini jaqın kelin **toqtamas** (Akrabası yakın gelin durmaz) (İsmail ve Gümüş,1995:33).

Pışaq qap tübinde **jatpaydı** (Bıçak kabın içinde durmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:82).

Bir qılıştıñ düzinde mıñ adamnıñ bası **bar** (Bir kılıcın ağzında bin adam başı vardır) (İsmail ve Gümüş,1995:91).

Ösek söz ögizdi de **öltiredi** (Dedikodu öküzü de öldürür) (İsmail ve Gümüş, 1995: 131).

2.1.2. Birleşik cümle

Bu cümlelerde birden çok yargı bulunur, esas olan ise cümlelerin ana yargısıdır. Yan yargılar ise ana yargının anlam bakımından tamamlayıcıdır (Birinci vd., 2015: 238).

Bir ana cümle ile onun anlamını tamamlayan bir veya birkaç yardımcı cümleden oluşan cümleye birleşik cümle denir. Türkçedeki birleşik cümleleri şu şekilde sıralayabiliriz: ki’li birleşik, iç içe birleşik, şartlı birleşik ve basit cümle (Özmen, 2016: 129).

İncelediğimiz 3801 atasözünde 379 şart cümlesi, 593 girişik bileşik ve 20 iç içe bileşik olarak toplamda 992 birleşik cümleörneğine rastlanmıştır. Ki’li birleşik cümle örneği tespit edilmemiştir.

2.1.2.1. Girişik Birleşik Cümle

Hikmet Dizdaroğlu, Tahsin Banguoğlu, Tahir Nejat Gencan, Rasim Şimşek fiilimsiden oluşan cümleleri girişik cümle adı altında inceleyerek bu başlık altında değerlendirirler.

İçerisinde zarf- fiil, isim- fiil, sıfat-fiillerleden yapılan cümleler, Kazak Türkçesi gramerliğinde Türkiyedeki bazı gramerlerde olduğu gibi birleşik cümle olarak değerlendirilmektedir (Biray vd., 2018: 164).

Girişik cümleler bazen bağımsız cümle bazense cümlenin herhangi bir ögesi olabilir (Hengirmen, 2006: 362).

Bazı dildiler girişik birleşik cümle yapısını kabul ederken bazıları ise böyle bir yapıyı kabul etmeyerek basit cümle görüşünü savunmuşlar. Ele alınan temel problem fiilimsilerle kurulan bu cümlelerin yargı bildirip bildirmediği ve bunun sonucunda bu yapının basit mi birleşik mi olduğu görüşündeki fikir ayrılıklarıdır. Bu çalışmamızda fiilimsi alan bu cümleleri birleşik cümle bahsi altında girişik birleşik cümle başlığı altında ele alacağız.

İncelediğimiz 3801 atasözünden 593 atasözü girişik birleşik cümle yapısıyla oluşmuştur. İncelediğimiz atasözlerinde yer alan girişik birleşik cümle yapısıyla ilgili birkaç örnek şu şekildedir:

Toy **değende** quw bas **domalar** (Düğüne herkes katılır.) (İsmail ve Gümüş,1995:146).

Jaw jağadan **alğanda** böri etekten **aladı** (Düşman yakadan tuttuğu zaman, kurt da etekten kapar.) (İsmail ve Gümüş,1995:149).

Kebek **jegen** at jüyrık **bolmas** (Kepek yiyen at koşucu olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:270).

Qılıştı qorqaqtı soyıldı batır **soğıp aladı** (Kılıçlı korkağı sopalı batur yener) (İsmail ve Gümüş,1995:271).

Oy **köbeymey** qoy **köbeymeydi** (Fikir çoğalmadan koyun çoğalmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:179).

2.1.2.2. Şartlı Birleşik Cümle

Bu yapısında farklı cümleler birbirine şartla (–sA) bağlanır. Şart eki alan cümle yardımcı unsur, yüklem alan cümle ise ana unsurdur.

Asıl cümledeki hareketin, işin, durumun gerçekleşebilmesini şarta bağlar. Kazak gramerinde, -sA şartını alarak belirten cümlelere denir (Biray vd., 2018: 168).

Yan cümle olan cümle önceki cümlenin sebebi, şartıdır. Şart ekiyle bağlandığından bu cümlelere şartlı cümleler denir (Ediskun,1999: 386).

Bu yapı iki lehçede de aynı şekildedir. Türkiye Türkçesinde de şartlı birleşik cümle yapısı –sA ekiyle yapılmaktadır.

Körşileş bayın bolsa minip jeter tayın bolsın (Komşun zengin olursa binip yetecek tayın olsun.) (İsmail ve Gümüş,1995:280).

Qoy egiz tapsa şöptiñ bası ayır şığadı (Koyun egiz doğurursa otun başı çift çıkar.) (İsmail ve Gümüş,1995:285).

Soqır törenin közi altın körse jarqırap ketedi (Kör beyin gözü altın görürse hemen parlar) (İsmail ve Gümüş,1995:286).

Jamandı asqa tartsan da iske tartpa (Kötüyü aşa davet etsen de işe davet etme) (İsmail ve Gümüş,1995:297).

2.1.2.3. İç İçe Birleşik Cümle

Cümle içerisinde ayrı cümlelerin yer almasıyla oluşan cümle yapısıdır. Bu cümle yapısında tırnak işareti içerisinde alıntı yapılan cümle yer alır. İç içe geçmiş en az iki cümleden oluşur.

İç içe birleşik cümle açısından Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesini şöyle karşılaştırabiliriz:

1. Türkiye Türkçesinde birleşik cümle kategorisindeyken, Kazak gramerciliğinde ana bir bölümü oluşturarak “qurmalas söylem” adı altında ele alınır. Her ikisinde de yapı olarak aynı şekilde kurulmaktadır.
2. Yapı olarak Türkiye gramerinde “iç içe birleşik cümle”ye karşılık gelen “töl söz”ler Türkiye Türkçesindeki şekliyle ana cümle başında veya ortasında bulunabilir.
3. Her iki cümlede de bu yapı aynı şekilde kurulmaktadır (Biray vd., 2018: 170).

İncelediğimiz atasözlerinde yer alan iç içe birleşik cümle yapısı örneklerinden birkaçı şu şekildedir:

Olaq qatın “nan pisiremin” dep undı büldiredi (Beceriksiz kadın “ekmek pişireceğim” diye unu berbat etmiş.) (İsmail ve Gümüş,1995:78).

Bir kempir bir kempirdi kelinşek deydi (Bir koca karı bir koca karıya “gelin” der.) (İsmail ve Gümüş,1995:91).

Qas jamannıñ belgisi qasındağısın qaraqşı deydi (Kötü insan belgesi yanındakine soyguncu der.) (İsmail ve Gümüş,1995:290).

Bay bayğa bay Qudayğa jetsem deydi (Zengin zengine zengin Hüdaya erişsem der.) (İsmail ve Gümüş,1995:413).

2.1.2.4. Ki’li Birleşik Cümle

Bağlaç ile iki cümle ya da iki fiili ya da bir fiil ve isimle ismin izahını olan cümleleri birbirine bağlar. Ki bağlacından sonra gelen cümleler yardımcı cümlelerdir. Günümüzde yaygın kullanılmamaktadır (Özmen, 2016: 135).

Kazak Türkçesinde ki’li bağlama edatıyla yapılan cümle yapısı yoktur, diğer bağlama edatlarının yardımıyla yapılan bağlı cümleler vardır. Türkiye gramerciliğinde, bağlama edatlarının anlamlarına göre bir sınıflandırma yok, Kazak gramerciliğinde ise vardır. Bağlama edatlarının cümleye verdiği anlam değerine göre de cümleler çeşitlilik gösterir (Biray vd., 2018: 170-171).

2.1.3. Sıralı Cümle

Sıralı cümle yapısı birden fazla cümleden oluşan cümlelere verilen isimdir. Bu cümleler herhangi bir edat veya bağlama anlamı veren ekle bağlanmadan noktalama işareti ile ayrılarak oluşurlar. Türkiye Türkçesinde bu cümle yapısını bağımsız sıralı ve bağımlı sıralı cümle şeklinde iki grupta incelenir. Bağımlı sıralı cümlelerin öznesi veya yüklemi ortak olur iki cümle özne ya da yükleme bağlanır. Bu bağlama şekli edat veya bağlama eklerinden değil özne ya da yüklemden oluşur.

Yapı olarak birbirine bağımlı ama tek başına kullanıldığı zaman bir anlam taşıyabilen cümlelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu cümleler metin içerisinde birbiriyle bağlantılı cümlelerdir. Herhangi bir unsuru ortak olabilir (Birinci vd., 2015: 240).

Birbiri ardına gelmeleri ile oluşan cümleye “jalğawlıqsız salalas söylem” (sıralı cümle) denir. Her iki lehçede de sıralı cümle yapısı vardır. Kazak gramerlerinde sıralı cümleler, yapılarındaki basit cümlelerin anlam ilişkilerine göre sınıflandırılmasıyla daha ayrıntılı olarak incelenmiştir (Biray vd., 2018: 171-172).

Sıralı cümlelerde bir cümle diğerinin bir unsuru değildir ve cümleler şekilce birbirinden bağımsızdırlar. Ancak bazı sıralı cümlelerde birtakım unsurlar ortak olabilir. Tek bir cümle değil, cümleler topluluğudur (Özmen, 2016: 138).

Aralarına bağlama edatı veya bağlama anlamı veren bir kelime girmeden birbirini ardına gelmeleri ile oluşan cümleye “jalğawlıqsız salalas söylem” (sıralı cümle) denir (Biray vd., 2018: 172).

İncelediğimiz 3801 atasözünde 2272 sıralı cümle yapısına rastalılık. Bağımlı ve bağımsız sıralı cümle olarak iki ayrı başlık altında ele aldık. Bağımsız sıralı cümle yapısı 2118, bağımsız sıralı cümle yapısı ise 154 atasözünden oluşmaktadır. İncelenen atasözlerinin büyük çoğunluğu sıralı cümle yapısıyla oluşmuştur.

2.1.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle

Cümle yapısı özne veya yüklem gibi herhangi bir unsuru ortak olan cümlelerdir. Bu cümleler bölündükleri zaman da anlamlıdırlar.

Özne, tümleç, yüklemeleri ortak olan cümle yapısına verilen isimdir. Bu cümle yapıları yalın ya da birleşik olarak birbirlerine eklenirler. Hepsinin birden ortak olmasına gerek yoktur. Yalnızca bir ögenin ortak olması da yeterlidir (Hengirmen, 2006: 357).

Diyqan ekkenin jeydi şarwa baqqanın (Çiftçiyi ektiğini yer, çoban beslediğini.) (İsmail ve Gümüş,1995:117).

2.1.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Bu cümle yapısı içerisinde ele alınan bağımsız sıralı cümle yapısı birbirinden bağımsız iki cümlelerin noktalama işareti ile ayrılarak tek bir cümle içerisinde ele alınmasıyla oluşur. Bağımsız sıralı cümle yapısında ortak herhangi bir unsur yoktur. Öznesi, yüklemi her şeyiyle birbirinden bağımsız iki cümleden oluşur.

Bağımsız sıralı cümle yapısında özne veya yüklem unsurları ortak değildir. Bu cümleler arasında sadece anlam bakımından benzerlik vardır (Hengirmen, 2006: 359).

İncelediğimiz 3801 atasözünde 2118 bağımsız cümle yapısını tespit ettik. İncelediğimiz atasözlerinde yer alan bazı bağımsız sıralı cümle örnekleri şu şekilde:

Köptin bir bögewi bar, jekenniñ mñ bögewi bar (Çoğunluğun bir engeli olur, yalnızın bin engeli olur) (İsmail ve Gümüş,1995:121).

Qayrattınıñ almaytın qamalı joq, aqıldınıñ tappaytın amalı joq (Gayretlinin aşamadığı engel olmaz, akıllının bulmadığı çare olmaz.) (İsmail ve Gümüş,1995:181).

Kelin kelinbaq, kelmey jatıp sözün baq (Gelin geline bak, gelmeden önce sözüne bak) (İsmail ve Gümüş,1995:183).

Awruw bolıp baqsıǵa barma, dawlı bolıp jaqsıǵa barma (Hasta olunca büyücüye, davalı olarak kadiya gitme) ( smail ve Gümüş,1995:207).

2.2. YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

Türkiye gramerciliğinde bu c mler iki başlık altında ele alınmıştır. Bu c mler isim cümlesi ve fiil cümlesinden oluşmaktadır. Kazak Türkçesinde ayrı bir başlık altında ele alınmasalar dahi bu c mler yapıları mevcuttur. Fakat Kazak gramerciliğinde isim cümlelerinde yüklem bildirme eki almamaktadır.

Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesini yüklemin türüne göre şöyle değerlendirebiliriz:

1. Türkiye gramerciliğinde bellir bir grubu oluşturan “yüklemin türüne göre c mler” bahsi, Kazak gramerciliğinde aynı yapıya sahip olmasına rağmen bir grup olarak değerlendirilmiştir.
2. İsim ve fiil cümlelerinin kullanı ları her iki lehçede de aynıdır. Kazak gramerciliğinde yüklemin türüne göre bir sınıflandırma olmamasına rağmen, yüklemini isim veya fiil c mler yapıları vardır.
3. Kazak Türkçesindeki isim cümlelerinde –D r bildirme eki kullanılmaz; buna karşılık pekiştirme işlevinde – oy kullanılır.(Biray vd., 2018: 174).

2.2.1. Fiil Cümlesi

Yargı bildiren kelime çekimli bir fiildir. Bu yüklem birleşik ya da basit zamanlı tüm fiil çekimlerine girer (Hengirmen, 2006: 363).

İncelediğimiz atasözlerinde 2688 fiil cümlesi tespit ettik. Fiil cümlesi oranı isim cümlesine göre daha fazladır. Fiil c mleli yapılar daha fazla kullanılır.

Awruw adam  le  lge e jannan  mit **k tedi** (Hasta adam ölünceye kadar canından  mit bekler) ( smail ve Gümüş,1995:207).

Esebi  bolsa ese  **ketpeydi** (Hesabını bilersen hakkın kaybolmaz) ( smail ve Gümüş,1995:213).

A ar ılıqta jegen quyqanı  d mi **ketpes** (Kıtlıkta yediğin et parçasının tadı damağından gitmez.) ( smail ve Gümüş,1995:275).

Jaman sıyrır jawda **buzawlaydı** (Kötü inek düşman elinde buzağılar.) ( smail ve Gümüş,1995:290).

Qas jamannıñ belgisi qasındağısın qaraqşı **deydi** (Kötü insan belgesi, yanındakine soyguncu der.) (İsmail ve Gümüş,1995:290).

2.2.2. İsim Cümlesi

Yüklemi isim soyludur. İsim soylu kelimelere ek fiil getirilerek yüklem yapılır.

Bu cümlelerde yüklem ek fiilin bütün çekimlerine girer (Hengirmen, 2006: 363).

Keñeste keñdik köp (Danışmada fayda çoktur.) (İsmail ve Gümüş,1995:130).

Abaylap söyle söziñdi, qabırğanıñ da qulağı bar (Dikkat ederek söyle sözünü, duvarında kulağı vardır.) (İsmail ve Gümüş,1995:136).

Eseptemegenge bəri **tügel** (Hesap yapmayana her şey tamdır) (İsmail ve Gümüş,1995: 213).

Jalqawdıñ malı jazda da **köterem** (Tembelin malı yazın da kötürümdür) (İsmail ve Gümüş,1995:362).

Jekenıñ jetpis tusawı **bar** (Yalnızın yetmiş kösteği vardır) (İsmail ve Gümüş,1995:382).

2.3. Yüklem Yeri Göre Cümleler

Türkiye Türkçesinde cümleler genel olarak kurallı cümle yapısındadır.

Kurallı cümle yapısı her iki lehçenin de temel cümle yapısıdır. Kazak Türkçesinde kurallı cümle yapısı, Türkiye Türkçesine oranla daha çok kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde var olan ve son zamanlarda çağdaş yazaların çoğunlukla kullandığı devrik cümle yapısı, Kazak Türkçesinde, metin içerisinde rastlanmasına rağmen böyle bir sınıflandırmaya tabi tutulmamıştır (Biray vd., 2018: 176).

2.3.1. Kurallı Cümle

Bu yapıyla oluşan cümlelerin yüklemeleri her zaman sonunda bulunur. Türkiye Türkçesinde genel olarak cümleler kurallı oluşmakla birlikte yüklem her zaman sonda yer alır.

Ögeler özne, tümleçler ve yüklem sırasına göre dizilmişlerdir (Birinci vd., 2015: 243).

Kazak gramerciliğinde cümlelerin yüklemelerinde kurallı ve devrik cümle başlığıyla bir sınıflandırma yoktur. Cümleler büyük çoğunlukla kurallı cümlelerdir (Biray vd., 2018: 175).

Er joldasınan at joldası **jaqsı** (Er yoldaşından at yoldaşı iyidir.) (İsmail ve Gümüş,1995:166).

Erdiñ erliğin bilmegen, eldin birliğin **bilmeydi** (Erin erliğini bilmeyen, ilin birliğini bilmez.) (İsmail ve Gümüş,1995:167).

Kelin boyun jasıradı, tawdan sözün **asıradı** (Gelin kendini gizler, dağa sözünü geçirir.) (İsmail ve Gümüş,1995:183).

Jasırgan awruw jan alar, jasırgan daw **mal alar** (Gizlenen ağrı can alır, gizlenen dava mal alır.) (İsmail ve Gümüş,1995:189).

İyt semirse, iyesin **qabar** (İt semirirse sahibini ısırır) (İsmail ve Gümüş,1995:234).

2.3.2. Devrik Cümle

Cümle yapısında ise yüklem sonda bulunmaz. Genellikle günlük konuşma ve şiir dilinde bu yapılara rastlanır.

Kurallı cümle yapısındaki düzeni göremeyiz. Devrik cümlede yüklem sonda yer almayarak öznenin, nesnenin, tümleçlerin yer değiştirmesidir. Bu tarz cümleleri kullanan yazarların belli amaçları vardır. Bu amaçlardan biri konuşma diliyle yazı dilini birbirine yaklaştırmaktır. Bu cümleleri kurallı hale dönüştürdüğümüzde yazarın üslubundaki anlatım zenginliği bozulur (Birinci vd., 2015: 243).

Devrik cümleler daha çok atasözleri veya deyimlerde anlatımı kıvrak bir duruma getirmek, daha güzel hale getirmek ve konuşma diline daha yakın hale getirmek için kullanılır. Hengirmen, 2006: 365).

İytke berseñ asıñdı, iytter **tartar** basıñdı (İte versen aşını, itler çeker başını.) (İsmail ve Gümüş,1995:234).

Qonımdı kiyimdi öziñ kiy, **äwes etsin** basqalar (İyi elbiseni kendin giy, heves etsin başkaları) (İsmail ve Gümüş,1995:238).

Jaqsımen joldas bolsan **jetesin** muratıña (İyi yoldaş ile yoldaş olursan muradına erersin.) (İsmail ve Gümüş,1995:240).

Öz süygeniñ öziñe **ür köriner** köziñe (Kendi sevdiğin kendine, güzel görünür gözüne.) (İsmail ve Gümüş,1995:267).

Tablo 1. Kazak Atasözlerinde Kelime Gruplarının Oran Tablosu

İsim Tamlaması	1043
Sıfat- fiil Grubu	402
Sıfat Tamlaması	811
Zarf-fiil Grubu	300
İsim- fiil Grubu	41
Edat Grubu	111
Tekrar Grubu	33
Unvan Grubu	
Bağlama Grubu	35
Ünlem Grubu	
Birleşik Fiil Grubu	94
Sayı Grubu	3
Kısaltma Grubu	45
Toplam	2919

Tablo 2. Kazak Atasözlerinde Cümle Çeşitleri Oran Tablosu

Yapısına Göre Cümleler		
Basit Cümle: 537	Birleşik cümle	Sıralı Cümle
	Şartlı Birleşik Cümle: 379	Bağımlı Sıralı Cümle: 154
	Girişik Birleşik Cümle: 593	
	İç İçe Birleşik Cümle: 20	Bağımsız Sıralı Cümle: 2118
	Ki’li Birleşik Cümle: 0	
Yüklemine Göre Cümleler		
Kurallı Cümle	3678	
Devrik Cümle	49	

SONUÇ

Çalışmamızda Muhittin Gümüş ve Doç. Dr. Zeyneş İsmail'e ait olan "Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri" kitabında yer alan atasözleri incelenmiştir. Öncelikle atasözleri içerisinde yer alan kelime grupları tespit edilmiştir. Ardından cümle çeşitleri ele alınarak bu yapılar tespit edilmiştir. İncelenen 3801 bir atasözlerinden hareketle bunları söylemek mümkündür.

İncelediğimiz atasözlerinde: 811 sıfat tamlaması, 1043 isim tamlaması, 41 isim fiil grubu, 402 sıfat fiil grubu, , 300 zarf- fiil grubu, 33 tekrar grubu, 111 edat grubu, 35 bağlama grubu, 3 sayı grubu, 142 birleşik fiil grubu, 40 kısaltma grubundan oluşmaktadır. En fazla kelime grubu isim tamlaması grubundan oluşmaktadır.

Kazak gramerciliğinde isim ve sıfat tamlamaları aynı başlık altında incelenmekte, Türkiye gramerciliğinde ise farklı başlıklar altında ele alınmaktadır. İsim tamlamaları her iki lehçede de aynı yapıda kullanılmaktadır. Farklı olarak iyelik eki Kazak Türkçesinde düz ve dar şekildedir.

Kazak gramerciliğinde isim tamlamaları yapısı yapı isim ve fiil olmalarına göre incelenmektedir. Türkiye gramerciliğinde ise belirtisiz ve belirtili şeklinde iki grupta ele alınır.

Kazak Türkçesinde fiilimsiler:

Sıfat fiil; -ytin, -ytın, -bas, -bes, -pas, -pes, -atın, -etin, mas, -mes,

Zarf fiil ekleri: -may, -mey, -ğanda -ıp, -ip, -p, , -bay, -bey, -pay, -pey, , -a, -e, -y, -ganşa, -genşe, -qanşa, -mastan, -mesten, -kenşe, -ğalı, -geli, -qalı, -keli, -mayınşa, -meyinşe, , -besten, -bastan, -pastan, -pesten, , -beyinşe, -bayınşa, -payınşa, -peyinşe

İsim fiil ekleri: -s, -uw, -üw, -w eklerinden oluşmaktadır.

Sıfat-fiil eki alarak oluşan sıfat tamlaması yapısı Türkiye gramerciliğinde sıfat tamlaması başlığı altında ele alınırken aynı zaman da sıfat-fiil grubu olarak da incelenmektedir. Kazak gramerciliğinde ise bu yapı sadece sıfat-fiilli gruplar adı altında ele alınır. Fiilimsi gruplarında yapı bakımından aynı ele alınmış yalnızca aradaki farkı ise kullanılan eklerdir.

Türkiye gramerciliğinde "her" sözcüğü belgisiz sıfat olarak ele alınırken Kazak gramerciliğinde bu yapı edat grubu ismini almaktadır.

Bağlama grupları ise Kazak gramerciliğinde kelime grubu başlığı altında ele alınmamakta ve kelime grubu olarak kabul edilmemektedir.

Kazak gramerciliğinde unvan grubu diye bir sınıflandırma mevcut değildir.

Her iki lehçede de ünlem grubu olarak ele alınan grup cümledışı unsur olarak ele alınmaktadır.

Türkiye Türkçesinde kelime gruplarıyla ilgili terim olarak pek görüş mevcuttur. Bu farklılık yapıyla alakalı değil, yapıya verilen isimlerle alakalıdır. Kazak gramerciliğindeki dil çalışmalarındaki ve Türkiye gramerciliğindeki dil çalışmalarında kelime gruplarının sınıflandırılması bakımından farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Kazak gramerciliğinde bu kelime grupları yapılarına, bağlanış şekillerine, kelime türlerine göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Benzerlik oluşturan yönü ise her iki lehçede de isim ve fiil olmak üzere iki ana grupta incelenmesidir. Bağlanış şekillerine göre Kazak gramerciliği: Qıyısuw, Meñgerüw, Qabısuw, Janasuw yani uyum, yönlendirme, birleşme ve bitişme şeklinde sınıflandırmışlardır.

Qıyısuw (uyum): Türkiye gramerciliğinde özne-yüklem uyumu. Matasuw (eklenme): Türkiye gramerinde isim tamlaması. Qabısuw (birleşme): grubu içerisinde bulunan isim grubu olarak ele alınan kelime grubu ise Türkiye gramerciliğinde sıfat tamlaması grubu olarak ele alınmıştır.

Türkiye Türkçesinde hala açıklığa kavuşulmamış ve tartışma konusu olan takısız isim tamlası yahut sıfat tamlaması olarakta ele alınan konu Kazak gramerciliğinde “zat esimdi tirkester” başlığı altında incelenmektedir. Bizim görüşümüzle bu başlık altında incelenen kelime grupları sıfat tamlaması kelime grubuna aittir. Bu çalışmada sıfat tamlaması başlığı altında ele alınmıştır. Yine bu şekilde fiilli kelime grubu ise Kazak gramerciliğinde “sın esimdi etistik tirkesteri” başlığı altında ele alınmaktadır ancak Türkiye Türkçesinde fiili nitelediği için zarf+fiil olarak inceleriz.

Türkiye gramerciliğinde cümlenin yüklemine göre sınıflandırılan isim ve fiil cümleleri Kazak gramerciliğinde “yüklem” bahsi altında geçmektedir.

İncelediğimiz atasözlerinde cümleleri sıralı, basit ve birleşik cümle olarak üç ana grupta altında inceledik. Birleşik cümleleri girişik, iç içe, şartlı ve ki’li birleşik cümle olarak 4 başlıkta inceledik. Sıralı cümleleri ise bağımlı ve bağımsız sıralı cümleler olarak iki ana bölüm altında inceledik.

İncelediğimiz bu atasözleri içerisinde 2218 bağımsız sıralı, 154 bağımlı sıralı, 379 şartlı birleşik cümle, 20 iç içe birleşik cümle, 593 girişik birleşik cümle, , 537 basit cümle tespit ettik. Buna göre en fazla kullanılan yapının bağımsız sıralı cümle yapısı olduğunu tespit ettik.

Her iki lehçede de basit cümle terimsel olarak yer alır. Fakat yapı itibariyle farklılık göstermektedir. Türkiye Türkçesinde basit cümle konusunda ortak bir görüşe varılamamıştır. Kimi araştırmacılar fiilimsi ekleri alan cümleleri basit cümle bahsinde ele alırken, kimi araştırmacılar ise bu fiilimsi ekleri alan sözcükleri cümlecik olarak kabul görüp girişik birleşik bahsi altında ele almaktadır. Girişik birleşik cümle bahsi hem terim hem de yapı olarak görüş ayrılıklarına neden olmuştur. Kazak gramerciliğinde de bu yapı birleşik cümle bahsi altında yer almaktadır.

Türkiye gramerciliğinde basit cümle yapısı alt başlıklara ayrılmazken Kazak gramerciliğinde basit cümlelerin alt sınıflandırmaları mevcuttur.

Kazak gramerciliğinde ki'li birleşik yapı kullanılmamaktadır. Bu yapıyla karşılaşmadık.

Kazak gramerciliğinde kurallı ve devrik cümle başlığı altında bir sınıflandırma yoktur. Genel olarak kurallı cümlelerden oluşur.

Türkiye Türkçesinde farklı bir başlık ile sınıflanan cümle çeşitleri, Kazak Türkçesinde basit cümle başlığıyla incelenmektedir. Türkiye Türkçesinde anlamına göre cümleler bahsi altında ele alınan olumlu ve olumsuz cümle yapısı Kazak Türkçesinde basit cümle başlığı altında incelenmiştir. Aynı bir sınıflandırma yapılmamıştır. Aynı şekilde kurallı ve devrik cümle yapısıyla ilgili de farklı bir sınıflandırma yer almamaktadır.

Her iki lehçede de şartlı birleşik cümle yapısı –sA ekiyle yapılmakta ve birleşik cümle yapısı altında ele alınmaktadır.

İç içe yapıları iki lehçede de vardır. Aynı yapıyla oluşur fakat sınıflandırma olarak farklı ele alınır. Türkiye Türkçesinde birleşik cümle bahsi altında incelenirken Kazak gramerciliğinde birleşik cümle yapısının dışındadır.

Türkiye Türkçesinde yer alan ki'li birleşik cümle yapısı Kazak Türkçesinde yer almamaktadır. Bu yapı yabancı bir yapı olup Farsçadan dilimize geçmiştir. Bunun dışında bağlama edatları alan diğer cümle yapıları aynı şekilde oluşmuştur.

Sıralı cümle yapısı her iki lehçede de aynı yapıdadır. Kazak Türkçesinde bu yapı basit cümlelerin anlamına göre farklı şekilde sınıflandırılmıştır.

Yüklemin türüyle ilgili oluşan cümle yapıları Türkiye gramerciliğinde türe göre oluşan cümleler şeklinde sınıflandırmaya sahiptir. Kazak Türkçesinde ise farklı bir sınıflandırmaya sahip olmamasına rağmen yüklem isim ve fiilden oluşmaktadır.

Kazak Türkçesinde isim bildirme eki olan –Dır eki kullanılmaz.

Türkiye Türkçesinde “yüklemin yerine göre” cümleler başlığı altında sınıflandırma mevcuttur. Kazak Türkçesinde ise bu tarz bir sınıflandırma yer almaz. Genellikle cümleler kurallı cümlelerden oluşmaktadır.

Genel olarak cümle çeşitleri ve söz dizimi bakımından her iki lehçede de büyük benzerlik söz konusudur. Bu farklılıklar ise yapılan sınıflandırmalar ve kullanılan yöntemlerden kaynaklanmaktadır.

Çalışmamızın en temel amacı Türkiye Türkçesi söz dizimi alanına katkı sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Abuova, A. (tarih yok). Kazak Türkçesinde Kelime Grubu Kavramı ve Terimi Üzerine. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*(25.), 8.
- Biray, N., Ayan, E., & Ercilasun, G. K. (2018). *Çağdaş Kazak Türkçesi* (2. b.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Buran, P. D., & Alkaya, P. D. (2015). *Çağdaş Türk Lehçeleri* (10 b.). Ankara: Akçağ.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi* (6. b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ercilasun, P. D. (2015). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* (15. b.). Ankara: Akçağ.
- Ergin, P. D. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi* (4. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi* (5 b.). Ankara: Engin.
- İsmail, D. D., & Gümüş, M. (1995). *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri*. Ankara: Engin.
- Karaağaç, P. D. (2017). *Türkçenin Söz Dizimi*. Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (1995). Türkçede Birleşik Cümle Problemi. *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı* (s. 21). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi* (15 b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Koç, D. D., & Doğan, D. O. (2022). *Kazak Türkçesi Grameri* (3 b.). Kesit Yayınları.
- Özkan, A., Toker, M., & Aşçı, U. D. (2020). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Özmen, P. D. (2016). *Türkçenin Söz Dizimi* (2 b.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Prof.Dr. Necat Birinci, P. D. (2015). *Türk Dili ve Kompozisyon* (7. b.). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Sevim, S. (2003). Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin Sentaksının Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*, 43- 44- 55-81. Denizli.

